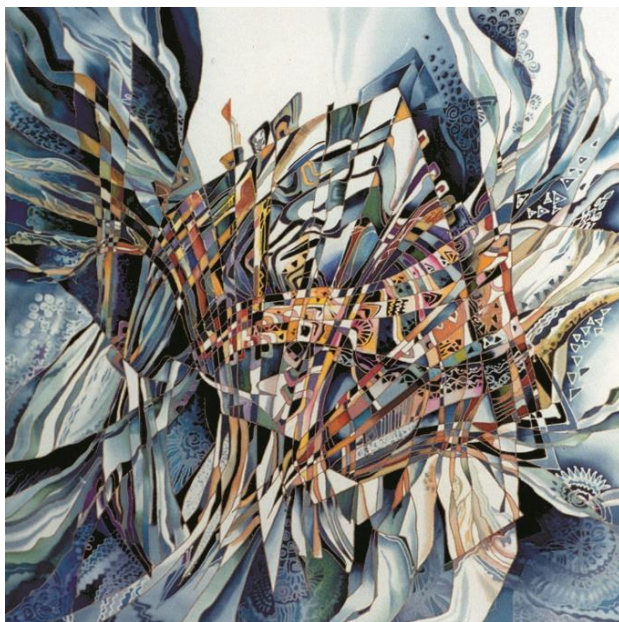

**PATRIMONIUL DE IERI – IMPLICAȚII ÎN DEZVOLTAREA
SOCIETĂȚII DURABILE DE MÂINE
HERITAGE OF YESTERDAY – CONTRIBUTION
TO THE DEVELOPMENT
OF A SUSTAINABLE SOCIETY OF TOMORROW**

**Conferința științifică internațională /
International Scientific Conference
Organized in the context of the International
Day of Women and Girls in Science**

Ala Uvarova (1969–2012), *Corabia visurilor*, 2002, batic, 80×80 cm

Programul și tezele comunicărilor

**IAȘI-CHIȘINĂU-LVIV, 9-10 februarie 2023
ediția a VII-a**

**Program de Stat „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica
Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”**

Conferință științifică internațională „Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine” (ediția a VII-a), Iași-Chișinău-Lviv, 9-10 februarie 2023. Eveniment organizat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii” (director de proiect dr. hab. Aliona Grati), desfășurat la Universitatea de Stat din Moldova. Programul și tezele comunicărilor (în limbile română, engleză, franceză și ucraineană) sunt editate sub auspiciile revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique”, Iași (redactor-șef profesor dr. habil. Nicoleta Vornicu).

Comitetul științific/organizatoric: dr. hab. Liliana Condraticova (AȘM, USM), profesor, dr. habil. Nicoleta Vornicu (Centrul Mitropolitan de Cercetări TABOR, Iași), mem. cor. Svetlana Cojocar (AȘM), dr. hab. Aliona Grati (USM), dr. Natalia Procop (AȘM, USM), dr. hab. Aurelia Hanganu (USM), dr. Marius-Adrian Nicoară (Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare, Buzău), dr. Larisa Sadovei (UPS „Ion Creangă”), dr. Marina Miron (USM), dr. Ludmila Cojocar (USM, MNIM), dr. Diana Dementieva (USM), dr. Gabriela Romanciuc (AȘM), dr. Adelina Dodon (AȘM), dr. Adela Kovács (Muzeul Județean Botoșani), dr. Maria Geba (Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași), dr. Cristina Bibire (Centrul Mitropolitan de Cercetări TABOR, Iași), dr. Florentina Nițu (Universitatea din București), dr. hab. Halyna Ivashkiv, dr. hab. Olena Fedorciuk, dr. Volodimir Konopka (Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, Lviv), dr. Tudor Braniște (AȘM), dr. Mirela-Fernanda Zaltariov (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Iași), Livia Sîrbu (MNIM), dr. hab. Rodica Ciobanu (USM), dr. Ekaterina Cojuhari (IPC).

Editor și responsabil de ediție: Liliana Condraticova

Design, coperta, concept și redactare tehnică: Liliana Condraticova

Descrierea Camerei Naționale a Cărții

„Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”, conferință științifică internațională (2023; Iași-Chișinău-Lviv). Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine = Yesterday’s heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow’s society: Conferință științifică internațională dedicată Zilei internaționale a femeilor cu activități în domeniul științei, Iași-Chișinău-Lviv, 9-10 februarie 2023, 304 p.
ISSN 2558 – 894X

© Liliana Condraticova, 2023

ORGANIZATORI

Academia de Științe a Moldovei; Universitatea de Stat din Moldova,
Școala Doctorală Științe Umanistice a USM; Centrul Mitropolitan
de Cercetări Științifice TABOR (Iași, România);
Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei
(Lvov, Ucraina); Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare
(Buzău, România); Universitatea Liberă din Berlin (Germania); Univer-
sitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău;
Muzeul Național de Istorie a Moldovei

PROGRAM

10.00 – Deschiderea conferinței

Moderator: dr. hab. Liliana CONDRATICOVA

Mesaje de salut

**Acad. Ion TIGHINEANU, Președinte al Academiei de Științe a
Moldovei / President of the Academy of Sciences of Moldova**

**Dr. Iordanca-Rodica IORDANOV, Ministru Mediului / Minis-
ter of the Environment**

**E.S. Marko SHEVCHENKO, Ambasador Extraordinar și
Plenipotențiar al Ucrainei în Republica Moldova / Ambassador Extraor-
dinary and Plenipotentiary of Ukraine to the Republic of Moldova**

**Dr. hab. în științele educației, prof. univ. Otilia DANDARA,
Prim-prorector al Universității de Stat din Moldova / Prime rector of the
Moldova State University**

**Dr. în inginerie Andrei CHICIUC, Președinte al Agenției
Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare / President
of the National Agency for Quality Assurance in Education and Research**

**Eugeniu RUSU, Director general al Agenției de Stat pentru
Proprietatea Intelectuală / Director General of the State Agency for In-
tellectual Property**

Dr. în istorie, comandor (r) Marius-Adrian NICOARĂ, *Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare, Buzău, România / European Institute for Multidisciplinary Research, Buzau, Romania*

Ph.D in History Volodymyr KONOPKA, *Ukraine, Lviv, the Ethnology Institute at the National Academy of Sciences of Ukraine*

Ședința plenară

Moderator dr. hab. Liliana CONDRATICOVA

Dr. în științe economice Rodica CUJBA (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Dimensiunea de gen în cercetare în Republica Moldova / The gender dimension in research in the Republic of Moldova*

Dr. hab. în istorie, prof. univ. Anatol PETRENCU (Universitatea de Stat din Moldova), *Chișinău: monumente de for public, de ieri și de azi / Chisinau: public monuments, yesterday and today*

Доктор мистецтвознавства Галина ІВАШКІВ (Україна, Львів, Інститут народознавства НАН України), *Гончарство Березан XIX–XX століть: актуальність, історіографія та методологія дослідження / Dr. hab. of Art History Halyna IVASHKIV* (Ukraine, Lviv, the Ethnology Institute at the National Academy of Sciences of Ukraine), *Berezhany ear then ware of the 19th-20th centuries: relevance, historiography and research methodology*

Dr. hab. în filologie, prof. univ. Aliona GRATI (Universitatea de Stat din Moldova), *Scriitorii români despre Chișinăul sovietic / Romanian writers about Soviet Chisinau*

Dr. hab. în arte vizuale Nicoleta VORNICU (Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R, Iași, România), *Studiu analitic implicat în realizarea proiectelor de restaurare a clădirilor / monumentelor istorice / Analytical study involved in the realization of restoration projects of historical buildings / monuments*

Dr. hab. în științe biologice, prof. cerc. Galina LUPAȘCU (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, USM), ***Rolul biologiei vegetale în contextul securității alimentare / The role of plant biology in the context of food security***

Dr. hab. în științe biologice, prof. cerc. Laurenția UNGUREANU (Institutul de Zoologie, USM), ***Diversitatea și vulnerabilitatea faunei pe teritoriul Republicii Moldova în contextul schimbărilor climatice și impactului factorilor de mediu / Fauna diversity and vulnerability on the territory of the Republic of Moldova in the context of climate change and the impact of environmental factors***

Dr. hab. în studiul artelor, dr. hab. în istorie Liliana CONDRATICOVA (Academia de Științe a Moldovei; USM), ***Arta metalelor din Republica Moldova: patrimoniu și afirmare culturală / Metal art from the Republic of Moldova: heritage and cultural affirmation***

Lansare de carte: Liliana CONDRATICOVA, Arta metalelor. Portrete de creație ale bijutierilor și meșterilor de artă decorativă (a doua jumătate a secolului al XX-lea – începutul secolului XXI). Iași: Doxologia, 2021, 320 p.

Expoziție „Patrimoniul uman – valoarea supremă a Republicii Moldova”

Minirecital muzical: Maestrul în Arte Tatiana COSTIUC, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice; Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici.

SECȚIUNEA 1

Arta și mitopoetica orașului în context național și internațional

Moderatori: dr. în studiul artelor Natala PROCOP,

dr. hab. în istorie Elena PLOȘNIȚA

Mem. cor. al AȘM, dr. hab. în studiul artelor Mariana ȘLAPAC, dr. în studiul artelor Alla CEASTINA (USM; IPC), *Evoluția arhitectural-urbanistică a orașului Cahul în secolul al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea / The architectural-urbanistic evolution of the Cahul city in the 20th century – the beginning of the 21st century*

Dr. în istorie Emil DRAGNEV (USM), *Câteva aspecte ale tipologiei spațiului urban în arta ecleziastică a Moldovei medievale / Some aspects of the typology of urban space in the ecclesiastical art of medieval Moldova*

Dr. hab. în istorie Elena PLOȘNIȚA (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), *Albina Ostermann – prima femeie muzeograf din Basarabia / Albina Ostermann – the first woman curator from Bessarabia*

Dr. în istorie Viorel GHEORGHE (Comisia de Istorie a Orașelor din România), *Sistematizarea zonei centrale a municipiului Buzău 1935–1968 / Systematization of the central area of Buzau municipality 1935–1968*

Dr. în istorie Mircea TĂNASE (Buzău, România), *Vila „Albatros” – bijuteria arhitectonică a marelui om politic Alexandru Marghiloman / Villa "Albatros" – the architectural jewel of the great politician Alexandru Marghiloman*

Dr. în istorie Marius-Adrian NICOARĂ (Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare, Centrul de Științe Istorice și Arheologie, Buzău), *Buzău city compass – good practice project at the Curvature of the Carpaties / Buzău city compass – proiect de bună practică la Curbura Carpaților*

Valeria SURUCEANU (Chisinau City History Museum), *Museums and sustainable development goals*

Dr. în pedagogie Ludmila MOKAN-VOZIAN (UPS „Ion Creangă” din Chișinău), *Rolul artei în promovarea interculturalității / The role of art in promoting interculturality*

Dr. în studiul artelor Natalia PROCOP (USM), *La création du plasticien Ion Serbinov / Creația artistului plastic Ion Serbinov*

Dr. în arte vizuale Andrei FLORIAN (Universitatea de Arte și Design, Cluj-Napoca), *Elementele de sacru, sacralitate sau ritualice prezente în artele vizuale contemporane. Studiu de caz în arealul ceramicii, sticlei, metalului și instalației, în opera personală / The sacred, sacred or ritualistic elements present in contemporary visual arts. Case study in the area of ceramics, glass, metal and installation, in personal work*

Dr. în studiul artelor Rodica URSACHI (UPS „Ion Creangă” din Chișinău), *Universul feminin în creația Valentinei Rusu Ciobanu / The feminine universe in the creation of Valentina Rusu Ciobanu*

Drd. Radu-Dumitru ZAPOROJAN (AMTAP), *Imagina femeii în filmul documentar de propagandă din R.S.S.M. Analiza materialelor de arhivă / The image of women in propaganda documentaries from the Moldavian Soviet Socialist Republic. Archive analysis*

PhD student Tatiana COSHCIUG (Academy of Music, Theater and Fine Arts), *The Concert for voice and orchestra by Teodor Zgureanu – from poetry to music*

Drd. Svetlana COȘCIUG (AMTAP; Colegiul de Muzică și Pedagogie din Bălți), *Viața și opera lui Vitalie Verhola în materiale documentare / Life and work by Vitalie Verhola in documentary sources*

Dr. în studiul artelor Natalia PROCOP (UPS „Ion Creangă” din Chișinău), *Chișinăul în viziunea lui Iurii Șibaev / Chisinau in the vision of Iurii Shibaev*

SECȚIUNEA 2 – Iași, România

Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural – experiență și bune practice

Moderator: dr. hab. în arte vizuale, profesor Nicoleta VORNICU

Dr. în istorie Lăcrămioara STRATULAT, dr. în inginerie chimică Maria GEBA, restaurator Doina ANĂSTĂSOAEL, restaurator Mihaela Antonina SIMON (Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași), *Săpături arheologice la catedrala romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului” Iași: studii analitice ale artefactelor din metal și textile / Archaeological excavations at the Roman-Catholic "Assumption of the Virgin Mary" Cathedral Iasi: analytical studies of metal and textile artefacts*

Dr. în chimie Elena ARDELEAN (Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași), *Conservarea și restaurarea unei Psaltiri tipărite la București în 1856 / Conservation and restoration of a Psalter printed in Bucharest in 1856*

Dr. în chimie Polixenia Georgeta POPESCU, expert restaurare piele Ruxandra Ioana STROIA (Muzeul Național Brukenthal, Sibiu), *Studiul manuscrisului pe pergament „Moralia in Iov”, sec. XIII–XIV / The study of the parchment manuscript "Moralia in Iov", the centuries XIII–XIV*

Dr. în chimie Otilia MIRCEA (Complexul Muzeal Național Neamț), **dr. în chimie Viorica VASILACHE** (Universitatea „A.I. Cuza”, Iași), **restaurator metale Lavinia-Ana AXENTIOI** (Complexul Muzeal Național Neamț), **dr. în istorie Silviu Constantin CEAUȘU** (Complexul Muzeal Național Neamț), *Investigații fizico-chimice și metodologia restaurării unor monede / Physico-chemical investigations and the methodology of the restoration of some coins*

Restaurator Cristina Maria CÎMPIANU (Muzeul Național al Țăranului Român), *Restaurarea unor planșe pe suport papetar. Studiu de caz: trei studii etnografice / Restoration of some boards on paper support. Case study: three ethnographic studies*

Masterand Iuliana COJOACĂ, dr. în biologie Mina MOȘNEAGU (Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași), *Cercetarea și restaurarea icoanei cu două fețe „Maica Domnului cu pruncul” și „Răstignirea” (1852) / Research and restoration of the double-faced icon "The Mother of God with the Child" and "The Crucifixion" (1852)*

Expert restaurator Simona Violeta GHEORGHE (Muzeul Olteniei Craiova), *Redarea circuitului expozițional a unei piese ceramice din cultura Gârla Mare-Cârna / Reproduction of the exhibition circuit of a ceramic piece from the Gârla Mare-Cærna Culture*

Expert restaurare grafică Iulia Maria PASCU, dr. în chimie Polixenia Georgeta POPESCU (Muzeul Național Brukenthal, Sibiu), *Intervenții de restaurare a unui lot de piese realizate de Theodor Aman / Interventions to restore a batch of pieces made by Theodor Aman*

Expert restaurator pictură Remus Ioan POPA (Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași), **muzeograf George Lucian VASILIU** (Complexul Muzeal Național Neamț), *Conservarea și restaurarea lucrării „Pericle și Aspasia în vizită la atelierul lui Phidias”, copie după pictura lui Héctor Leroux / Conservation and restoration of the work "Pericles and Aspasia visiting the workshop of Phidias", copy after the painting by Héctor Leroux*

Conservator expert Claudia LUPU (Muzeul Național al Marinei Române), *Problematica degradării și restaurării unor volume de carte / The problem of the degradation and restoration of some book volumes*

SECȚIUNEA 3

Probleme de lingvistică și literatură. Provocări actuale

Panel I. Probleme de literatură

Moderator: dr. Diana DEMENTIEVA

Dr. în filologie Rodica GOTCA (USM), *The Literature in the Digital Era – New Theoretical Challenges / Literatura în epoca digitalului – noi provocări teoretice*

Drd. Doina BACIU (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Poeme digitale și poeme digitizate: aspecte distinctive / Digital Poems and Digitized Poems: Distinctive Aspects*

Drd. Irina LUPAȘCO (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Noi criterii și principii metodologice în configurarea istoriei literaturii / New Methodological Criteria and Principles in Configuring the History of Literature*

Dr. în filologie Ludmila ȘIMANSCHI (USM), *Imaginea identitară literară a orașului Cahul / The Literary Identity Image of Cahul*

Drd. Eugenia CIUMAȘ (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Poezia lui Leonid Dimov: limbajul imaginilor onirice sau spargerea limitărilor social-politice / The Poem of Leonid Dimov: the Language of Dream Images or the Breaking of Social-Political Limitations*

Lector universitar Marta SEVERIN (Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați), *Poetul există înainte de criticul Gheorghe Grigurcu / The Poet Existed Before the Critic Gheorghe Grigurcu*

Dr. în filologie Diana VRABIE (Muzeul Național al Literaturii Române din Iași), *Orașul Bălți în evocările interbelice / The City of Balti in Interwar Evocations*

Drd. Ecaterina CORNEA (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Autoreferențialitatea diaristică în creația lui Sergiu Matei Nica / Diaristic Self-reference in the Creation of Sergiu Matei Nica*

Dr. în filologie Elisaveta IOVU-MACARI (USM), *Imaginea orașului Cahul în proză: Alexandru Manoil, B.P. Hasdeu și Dimitrie Iov / The Image of the City of Cahul in Prose: Alexandru Manoil, B.P. Hasdeu and Dimitrie Iov*

Drd. Alina MANOLI (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Om și poetul A.E. Baconsky / The Man and the Poet A.E. Baconsky*

Drd. Nadejda ALBU (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Influența lui Mallarmé asupra poeziei lui Cezar Baltag / Mallarmé's influence on the poetry of Caesar Baltag*

Dr. în filologie Diana DEMENTIEVA (USM), *The Narrativization of Urban Space – A Process of Assimilation of Ethnofolklore and Mythopoetic Elements* / Narativizarea spațiului urban – un proces de asimilare a elementelor etnofolclorice și mitopoetice

Panel II. Probleme de lingvistică

Moderator: dr. hab., prof. univ. Iraida CONDREA

Dr. hab. în filologie, prof. univ. Iraida CONDREA (USM), *Forme manipulatorii de limbaj mediatic, generate de războiul actual* / Manipulative Forms of Media Language, Generated by the Current War

Доктор історичних наук Teofil RENDIUC (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського Національної академії наук України), *Євангеліє гетьмана України Івана Мазени арабською мовою, видане у м. Алеппо (Сирія) у 1708 році – видатна пам'ятка православної духовної культури* / Doctor of Historical Sciences Teofil RENDIUC (Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology M.T. Rylsky, National Academy of Sciences of Ukraine), *The Gospel of Hetman of Ukraine Ivan Mazepa in Arabic, published in Aleppo (Syria) in 1708 – an outstanding monument of Orthodox spiritual culture*

Dr. hab. în filologie, conf. univ. Aurelia HANGANU (USM), *Lingvistica „feminină” în Republica (Sovietică Socialistă) Moldovenească, anii 1988–1989* / "Feminine" Linguistics in the Moldavian (Soviet Socialist) Republic, 1988–1989

Drd. Ala DAVID (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Estetica comunicării specializate în contextul pandemiei Covid-19* / Aesthetics of Specialized Communication in the Context of Covid-19 Pandemic

Drd. Viorica ATAMAN (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Eufemismele în limbajul politic actual din Republica Moldova* / Euphemisms in Current Political Language of the Republic of Moldova

Dr. în filologie Adela NOVAC (Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți), **dr. Irina BAKHAYA** (Academia de poliție „A.I. Cuza” din București), *Microcâmpul semantic al iubirii: structură și semnificații / The Semantic Microfield of Love: Structure and Meaning*

Drd. Natalia ROTARI (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Monade, diade, triade, pluriade – tipuri de metafore conceptuale după formă / Monads, Dyads, Triads, Pluriads – Types of Conceptual Metaphors by Form*

Drd. Stella TĂRÎȚĂ (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Valențele semantice ale unor expresii diplomatice celebre / The Semantic Valences of some Famous Diplomatic Phrases*

Drd. Mihaela IOVU (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Strategii de traducere în română și engleză a operelor poetice ale autoarelor japoneze / Strategies of Translating in Romanian and English of the Poetic Works of Japanese Female Authors*

Drd. Mihaela ENI (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *The Pragmatic Dimension of the Didactic Discourse / Dimensiunea pragmatică a discursului didactic*

Master science du langage parcours didactique du français langues étrangères Tatiana PROCOP (Université de Caen Normandie), *Les imaginaires de la langue, entre linguistique et études littéraires*

SECȚIUNEA 4

Patrimoniul etnologic: de la necunoaștere la valorizare culturală

**Moderatori: dr. în istorie Marina MIRON,
dr. în istorie Florentina NIȚU**

Dr. în istorie Florentina NIȚU (Facultatea de Istorie, Universitatea din București), *Băcani și băcăni în Bucureștiul de secol XVIII. Aprovizionare, prețuri și rafinarea gusturilor / Grocers and groceries in 18th century Bucharest. Supply, prices and taste refining*

Dr. în istorie Alina FELEA (Institutul de Istorie, USM), *Gust dulce, gust sărat: ingrediente și condimente în bucătăria din Țara Moldovei (sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea) / Sweet taste, salt taste: ingredients and condiments in the cuisine of the Principality of Moldova XVIIth century – early of XIXth century)*

Dr. în istorie Elena ȘIȘCANU (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală), *Șt. Ciobanu – aspecte etnologice ale Chișinăului de altădată / St. Ciobanu – ethnological aspects of Chisinau from another time*

Dr. în filologie Tatiana ZAICOVSCHI (Institutul Patrimoniului Cultural), *Traditional views of the old believers of the Republic of Moldova about the nature of death and its harbingers / Concepții tradiționale ale credincioșilor de rit vechi ai Republicii Moldova despre natura morții și prevestitorii acesteia*

Cercetător științific Olga GARUSOVA (IPC), *Viața cotidiană a moșierilor basarabeni de etnie rusă în anii interbelici: exemplul unei familii / The daily life of the Bessarabian landlords of Russian ethnicity during the interwar years: the example of a family*

PhD student Ana ISCHIMJI (Școala Doctorală Științe Umaniste, USM), *Ethno-artistic aspects of the craft activities performed in the territory of the Republic of Moldova / Aspecte etno-artistice ale activităților meșteșugărești realizate pe teritoriul Republicii Moldova*

Dr. în istorie Ludmila MOISEI (UPS „Ion Creangă” din Chișinău), *Valorificarea ornamentului tradițional în creațiile artistice ale studenților de la Facultatea Arte plastice și Design (UPS „Ion Creangă” din Chișinău) / Capitalizing on traditional ornament in the artistic creations of students from the Faculty of Fine Arts and Design (UPS "Ion Creangă" from Chisinau)*

Dr. în filologie Vitali ȘÎRF (IPC), *Traditional children's game of dice among the gagauz / Jocul tradițional al copiilor în arșice la găgăuzi*

Dr. în filologie Evdochia SOROCEANU (IPC; USM), *Ritualitatea în construcții la găgăuzi / Rituality in constructions of the gagauzs*

Cercetător științific Irina IJBOLDINA (IPC), *Family values in the fiction of Moldova as an object of ethno-cultural heritage* / Valorile familiale în ficțiunea Moldovei ca obiect al patrimoniului etno-cultural

Drd. Nadejda CARADJOVA (Școala Doctorală Științe Umaniste, USM), *Tradițiile alimentare ale bulgarilor din Republica Moldova în istoriografie (a doua jumătate a secolului XX – începutul secolului XXI)* / Food traditions of bulgarians from the Republic of Moldova in historiography (second half of the 20th century – the beginning of the 21st century)

Dr. în istorie Marina MIRON (USM), *Orașul Bălți: varietatea etno-culturală de-a lungul istoriei* / The city of Balti: ethno-cultural variety throughout history

Dr. în istorie Diana NICOGLO (IPC), *Munca și hărnicia în viziunea găgăuzilor (o trecere în revistă a studiilor privind atitudinea față de muncă în mediul etnic al găgăuzilor)* / Work and diligence in the vision of the Gagauz (review of studies regarding the attitude towards work in the ethnic environment of the Gagauz people)

Drd. Iulii PALHOVICI (Școala Doctorală Științe Umaniste, USM; Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova; Institutul Patrimoniului Cultural), *Relatările călătorilor străini despre evreii din spațiul românesc secolele XVIII–XIX* / The accounts of foreign travelers about the Jews in the Romanian space in the 18th–19th centuries

Кандидат історичних наук Андрій ЗЮБРОВСЬКИЙ, кандидат історичних наук Володимир КОНОПКА (Інститут народознавства НАН України), *Пошук тіла утопленого у народних віруваннях українців кінця XIX – початку XXI століть* / Ph.D in History Andriy ZIUBROVSKYI, Ph.D in History Volodymyr KONOPKA (Ukraine, Lviv, the Ethnology Institute at the National Academy of Sciences of Ukraine), *The search for the body of a drowned person in the folk beliefs of Ukrainians of the late 19th and early 21st centuries*

SECȚIUNEA 5

Arheologia azi: probleme și soluții

Moderatori: Livia SÎRBU, dr. Vasile DIACONU

Dr. Adela KOVACS, Alexandru-Constantin CIOBANU (Muzeul Județean Botoșani), **dr. Vasile DIACONU** (Muzeul de Istorie și Etnografie – Târgu-Neamț), **dr. Carsten MISCHKA, Aurora Jasmin BOTSCH, Alissa Seline DITTES, Kim Tara RODERUS, Markus TRODLER, Rajith YOGANANTHAM** (Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Germania), ***Prospecțiunile geomagnetice de pe teritoriul județului Botoșani: Borolea-Ocolul vacilor (la NV de sat), com. Hănești; Stăuceni-Holm, com Stăuceni (campaniile 2021–2022) / Geomagnetic surveys on the territory of Botoșani county: Borolea-Ocolul vacilor (to the NW of the village), Hănești commune; Stăuceni-Holm, commune Stăuceni (2021–2022 campaigns)***

Eugen MISTREANU (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), ***Despre tehnici de modelare și tipuri de recipiente ceramice la comunitățile gumelnițene de tip Bolgrad-Aldeni (în baza a două vase fragmentare descoperite la Chioselia Mare I) / About modeling techniques and types of ceramic vessels to the Gumelnitsa communities of the Bolgrad-Aldeni type (on the basis of two fragmentary vessels discovered at Chioselia Mare I)***

Dr. Vasile DIACONU (Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu Neamț; Complexul Muzeal Național Neamț), ***Rediscutarea unor descoperiri funerare atribuite bronzului timpuriu din spațiul cuprins între Siret și Carpații Orientali / Re-discussion of early bronze funerary finds from the space between Siret and the Eastern Carpathians***

Drd. Dumitru CONDREA (USM), ***Fortificațiile din epoca fierului din spațiul pruto-nistrean: retrospectiva și perspectiva cercetării / Iron Age fortifications in the area between Prut and Nistru: research retrospective and perspective***

Dr. Vasile IARMULSCHI (Universitatea Liberă din Berlin; Muzeul Național de Istorie a Moldovei), *„Importuri” romane descoperite în mediul culturii Poienesti-Lucașeuca / Roman “imports” discovered in the Poienesti-Lucașeuca culture environment*

Livia SÎRBU (National Museum of History of Moldova; “Valahia” University from Târgoviște), **dr. hab. Lilia ZABOLOTNAIA** (National Museum of History of Moldova), *Digitization of cultural heritage as the basic priority of the National Museum of History of Moldova / Digitizarea patrimoniului cultural prioritate de bază a Muzeului Național de Istorie a Moldovei*

Dr. hab. Svitlana BILIAIEVA (Institute of Archaeology of National Academy of Sciences of Ukraine, Kiev; Uman State Pedagogical University), *Archaeology of Ukraine: new challenges and problems / Arheologia Ucrainei: noi provocări și probleme*

Dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU (UPS „Ion Creangă”), *Considerații preliminare privind o locuință medievală descoperită recent la Orheiul Vechi / Preliminary considerations regarding a recently discovered medieval dwelling at Orheiul Vechi*

Drd. Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU (Academia Română – Filiala Iași / Universitatea „A.I. Cuza” din Iași), **dr. Mariana POPOVICI** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași), **dr. Vasilica-Monica GROZA** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași), **dr. Ludmila PÎRNĂU** (Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași), **Cristina CORDOȘ** (Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași), **dr. hab. Luminița BEJENARU** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași / Facultatea de Biologie, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași), *Uzura dentară ocluzală și non-ocluzală a seriei scheletice umane descoperită la Biserica „Vovidenia” din Iași, România (secolele XVI–XVII) / Occlusal and non-occlusal dental wear of the human skeletal series discovered at the “Vovidenia” Church in Iasi, Romania (16th – 17th centuries)*

Dr. Mariana POPOVICI (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași), **drd. Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași / Facultatea de Biologie, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași), **dr. Vasilica-Monica GROZA** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași), **dr. hab. Luminița BEJENARU** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași / Facultatea de Biologie, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași), ***Implicațiile stresului de mediu în definirea modelelor dentare/ Implications of environmental stress in defining tooth patterns***

Dr. Vasilica-Monica GROZA (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași), **dr. hab. Luminița BEJENARU** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași / Facultatea de Biologie, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași), **dr. George BILAVSCHI** (Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași), **dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU** (Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași), **dr. Mariana POPOVICI** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași), **drd. Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU** (Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași / Facultatea de Biologie, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași), ***Studiul unui craniu uman trepanat descoperit în necropola Bisericii „Vulpe” din Iași (secolele XVII–XIX) / Study of a discovered trepanned human skull in the necropolis of the „Vulpe” Church from Iasi (17th – 19th centuries)***

SECȚIUNEA 6

Abordări contemporane în istorie, filozofie și educație

Moderator: dr. conf. univ. Larisa SADOVEI

Dr. în pedagogie Larisa SADOVEI (UPS „Ion Creangă” din Chișinău), *Dezvoltarea atitudinii de respect pentru diversitate prin comunicarea instituțională / Developing the attitude of respect for diversity through institutional communication*

Dr. în filologie, prof. univ. Carmen-Maria BOLOCAN (Universitatea „A.I. Cuza”, Iași), *Educația religioasă în abordare extracurriculară, astăzi / Religious education in extracurricular approach, today*

Dr. în economie Aliona DANILIUC, dr. în economie Marina PIȘCENCO, dr. în biologie Valeria VRABIE (Direcția evaluare în cercetare și inovare, ANACEC), *Manifestările științifice ca parte a evaluării și administrării cercetării în anul 2022 / Scientific manifestations as part of the evaluation and administration of research in the year 2022*

Dr. în tehnică Adelina DODON (AȘM; UTM), *Integrarea metodologiei de cercetare în sistemul educațional școlar / Integrating research methodology into the school educational system*

Dr. în pedagogie Liliana POȘȚAN (UPS „Ion Creangă”), *Educația și învățarea în ecosistemul comunității / Education and learning in the community ecosystem*

Dr. Natalia CARABET (UPS „Ion Creangă”), *Sporirea nivelului de eficiență personală (autoeficiență) și profesională ale cadrelor didactice prin self-management / Increasing the level of personal (self-efficacy) and professional efficiency of teaching staff through self-management*

Dr. în psihologie Victoria GONȚA (UPS „Ion Creangă”), *Stări psihice și consecințe psihosociale ale situațiilor de criză umanitară / Mental states and psychosocial consequences of humanitarian crisis situations*

Dr. în istorie Valentin ARAPU (IPC; Academia Română – Filiala Iași), *Valențele memorialistice și identitare în comunitățile de pe valea Prutului: cazul lui Onisifor Caraman din satul Leușeni, județul istoric Lăpușna* / *Memorial valences and identification in the Prut valley communities: the case of Onisifor Caraman from the village of Leușeni, historical county of Lăpușna*

Drd. Iurie BOSTAN (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Analiza domeniilor privind completarea și păstrarea fondurilor arhivistice ale Direcției Generale Arhiva Națională* / *Analysis of the areas regarding the completion and preservation of the archive funds of the General Directorate of the National Archives*

Drd. Victor GRIGOR (UPS „Ion Creangă”), *Problematizări istoriografice privind dimensiunea etno-culturală a diasporei* / *Historiographical problematizations concerning the ethno-cultural dimension of the diaspora*

Drd. Svetlana BASAMALERCĂ (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Legislația sanitară în Basarabia interbelică* / *Sanitary Laws in the Interwar Bessarabia*

Drd. Viorel DANDARA (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Cîtorii ale marilor logofeți din secolul al XVI-lea: considerații asupra unui fenomen cultural* / *The founders of the great sixteenth century logophetes: considerations on a cultural phenomenon*

Drd. Sergiu DEMERJI (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Unele considerații privitoare la registrele de mărturisire din secolul al XIX-lea ca sursă istorică* / *Some aspects regarding the confession registers from the 19th century as a historical source*

Drd. Sorin GRAJDARI (USM, IPC), *Evoluția conceptului de elită în istoriografie* / *The evolution of the elite concept in historiography*

Drd. Mihaela Anda DRAGOMIR (Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației, USM), *Practica Yoga și patrimoniul uman* / *Yoga Practice and Human Patrimony*

Drd. Elena ANDREEVSCAIA (Școala doctorală Științe Sociale și Pedagogice, USM), *Caracteristicile de personalitate ale unui*

adolescent care este abuzat la școală, modalități de a le corecta / Personality characteristics of an adolescent who is abused at school, ways to correct them

Drd., psiholog Mariana SUCIAGHI (Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației, USM), *Evaluarea psihologică a dimensiunilor psihoemoționale ale pacienților în stare critică, internați în secția clinică de terapie intensivă / Psychological assessment of psychoemotional dimensions of critically ill patients admitted to the clinical intensive care unit*

Drd., psiholog Corina LUNG (Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației, USM), *Metode și instrumente de evaluare psihologică a tulburărilor emoționale la pacienții cu boli inflamatorii cronice / Methods and tools for psychological evaluation of emotional disorders for patients with chronic inflammatory diseases*

Cadru didactic Doina GÎLCĂ (Lyceum of Creativity and Inventiveness „Prometeu-Prim”, Chișinău), *Art input in modern english teaching through the means of multiliteracies / Implicațiile artei în didactica modernă a predării limbii engleze prin intermediul multiliterățiilor*

Dr. hab. în filozofie Ana PASCARU (Institutul de Istorie, USM), *Filosofia moștenirii în societatea post pandemie / The philosophy of inheritance in the post-pandemic society*

Drd. Galina COSTEȚCHI (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Țara Moldovei în timpul crizei politico-militare din Rzeczpospolita, din a doua jumătate a secolului al XVII-lea / The country of Moldova during the political-military crisis in Rzeczpospolita, from the second half of the 17th century*

SECȚIUNEA 7

Orașul Bălți: istorie, memorie și patrimoniu

Moderator: dr., conf. univ. Ludmila D. COJOCARU

Dr. în istorie Dinu POȘTARENCO (Institutul de Istorie, USM), *Prezențe de nobili basarabeni în județul Iași / Bălți: neamul Bodescu / Presences of basarabeni nobles in the county of Iași / Bălți: the dynasty of Bodescu*

Muzeograf Ludmila DOBROGEANU (Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți), *Istoria presei bălțene în prima jumătate a secolului XX / The history of the balți press in the first half of the 20th century*

Dr. hab. în istorie Nicolae ENCIU (Institutul de Istorie, USM), *Cultivarea sentimentului de patrie, dinastie, credință creștină și unitate a neamului românesc în activitatea asociației învățătorilor din orașul și județul Bălți (1918–1940) / Developing the feeling of homeland, dynasty, christian faith and unity of the romanian nation by the activity of the association of teachers from the town and county of Bălți (1918–1940)*

Drd. Ana MOLCOSEAN (Școala Doctorală Științe Umanistice, USM), *Contextul și desfășurarea procesului de împrăștiere a locuitorilor orașului Bălți în perioada anilor 1932–1933 / The context and development of the ownership process of the inhabitants of the town of Balti in the period of 1932–1933*

Dr. în istorie Lidia PĂDUREAC (Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți), *Memorii și mărturii despre viața elevilor și studenților din Bălți în anii 1946–1947 / Memoirs and testimonies about the life of pupils and students in Balti during the years of 1946–1947*

Dr. în istorie Ludmila D. COJOCARU (USM; Muzeul Național de Istorie a Moldovei), *Istoria orașului Bălți în retorica supraviețuitorilor Gulagului (anii 1950–1960) / The city of Balti from the rhetoric of Gulag survivors (1950–1960)*

Muzeograf Mariana MIHALEVSCHI (Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți), *Biserica Sfinții Împărați Constantin și Elena*

din municipiul Bălți – parcurs istoric și actualitate / The church of the Holy Emperors Constantine and Helena from the municipality of Balți – historical parcourse and actuality

Muzeograf Stela DRAGUȚAN (Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți), *Cămașa bărbătească din patrimoniul Muzeului de Istorie și Etnografie din Bălți: recuperări și reconstituiri etnografice / The men's shirt from the heritage of the Museum of History and Ethnography in Bălți: recoveries and ethnographic reconstitutions*

SECȚIUNEA 8

Design: istorie și modernitate

Moderator: dr. Liliana PLATON

Cadru didactic Ludmila MALARCIUC, Doina ANTONI (Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală” din Chișinău), *Metodologia dezvoltării inovațiilor în domeniul designului interior / The methodology of developing innovations in the field of interior design*

Andrea BUNU (UTM), *Muzeul Național de Artă al Moldovei între istorie și modernitate / The National art Museum of Moldova between history and modernity*

Lector Alexandr COZACENCO (UTM), *Etape de executare a unui proiect de design interior și uneltele necesare / Stages of execution of an interior design project and the necessary tools*

Mihaela DEMIAN (UTM), *Stilul neoclasic în arhitectura de interior / The neoclassic style in interior architecture*

Ph.D student Inga MAȚCAN-LÎSENCO (TUM; International Free University of Moldova), *Artificial ambient lighting in interior design role and distinctive features / Iluminarea ambientală artificială, rolul și trăsăturile distinctive în design interior*

Dr. în studiul artelor și culturologie Liliana PLATON (UTM), *Designul interior în tezele de master ale absolvenților UTM din 2023 / Interior design in 2023 TUM graduates' master's theses*

Dr. hab. în studiul artelor Liliana CONDRATICOVA (AȘM; UTM), *Oportunități de utilizare a textilelor în designul interior / Opportunities to use textiles in interior design*

Masterand Cristina MUSTEAȚĂ (UTM), *Locuința de vis – cum să adaugi confort și eleganță interiorului tău / Dream Home – how to add comfort and elegance to your interior space*

Masterand Eugen MIHAILUȚĂ (UTM), *Morfologia stilurilor moderne și postmoderne / The morphology of modern and postmodern styles*

SECȚIUNEA 9

Tradiție și evoluții în știința juridică națională

Moderator: dr. hab. Rodica CIOBANU

Dr. hab. în drept, prof. univ. Elena ARAMĂ (USM), *Experiența constituțională franceză privind compatibilitatea legilor cu Constituția / The French constitutional experience regarding the compatibility of laws with the Constitution*

Dr. în drept Iordanca-Rodica IORDANOV (USM), **drd. Irina PUNGA** (Școala Doctorală Științe Juridice, USM), *Răspunderea pentru cauzarea prejudiciului mediului: de la prevenire spre recuperarea daunelor / The responsibility for causing environmental damage: from prevention to recovery of damages*

Dr. hab. în drept Rodica CIOBANU (USM), *Revalorizarea personalităților: între tradiție și modernitate, între idealuri și realități / Personality reassessment: between tradition and modernity, between ideals and realities*

Dr. hab. în drept Nicolae SADOVEI (USM), *Regimul juridic al actului medical de transplant în Republica Moldova / The legal regime of the medical act of transplantation in the Republic of Moldova*

Dr. în drept Veronica MOCANU (USM), *Relaționarea dreptului cu estetica și tehnologia / Relationship between law, aesthetics and technologie*

Dr. în drept Silvia GORIUC (USM), *The role of receptions in the development of the national law system / Rolul recepțiilor în dezvoltarea sistemului de drept național*

Dr. în filosofie Arina ANTOCI (UTM; USM), *„Dat” și „construit” în drept / “Given” and “constructed” in law*

Dr. în drept Ira SÎLI (USM), *Calificarea normei de drept: o perspectivă logico-juridică / The qualification of the rule of law: a logical-legal perspective*

Drd. Rodica CHIRTOACĂ (Școala Doctorală Științe Juridice, USM), *Particularitățile procedurii de executare silită a hotărârii de atragere la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil / The particulars of the procedure for forced execution of the decision to bring the subsidiary liability of the members of the management bodies of the insolvable debtor*

Drd. Oleg CALINEAC (Școala Doctorală Științe Juridice, USM), *Persoana fizică în calitate de subiect al infracțiunii de contrabandă comisă prin trimiterile poștale internaționale / Physical person as subject of the crime of smuggling commit through international postal shipments*

Drd. Valentina DONI (USM), *Drepturile mamei liber profesioniste ce practică activitatea în sectorul justiției la concedii sociale și prestații de asigurări sociale / Rights of the self-employed mother working in the justice sector to social leave and social security benefits*

Drd. Violeta GHERASIMENCO (Școala doctorală Științe juridice, USM), *Dimensiunea conceptuală a violenței de gen în relațiile de cuplu / The conceptual dimension of gender violence in couple relationships*

Magistru în drept Valentin MARGINEANU (USM), *Spiritul sau litera legii: abordări de filosofie a dreptului / The spirit or the letter of the law: approaches to the law philosophy*

Drd. Valeria PRAPORȘCIC (Școala Doctorală Științe Juridice, USM), *Efectele pandemiei Covid-19 asupra mediului de afaceri / The effects of the Covid-19 pandemic on the business environment*

Drd. Natalia GAVRILENCO (Școala doctorală Științe Juridice, USM), *Femeile în sistemul judecătoresc. Dimensiunea de gen a puterii judecătorești / Women in the judicial system. the gender dimension of the judiciary*

Svetlana CORCIMARI, dr. Natalia CHIPER (USM), *Dreptul vătămat – condiție esențială pentru înaintarea acțiunii în contencios administrative /*

Drd. Petru VÎRLAN (Școala doctorală Științe Juridice, USM; Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești), *Îmbogățirea ilicită, controverse și perspective în dreptul penal al Republicii Moldova și spațiul european / Illicit enrichment, controversies and perspectives in the criminal law of the Republic of Moldova and the European area*

Dr. în drept Rodica NICHITA (USM), *Rolul femeii în evoluția științei juridice / The role of women in the evolution of legal science*

Drd. Florin ROȘCA (Școala Doctorală Științe Juridice, USM), *Confiscarea extinsă și confiscarea specială. Semne de delimitare / Extended forfeiture and special forfeiture. delimitation signs*

SECȚIUNEA 10, Lviv, Ucraina

Arta populară decorativă aplicată: probleme de cercetare, reprezentare și valorificare a artefactelor autentice / Народне декоративно-ужиткове мистецтво: проблеми дослідження, репрезентації та обліку автентичних артефактів

**Модератори/moderatori: доктор іст. наук Олена ФЕДОРЧУК,
доктор мистецтвознавства Галина ІВАШКІВ**

Жoi / четвер, ora 14.00

Доктор історичних наук, професор Ярослав ТАРАС
(Україна, Львів, Інститут народознавства НАН України),

*Архітектурна ідентичність українських храмів – ключовий чинник збереження культурної спадщини / Dr. hab. in history, Professor Yaroslav TARAS (Ukraine, Lviv, the Ethnology Institute at the National Academy of Sciences of Ukraine), **Architectural identity of Ukrainian temples as a key factor in preservation of cultural heritage***

Аспірант Ігор ПЕРЕВЕРТНЮК, доктор історичних наук Олена ФЕДОРЧУК (Україна, Львів, Інститут народознавства НАН України), *Приватне колекціонування та мистецькі практики з відтворення українського традиційного одягу / Post-graduate student Ihor PEREVERTNIUK, dr. hab. in History Olena FEDORCHUK* (Ukraine, Lviv, the Ethnology Institute at the National Academy of Sciences of Ukraine), *Private collecting and artistic practices of reproducing Ukrainian traditional clothing*

Кандидат мистецтвознавства Романа МОТИЛЬ (Україна, Львів, Національний університет «Львівська політехніка»; Інститут народознавства НАН України), *Кераміка Косова у XXI столітті – архаїчність традицій і нові перспективи / Ph.D in History of Arts Romana MOTYL* (Ukraine, Lviv Polytechnic National University; the Ethnology Institute at the National Academy of Sciences of Ukraine), *Kosiv ceramics in the 21st century – archaic traditions and new perspectives*

Кандидат історичних наук Тетяна ФАЙНИК (Україна, Львів, Інститут народознавства НАН України), *Знахарство на Покутті у першій половині XX століття / Ph.D in History Tetiana FAINYK* (Ukraine, Lviv, the Ethnology Institute at the National Academy of Sciences of Ukraine), *Quackery in Pokuttia in the first half of the 20th c.*

Кандидат історичних наук Марина ОЛІЙНИК (Україна, Київ, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України), *Популяризація української вишивки: біографічно-мистецький напрям розвитку національних маркерів / Ph.D in History Maryna OLIYNYK* (Ukraine, Kyiv, M.T. Rylsky Institute of Art History, Folkloristics and

Ethnology at the National Academy of Sciences of Ukraine), *Promotion of Ukrainian embroidery: biographical and artistic direction in the development of national markers*

Народний художник України, професор Роман ВІЛЬГУШИНСЬКИЙ (Україна, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка), *Містечко Язловець – територія реставраційних процесів / People's Artist of Ukraine, Professor Roman VILHUSHYNSKYI* (Ukraine, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University), *The town of Yazlovets as the territory of restoration processes*

Кандидат мистецтвознавства Марія МАРКОВИЧ (Україна, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка), *Інтер'єрна картина – акцент в предметному середовищі / Ph.D in History of Arts Maria MARKOVYCH* (Ukraine, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University), *An interior picture as an accent in the subject environment*

Кандидат мистецтвознавства Світлана ВОЛЬСЬКА, заслужений діяч мистецтв України, професор Михайло КУЗІВ (Україна, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка), *Незламний дух українства у творчості Олега Шупляка та Олега Кузіва з Бережанщини / Ph.D in History of Arts Svitlana VOLSKA, Honoured artist of Ukraine, Professor Mykhailo KUZIV* (Ukraine, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University) *The unbreakable spirit of Ukrainianism in the works by Oleh Shupliak and Oleh Kuziv from Berezhany region*

Кандидат історичних наук Валентина СУШКО (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського Національної Академії наук України), *Костюм українців-слобожан як об'єкт матеріальної культурної спадщини України / Ph.D in History Valentyna SUSHKO* (М.Т. Rylsky Institute of Art History, Folkloristics and Ethnology at the National Academy of Sciences of Ukraine), *The costume of the*

Ukrainians from Slobozhanshchyna as an object of material cultural heritage of Ukraine

Кандидат історичних наук Катерина ЦУРКАН (Україна, Львівська національна академія мистецтв), *Кодимський історико-краєзнавчий музей – осередок збереження культурної спадщини / Ph.D in History Kateryna TSURKAN (Ukraine, Lviv National Academy of Arts), Kodyma Historical and Local Lore Museum as a centre of preservation of cultural heritage*

Кандидат історичних наук Оксана ДРОГОБИЦЬКА (Україна, Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), *Роль музеїв «живої історії» в популяризації історико-культурної спадщини Прикарпаття / Ph.D in History Oksana DROHOBYTSKA (Ukraine, Ivano-Frankivsk, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University), The role of «living history» museums in popularization of the historical and cultural heritage of Prykarpattia*

Аспірант Сє ЮЙДІН (Україна, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка), *Неформальна дизайн-освіта в Україні та її перспективи / Post-graduate student Cê YUYDIN (Ukraine, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University), Informal design education in Ukraine and its prospects*

SECȚIUNEA 11, Chișinău

Probleme ale antropologiei culturale: studii, metodologie și practică / Проблеми культурної антропології: дослідження, методологія, практика

Vineri, П'ятниця, 10.00

**Модератори/moderatori: dr. Victor COJUHARI,
dr. Катерина КОЖУХАР**

Dr. în istorie Victor СОЈУНАРИ (Институт культурної спадщини, Молдова), *Зовнішня міграція українців в контексті загальних міграційних процесів в Республіці Молдова / External migration of Ukrainians in the context of general migration processes in the Republic of Moldova*

Доктор педагогіки Катерина КОЖУХАР (Институт культурної спадщини, Молдова), *Берегиня скарбів народних: Тетяна Пона і її «Батьківська хата» / Guardian of the people's treasures: Tatiana Popa and her "Batktivska huta"*

Ph.D. Olena TARAN (Institute of art history, folkloristics and ethnology named after „M.T. Rylsky” National Academy of Sciences of Ukraine), *Digital obituary as an object of ethnological analysis*

Dr. in history Олександр КОЛОМІЙЧУК (Institute of art history, folkloristics and ethnology named after "M.T. Rylsky" National Academy of Sciences of Ukraine), *Доброчинні акції обдарування дітей та людей похилого віку до дня Св.Миколая на Бойківщині: новотвір сучасності чи ревіталізована народна традиція? / Charity actions gifting the children and elderly people dedicated to the day of St. Nicholas in Boykivshchyna region: a modern innovation or a revitalized folk tradition?*

Тетяна ШЕВЧУК (Institute of art history, folkloristics and ethnology named after „M.T. Rylsky” National Academy of Sciences of Ukraine), *Фольклористика в системі гуманітарної освіти: проблеми і виклики на тлі російсько-української війни / Folkloristics in the system of humanitarian education: problems and challenges against the background of the Russian-Ukrainian war*

Аспірант Денис КОЧЕРЖУК (Институт мистецтвознавства, фольклористики, етномузикології ім. М.Т. Рильського НАН України; «Київський міжнародний університет»), *«Збереження та реставрація культурної спадщини України: досвід аудіозаписів доби ВІА» (ВІА – вокально-інструментальний ансамбль) / Post-graduate Denis KOCHERZUK* (Institute of art history, folkloristics, ethnomusicology named after M.T. Rylsky National Academy of

Sciences of Ukraine; "Kyiv International University"), «*Preservation and restoration of the cultural heritage of Ukraine: experience of audio recordings of the VIE era*» (VIE– vocal and instrumental ensemble)

Кандидат історичних наук Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ (викладач кафедри теорії та методики навчання, кандидат історичних наук, Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти), **керівник гуртка Петро ТКАЧІВСЬКИЙ** (Івано-Франківський обласний дитячо-юнацький пластовий центр, Івано-Франківська область), **Комплекс священничої резиденції о. Рудольфа Моха у с. Курупів: минуле, сьогодення, перспективи / The complex of the priest's residence of Fr. Rudolph Mohin the village Kurupiv: past, present, prospects**

Кандидат історичних наук Наталія СТИШОВА (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України), **Українська календарна звичаєво-обрядова культура в дослідженнях зарубіжних учених-гуманітаріїв / Ukrainian calendar custom and ritual culture in the research of foreign humanities scientists**

Н.Б. СЛОБОДНА (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка), **Застосування методики зануреного навчання при підготовці студентів мистецьких дисциплін (з досвіду кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання ТНПУ ім. В. Гнатюка) / The application of the method of immersed learning in the preparation of students of art disciplines (from the experience of the Department of Fine Arts, Design and their teaching methods of V. Hnatyuk TNPU)**

Кандидат педагогічних наук Ірина ПАЦАЛЮК (Тернопільський національний педагогічний Університет Імені Володимира Гнатюка), **Парадигма вищої мистецької світи / Paradigm of higher art education**

Студентка Віталія ГАВРИЛЮК, к.і.н. Оксана ДРОГОБИЦЬКА (Прикарпатський національний університет імені

Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна), *Харчування у с. Спас Коломийського району Івано-Франківської області: традиційне та модерне / Meals in the village Spas of the Kolomyia district of the Ivano-Frankivsk region: traditional and modern*

Аспірант Андрій КИСЛЮК (ІМФЕ ім. М.Т.Рильського НАН України), *Музична реставрація Михайла Степаненка / Musical restoration by Mykhailo Stepanenko*

Студент Віталій ФУРДИГА (Прикарпатській національній університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна), *Вивчення суспільно-культурного життя Березжаницини міжвоєнного періоду методом усної історії / Study of the social and cultural life of Berezhne region in the interwar period by the method of oral history*

Candidate of Historical Sciences Mykola БЕКН (M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the NAS of Ukraine), *Наратив и пропам'ятні місця і світової війни в контексті сучасної російської агресії / Narratives about world war ii memorial places in the context of modern russian aggression*

Candidate of Historical Sciences Kateryna БЕКН (M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the NAS of Ukraine), *Promotion of intangible culture of Ukrainians in internet resources / Популяризація нематеріальної культури українців в інтернет-ресурсах*

PH.D. in History Halyna BONDARENKO (NASU M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology), *Українська гастрономічна спадщина: трансформація соціокультурного статусу / Ukrainian gastronomic heritage: transformation of socio-cultural status*

Кандидат філологічних наук Олена ЧЕБАНЮК (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАНУ), *Майдан незалежності в історичному, культурному й міфопоетичному просторі міста Києва / Majdan in the historical, cultural and mythopoetic space of the city of Kyiv*

Кандидат історичних наук Наталія ЛИТВИНЧУК (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України), *Етнографічне поле в смартфоні (з безпрецедентного досвіду дослідження реалій війни в цифрову епоху) / Ethnographic field in a smartphone(from the unprecedented experience of researching the realities of war in the digital age)*

A graduate student Ihor TUREISKYI (NASU M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology), *Українське народне дитяче вбрання. Традиція та майбутнє / Ukrainian folk children`s clothing. Tradition and the future*

Student Adriana HAVRYLIUK, PhD Oksana DROHOBYTSKA (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University), *Ethnic motives in Volodymyr Ivasyuk`s (1949–1979) songs*

Студент Єлизавета СИЛКА (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна), *Національно-політичне життя м. Кривий Ріг у 1990-х рр.: спогади очевидців / National and political life of the city of Kryvyi Rih in the 1990s: memories of eyewitnesses*

Secțiunea 12

Științe Exacte și Inginerești

Moderatori: dr. Adelina DODON, dr. Inga ȚIȚCHIEV, dr. Mirela ZALTARIOV

Dr. în științe matematice Inga ȚIȚCHIEV (Institutul de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachievici”, USM; secția Științe Exacte și Inginerești AȘM), **Olesea CAFTANATOV, Dan TALAMBUȚA, Veronica IAMANDI** (Institutul de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachievici”, USM), *Eficientizarea procesului de învățare prin aplicarea tehnicilor realității augmentate / Improving the efficiency of the learning process using augmented reality techniques*

Dr. hab. în chimie Aculina ARÎCU (Institutul de Chimie, USM), *Chimia în beneficiul societății / Chemistry for the benefit of society*

Doctor in chemistry Alexandra BARGAN, doctor in chemistry George ȘTIUBIANU, doctor in chemistry Mihaela DASCĂLU, doctor in chemistry Corneliu COJOCARU, doctor in chemistry Ana Maria MACSIM, doctor in chemistry Adrian BELE, doctor in chemistry Alina SOROCEANU (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Iași), *Membrane pe bază de polisulfone cu silsesquioxani funcționalizați. Caracterizare și perspective pentru aplicații de mediu / Polysulfone-based membranes with functionalized silsesquioxanes. Characterization and perspectives for environmental applications*

Dr. în chimie Maria COCU (Institutul de Chimie), *Academicianul Nicolae Gărbălău – patriarhul chimiei coordinative / Academician Nicolae – the patriarch of coordination chemistry*

Dr. hab. în științe tehnice, prof. univ. Rodica STURZA (UTM), *Formarea cadrelor cu mentalitate tehnologică nouă prin aplicarea metodelor bazate pe investigații / Training of staff with a new technological mentality through the application of inquiry-based education*

Drd. Violeta POPESCU (Școala Doctorală Științe Biologice, Geomomice, Chimice și Tehnologice, USM), *Evaluarea activității antifungice și antibacteriene a uleiurilor volatile native și a formelor chimic modificate / Evaluation of antifungal and antibacterial activity of native volatile oils and chemically modified forms*

Dr. în tehnică Viorica BULGARU (UTM), *Soluții potențiale pentru prevenirea acumulării histaminei în brânzeturi / Potential solutions to prevent histamine accumulation in cheese*

Dr. în științe ingineresti Rodica SIMINIUC (UTM), **drd. Dinu ȚURCANU** (Școala Doctorală UTM), *Analiza exploratorie a securității alimentare în Republica Moldova în baza metricilor de calitate nutrițională și durabilă a produselor alimentare / Exploratory analysis of food security in the Republic of Moldova based on metrics of nutritional and sustainable food quality*

PhD habilitat in Engineering Sciences Aliona GHENDOV-MO-SANU (Technical University of Moldova), *Foaming agents of vegetable origin for the manufacture of fasting confectionery products*

Dr. în științe tehnice Valentina BANTEA-ZAGAREANU (UTM), *Posibilități de identificare a pigmenților la procesarea materiilor oleaginoase / Possibilities of Identifying pigments in the production of oleaginous materials*

PhD Lucian LUPASCU, dr. O. PETUHOV, dr. N. TIMBALIUC (State University of Moldova, Institute of Chemistry), *Study of the Adsorption of Bacillus cereus on Different Fractions of Activated Carbons Obtained from Apple Wood*

Dr. în științe tehnice Valentina BANTEA-ZAGAREANU (UTM), *Compuși antioxidanți din structura uleiurilor cu caracter pro-oxidant / Antioxidant compounds from the structure of oils with a pro-oxidant character*

Dr. Lucian LUPAȘCU (Institutul de Chimie, USM), **dr. Svetlana GAVZER, cerc. șt.; Nicolae CRISTEA, cerc. șt. stag.** (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor), **dr. Eugenia STANGACI; Vsevolod POGREBNOI, cerc. șt.; dr. Serghei POGREBNOI; dr. hab. prof. cerc. Fliur MACAEV** (Institutul de Chimie, USM), *Utilizarea bromurii de 1-((2-(2,4-dichlorophenyl)-4-propyl-1,3-dioxolan-2-yl)methyl)-4-(4-methyl-2-oxopentyl)-1h-1,2,4-triazol-4-ium în calitate de remediu activ contra fungului / Fusarium avenaceum / utilizarea bromurii de 1-((2-(2,4-dichlorophenyl)-4-propyl-1,3-dioxolan-2-yl)methyl)-4-(4-methyl-2-oxopentyl)-1h-1,2,4-triazol-4-ium în calitate de remediu activ contra fungului fusarium avenaceum*

Dr. în chimie Ecaterina COVACI (UTM), *Aspecte fizico-chimice ale stabilității vinurilor tinere / Physico-chemical aspects of the stability of young wines*

Dr. în științe tehnice Adelina DODON (AȘM), dr. în științe tehnice Valentina BANTEA-ZAGAREANU (UTM), *Ipostaze științifice în producerea biscuiților artizanali cu adaos de spirulină /*

Scientific poses in the production of artisan biscuits with the addition of spirulina

Dr. în chimie Viorica GLADCHI (USM), Vladislav BLONCHI (USM), Angela LIS (USM), Elena BUNDUCHI (USM), *Compoziția chimică și poluarea apelor de suprafață din bazinul fluviului Nistru în anul 2023 / Chemical composition and pollution of surface waters in the Dnister river basin in 2023*

Doctor in chemistry Alina SOROCEANU („Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania), *Metal complexes derived from salen-type ligands which contains dimethylsiloxane units / Complecsi metalici obtinuti din liganzi de tip salen care contin unitati dimetilsiloxanice*

Dr. în chimie Mirela-Fernanda ZALTARIOV (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), *Rețele metal-organice pe bază de siliciu pentru aplicații biomedicale: oportunități și provocări / Silicon-based metal-organic frameworks for biomedical applications: opportunities and challenges*

Vladislav BLONCHI, dr. în chimie Viorica GLADCHI, Angela LIS, Elena BUNDUCHI (USM), *Impactul unor forme farmaceutice cu principiul activ vitaminic asupra proceselor de autopurificare chimică a apelor / The impact of some pharmaceutical forms with active vitamin principles on the processes of chemical self-purification of waters*

Dr. Larisa MOCANU (Moldova State University), habilitate doctor, profesor Maria GONȚA (Moldova State University), *Coagularea/flocularea efluenților sintetici textili cu utilizarea sulfatului de aluminiu / Coagulation/flocculation of synthetic textile effluents using aluminium sulphate*

Dr. în chimie Simona Luminita NICA, dr. în chimie Daniela FILIP, dr. în chimie Doina MACOCINSCHI (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), *Nanoparticule metalice incorporate în matrici biodegradabile pe bază de biopolimeri: chitosan, amidon și gelatină destinate ambalajelor alimentare / Metallic*

nanoparticles embedded in biodegradable matrices based on chitosan/starch/gelatin biopolymers intended for food packaging

Angela LIS, dr. în chimie Viorica GLADCHI, Elena BUNDUCHI, Vladislav BLONSCHI (USM), *Utilizarea peroxidului de hidrogen în formularea dezinfectantelor / The use of hydrogen peroxide in the formulation of disinfectants*

Doctor in chemistry Alina SOROCEANU („Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania), *Supramolecular structures with various architectures and topologies obtaining by self-assembly of metal–organic units / Structuri supramoleculare cu diferite arhitecturi si topologii obtinute prin autoasamblarea unitatilor metal-organice*

Natalia BÎRCĂ (Institutul de Chimie, USM), **Adina ORGAN** (USMF „Nicolae Testemițanu”, Facultatea de Farmacie), **Tamara COTELEA** (USMF „Nicolae Testemițanu”, Facultatea de Farmacie), **Alic BARBA** (Institutul de Chimie, USM), **dr. hab. în chimie Veaceslav KULCIŢKI** (Institutul de Chimie, USM), *Acidul rozmarinic: extracție, bioactivitate și aplicații practice / Rosmarinic acid: extraction, bioactivity and practical applications*

Elena BUNDUCHI (USM), dr. în chimie Viorica GLADCHI (USM), *Studiu privind implicarea unor componente ai tenului în procesele de oxidare activate de radiațiile UV / Study on the involvement of some components of the skin in the oxidation processes activated by UV radiation*

Doctor in chemistry Marius SOROCEANU („Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania), *Structural characterization of some complex combinations of cobalt with ethylenediamine derivative ligand / Caracterizarea structurală a unor combinații complexe ale cobaltului cu ligandul derivat al etilendiaminei*

Secțiunea 13

Științe ale Vieții

Moderator: dr. Gabriela ROMANCIUC

Dr. hab. în tehnică, prof. univ. Rodica STURZA (UTM), *Valorificarea produselor secundare – o cale de sporire a sustenabilității sectorului agroindustrial / Recovery of secondary products – a way to increase the sustainability of the agroindustrial sector*

Dr. în științe biologice Gabriela ROMANCIUC (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor), *Biosecuritatea și conservarea resurselor genetice vegetale / Biosafety consideration and conservation of plant genetic resources*

Dr. în științe biologice Irina SFECLĂ, dr. în științe biologice Tatiana SÎRBU, cercetător științific Doina ȘABAROV (Grădina Botanică Națională (Institut) „Al. Ciubotaru”, USM), *Arta florală în tradițiile și obiceiurile din Republica Moldova / Floral art in the traditions and customs of the Republic of Moldova*

Dr. hab. în agricultural sciences Parascovia SAVA (IP Scientific and Practical Institut of Horticulture and Food Tehnologies), *The contribution of scientistes in the research and implementation of shrubs crops in the Republic of Moldova / Contribuția savantelor în cercetarea și implementarea culturilor bacifere în Republica Moldova*

Dr. doctor în științe geonomice Ana JELEAPOV (Institutul de Ecologie și Geografie, USM), *Evaluarea măsurilor de renaturare a râului Camenca utilizând imagini satelitare / Evaluation of measures for renaturation of Camenca river using satellite images*

Dr. în științe biologice Lidia GAVRILIȚA, dr. hab. în științe biologice Tudor NASTAS (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, USM), *Protecția biologică a plantelor prin aplicarea entomofagului Trichogramma spp. în Republica Moldova / Biological protection of plants by application of the entomophage Trichogramma spp. in the Republic of Moldova*

Cercetător Olesia NEMERENCO (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția a Plantelor, USM), *Monitorizarea sezonieră a dăunătorilor Heliothis armigera Hbn și Agrothis segetum prin utilizarea capcanelor cu feromon / The pest monitoring of Heliothis armigera Hbn. and Agrothis segetum through the use of pheromonal traps*

Cercetător Iuliana RUSU (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, USM), *Modelarea comportamentului ploșniței Halyomorpha halys Stal (Heteroptera: Pentatomidae) în funcție de substratul alimentar / Modeling the behavior of the stik bug halyomorpha halys stal (Heteroptera: Pentatomidae) depending on the food substrate*

Dr. în biologie Alla GLADCAIA, cercetător științific stagiar Maria ZAVATIN (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția Plantelor, USM), *Influența structurii artificiale pentru iernarea a entomofagilor de Chrysopa în agroecosistem / The influence of artificial structures for the wintering of Chrysopa Entomophages in agroecosystems*

Dr. în științe biologice Vladislav CALDARI (Institutul de Zoologie, USM), *Răspândirea speciilor de lilieci în adăposturile subterane de pe teritoriul Republicii Moldova / Distribution of bat species in underground shelters on the territory of the Republic of Moldova*

Dr. în științe biologice Tatiana SÎRBU, dr. în științe biologice Irina SFECLĂ, cercetător științific Doina ȘABAROV (Grădina Botanică Națională (Institut „A. Ciubotaru”, USM), *Paeonia peregrina miller în condiții ex situ / Paeonia peregrina miller in ex situ conditions*

Elena TOFAN-DOROFEEV, Olga IONIȚA, Tatiana IZVERSCAIA ("Alexandru Ciubotaru" National Botanical Garden (Institute), State University of Moldova), *Contributions to the ex-situ conservation of rare and endangered plant species in the "Al. Ciubotaru" National Botanical Garden / Aspecte privind conservarea ex-situ a speciilor de plante rare și periclitare în Grădina Botanică Națională „Al. Ciubotaru”*

SECȚIUNEA 14

Sănătate

Moderator: dr. Alina FERDOHLEB

Dr. în psihologie Victoria GONȚA (UPS „Ion Creangă”), **doctorand Lilia GRATI** (UPS „Ion Creangă”), *Sindromul burnout la personalul medical / Burnout syndrome in medical personnel*

Masterand Daniella LUPAȘCO (Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”), *Analiza consumului de cafea prin anchetarea electronică / Analysis of coffee consumption by electronic survey*

Cercetător științific Tatiana GHELIMICI (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab. în științe medicale Iulianna LUPAȘCO** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **cercetător științific Gheorghe HAREA** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **medic ordinator Tatiana BURDA** (Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”), **medic ordinator Mariana OUȘ** (Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”), **masterand Daniella LUPASCO** (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Aspecte ale tulburărilor metabolice cauzate de boala prin coronavirus Cov-19 la pacienții obezi / Aspects of the metabolic disorders caused by the corona virus COV-19 disease in obese patients*

Ioana CALIGA (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Interrelația dintre viață și schimbarea climei / The interrelationship between life and climate change*

Student Teofana BIBIRE (Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa”, Iași, România), *Raționamentul cauzal în domeniul bolilor netransmisibile / Causal reasoning in the field of non-communicable diseases*

Dr., conf. univ. Elena CIOBANU, dr., conf. univ. Cătălina CROITORU, dr., conf. univ. Alina FERDOHLEB (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Fenomenul de rezistență la antibiotice în țările cu venituri mici și mijlocii: prin prisma cunoștințelor, atitudinii și practicilor lucrătorilor medicali cu studii superioare / Antibiotic*

resistance phenomenon in low and middle income countries: through the prism of knowledge, attitudes and practices of medical workers with higher education

Ph.D. Viorica CAZAC („Nicolae Testemitanu” State University of Medicine and Pharmacy), *The roles, responsibilities and challenges of the EMP teacher /*

Abrevieri:

AȘM – Academia de Științe a Moldovei

USM – Universitatea de Stat din Moldova

UTM – Universitatea Tehnică a Moldovei

UPS „Ion Creangă” – Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

IPC – Institutul Patrimoniului Cultural

USMF – Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

În loc de prefață...

**PACEA, SUSȚINEREA PARCURSULUI EUROPEAN ȘI BALANȚA
GENDER ÎN CERCETARE SUNT MESAȘUL FEMEILOR
DIN ȘTIINȚĂ, ÎNTRUNITE LA AȘM**

„La nivel național, cercetarea reprezintă un domeniu de interes și trebuie susținută din fondurile naționale și atrase cât mai multe investiții.”

Dr. Iordanca-Rodica Iordanov

„Acum circulă ideea, că dacă nu putem face aproape nimic cu exodul creierilor, asta înseamnă că trebuie să schimbăm, să înlocuim cu circulația creierilor.

Dacă luăm acest concept ca bază, eu aș dori să spun sincere mulțumiri organizatorilor acestei conferințe, care a adunat nu numai oameni de știință din Moldova, dar și din Ucraina.

Este un pas important pentru că demonstrează că revenim la normalitate.

Cooperarea, schimbul de opinii, circulația ideilor, sunt foarte importante în lumea științifică.”

E.S. Marko Shevchenko

Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar
al Ucrainei în Republica Moldova

În perioada 9-10 februarie 2023, la Academia de Științe a Moldovei a avut loc a treia manifestare științifică dedicată Zilei Internaționale a femeilor cu activități în domeniul științei. Lucrările conferinței s-au desfășurat tradițional la Chișinău și la Iași, în acest an alăturându-se și orașul ucrainean Lvov, unde a avut loc o secțiune de comunicări. Astfel, conferința a venit cu un răsunător mesaj împotriva războiului, în sprijinul cercetătorilor din Ucraina, pentru susținerea parcurșului european al Republicii Moldova, precum și promovarea balanței de gen în cercetare.

Organizatorii și-au propus informarea societății pe diverse aspecte ce țin de rezultatele științifice de valoare obținute în mai multe domenii de cercetare, armonizarea legislației cu cea europeană în domeniul egalității de gen, abordarea integratoare a egalității de gen, metode și instrumente, legislație și mecanisme de implementare, bunele practici din țările europene și experiențe pentru realizarea unei reprezentări echilibrate în procesul decizional. Balanța gender are ca obiectiv să asigure aprecierea femeii în cercetare și în managementul cercetării.

Ziua internațională a femeilor și fetelor din domeniul științei este o modalitate de a le face auzite, remarcate, apreciate și recunoscute în domeniul pe care îl profesază, deși în Republica Moldova situația este destul de favorabilă: la 100 de bărbați cercetători revenind cca 94-97 de femei cercetătoare.

Evenimentul științific inaugurat pe axa Chișinău–Iași–Lvov a urmat un algoritm bine gândit și a devenit un veritabil model de solidaritate și coeziune între cercetători și cercetătoare de la Academia de Științe a Moldovei; Universitatea de Stat din Moldova, mai multe institute de cercetare și Școli Doctorale ale USM; Centrul Mitropolitan de Cercetări Științifice TABOR, Universitatea „A.I. Cuza”, și Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Filiala Iași a Academiei Române; Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare (Buzău, România); Institutul de Etnologie (Lvov), Institutul de Arheologie și Institutul studiul artelor, folclor și etnologie „M. Rylsky” (Kiev) ale Academiei Naționale de Științe a Ucrainei; Universitatea Liberă din Berlin (Germania), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Universitatea Tehnică a Moldovei, Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, complexele muzeale Iași și Neamț, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală ș.a. La conferință au participat peste 250 de cercetători (cca 100 din România, Ucraina, Germania, Franța) înscriși cu 210 de comunicări din domeniul științelor sociale, economice, umanistice și arte, științe exacte și ingineresti, științe medicale, științe agricole, biologie și mediu.

În mesajul inaugural al conferinței, acad. Ion Tighineanu, Președintele Academiei de Științe a Moldovei, a subliniat chemarea la pace, precum și susținerea parcursului nostru pe calea integrării europene, a participanților la această manifestare științifică. „De la fondarea AȘM, în anul 1961, în cadrul acesteia s-au remarcat mai multe doamne, activitatea cărora a fost și este înalt apreciată: geograful Tatiana Constantinova, membru titular al AȘM, chirurgul pediatru Eva Gudumac, membru titular, biologul Maria Duca, membru titular, precum și membrii corespondenți – Natalia Balașova și Tatiana Gheideman, biologi, Svetlana Cojocar, informatician, Tatiana Iliășenco, lingvist, Maria Nedeașcov, geograf, Mariana Șlapac, arhitect, Elena Zubcov, zoolog”, a menționat acad. Ion Tighineanu. De asemenea, Președintele AȘM a dat citire mesajului dr. hab., prof. univ. Emil Ceban, Rectorul Universității de Stat de

Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, președintele Consiliului Rectorilor.

Salutând mediul științific și urând participanților discuții constructive, dr. Iordanca-Rodica Iordanov, Ministru al Mediului, a menționat înalta ținută academică a evenimentului. „Multitudinea subiectelor științifice concentrate pe secțiuni, în două zile de lucru a conferinței, numărul mare de reprezentanți denotă interesul sporit al femeilor pentru tema conferinței”, a subliniat doamna Ministru. Evenimentul oferă posibilitatea „de a face schimb de păreri pe marginea unor fenomene și tendințe, dar, în același timp, de a ne prezenta și rezultatele științifice obținute”. Doamna Ministru a salutat „prezența tinerilor cercetători, care în virtutea tuturor circumstanțelor, rămân a fi devotați științei. Susținerea tinerilor cercetători și, în mod special, a femeilor, este o necesitate iminentă care va aduce peste un timp creșterea capacităților de cercetare și obținerea rezultatelor științifice de performanță. În România, domeniul cercetării este unul din cele mai feminizate, cu o proporție ridicată în cadrul personalului implicat din mediul academic de peste 50%”, a precizat dr. Iordanca-Rodica Iordanov. Doamna Ministru a făcut o trecere în revistă a primelor doamne care s-au remarcat în domeniile lor de cercetare, care au demonstrat că se pot realiza și într-o societate patriarhală. Totodată, mai multe deziderate legate de mediul ambiental, dezvoltare durabilă, integrare europeană nu sunt posibile fără aportul femeilor. „Trebuie să fim conștienți că demersul științific este unul inerent uman. Munca de cercetare se desfășoară în societate pornind de la niște nevoi, norme, valori și concepții. Scopul științei este explorarea necunoscutului. Zilnic apar noi rezultate ale cercetărilor științifice. Chiar dacă avem un război în vecinătate și instabilitatea s-a instaurat în Europa, știința și rezultatele la care ajung exponenții acesteia, pot asigura astfel continuitatea speciei umane, de dezvoltare a societății. Sperăm că discuțiile din cadrul acestei conferințe, dar și recomandările făcute, pot să contribuie la restaurarea păcii”.

„Este o mare provocare să vin cu un discurs în fața onoratei asistente”, avea să menționeze E.S. Marko Shevchenko, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Ucrainei în Republica Moldova, ES aducând și cifre importante pentru Ucraina. „În general, după datele UNESCO, femeile au o pondere de aproximativ 30 la sută în domeniul științei. În ceea ce privește Ucraina, la data de 2021, înainte de război, acest număr a fost mai mare, în Ucraina au fost active în domeniul științei 46 la sută. Ucraina se află pe locul 12 după numărul general al femeilor în știință din 41 de țări. Dacă vorbim de unele domenii în care femeile

sunt prezente mai mult, au un succes mai mare, în Ucraina este vorba despre medicină, unde femeile sunt prezente cam 75 la sută, în științele umanitare – mai mult decât 60 la sută, în domeniul tehnicii și tehnologiei aproape 34 la sută de cercetători sunt femei”, a punctat E.S. „Din păcate, războiul a schimbat tot. Datele actuale rămân necunoscute. Foarte multe mame, soții au plecat, au pierdut temporar legătura cu institutele științifice din Ucraina. Este o mare problemă pentru guvernul și societatea ucraineană. Încă un mesaj de mulțumire aş vrea să adresez tuturor pentru solidaritatea cu țara mea pe care o reprezint în Moldova, pentru suportul care este foarte palpabil”, a menționat E.S. Marko Shevchenko.

Acad. Tighineanu, în numele Prezidiului AȘM, a conferit E.S. Marko Shevchenko medalia academică „Nicolae Milescu Spătarul” în semn de înaltă recunoștință pentru contribuții substanțiale în dezvoltarea colaborării științifice cu cercetătorii din Republica Moldova, promovarea și susținerea comunității științifice pe plan național și internațional.

Dr. hab. în pedagogie, prof. univ. Otilia Dandara, prim-prorector al Universității de Stat din Moldova, a rugat să fie transmis mesajul din partea instituției, subliniind că sunt foarte mulți participanți din cadrul proiectelor de cercetare și facultăților USM. Prezența acestei instituții este impunătoare, USM fiind și organizator, cu atât mai mult că evenimentul științific are loc în cadrul Programului de Stat desfășurat la universitate.

Președintele Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare dr. în inginerie Andrei Chiciuc a menționat că este o onoare să participe la tradiționala conferință științifică internațională organizată cu ocazia Zilei Internaționale a femeilor în știință. Această zi „este un prilej în plus să conștientizăm rolul important, pe alocuri de neînlocuit, al femeii în cercetare”, a punctat dr. A. Chiciuc, prezentând și câteva cifre relevante din domeniul de activitate al ANACEC pentru anul 2022. Astfel, au fost conferite și confirmate 100 de titluri de doctor pentru femei, iar pentru bărbați doar 58. 13 femei au obținut titlul științific de doctor habilitat, bărbați doar 2. Conferențieri universitari – 65 de femei și doar 24 de bărbați. Unicul indicator unde bărbații încă domină, dar ușor, sunt titlurile de profesor. Anul anterior, 8 bărbați au obținut titlul de profesor, iar femei doar 5. O altă dimensiune este conducerea activității de cercetare prin școlile doctorale. În acest sens, 72 de femei au obținut dreptul de conducător de doctorat, iar bărbați doar 63. Activitățile de evaluare a ANACEC se realizează cu implicarea cercetătorilor, experților. În activitățile de expertizare au fost implicați experți: 53 de femei și 47 de bărbați. Comisiile de

profil sunt iarăși dominate de femei, cca 64%. Și la capitolul management, Agenția are angajați doar 9 bărbați și 32 de femei. Aceste cifre demonstrează că cercetarea și managementul cercetării sunt dominate în Republica Moldova de femei. La acest capitol noi stăm destul de bine”, a subliniat Președintele ANACEC.

„Prin prisma activității sale, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală este unul dintre cei mai verosimili și credibili martori ai succeselor pe care le obțin doamnele și domnișoarele din Republica Moldova. Bazele noastre de date afișează femei care dețin fiecare peste 250 de brevete de invenție în domeniul chimiei, zeci de invenții în biologie, agricultură, medicină, inginerie electronică și nanotehnologii, dar și multe alte sfere de cercetare”, a menționat Eugeniu Rusu, Directorul general al AGEPI.

Un cuvânt salut „de la curbura Carpaților” a venit din partea dr. în istorie, comandor (r) Marius-Adrian Nicoară (Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare, Buzău, România), partenerul fidel al acestei conferințe, domnia sa recapitulând mai multe proiecte realizate în comun. „România este pe locul 10 din țările europene după numărul de femei care lucrează în domeniul științei. Dialogul oamenilor de cultură este un act științific fundamental, receptat ca un factor de echilibru ce consolidează pacea și dezvoltă societățile, rămâne în toată lumea o cerință și o realitate a dezvoltării economice, sociale și culturale în statele de drept, democratice și sociale. Conferința face posibil acest dialog și de data aceasta”, a precizat dr. Nicoară, subliniind necesitatea dialogului instituțional. „Este ocazia perfectă de a ne reaminti că femeile și fetele joacă un rol esențial în comunitatea științifică și tehnologică și participarea lor trebuie impulsionată”.

O adresare impresionantă și emoționantă, un apel audio din tranșee, a fost transmis de dr. în istorie Volodymyr Konopka de la Institutul de Etnologie (Lvov) al Academiei Naționale de Științe din Ucraina. În pofida războiului, frigului și lipsurilor prin care trec, cercetătorii ucraineni își continuă studiile, optând pentru un viitor european. Dovadă este și numărul destul de mare – 40 de cercetători din Ucraina –, înscriși în programul conferinței.

Consemnând realizările cercetătorilor, Prezidiul Academiei de Științe a Moldovei apreciază înalt activitatea femeilor și fetelor în cercetare, tehnologie, artă, conferind distincții academice directorilor de proiecte științifice și cercetătorilor care au demonstrat rezultatele științifice valoroase în activitatea sa,

promovează știința pe plan național și internațional, aduc contribuții substanțiale în domeniile lor de competență.

AȘM a conferit 35 de Diplome de Onoare, Diplome de Recunoștință și Diplome „Meritul academic” cercetătorilor din cadrul organizațiilor din domeniile cercetării și inovării care au ales să facă cariera în știință:

- Acad. al AȘM Maria DUCA (Universitatea de Stat din Moldova),
- Mem. cor. al AȘM Elena ZUBCOV, dr. hab., prof. cerc. (Institutul de Zoologie, USM),
- Larisa ANDRONIC, dr. hab., conf. cerc. (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, USM),
- Galina BUȘMACHIU, dr. hab., conf. cerc. (Institutul de Zoologie, USM),
- Rodica CIOBANU, dr. hab., conf. univ. (USM),
- Aliona GRATI, dr. hab., prof. univ. (USM),
- Veronica PRISĂCARU, dr. hab., conf. univ. (USM),
- Olga CERNEȚCHI, dr. hab., prof. univ. (Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”),
- Livia UNCU, dr. hab. conf. univ. (USMF „Nicolae Testemițanu”),
- Aurelia SPINEI, dr. hab., prof. univ. (USMF „Nicolae Testemițanu”),
- Natalia ZARBAILOV, dr. hab., conf. univ. (USMF „Nicolae Testemițanu”),
- Rodica STURZA, dr. hab., prof. univ. (Universitatea Tehnică a Moldovei),
- Olga GAGAUZ, dr. hab., conf. cerc. (Institutul Național de Cercetări Economice),
- Rodica PERCIUN, dr. hab., conf. cerc. (INCE),
- Angela SECRIERU, dr. hab., prof. univ. (Academia de Studii Economice din Moldova),
- Lilia ZABOLOTNAIA, dr. hab., conf. univ. (Muzeul Național de Istorie al Moldovei),
- Liliana BUDEVICI-PIUIU, dr. hab., prof. univ. (Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport),
- Tatiana SIRBU, dr., conf. cerc. (Grădina Botanică Națională (Institut) „A. Ciubotaru”, USM),
- Aliona MIRON, dr., conf. cerc. (Grădina Botanică Națională (Institut) „A. Ciubotaru”, USM),
- Liliana ROTARU, dr., conf. univ. (USM),

- Larisa SADOVEI, dr., conf. univ. (Universitatea Pedagogică Stat „Ion Creangă” din Chișinău),
- Rodica GOTCA, dr. (USM),
- Alina FERDOHLEB, dr., conf. univ. (USMF „Nicolae Testemițanu”),
- Tatiana RABA, dr., conf. univ. (USMF „Nicolae Testemițanu”),
- Rodica SIMINIUC, dr. conf. cerc. (UTM),
- Cezara GHEORGHÎĂ, dr., conf. univ. (UPS „Ion Creangă” din Chișinău),
- Tatiana CHIRIAC, dr., conf. univ. (UPS „Ion Creangă” din Chișinău),
- Victoria GONȚA, dr., conf. univ. (UPS „Ion Creangă” din Chișinău),
- Silvia GOLUBIȚCHI, dr., conf. univ. (UPS „Ion Creangă” din Chișinău),
- Angela TIMUȘ, dr., conf. univ. (INCE),
- Tatiana COLESNICOVA, dr., conf. cerc. (INCE),
- Natalia VINOGRADOVA, dr., conf. cerc. (INCE),
- Lica ERHAN, dr., conf. univ. (ASEM),
- Natalia GRĂDINARU, dr. (Institutul Patrimoniului Cultural),
- Tamara POTLOG, dr. (USM).

În ședința plenară au fost susținute mai multe rapoarte de interes general, pe diferite domenii de cercetare. Despre dimensiunea de gen în cercetarea din Republica Moldova a relatat cu date statistice concrete dr. în științe economice Rodica Cujba de la Universitatea Tehnică a Moldovei.

De la Institutul de Etnologie (Lvov) al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei dr. hab. în studiul artelor Halyna Ivashkiv a prezentat actualitatea, istoriografia și metodologia cercetării ceramicii din Berezhany din secolele XIX–XX.

Bazându-se pe un vast studiu al arhivei și a publicațiilor vremii, dr. hab., prof. univ. Aliona Grati de la Universitatea de Stat din Moldova, ne-a adus în vizor relatările scriitorilor români despre Chișinăul sovietic.

Dr. hab. în arte vizuale Nicoleta Vornicu de la Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R. (Iași, România), a prezentat un studiu analitic implicat în realizarea proiectelor de restaurare a clădirilor / monumentelor istorice, foarte valoros pentru specialiștii din Republica Moldova.

Rolul biologiei vegetale în contextul securității alimentare este un subiect de o importanță majoră pentru țara noastră, fiind abordat de dr. hab., prof. cerc. Galina Lupașcu de la Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor (USM).

Dr. hab. în științe biologice, prof. cerc. Laurenția Ungureanu de la Institutul de Zoologie (USM), a vorbit foarte detaliat despre diversitatea și vulnerabilitatea faunei pe teritoriul Republicii Moldova în contextul schimbărilor climatice și impactului factorilor de mediu.

Problema monumentelor de for public, de ieri și de azi din Chișinău a fost pusă în dezbatere de dr. hab. în istorie, prof. univ. Anatol Petrencu de la Universitatea de Stat din Moldova. Continuând tematica monumentelor, doar că de altă natură, subsemnata a prezentat o retrospectivă a artei metalelor din Republica Moldova, vorbind despre patrimoniu și afirmare culturală prin prisma acestui gen de artă decorativă aplicată.

Un istoric al artei metalelor din a doua jumătate a secolului XX și 30 de ani de independență a Republicii Moldova, cu reflectarea în premieră a portretelor de creație ai celor care au avut curajul „de a îmblânzi metalul”, se regăsesc în paginile monografiei „Arta metalelor. Portrete de creație ale bijutierilor și meșterilor de artă decorativă (a doua jumătate a secolului al XX-lea – începutul secolului XXI)”, apărută la editura „Doxologia” din Iași, cu un volum de 320 de pagini (autor subsemnata). Astfel, Ziua Internațională a femeilor în știință a fost marcată și printr-o prezentare a cărții, pe marginea unor aspecte luând cuvântul dr. hab. profesor Nicoleta Vornicu, mem. cor. Svetlana Cojocaru, dr. hab., profesor Anatol Petrencu, dr. hab., profesor Aliona Grati.

În zilele de joi și vineri, lucrările conferinței au continuat la AȘM și USM pe următoarele secțiuni: „Arta și mitopoetica orașului în context național și internațional”; „Probleme de lingvistică și literatură. Provocări actuale”, cu cele două panouri: Probleme de literatură și Probleme de lingvistică; „Patrimoniul etnologic: de la necunoaștere la valorizare culturală”; „Tradiție și evoluții în știința juridică națională”, „Probleme ale antropologiei culturale: studii, metodologie și practică / Проблеми культурної антропології: дослідження, методологія, практика” coordonată de colegii ucraineni stabiliți la Chișinău, Secțiunile „Științe Exacte și Inginerești”, „Științe ale Vieții”. Secțiunea „Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural – experiență și bune practice” a fost desfășurată la Iași; „Arheologia azi: probleme și soluții” a fost găzduită de MNIM; „Abordări contemporane în istorie, filozofie și educație” a avut loc la UPS „Ion Creangă”; „Orașul Bălți: istorie, memorie și patrimoniu” s-a desfășurat la Bălți; „Design: istorie și modernitate” a avut loc la UTM, „Sănătate” – la USMF „Nicolae Testemițanu”, iar secțiunea „Arta populară decorativă aplicată: probleme de cercetare, reprezentare și valorificare a artefactelor autentice /

Народне декоративно-ужиткове мистецтво: проблеми дослідження, репрезентації та обліку автентичних артефактів” a avut loc la Lvov. Participanții la aceste secțiuni au venit cu rapoarte foarte consistente, date științifice și rezultate valoroase. Totodată, a impresionat numărul tinerilor cercetători care au dat dovadă de profesionalism și implicare alături de mentorii lor din cercetare și educație.

Contribuțiile cercetătorilor urmează a fi publicate sub formă de articole în revistele științifice de profil din Republica Moldova („Dialogica”, „Akademos”) și în România („Authentication and conservation of cultural heritage. Research and technique”), sau în volumul revistei care va fi publicat către cea de-a VIII-a ediție a conferinței, în septembrie 2023.

În cadrul conferinței a fost deschisă expoziția „Patrimoniul uman – valoarea supremă a Republicii Moldova”, la care au fost expuse publicațiile și realizările femeilor în domeniile lor de cercetare, precum și produsele Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală.

Pe finalul ședinței plenare, minirecitalul muzical susținut de Maestrul în Artă soprana Tatiana Costiuc a încălzit sufletele celor prezenți în sală și în mediul virtual, artista interpretând lucrări din creația compozitorilor autohtoni. De menționat că Tatiana Costiuc este cadru didactic la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, face studii de doctorat sub conducerea dr., prof. univ. Victoria Melnic, fiind nemijlocit legată și ea de domeniul cercetării, activând și la Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” (<https://www.filarmonica.md/index.php/ro/tatiana-costiuc-maestru-in-arta>).

Transmisiunea live-stream a conferinței a fost asigurată de IDSI și este disponibilă la linkul <https://www.youtube.com/watch?v=1mI9gCl8W8>.

Tot în data de 9 februarie 2023, la emisiunea „Obiectiv comun” de la TVR Moldova, dr. hab. Liliana Condraticova, dr. hab., profesor Aliona Grati și dr. Larisa Sadovei au abordat mai multe fațete ale situației femeilor în cercetare, problema tinerilor, dar și a mentorilor în cercetare și educație (<https://tvrmdova.md/article/3450790963a9e924/obiectiv-comun-din-cauza-salariilor-mici-ni-se-scurg-creierii.html>; <https://www.facebook.com/TVRMoldova/videos/emisiunea-obiectiv-comun/427095972916429/>).

Dr. hab. Liliana Condraticova, Secretar științific general al AȘM
Președintele Comitetului organizatoric

TEZELE COMUNICĂRILOR
SUMMARIES OF COMMUNICATIONS

ȘTIINȚE SOCIALE, ECONOMICE, UMANISTICE ȘI ARTE

Nadejda ALBU

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: nadina.albu@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2678-5849

**INFLUENȚA LUI MALLARMÉ ASUPRA
POEZIEI LUI CEZAR BALTAG**

Mallarmé's influence on the poetry of Caesar Baltag

În comunicare analizăm felurile în care poetul și criticul francez Stéphane Mallarmé a influențat poezia lui Cezar Baltag. Critica literară a considerat că poetul român a preluat discret, dar cu program acest model ilustru, constituind o poezie a ideii abstracte, a translației concretului în abstract. De sorginte mallarmeeană pot fi considerate elemente, care se găsesc cu prisosință în poezia lui Cezar Baltag, precum simbolurile alchimice (nașterea din ou, șarpele, oglinda etc.), simbolurile biblice (Madona, psalmul etc.), miturile eline și produsele folclorului românesc (centauri, păsări, Unicornul etc.), figurile arhetipale, alegorii, noțiunile metafizice, acumulările asociative, paradoxurile etc. Totodată, modelul este urmat și în elementul lingvistic manierist. De pildă, în poezia „Răsfrângere în arbore” tehnica acumulărilor de aproximații amintește experimentele lingvistice ale poetului francez.

Versul meșteșugit, lirica livrescă și patina culturii vechi nu erau privite cu ochi buni în epocă, se poate presupune că abstractizarea sporită a versurilor lui a fost condiționată și de cenzura vigilentă din „obsedantul deceniu”. Cu toate acestea, anume cultura abstractă a salvat poezia lui Cezar Baltag când contextul politic a permis o oarecare destindere, aceasta fiind trecută la contribuțiile neomoderniste.

**CARACTERISTICILE DE PERSONALITATE ALE
UNUI ADOLESCENT CARE ESTE ABUZAT LA ȘCOALĂ,
MODALITĂȚI DE A LE CORECTA**

*Personality characteristics of an adolescent who is abused at school,
ways to correct them*

Violența în mediul educațional este o problemă socială acută. Problemele violenței în conștiința publică și în mass media sunt prezentate într-o formă destul de modificată și trunchiată. Problema cercetării constă în faptul că este necesar să se studieze caracteristicile psihologice ale adolescenților, asigurând protecția acestora împotriva influențelor distructive, prezente în comunicarea interpersonală a subiecților din mediul educațional. În acest caz, practic nu există date privind caracteristicile psihologice asociate cu diferite niveluri de protecție a adolescenților împotriva violenței psihologice în mediul educațional.

Cauzele abuzului asupra copiilor și adolescenților se află în societate în ansamblul ei. Putem găsi începuturile unui comportament violent acasă și la școală. Copiii ai căror părinți le acordă puțină atenție și sunt orientați spre carieră sunt primii care manifestă agresivitate. Următoarele date au fost obținute din chestionarul „Sondaj privind climatul școlar/psihologic”, care a avut ca scop identificarea și dezvoltarea agresiunii fizice cu violență severă.

Fiecare al doilea adolescent interviuat a suferit cel puțin o dată în viața școlară „bullying”, atacuri din partea colegilor și neînțelegeri care au dat naștere la ostilitate. În interiorul și în afara instituțiilor de învățământ, violența fizică și emoțională sub formă de batjocuri și critici sistematice nefondate sunt cele mai frecvente în rândul adolescenților. Doar jumătate dintre adolescenți sunt capabili să facă față presiunii colegilor. Restul adolescenților sunt predispuși la „sufocare”.

Toată lumea poate contribui la prevenirea violenței în rândul tinerilor. Acest lucru necesită munca tuturor: de la elevii înșiși până la cei de deasupra lor. În plus, ar trebui luată în considerare activitatea psihologilor școlari, care, în opinia noastră, ar trebui să fie primii care cunosc problemele copiilor și adolescenților. Societatea are nevoie de o școală sigură și lipsită de violență.

Valentin ARAPU

Doctor în istorie, IPC

Academia Română – Filiala Iași, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană

Email: valarapu@gmail.com

**VALENȚELE MEMORIALISTICE ȘI IDENTITARE
ÎN COMUNITĂȚILE DE PE VALEA PRUTULUI:
CAZUL LUI ONISIFOR CARAMAN DIN SATUL LEUȘENI,
JUDEȚUL ISTORIC LĂPUȘNA**

*Memorial valences and identification in the Prut valley communities:
the case of Onisifor Caraman from the village of Leușeni,
historical county of Lapușna*

În anul Centenarului Marii Uniri (2018), în perioada lunilor iulie-noiembrie, Asociația „Est-Democrația” în parteneriat cu Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, Muzeul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova, a implementat proiectul „Memorie, identitate și comunitate. Studii de istorie orală pe Valea Prutului în România și Republica Moldova”. În satul Leușeni din județul istoric Lăpușna (actualmente r-nul Hâncești) am documentat cazul lui Onisifor Alexandru Caraman, născut la 12 septembrie 1928. În consemnările sale memorialistice Onisifor Caraman a relevat că provine dintr-o familie înstărită care a „avut undeva 60 di hectare di pământ”. Bolșevicii le-au luat pământul, iar pe mama, Efrosinia Caraman, au condamnat-o în 1949 la un an de muncă silnică pentru sustragere de la plata impozitelor. Dar, această condamnare a mamei sale este lăsată în umbră de un caz care i s-a întâmplat protagonistului nostru în februarie 1944 când prin sat au fost încartiruiți militari germani. Fiind adolescent pe atunci, O. Caraman a fost amenințat cu moartea de către un soldat german căruia a refuzat să-i dea „patru chili di jin”. După ce O. Caraman l-a denunțat la superiorul său, soldatul a venit noaptea să-l împuște, tânărul leușenean reușind să fugă. Acest episod l-a afectat enorm de mult pe O. Caraman, provocându-i o traumă psihologică pentru tot restul vieții. Atitudinea germanofobă a bătrânului din Leușeni a fost alimentată și de diferențele culturale deoarece militarii germani aveau, în viziunea localnicilor, unele devieri comportamentale, considerate rușinoase de către cei din partea locului.

Arina ANTOCI

Doctor în filosofie, UTM; USM

Email: arinaantoci@mail.ru

„DAT” ȘI ”CONSTRUIT” ÎN DREPT

”Given” and ”constructed” in law

În cadrul societății umane, acțiunile indivizilor – înzestrați cu conștiință și voință proprie – nu se pot produce ca o desfășurare haotică de fapte, ci, dimpotrivă, ele se derulează într-un mod organizat, după anumite reguli sociale, având un caracter normat. Putem afirma că dreptul este un produs al fenomenelor sociale, fiind variabile în timp și spațiu, în spatele căruia se ascunde un ghem de principii absolute, universale, pe care le descoperă rațiunea omenească, însă nu trebuie să uităm că una din moștenirile incontestabile ale dreptului roman o reprezintă crearea alfabetului juridic și progresul în domeniul tehnicii juridice. Dacă nu ne-au lăsat o teorie științifică încheată a elaborării dreptului, elaboratele tehnici ale dreptului roman, precizia și claritatea definițiilor, logica și consecvența gândului juridic, toate acestea stau dovadă și mărturisesc marea artă a jurisconșulților Romei. Acest lucru a făcut ca asemenea construcții să poată străbate timpul, să poată fi însușite, peste mii de ani, de orice legiuitor.

Complementaritatea dintre drept și filosofie este una necesară pentru că lumea dreptului este una a semnificațiilor pe care nici filosofia nu le lămurește prin adevăruri matematice, de unde și titlul acestei lucrări. Problema principală care se pune este aceea de a stabili dacă dreptul este un „dat” în afara oricărei elaborări umane sau este „construit” de om. „Dat” și „construit” în drept aduce cu sine problema unei metafizici a dreptului.

Elena ARAMĂ

Dr. hab. în drept, prof. univ. USM

Email: aramaelena@gmail.com

EXPERIENȚA CONSTITUȚIONALĂ FRANCEZĂ PRIVIND COMPATIBILITATEA LEGILOR CU CONSTITUȚIA

*The French constitutional experience regarding the compatibility
of laws with the Constitution*

Problema compatibilității în drept are o istorie relativ îndelungată, căci încă în epoca interbelică doctrinarii francezi puneau subiectul interpretării dreptului în strânsă conexiune cu controlul de constituționalitate a legilor. Judecătorii constituționali desfășoară o dublă activitate de interpretare a Constituției și a legilor care sunt supuse controlului de constituționalitate. Experiența Consiliului Constituțional francez denotă preocupări serioase privind decelarea nu numai a literei, dar și (în primul rând) a spiritului legii. În acest demers judecătorii constituționali francezi printr multiplele sensuri ce poate avea o normă, enunță pe acel care este compatibil cu Constituția. În acest sens prezintă interes deciziile de conformitate sub rezervă, adică decizia de conformitate cu Constituția poate fi acceptată doar sub rezerva interpretării formulate de organul de control al constituționalității. Deciziile interpretative și tehnicile utilizate pentru a le emite sunt suple și foarte prudente. Deciziile interpretative ale Consiliului Constituțional francez au fost clasificate în trei grupuri: 1) deciziile interpretative restrictive, adică deciziile ce restrâng capacitatea normativă a legii interpretate, pentru a fi compatibilă cu Constituția;

2) Deciziile interpretative constructive, adică deciziile care adaugă textului ceea ce-i lipsește pentru a fi compatibil cu Constituția;

3) Deciziile interpretative directoare recomandă autorităților ce aplică legea respectarea unui principiu, formularea căruia este prea generală, ori chiar formulează însăși Consiliul un principiu derivat care se prezintă ca o continuare a celui constituțional.

Deschiderea spre jurisprudența comparată, inclusiv cea constituțională, sunt la ordinea zilei și la noi, căci ea poate facilita procesul de edificare a statului de drept.

Viorica ATAMAN

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: ataman.viorica@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5159-262X

EUFEMISMELE ÎN LIMBAJUL POLITIC ACTUAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Euphemisms in Current Political Language of the Republic of Moldova

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*, eufemismul este un cuvânt sau o expresie care, în vorbire sau în scris, înlocuiește un cuvânt sau o expresie neplăcută, jignitoare, necuviincioasă sau obscenă, respectând paralelismul de sens. Mihaela Popescu, în *Dicționar de stilistică*, definește eufemismul ca o figură de stil care constă în atenuarea unei idei, recurgând la anumite mijloace de exprimare. Enumerarea cauzelor sociolingvistice ale eufemismului – superstiția, tabuul, respectarea unor norme de bună-cuviință, delicatețea – sugerează o gradație a obligativității sale. Cercetătoarea Oxana Chira susține că în limbajul politic (discurs, luare de cuvânt, intervenție, comentariu etc.) se poate observa un anume specific de utilizare a modalităților de redare a informației. Acest specific este determinat de scopul textului politic: de a camufla sau, dimpotrivă, de a reliefa aspectele negative/pozitive ale realităților evocate, de a-l afecta sau, dimpotrivă, de a-l pondera, cât mai puțin/mult pe destinatar. Dacă e să analizăm discursurile Președintei Republicii Moldova, Maia Sandu, în perioada anului 2022, observăm că se apelează la asemenea figuri de stil pentru a atenua gravitatea enunțului discursiv. În mesajul Președintei, adresat cetățenilor Republicii Moldova în contextul crizei pandemice și al crizei gazelor în data de 20 ianuarie 2022, găsim: „de doi ani pandemia ne răpește oameni dragi”, în loc de au murit/mor sau au decedat/decedează. În textul „suntem total dependenți de prețurile de pe piața din regiune – iar situația de pe piață azi nu este una normală” este folosită negația în structura *nu este una normală*, în loc de dificilă/grea. Trebuie să remarcăm, amintește cercetătoarea Popescu Mihaela, că în texte regăsim o prezență frecventă a adverbelor *tocmai*, *chiar* cu rol atenuant, precum și a *formulărilor negative*. În concluzie, putem spune că eufemismul este un procedeu stilistic de transmitere într-o formă mai blândă, în special, în discursurile politice, informații care trezesc eventuale atitudini critice din partea populației.

Elena ARDELEAN

Dr. în chimie, Facultatea de Teologie Ortodoxă

Universitatea „Al.I. Cuza” Iași

Email: elardelean@yahoo.fr

CONSERVAREA ȘI RESTAURAREA UNEI PSALTIRI TIPĂRITE LA BUCUREȘTI ÎN 1856

*Conservation and restoration of a Psalter printed in Bucharest
in 1856*

Psaltirea este considerată cea mai populară scriere a Vechiului Testament, ea fiind prezentă atât în cultul public cât și în cel particular al credincioșilor creștini. Lucrarea de față prezintă tratamentele de conservare restaurare aplicate unei Psaltiri tipărite în anul 1856 la Tipografia Națională alui Iosif Romanov din București.

Cartea este scrisă în limba română, cu alfabet de tranziție. Bindecuvântarea pentru tipărirea acestei Psaltiri (tipărită după ediția din 1841 apărută la Buzău) aparține mitropolitului Ungrovlahiei, Nifon, așa cum reiese din textul prezent pe foaia de titlu.

Cartea, având 392 de pagini, este tipărită cu cerneală neagră, roșie și albastră. Se remarcă ilustrația pe întreaga pagină care îl reprezintă pe regele David. Dimensiunile blocului de carte sunt de (18,3 × 11) cm.

Cartea prezintă o stare de conservare precară, pe lângă deteriorările provocate de agenții biologici (*Trichoderma viride*, *Penicillium sp.*, *Aspergillus niger*), hârtia blocului de carte prezintă foxing, pH acid, modificări cromatice accentuate, numeroase intervenții de restaurare empirică. Conservarea și restaurarea s-a realizat prin tratamente de dezinfecție, curățiri uscate și umede, îndepărtarea tuturor adaosurilor rezultate în urma restaurărilor empirice, deacidificarea, consolidarea și reîntregirea suportului papetar.

Doina BACIU

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: doinaroman2015@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2940-6093

**POEME DIGITALE ȘI POEME DIGITIZATE: ASPECTE
DISTINCTIVE**

Digital Poems and Digitized Poems: Distinctive Aspects

Poemele digitizate sunt create în formă tradițională, apoi introduse în spațiul virtual, folosindu-se diverse instrumente web, aplicații. Poemele digitale nu pot fi transferate în totalitate pe format hârtie, deoarece își pierd anumite

trăsături specifice precum: sunetul, mișcarea obiectelor, a personajelor, textul literar care poate fi aranjat în forma unor scheme, forme, imagini devine inapt pentru creația literară. În dependență de instrumentul web putem vorbi despre Canva-poezie, PowerPoint-poezie, Google DOX-poem, SharePoint-poem, One Drive-poem, Snapchat-poem, Minecraft-poem, Kahoot!-poem, etc...

Majoritatea instrumentelor web reflectă o serie de oportunități, aranjate de obicei pe Bara de instrumente sau chiar pe pagini, secțiuni, precum: *Combinății de culori, Umbre, Cadre, Text to Image, Proiectare, Animații, Imagini online sau PhotoShelter, Captură de ecran, Diapozitive noi, etc...* Activitățile practice pot fi organizate singur sau în echipă, iar audiența poate fi captată datorită șabloanelor diverse, prezentărilor, videoclipurilor, site-urilor web. Se propun subiecte incitante, fiind legate de utilizările anterioare și noi, gata pentru a le experimenta. Fiecare instrument are specificul său pentru care autorul se decide să-l folosească în procesul de creație, întrucât este nevoie de a reîmprospăta literatura pentru ca fiecare lucrare să-și găsească cititorul.

Textul apare ca fuziune a mai multor aplicații digitale care devenind stabile, încep să producă caracteristicile noului curent literar.

Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU

Dr. în istorie, UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Email: ludmila.pirnaeu@gmail.com

CONSIDERAȚII PRELIMINARE PRIVIND O LOCUINȚĂ MEDIVALĂ DESCOPERITĂ RECENT LA ORHEIUL VECHI

*Preliminary considerations regarding a recently discovered medieval dwelling
at Orheiul Vechi*

Cercetările arheologice sistematice desfășurate în perimetrul sitului medieval de la Orheiul Vechi (com. Trebujeni, r-nul Orhei), amplasat în valea râului Răut, au scos la lumina zilei vestigii ale unor importante construcții de cult, civile și militare cunoscute în literatura de specialitate (săpături: G.D. Smirnov, P.P. Bîrnea, I. Hîncu, Gh. Postică ș.a.). În campania arheologică din vara anului 2017, cu ocazia efectuării săpăturilor în proximitatea cetății medievale, la circa 30 m est de zidul estic al fortificației, au fost descoperite două locuințe, care au funcționat în perioade diferite în intervalul secolelor XIV–XV.

Scopul comunicării de față este de a prezenta rezultatele cercetării locuinței cu materiale arheologice tipice perioadei Hoardei de Aur.

Locuința respectivă (L1/2017) reprezintă o construcție adâncită cu o singură încăpere, având pereții verticali, săpați în calcar. Pe mijlocul pereților au fost surprinse gropile pentru stâlpi săpate în rocă. Pentru gătitul hranei și încălzitul locuinței era folosit un cuptor de lut prevăzut cu boltă. Cuptorul, orientat pe axa est-vest, avea formă de potcoavă și era cotlonit în peretele vestic al locuinței, cu gura în interiorul construcției. Ca rezultat, au fost degajate complet trei laturi ale locuinței, de vest, de sud și de est și, parțial, latura de nord. Din umplutura acestei complex de locuire provin numeroase fragmente de vase de lut de factură locală, modelate dintr-o pastă de foarte bună calitate, de culoare roșiatică-gălbuie sau roșiatică, unele cu pereții smălțuiți, având forme și decor tipice vaselor de gătit și servit folosite în perioada Hoardei de Aur, fragmente de ceaune de fontă, resturi osteologice, unelte, obiecte de uz casnic, monede ș.a. Vestigiile recuperate indică funcționarea locuinței în secolul al XIV-lea. Din aceeași perioadă datează și câteva gropi menajere, descoperite în apropiere, cu diferite categorii de materiale arheologice (monede giucide, fragmente ceramice, resturi osteologice ș.a.).

* Comunicarea este realizată în cadrul Proiectului 20.80009.1606.06 Cercetarea și valorificarea patrimoniului arheologic medieval din Republica Moldova – CVPAM

Svetlana BASAMALERCĂ

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: sbasamalerca@gmail.com

ORCID:0000-0002-4746-8300

LEGISLAȚIA SANITARĂ ÎN BASARABIA INTERBELICĂ

Sanitary Laws in the Interwar Bessarabia

Criza sanitară condiționată de COVID-19, care a marcat în ultimii ani întreaga omenire, pe lângă faptul că a mobilizat breasla oamenilor de știință din domeniul medicinei, farmaceuticii, științelor biologice și chimie, a sugerat subiecte de cercetare și cercetătorilor din domeniul științelor umanistice. Valorizarea documentului de arhivă a luat amploare.

Sistemul sanitar din Basarabia interbelică, are la bază cele două legi organice: „Legea Cantacuzino” promulgată în anul 1910 și Legea sanitară și de ocrotire, promulgată prin decretul regal nr. 2515/1930. După înfăptuirea Marii Uniri, pe parcursul anului 1919, special pentru Basarabia sunt adoptate trei legi: Legea cu privire la organizarea sanitară provizorie a Basarabiei, Legea privind trecerea serviciului sanitar al Basarabiei la Inspectorat și Legea de numirea medicilor.

Obiectivul principal al tuturor acțiunilor întreprinse de către autorități, a fost axat pe identificarea soluțiilor de combaterea bolilor epidemiologice. Normele stipulate în textul „Legii Cantacuzino” sunt cu preponderență de reglementare și asigurare a medicinei preventive, a statului medicului sanitar și a corpului de medici auxiliari. Politicile sanitare derivate din normele legii din 1930, promovează și susțin medicina socială. Se întreprind diverse acțiuni de diseminarea eticii sanitare orientate maselor largi. În anul 1938, inclusiv și în Basarabia, se decide redactarea Monografiilor sanitare, parte componentă a campaniei sanitare organizată de către Ministerul Sănătății și Lucrărilor Sociale.

Svitlana BILIAIEVA

Dr. hab., Institute of Archaeology of National Academy
of Sciences of Ukraine, Kiev
Uman State Pedagogical University
Email: svitbil@ukr.net

ARCHAEOLOGY OF UKRAINE: NEW CHALLENGES AND PROBLEMS

The Russian aggression against Ukraine put the great challenges and problems. In the connection with occupation of the part of the South and East of Ukraine, war action in the other regions, historical and cultural heritage of Ukrainian people turn on the edge of demolition. The information about the destruction of new and new monuments come every day from different districts of our country. That is way, the actual task of modern archaeology to create the list of all destructed monuments.

The next problem – the expropriation of archaeological collections from museums of temporary occupied centers, such as Kherson historical museum,

where was rich gathering of materials of various old artefacts, unique collection of Scythian and Antic culture, medieval rarities. It is continuation of long operation of robbery and appropriation of Ukrainian cultural heritage, the start of which was in the 17th century and continue to be all time of Russian and Soviet occupation of our land, which was established by the investigation of Ukrainian archaeologists and published in special book. From the beginning of Russian war against Ukraine in 2014y. And occupation of Crimea, the robbery of cultural heritage take the new possibility. Now, the huge appropriation of alien values take the new continuation. In their ideology appear the myth of so call “Novorisiya”, the name, done by Russian occupants in the 17th century to the South region of Ukraine, where the free Ukrainian peasants and Cossack try to save from Russian slave. They founded settlements, cities, Cossack Sich and had own culture, analogues to the culture of the Middle Dnieper region.

The other big problem for archaeologists of Ukraine – is the mining of vast territories in occupation areas, where any kind of works are very dangerous. In any way, archaeological investigations possible to provide after demining of regions of war actions.

Carmen-Maria BOLOCAN

Dr. în filologie, profesor universitar

Facultatea de Teologie Ortodoxă Dumitru Stăniloae

Universitatea „A.I. Cuza”, Iași

Email: bolocancarmenmaria@yahoo.ro

EDUCAȚIA RELIGIOASĂ ÎN ABORDARE EXTRACURRICULARA, ASTĂZI

Religious education in extracurricular approach, today

În acest studiu ne propunem să evidențiem, în mod sintetic, câteva activități extracurriculare prin care urmărim anumite aspecte ale educației religioase, astăzi. Printre cele mai relevante activități extracurriculare, amintim: concerte, serbări, expoziții de icoane/ ouă încondeiate, cateheze, pelerinaje, excursii cu tematica istorico-religioasă, concursuri, meditații, cercuri de religie.

Activitățile desfășurate într-un cadru nonformal au rolul de a încununa conlucrarea dintre cadrul didactic și elevi la sfârșitul unei perioade de învățare,

dând șansa celor din urmă să-și pună în valoare atât cunoștințele teoretice dobândite în cadrul educației formale, cât și deprinderile, aptitudinile și priceperile pe care și le-au însușit și dezvoltat în procesul educațional. Ele implică întreaga ființă psihofizică a copilului (intelectual, fizic, volițional și afectiv), având reale valențe formative, estetice, sensibilizându-i față de scara supremelor valori ale moralei creștine: Bine, Adevăr și Frumos.

Iurie BOSTAN

Drd., USM

Email: yr.bstn@gmail.com

**ANALIZA DOMENIILOR PRIVIND COMPLETAREA ȘI
PĂSTRAREA FONDURILOR ARHIVISTICE ALE DIRECȚIEI
GENERALE ARHIVA NAȚIONALĂ**

*Analysis of the areas regarding the completion and preservation of the
archive funds of the General Directorate of the National Archives*

Completarea și păstrarea documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic al Republicii Moldova constituie două procese primordiale pentru sistemul arhivistic. Procesul de completare se desfășoară de către toate arhivele de stat, inclusiv și de către Direcția Generală Arhiva Națională (DGAN), subdiviziune structurală a Agenția Națională a Arhivelor, în vederea preluării în depozitele proprii a documentelor ce fac parte din Fondul Arhivistic de Stat și Fondul Arhivistic Obștesc de la instituții, organizații, întreprinderi, cât și de la persoanele fizice.

În vederea completării fondului arhivistic al DGAN se examinează și se selectează instituțiile, organizațiile, întreprinderile și persoanele fizice care păstrează sau creează provizoriu documente cu valoare istorică, științifică, culturală, social-juridică etc. prin care se concep actele legislative și alte acte normative, documentele organelor procuraturii, instanțelor judecătorești și ale autorităților administrației publice, documentația statistică, științifică, tehnologică, tehnică, normativă, de proiect și construcții, de patentă, cartografică, geologică, telemetrică, comercială și documentele lizibile cu ajutorul mijloacelor tehnice, cine-fono-fotodocumentele, imprimările video, manuscrisele științifice, literar-artistice, muzicale etc., desenele, jurnalele,

memoriile, corespondența și alte documente. În acest scop, pentru a eficientiza acest proces, sunt întocmite și actualizate anual Lista Nr. 1 a instituțiilor-surse de completare ale Fondului Arhivistic de Stat a DGAN și Lista organizațiilor-surse de completare ale Fondului Arhivistic Obștesc.

Documentele transmise la păstrare către DGAN sunt clasificate în dependență de următoarele caracteristici: **1.** creatori și deținători de fonduri; **2.** după conținutul documentului; **3.** tipul suporturilor pe care se păstrează informația; **4.** termenele de păstrare.

Andrea BUNU

Student, UTM

Email: andrea.bunu@udu.utm.md

MUZEUL NAȚIONAL DE ARTĂ AL MOLDOVEI ÎNTRE ISTORIE ȘI MODERNITATE

The National art Museum of Moldova between history and modernity

Capitala fiecărei țări este reprezentată de edificii istorice, Chișinăul se bucură de mai multe: Academia de Muzică, Teatrul și Arte Plastice, Muzeul Național de Artă a Republicii Moldova, Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Casa Casso, Casa Kligman, clădirea Primăriei municipiului Chișinău, Sala cu Orgă etc.

Muzeul Național de Artă al Moldovei este una dintre cele mai prestigioase instituții muzeale din Moldova, fondat în anul 1939, este situat în centrul orașului Chișinău, în trei edificii, importante monumente de arhitectură de la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX: Casa Herta, Casa Kligman și sediul central Dadiani.

În anul 2016 muzeul și a deschis ușile după o renovarea care a durat 13 ani, pentru că era nevoie să se păstreze caracterul istoric al clădirilor, dar totodată era nevoie și de o modernizare. Edificiul și-a păstrat elementele de design interior din 1901, când a fost dată în exploatare clădirea fostului gimnaziu de fete, fondat de principesa Dadiani. Construit după un proiect al arhitectului Alexandru Bernardazzi și specific stilului de design interior neoclasicist cu elemente gotice. Fațada muzeului din piatră și cărămidă roșie și-a păstrat aspectul inițial, iar ferestrele și ușa de la intrare au fost făcute din lemn tare, stratificat. În total, în interior a fost restaurat un spațiu de 1783 de metri pătrați.

Actualmente patrimoniul MNAM numără peste 39.000 de opere, care reflectă dezvoltarea artelor plastice din sec. XV–XXI. În muzeu funcționează permanent expoziții de artă europeană, rusă și orientală.

Oleg CALINEAC

Drd., Școala Doctorală Științe Juridice, USM

**PERSOANA FIZICĂ ÎN CALITATE DE SUBIECT AL
INFRAȚIUNII DE CONTRABANDĂ COMISĂ PRIN
TRIMITERILE POȘTALE INTERNAȚIONALE**

*Physical person as subject of the crime of smuggling commit through
international postal shipments*

Subiectul pus în discuție se referă la analiza condițiilor pe care trebuie să le posedă persoana fizică pentru a fi supusă răspunderii penale pentru comiterea contrabandei prin trimiterile poștale internaționale și anume: calitatea specială de expeditor sau destinatar, vârsta, precum și responsabilitatea persoanei.

Pentru a recunoaște o faptă prejudiciabilă drept infracțiune, în afară de comportamentul infracțional și obiectul ocrotit de normele penale, este necesară prezența unei persoane care să porceadă la o astfel de conduită ilegală. Legislația Republicii Moldova nu definește noțiunea de subiect al infracțiunii. În doctrină s-a propus următoarea definiție a subiectului infracțiunii care este persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală și care, în baza faptului că posedă toate semnele prevăzute de lege pentru această categorie de subiect, este pasibilă de răspundere penală. Subiect al infracțiunii poate fi atât persoana care săvârșește o infracțiune consumată, cât și cea care comite o tentativă de infracțiune. Persoana fizică poate fi subiect al infracțiunii dacă întrunește cumulativ următoarele condiții: limita de vârstă cerută de lege și responsabilitatea (Grama M., Botnaru S., et al. Drept penal. Partea Generală. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 207.).

Ca rezultat al analizei se indică că, pentru a fi supusă răspunderii penale pentru comiterea infracțiunii de contrabandă comisă la trimiterile poștale internaționale, persoana fizică trebuie să aibă calitatea de expeditor sau destinatar, să fie responsabilă și să aibă împlinită vârsta de 18 ani. Deși vârsta răspunderii penale în Republica Moldova este de 16 ani, totuși în cazul

contrabandei comise la trimerile poștale internaționale este de 18 ani, întrucât trimerile poștale de la persoanele sub această vârstă nu sunt acceptate de către operatorii poștali.

Natalia CARABET

Dr., UPSC

**SPORIREA NIVELULUI DE EFICIENȚĂ PERSONALĂ
(AUTOEFICIENȚĂ) ȘI PROFESIONALĂ ALE CADRELOR
DIDACTICE PRIN SELF-MANAGEMENT**

*Increasing the level of personal (self-efficacy) and professional efficiency
of teaching staff through self-management*

Conceptul de eficiență este studiat din secolele trecute, fiind identificate generații de cercetători, care au lansat teorii cu privire la eficiența personală, eficiența profesională, relația și dependența dintre aceste concepte. Unii autori confirmă idei cu privire la necesitatea dezvoltării eficienței personale, mai ales la cadre didactice, deoarece toate aceste competențe dezvoltate vin să asigure (deci, influențează direct) eficiența profesională. Alți autori mențin idei cu referire la aprecierea separată a eficienței personale (pot să nu fiu eficient personal) și a eficienței profesionale (dar pot să fiu foarte eficient la nivel profesional).

Când abordăm problema dezvoltării eficienței cadrelor didactice, avem în vedere, desigur, anumite metode, strategii, la nivel de instituție, dar și un proces complex și permanent de dezvoltare personală și profesională. Considerăm că procesul de sporire a eficienței cadrelor didactice este unul complex, este unul în continuă dezvoltare și schimbare. Totodată, procesul de dezvoltare a eficienței personale și profesionale ale cadrelor didactice este un proces, care se schimbă și se adaptează la necesitățile personale și profesionale ale cadrelor didactice.

**TRADIȚIILE ALIMENTARE ALE BULGARILOR DIN REPUBLICA
MOLDOVA ÎN LUCRĂRILE CERCETĂTORILOR ÎN
ISTORIOGRAFIE (A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI XX –
ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI)**

*Food traditions of bulgarians from the Republic of Moldova in historiography
(second half of the 20th century – the beginning of the 21st century)*

În procesul de dezvoltare a subiectului, care ține de sistemul alimentar al bulgarilor în Republica Moldova autorul studiului a observat că pe parcursul anilor s-au efectuat studii de caz referitor la sistemul tradițional alimentar al bulgarilor din sudul țării, dar nu au fost aduse la o lucrare științifică complex finalizată, au fost stabilite doar direcțiile de cercetare a tematicii. Printre cercetătorii, care abordează acest subiect în lucrările sale, merită de remarcat M. Marunevici, L. Marcova, V. Zelenciuc, E. Bancova, D. Nicoglo, E. Cvilincova, E. Soroceanu, V. Miron, M. Miron. În perioada sovietică alimentația tradițională a fost atribuită în mare parte elementelor culturii materiale, prin urmare, în asemenea moda fost abordat și sistemul de alimentație a bulgarilor din RSSM. După 1991 Secția etnologia bulgarilor din cadrul Institutului de Etnografie și Folclor al AȘM, a devenit locul în care cercetătorii au lucrat la studiul istoriei, culturii materiale și nemateriale a bulgarilor, aducând suport semnificativ în dezvoltarea științei naționale. Cel mai des, studiile tradițiilor alimentare aveau caracter descriptiv și erau incluse în lucrările dedicate istoriei satelor bulgare.

Cercetătoarea E. Bancova într-o serie de articole compară mâncarea tradițională a bulgarilor și a găgăuzilor și reprezintă pe scurt evoluția dezvoltării sistemului de alimentație bulgarilor din afara metropolei. O contribuție importantă la studiul este adusă de cercetătorul A. Kovalov, care prin prisma sărbătorilor calendaristice tradiționale, abordează tema alimentației tradiționale a bulgarilor din Republicii Moldova. Studiile E. Soroceanu dezvăluie tema pâinii ritualice și altor preparate tradiționale ale bulgarilor și găgăuzilor, examinate prin prisma analizei comparative. În cercetarea D. Nicoglo sunt abordate similitudinile sistemelor de alimentație la găgăuzii și bulgarii. În lucrările

E. Cvilincova este analizat prin comparație ritualul Kurban, practicat atât la găgăuzi, cât și la bulgari. Cercetătorii V. Miron și M. Miron analizează posibilitatea promovării bucătăriei bulgare, împreună cu bucătării locale ale altor grupuri etnice din destinațiile turistice.

Rodica CHIRTOACĂ

Drd., Școala Doctorală Științe Juridice, USM

**PARTICULARITĂȚILE PROCEDURII DE EXECUTARE SILITĂ
A HOTĂRÂRII DE ATRAGERE LA RĂSPUNDERE SUBSIDIARĂ
A MEMBRILOR ORGANELOR DE CONDUCERE A DEBITORULUI
INSOLVABIL**

*The particulars of the procedure for forced execution of the decision to bring
the subsidiary liability of the members of the management bodies of the
insolvable debtor*

Instituția răspunderii subsidiară a membrilor organelor de conducere a persoanei juridice insolubile constituie un mijloc, instrument indirect pentru administrator/lichidator de majorare a masei debitoare, pentru satisfacerea creanțelor creditorilor procedurii de insolabilitate.

Noțiunea răspunderii subsidiare a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil: Articolul 248 alin.(1) și alin.(4) din Legea insolabilității nr. 149 din 29.06.2012 prevede că, dacă în cadrul procesului sunt identificate persoane cărora le-ar fi imputabilă apariția stării de insolabilitate a debitorului, la cererea administratorului insolabilității/ lichidatorului, creditorului, instanța de insolabilitate poate dispune ca o parte din datoriile debitorului insolubil să fie suportate de membrii organelor lui de conducere și/sau de supraveghere, precum și de orice altă persoană, care i-au cauzat insolabilitatea debitorului.

- Părțile procedurii de executare silită a hotărârii de atragere la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere:

- a) Debitor - asociat, fondator, membrii organelor executive, membrii consiliilor de supraveghere, lichidatori și membrii comisiilor de lichidare, contabilii.
- b) Creditor - (debitorul insolubil).

- *Participanții procedurii de executare silită a hotărârii de atragere la răspunderea subsidiară a membrilor organelor de conducere.*

- a) Executorul judecătoresc,
- b) Lichidatorul debitorului insolubil,
- c) Administrator, terța persoană.

- *Acte procedurale emise de executorul judecătoresc în cadrul procedurii de executare silită a hotărârii de atragere la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil.*

- a) Încheieri,
- b) Proces-verbal de sechestrare, ridicare a bunurilor,
- c) Contract de păstrare a bunurilor.

- *Cheltuielile procedurii de executare silită a hotărârii de atragere la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil.*

În concluzie, aceste particularități descrise sunt importate pentru aprecierea justă a părților, participaților cât și situațiilor apărute la judecarea litigiilor în cadrul procedurii de insolabilitate și în practica executării silite a hotărârii judecătorești de atragere la răspunderea subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil.

Cristina Maria CÎMPIANU

Expert restaurator carte, document
Muzeul Național al Țăranului Român
Email: mmcc78@yahoo.co.uk

RESTAURAREA UNOR PLANȘE PE SUPORT PAPETAR. STUDIU DE CAZ: TREI STUDII ETNOGRAFICE

Restoration of some boards on paper support.

Case study: three ethnographic studies

Lucrarea de față prezintă restaurarea a trei planșe pe suport papetar ce aparțin Muzeului Național al Țăranului Român. Două dintre acestea reprezintă modele de ouă încondeiate din colecția doamnei Maria Panaitescu, realizate în guașă și tuș pe hârtie. Fiecare planșă conține câte 9 modele de ouă încondeiate, pictate cu ornamente albe pe un câmp roșu, specifice mai multor zone

etnografice. Suportul papetar este fragilizat, cu modificări cromatice, depuneri de murdărie aderentă, fiind prezente lacune de material suport, sfâșieri marginale, urme de înțepături rezultate de la modul de etalare necorespunzător.

Cea de a treia planșă reprezintă modele de cusături pentru cămașă femeiască, fiind un desen original realizat de Elisa Brătianu pentru albumul de cusături. Suportul papetar îngălbenit și fragilizat, prezintă modificări cromatice, depuneri de murdărie aderentă, foxing, lacune și fisuri marginale.

Rodica CIOBANU

Dr. habilitat în drept, conf. univ., USM

Email: rod.ciobanu@gmail.com

REVALORIZAREA PERSONALITĂȚII: ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE, ÎNTRE IDEALURI ȘI REALITĂȚI

*Personality reassessment: between tradition and modernity,
between ideals and realities*

Universitatea, considerată pe timpuri templu al științei și înțelepciunii, s-a dovedit a fi în prezent și un important purtător al culturii spirituale, al istoriei și memoriei colective, al devotamentului pentru valori universale și naționale. În acest amalgam al complexității, utilității și necesității știința juridică, de altfel, ca și multe alte domenii, a fost contestată, neglijată, apreciată în conjuncturi care au conștientizat ori au neglijat importanța „științei adevărate”, a personalității și profesionalismului, a devotamentului și a competenței.

Știința juridică ca parte a culturii spirituale este reprezentativă prin personalitățile care sunt definite și identificate cu domeniul în care au activat, cercetat, profesat. Practic, așa cum știința este parte a valorilor unui popor, similar și personalitățile din domeniu sunt cele care au creat istoria și cultura juridică a unei țării. Și în condițiile unor procese zburcimate prin care au trecut statele și care au făcut ca știința și educația să fie devalorizate, poate că au marcat și aprecierea de care ar fi trebuit să se bucure personalităților care au contribuit și și-au adus silința pentru a realiza cercetări, pentru a forma generații de profesioniști și care au trăit emoția nemulțumirii în raport cu misiunea pe care și-au asumat-o.

Adesea vom întâlni domenii, ramuri și nume care se identifică, se asimilează reciproc, dar și situația în care numele și contribuția rămân în istorie, pentru ca să se regăsească uneori, ca nume de referință pentru cercetătorul tânăr care din întâmplare sau din necesitate va face trimitere la cineva anume, ori la o anume lucrare, dar fără a face conexiunea dintre progresele realizate în timp de domeniu și contribuția pe care a adus-o un reprezentant concret prin intervențiile științifice avute în timp, prin activitățile de bază pe care și le-a asumat. Această dimensiunea, de repunere în drepturi (de revalorizare) a celor care reprezintă istoria științei juridice naționale se cere a fi un subiect care merită discutat în oricare dintre contextele ce se referă la evoluție, tranziție și modernitate.

Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU

Drd., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”
Academia Română – Filiala Iași
Facultatea de Biologie, Universitatea „A.I. Cuza” din Iași
Email: ozanapetraru@gmail.com

Mariana POPOVICI

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”
Academia Română – Filiala Iași
Email: sorexmin@yahoo.com

Vasilica-Monica GROZA

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”
Academia Română – Filiala Iași
Email: moni_ian@yahoo.com

Ludmila PÎRNĂU

Dr., Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași
Email: ludmila.pirnaeu@gmail.com

Cristina CORDOȘ

Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași
Email: elenacordos@gmail.com

Luminița BEJENARU

Dr. habilitat, Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”
Academia Română – Filiala Iași /
Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Email: bejlumi@yahoo.com

**UZURA DENTARĂ OCLUZALĂ ȘI NON-OCLUZALĂ A SERIEI
SCHELETICE UMANE DESCOPERITĂ LA BISERICA „VOVIDENIA”
DIN IAȘI, ROMÂNIA (SECOLELE XVI–XVII)**

*Occlusal and non-occlusal dental wear of the human skeletal series
discovered at the "Vovidenia" Church in Iasi, Romania
(16th – 17th centuries)*

Dinții reprezintă un subiect de studiu important în paleoantropologie, datorită rezistenței țesuturilor constitutive la procesul de degradare post-mortem. Pierderea țesuturilor dentare în context bioarheologic este corelată cu proprietățile fizice ale alimentelor consumate, în special cu abrazivitatea și gradul de procesare al alimentelor.

Scopul studiului prezent este de a evalua macrouzura dentară ocluzală și non-ocluzală a seriei scheletice descoperite în anul 2021 la biserica „Vovidenia” din Iași, România (secolele XVI–XVII). Macrouzura dentară ocluzală/incizală a fost analizată prin tehnica de acordarea a scorurilor (tehnica lui Scott pentru evaluarea molarilor și tehnica lui Smith pentru evaluarea premolarilor și a dinților anteriori) și prin cuantificarea imagistică a gradului de expunere a dentinei. Materialul dentar a fost supus unei investigații microscopice pentru identificarea unor microfracturi produse ante-mortem. În acord cu sistemul de acordare a scorurilor pentru uzura dentară a fost evidențiată prezența celor trei grade ale uzurii dentare: uzură redusă/absentă, uzură moderată, uzură avansată. Procentul de expunere a dentinei crește odată cu grupele de vârstă, atât pentru seria feminină cât și pentru cea masculină. Screeningul microscopic a ilustrat prezența unor microfracturi produse ante-mortem în cazul unor indivizi, acestea fiind localizate cu precădere la nivelul dinților posteriori, producerea acestora fiind legată, cel mai probabil, de consistența abrazivă și dură a alimentelor consumate.

* Această lucrare este susținută de un grant al Ministerului Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS - UEFISCDI, numărul de proiect PN-IIIP4-PCE-2021-1180, în cadrul PNCDI III.

Eugenia CIUMAȘ

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: eugeniaciumas64@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0693-8740

**POEZIA LUI LEONID DIMOV: LIMBAJUL IMAGINILOR
ONIRICE SAU SPARGEREA LIMITĂRILOR SOCIAL-POLITICE**

*The Poem of Leonid Dimov: the Language of Dream Images or the Breaking of
Social-Political Limitations*

Într-o perioadă istorică de anihilare a tendințelor de libertate a artistului, de aservire a doctrinei sale, a apărut grupul oniric, condus de către Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov. Am încercat, în această comunicare, în baza opiniilor lui Leonid Dimov, să-mi focalizez atenția asupra esteticii promovate de acest grup care a pătruns în spațiul literar, nesubordonându-se legilor creației literare impuse de nomenclatura comunistă. Chiar dacă preocuparea pentru vis este străveche, oniricii își propuneau producerea unui vis prin limbaj și nu prin utopii precum suprarealiștii sau prin metamorfoze precum romanticii.

Încercând să construiască o lume care să spargă limitele impuse de politic, Leonid Dimov a valorificat legitățile visului, îmbinându-le cu tehnicile literare anterioare. De menționat însă, că scriitorul a adus diferite forme de inovații în modul de a crea literatură, propunând o transformare a lumii în imagini, organizate după modelul legislativ al visului. Limbajul lui Leonid Dimov este ca o explozie lexicală, dublată de un carnalesc și o fantezie remarcabile. Creând vise, autorul cuprinde întreg existențialul, pătrunzând el însuși în aceste lumi născocite, străine, chiar neomenești.

Ludmila D. COJOCARU

Dr. în istorie, cercetător științific coordonator USM;

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Email: ludmila.cojocar@nationalmuseum.md

**ISTORIA ORAȘULUI BĂLȚI ÎN RETORICA
SUPRAVIEȚUITORILOR GULAGULUI (ANII 1950–1960)**

The city of Balti from the rhetoric of Gulag survivors (1950–1960)

Demersul optează pentru necesitatea cercetării memoriei și arhivelor de familie și rolului acestora în elucidarea impactului sovietizării din RSS Moldovenească asupra vieții orașelor, ca centre de maximă propagandă și ideologizare comunistă în perioada anilor 1950–1960. În baza surselor inedite de istorie orală și a materialului foto-documentar, este adusă în discuție experiența foștilor deportați și represați politici după revenirea acestora din instituțiile de reclusiune stalinistă (așezări speciale, lagăre, exil, orfelinat), cu referință la orașul Bălți. Sunt puse în discuție exemple de interacțiune a „foștilor dușmani ai poporului” cu structurile publice ale statului sovietic din mediul urban, precum și cu semenii care au reușit să evite malaxorul regimului totalitar-comunist sau cu persoanele invitate din afară RSS Moldovenești pentru „construcția socialismului dezvoltat” în orașul Bălți. Este relevată ambiguitatea noilor relații sociale, marcate de strategii de supraviețuire și mecanisme de rezistență ancorate în tiparele culturii tradiționale, precum și ecurile intergeneraționale ale retoricii Gulagului în istoria recentă a municipiului Bălți.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Iuliana COJOACĂ

Masterand Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași
Facultatea de Teologie Ortodoxă

Mina MOȘNEAGU

Dr. în biologie, lector universitar Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Email: mina.mosneagu@uaic.ro

CERCETAREA ȘI RESTAURAREA ICOANEI CU DOUĂ FEȚE „MAICA DOMNULUI CU PRUNCUL” ȘI „RĂSTIGNIREA” (1852)

Research and restoration of the double-faced icon "The Mother of God with the Child" and "The Crucifixion" (1852)

Icoana dublă „Maica Domnului cu Pruncul” și „Răstignirea” aparține Mănăstirii Ciolpani din județul Bacău (România). Icoana a fost pictată pe ambele fețe ale panoului de lemn. Pe o față este reprezentată Maica Domnului cu Pruncul

Iisus pe brațe, cu doi îngeri de-a stânga și de-a dreapta lor. Pe revers a fost pictată Răstignirea Mântuitorului Iisus, flancat de Maica Sa și de Sfântul Ioan Bogoslov. În partea inferioară este o inscripție în limba română, cu litere chirilice, din care aflăm că icoana a fost realizată în 1852, fiind închinată bisericii „Sf. Nicolae” de la Ciolpani. Scenele sunt încadrate de un chenar multiplu, din aur, roșu și negru. Pictura a fost executată într-o manieră populară, pe filonul iconografic de tradiție bizantină.

Icoana a fost pictată în tehnica uleiului pe panou de lemn. Suportul a fost realizat din patru scânduri de lemn de foioase, fixate prin încheiere. Stratul pictural este format din straturi succesive de preparație brun și verde, peste care s-au aplicat foiața de aur, straturile de culoare, aurul coloidal și vernisul.

Icoana a fost analizată macroscopic, la stereolupă, la radiații ultraviolete și Röntgen. Au fost puse în evidență elemente de tehnică de autor și aspecte legate de starea de conservare a icoanei. De asemenea, au fost observate mai multe tipuri de intervenții ulterioare empirice, care au afectat aspectul original al lucrării.

Intervențiile de restaurare a icoanei au constat în consolidarea acesteia (suportul de lemn și stratul pictural), îndepărtarea murdăriei și a intervențiilor necorespunzătoare (scoabe, cuie, chituri, repictări, peliculogene), completarea lipsurilor de lemn și de strat pictural, inclusiv integrarea cromatică a lacunelor. Protejarea picturii s-a realizat prin vernisare.

Liliana CONDRATICOVA

Dr. hab. în studiul artelor
Academia de Științe a Moldovei; USM
Email: condraticova.asm@gmail.com

ARTA METALELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA: PATRIMONIU ȘI AFIRMARE CULTURALĂ

Metal art from the Republic of Moldova: heritage and cultural affirmation

Deși considerată de mai mulți cercetători aparent apolitică, arta metalelor își are traseul bine conturat în dezvoltarea artei decorative aplicate din spațiul actual al Republicii Moldova. În comunicarea de față ne-am propus ca scop să prezentăm o sinteză a evoluției artei metalelor în funcție de perioadele istorice,

să determinăm tipurile de articole din metale, să identificăm posibilitățile de conservare, restaurare artistică, muzeificare. Piese documentate de noi în baza cercetărilor de arhivă, colecții private și cele muzeale, au fost clasificate în articole de bijuterie, articole de orfevrărie laică și bisericească, piese de feronerie, care formează mai ales aspectul urbanistic al Chișinăului. O altă clasificare ține de materiile prime și tehnologiile de lucru folosite, prezente în sectorul industrial și cel artistic.

Luând în considerare valoarea prelucrării artistice a metalelor, contribuțiile artiștilor plastici, piesele disponibile, ne propunem elaborarea unui pașaport în vederea documentării articolelor din metale pentru repertorierea și patriomonalizarea acestora, precum și racordarea la legislația europeană în domeniul artei metalelor. Or, piesele de bijuterie, orfevrărie și feronerie, cu certitudine fac parte din tezaurul țării, sunt parte constituantă a patrimoniului și devin actanți tot mai vocali în afirmarea culturală.

Un model de organizare eficientă a lucrului pentru elaborarea și completarea bazei de date pe suport de hârtie și digitală (e-patrimonializare, digitizare a patrimoniului) este prezentat pornind de la articolele de bijuterie ce au aparținut celebrei cântărețe de muzică populară Tamara Ciobanu. Apreciem astfel valoarea memorialistică a pieselor aflate actualmente în custodia Muzeului Național de Istorie a Moldovei, cărora le mulțumim și pe această cale pentru punerea la dispoziție a bijuteriilor.

Rămânem în speranța că această comunicare va fi de folos teoreticienilor axați pe istoria artei decorative și va avea valoare aplicativă pentru cercetători, muzeografi, restauratori.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Iraida CONDREA

Dr. habilitat în filologie, profesor universitar, USM

Email: iraida.condrea@gmail.com

FORME MANIPULATORII DE LIMBAJ MEDIATIC, GENERATE DE RĂZBOIUL ACTUAL

Manipulative forms of media language, generated by the current war

Actuala criză legată de războiul din Ucraina este marcată de un puternic demers propagandistic, iar propaganda, de regulă, are ținte bine determinate și utilizează mijloace cu mult mai sofisticate, decât cele care servesc pentru informare.

Propaganda este definită drept acțiune desfășurată sistematic în vederea răspândirii unei doctrine politice, religioase etc., a unor teorii, opinii, pentru a le face cunoscute și acceptate, pentru a câștiga adepți.

În orice tip de propagandă CUVÂNTUL, ales cu deosebită atenție și cu intenție bine calculată, joacă un rol extrem de important, cu mult mai pregnant decât chiar unii termeni exacți. Războiul care se desfășoară astăzi lângă noi a adus în prim-plan o serie de termeni specifici, formați cu prefixe (*de-*, *dez-*: denazificare, demilitarizare), activizarea *-ismelor* (sufixul *-ism*: nazism, militarism), precum și modificarea semantică a unor termeni cunoscuți și utilizați anterior doar în domenii înguste, cum ar fi *narativ*. Este de remarcat faptul că în discursul propagandistic oficial apar și diverse eufemisme, menite să atenueze, să camufleze realitatea dură, de exemplu „operațiune specială” în loc de „război”. Apar noi clișee și forme de exprimare, care necesită o decodificare specială, pentru a ajunge la adevăr.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Dumitru CONDREA

Drd., Universitatea de Stat din Moldova

Email: dumitru.condrea@outlook.com

**FORTIFICAȚIILE DIN EPOCA FIERULUI DIN
SPAȚIUL PRUTO-NISTREAN:
RETROSPECTIVA ȘI PERSPECTIVA CERCETĂRII**

*Iron Age fortifications in the area between Prut and Nistru:
research retrospective and perspective*

Prezența unor fortificații (Saharna, Stolniceni, Codreanca etc.) preistorice în Basarabia este semnalată, începând cu primele decenii ale sec. XX, în lucrările lui Z. Arbore (1904), Șt. Ciobanu (1924), P. Constantinescu-Iași (1932) ș.a. În

perioada postbelică, prin eforturile cercetătorilor G. Smirnov, T. Passek, G. Fedorov ș.a., este desfășurată o amplă campanie de periegeze arheologice, în urma cărora au fost identificate mai multe situri fortificate din epoca fierului. În același timp încep și primele săpături arheologice la ele (Saharna Mare, Saharna Mică și Butuceni). În anii '60–'90 ai sec. XX, grație contribuției cercetătorilor T. Zlatkovskaia, M. Romanovskaia, I. Niculiță ș.a. sunt investigate cetățile Mateuți, Rudi, Butuceni, Potârca etc.

Primele decenii ale sec. XXI sunt marcate de ample cercetări periegetice și săpături arheologice în regiunea Nistrului Mijlociu, în centrul atenției fiind fortificațiile de la Saharna Mare, Saharna Mică, Saharna „La Revechin” ș.a. Tot în această perioadă (a. 2009), începe procesul de identificare și de cercetare a fortificațiilor încadrate în prima epocă a fierului (Saharna Mare / „Dealul Mănăstirii”, Saharna „Rude” ș.a.), necunoscute anterior.

Astfel, la momentul de față, ca urmare a diferitor tipuri de investigații arheologice, în spațiul pruto-nistrean sunt cunoscute vestigiile a circa 100 fortificații din epoca fierului, dintre care 11 sunt atribuite culturii Saharna, din prima epocă a fierului, și 89 – culturii getice (a doua epocă a fierului). Nivelul de cercetare al acestora este diferit: 19 –prin săpături arheologice multianuale; 26– prin sondaje sau prin intermediul unei singure campanii arheologice; 55 – prin cercetări de suprafață.

În perspectivă, pentru cercetarea vestigiilor fortificațiilor din epoca fierului, devine actuală utilizarea metodelor non-invazive: prospecțiuni aeriene (inclusiv LIDAR), geofizice, foraje pentru prelevarea probelor de sol etc.

Ecaterina CORNEA

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: catalina.cornea@gmail.com

AUTOREFERENȚIALITATEA DIARISTICĂ ÎN CREAȚIA LUI SERGIU MATEI NICA

Diaristic Self-reference in the Creation of Sergiu Matei Nica

Discursul nostru științific își propune să reabiliteze estetic moștenirea literară națională din perioada interbelică: opera valoroasă a lui Sergiu Matei Nica: poet, prozator și publicist român din Basarabia, unul dintre cei mai talentați

și cei mai puțin cunoscuți scriitori basarabeni din interbelicul românesc, care face parte din mișcarea generaționistă de la mijlocul anilor '30 ai secolului XX și care și-a propus să reabiliteze prestigiului literar al provinciei Basarabia și să ofere personalitate nouă și deosebită spiritualității basarabene.

Jurnalul de scriitor, lăsat în șapte caiete manuscrise, ce acoperă intervalul 1968–1973 și însumează notații diaristice (din tinerețe, de pe front ori din închisoare), eseuri, luări de poziție, opinii relative la viața literară, socială și politică, este o lucrare memorialistică de o mare valoare documentară istorico-literară prin bogăția și unicitatea ei.

La începutul cercetării doctorale am ales să supunem analizei pagini inedite din ultimul caiet-jurnal al lui Sergiu Matei Nica, păstrat în fondul aflat la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași, 8 texte-notații de jurnal autoreferențiale, înscrise din februarie până în iulie 1973, în care își concentrează opinia asupra propriei vieți literare, a creației sale polifonice și a concepției despre artă *Bustografie (I)*; *Notă pentru o autobiografie literară (II-VII)*, și un șir de meditații autoreflexive asupra itinerarului biographic: *Bine și rău, Calități și neajunsuri, Obsesia urmelor, Victoriile lui Pirus, Stigmatul scrisului, De ce am renunțat?* În jurnalul său, asupra căruia ne vom opri în special, Sergiu Matei Nica relatează circumstanțele în care el a fost silit să părăsească uneltele scriitorului și explică pe larg de ce nu le-a putut relua vreme de peste 20 de ani, dar și de ce, purtând mereu „stigmatul scrisului”, a trebuit să o facă, fie și cu o mare întârziere, fără ca totuși să o ducă la finalizare deplină.

Svetlana CORCIMARI

Jurisconsult Primăria mun. Chișinău

Email: svetlana.corcimari@pmc.md

Natalia CHIPER

Dr. în drept, conferențiar universitar, USM

Email: natalychiper@gmail.com

DREPTUL VĂTĂMAT – CONDIȚIE ESENȚIALĂ PENTRU ÎNAINȚAREA ACȚIUNII ÎN CONTENCIOSUL ADMINISTRATIV

*The right violated -an essential condition for advancing an action
in administrative dispute*

În cadrul oricărei activități sociale, sunt posibile încălcări și abuzuri. Nu fac excepție în acest sens nici autoritățile publice și nici persoanele ce activează în cadrul lor. Prin acte sau acțiuni, acestea pot leza drepturi ale persoanelor fizice sau juridice. Temeiul constituțional al contestării actelor autorităților publice și al răspunderii acestor autorități pentru vătămările aduse prin nesocotirea sau încălcarea drepturilor și libertăților legitime ale persoanei rezultă și din art. 52 din Constituție, dar este prevăzut expres în art. 53 intitulat Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică. Acest drept este garantat prin instituirea unui control asupra actelor administrative, dar și a răspunderii patrimoniale a statului pentru vătămările aduse persoanelor prin fapte ilegale sau erori ale funcționarilor publici. Dreptul menționat este o garanție constituțională de asigurare a celorlalte drepturi și libertăți constituționale, un suport juridic pentru exercitarea diverselor forme de control asupra activității autorităților publice (Constituția RM).

Referindu-ne în mod nemijlocit la Constituția Republicii Moldova, precizăm că în art. 53 aceasta prevede: „(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei. (2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.” Analizele și interpretarea logico-juridică a normelor ne ghidează spre a constata, și a împărtăși opinia lui C. Guzun (Dreptul constituțional al persoanei vătămate de o autoritate Publică), că dreptul constituțional analizat ia naștere și poate fi exercitat în două situații: în primul rând, în cazul în care persoana este vătămată în drepturile sale prin activitatea administrativă a autorităților publice și, în al doilea rând, în cazul în care aceasta este prejudiciată prin erori admise în procesele penale.

Svetlana COȘCIUG

Drd., AMTAP

Profesor, GDI, Colegiul de Muzică și Pedagogie din Bălți

Email: luminitacosciug@mail.ru

VIAȚA ȘI OPERA LUI VITALIE VERHOLA ÎN MATERIALE DOCUMENTARE

Life and work by Vitalie Verhola in documentary sources

În cultura muzicală autohtonă din anii 1970–1980 activitatea creatoare a lui Vitalie Verhola (1946–1984) a fost deosebit de fructuoasă. Deși a avut o viață relativ scurtă, Vitalie Verhola s-a realizat cu succes în diverse domenii: compozitor, profesor, propagator al culturii muzicale și activist pe tărâm muzical-social. Într-o perioadă nu foarte îndelungată V. Verhola a reușit să lase posterității muzică în diferite genuri: operă, muzică instrumentală de cameră și simfonică, creații vocale și vocal-simfonice, muzică pentru film, muzică de estradă, prelucrări folclorice ș.a. Despre viața, activitatea și creația lui V. Verhola s-au păstrat destul de puține mărturii. Există o schiță biografico-analitică, câteva articole în mass-media (apărute atât în timpul vieții, cât și după moartea sa). Prezintă interes și memoriile despre compozitorul plecat timpuriu din viață, ce aparțin unor nume notorii ale culturii muzicale din Moldova, precum Z. Stolear, V. Zagorschi.

O sursă importantă de documentare despre viața și activitatea compozitorului constituie materialele arhivistice precum dosarele personale 66-75, fondurile 3328, inv. 1 (Agenția Națională a Arhivelor, Direcția Generală Arhiva Națională) și 20, 2941, inv. 3 (Agenția Națională a Arhivelor, Direcția Arhiva Organizațiilor Social-Politice). Dosarele din anii 1973-1984, fondul 2941, inv. 1, (ANA, DAOSP) ce conțin procesele-verbale ale ședințelor de creație la Uniunea Compozitorilor din fosta RSSM au lărgit cercul de informații despre unele creații ale lui V. Verhola, puse în discuție de către compozitori și muzicologi în cadrul ședințelor Uniunii.

Materialele site-ului ce aparține fiicei compozitorului, Evghenia Bolotova, precum și accesul la arhiva familiei compozitorului, au pus în evidență unele date mai puțin cunoscute, ceea ce a permis extinderea viziunii reprezentative despre creația lui V. Verhola în ansamblu.

Tatiana COSTIUC

PhD student, university lecturer
Academy of Music, Theater and Fine Arts
Email: tatiana.costiuc@mail.com

THE CONCERT FOR VOICE AND ORCHESTRA BY TEODOR ZGUREANU – FROM POETRY TO MUSIC

The concert for Soprano and orchestra *L-al Moldovei dulce soare* by Teodor Zgureanu was composed in 2006. The concert is dedicated to the soprano Tatiana Costiuc and was interpreted by it, for the first time in Chisinau, at the Orga Hall with the National Chamber Orchestra, directed by Denis Ceausov.

The concert was inspired by the Marioara Florioara Poems of the classic Romanian literature Vasile Alecsandri, considered the greatest Romanian poet until Mihai Eminescu's assertion. This poem, dated to the autumn of 1852, was created in a short period of time, while Alecsandri was in Paris. It is dedicated to Princess Marie Cantacuzino and has as a fundamental theme the condemnation of alienation, expressed in the following lyrics: *Black is foreign! Cruel is loneliness.*

The poem is conceived and written in a quasi-folkloric dimension, meeting the features and principles of cultured poetry combined with the language of popular poetry. The folkloric aspect is present in the detailed description of the nature of the Moldavian Plai and the beauty of the girls on this land, in the character of the verse, the rhymes, in the epic-legendary subject, reported in 6 long chapters. Vasile Alecsandri has elaborated here a dramaturgic spectrum, in which the real and the ghost aspects are interwoven (the end is mystical, characteristic for the romantic ballads), the lyric-psychological line (the experiences of the Mărioara), the dramatic (the separation of the little girl, the native plain).

The composer Teodor Zgureanu took over this poem only certain aspects, focusing his attention in particular on the souls and feelings of Marioara. The epic content, dominant in Alecsandri, is diminished in the concert of T. Zgureanu in favor of the lyrical-dramatic one. The composer resorted to certain discounts of the poetic text, omitted many of the verses in which the poet developed the mystical, ballad line. Although it seems that the lyric-psychological dimension has interested him and worried him completely, however, the composer took over the epic content of the poem and the descriptive, pastoral-positive moments.

ETAPE DE EXECUȚIE A UNUI PROIECT DE DESIGN INTERIOR ȘI UNELTELE NECESARE

Stages of execution of an interior design project and the necessary tools

Partea organizatorică a lucrului în domeniul designului interior este foarte important. Fiecare designer lucrează după propria sa schemă, care din an în an se modifică semnificativ. După prima întâlnire cu beneficiarul se conturează cerințele și solicitările principale, după care urmează partea propunerilor în materie de design. Autorul proiectului își asumă responsabilitatea corelării propunerilor cu necesitățile beneficiarului. Urmează detalizarea soluțiilor tehnice, artistice etc., specificate într-un contract care precizează în termeni generali datele proiectului coordonate cu clientul. În materialul dat ne propunem descrierea procesului de lucru asupra unui proiect de design interior realizat recent de către autor, în care se expune o abordare diferită, dedusă din experiența mai multor ani de experiență. Se va analiza partea de măsurarea spațiului planificat pentru renovare. Se execută foarte eficient planul amplasării mobilierului și tehnicii. Apoi dezvoltarea conceptului pe mai multe aspecte și mai multe etape, care încep de fapt din momentul primei discuții cu beneficiarul. Partea de realizare a proiectului desigur necesită posesia softuri-lor specializate în designul interior, însă vom demonstra că nu este acest fapt cel mai important sau necesar. De fapt, avem nevoie de mai multe ustensile pentru preluarea datelor metrice ale spațiului, iar partea executivă a proiectului poate fi realizată și manual. Descrierile și exemplificările științifico-practice vor completa și vor lărgi viziunea asupra procesului de lucru în proiectarea designului interior.

Rodica CUJBA

Dr. în științe economice, UTM

Email: rodica.cujba@adm.utm.md

ORCID: 0000-0002-7982-6184

DIMENSIUNEA DE GEN ÎN CERCETARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

The gender dimension in research in the Republic of Moldova

Analiza diferențelor de gen și a problemelor legate de egalitatea de gen generează valoare adăugată în ceea ce privește excelența în cercetare, reproductibilitatea și creativitatea; aduce o înțelegere aprofundată a nevoilor, comportamentelor și atitudinilor tuturor oamenilor, sporind relevanța societală a cercetării și inovării. Integrarea dimensiunii de gen în activitățile de cercetare și inovare este, de asemenea, esențială pentru formarea adecvată a următoarelor generații de cercetători și inovatori.

Abordarea dimensiunii de gen este un punct important de luat în considerare în timpul dezvoltării unei propuneri de proiect de cercetare sau inovare. Tratatul de la Amsterdam din 1999 a pus bazele unei schimbări mai substanțiale în UE prin stabilirea egalității între bărbați și femei ca sarcină specifică a Comunității și ca obiectiv orizontal care afectează toate sarcinile comunitare. În urma Tratatului, promovarea egalității de gen a făcut parte din abordarea strategică a Comisiei Europene în domeniul cercetării și inovării.

Dimensiunea de gen duce la o viziune care depășește linia vizuală. Din faza de planificare până la implementare, autorii propunerilor ar trebui să ia în considerare nevoile utilizatorilor finali sau diversele efecte pe care cercetarea le va avea asupra lor. Prin urmare, accentul ar trebui să se schimbe de la echilibrul de gen în echipele de cercetare (context) la analiza de gen în cercetare și inovare (conținut).

**CTITORII ALE MARILOR LOGOFEȚI DIN SECOLUL AL XVI-LEA:
CONSIDERAȚII ASUPRA UNUI FENOMEN CULTURAL**

*The founders of the great sixteenth century logophetes: considerations
on a cultural phenomenon*

Comunicarea se axează pe elucidarea contribuției personale a mărilor logofeți din sec. XVI-lea la inaugurarea, consolidarea și păstrarea patrimoniului ecleziastic și cultural al Țării Moldovei într-o perioadă istorică anevoioasă politic, economic și spiritual. Pornind de la faptul că marii logofeți dețineau cea mai înaltă dregătorie în sfatul domnesc, dar, totodată, și în ierarhia socială, evident că participau nemijlocit la actul de conducere a statului inclusiv și în cooperarea cu puterea ecleziastică la cel mai înalt nivel.

În această cooperare cu biserica, marii logofeți vin cu efortul propriu material în consolidarea și extinderea numărului de lăcașuri sfinte pe întreg teritoriul țării și în afara hotarelor. Indiferent de circumstanțele de ordin politic sau economic ctitoriile unor mari logofeți în secolul al XVI-lea au devenit nu doar lăcașuri care reflectau statutul social al ctitorului, dar și râvna acestuia de a isprăvi fapte evlavioase, creștinești.

Abordând problema, vom expune în comunicare activitatea de ctitorie a unor mari logofeți, menționată în sursele istorice și istoriografia românească. În concluzie considerăm că ar fi necesar să încercăm a identifica scopurile actului ctitoresc în particular al fiecărui mare logofăt vis-à-vis de cele generale ale epocii medievale și în special secolul al XVI-lea. Pe lângă aspectele sociale ale ctitoriei de a demonstra statutul social, confirmând continuitatea dinastiei, înveșnicirea numelui, manifestarea de loialitate și susținere a politicii religioase a suveranului, boierimea moldovenească și, mai ales, marii logofeți în calitate de dregători de prim-rang, își exprimau evlavia creștinească față de biserică și Dumnezeu. Totodată, fiind personalități cu o educație și cultură fină, marii logofeți personal monitorizau procesele de elaborare și realizare a proiectelor ecleziastice ctitorite, ca apoi să constatăm un rafinament cultural și artistic deosebit al acestora.

Aliona DANILIUC

dr. în economie

Marina PIȘCENCO

dr. în economie

Valeria VRABIE

dr. în științe biologice

National Agency for Quality Assurance in Education and Research

Email: vrabievaleria73@gmail.com

SCIENTIFIC MANIFESTATIONS AS PART OF THE EVALUATION AND ADMINISTRATION OF RESEARCH IN THE YEAR 2022

*Manifestările științifice ca parte a evaluării și administrării cercetării
în anul 2022*

The analysis of the scientific manifestations carrying out in the Republic of Moldova, using the online platform for recording, monitoring and reporting scientific events was performed. As a basis for the elaboration of the platform was the need to implement additional tools for advertising the expected events, but also for more demanding monitoring of those being organized. Contributing to the accountability of event organizers, the analyzed platform supports the automatic exchange of data with other systems in the research-innovation field, collects relevant metadata, which as a whole creates a complete picture of the event, useful from various perspectives for multiple interested parties. The platform thus contributes to the impartiality of the evaluation, ensures the veracity, traceability and integrity of the information about the events. It was noted that not all the planned scientific events have taken place, and some, especially at the national level, did not comply with all the requirements established in the regulations approved by National Agency for Quality Assurance in Education and Research (ANACEC), one of them being the application of the review procedure. A mandatory condition for the validation of the scientific event, including the one included on the platform, is the editing and preservation on the National Bibliometric Instrument of the collections of published materials of the organized event. We believe that the continued use of the platform „conferinte.stiu.md” and the improvement of the functionalities and the way of reporting will lead to an increase in the quality of scientific publications resulting from the conduct of scientific events in the Republic of Moldova.

**AESTHETICS OF SPECIALIZED COMMUNICATION IN THE
CONTEXT OF COVID-19 PANDEMIC**

Estetica comunicării specializate în contextul pandemiei COVID-19

The specialized communication during COVID-19 pandemic is defined by the specific social context, aimed to inform the public and to encourage decision making. The pandemic discourse being informative, descriptive and sometimes persuasive creates emotions regarding social reality that exceeds ordinary experiences. The aesthetic valorization of specialized texts created in the context of COVID-19 pandemic and published on official websites becomes possible from the perspective of the receiver by defining the emotion (T. Vianu) and delimiting the dimension –social/society/sociology described in the specialized literature (G. Achiței, M. Breazu, T. Vianu, M. Ralea, R. Escarpit, H.R. Jauss etc.).

The research presents examples in French and Romanian languages, published in different periods of COVID-19 pandemic (December 2019 – December 2022), selected from the official websites but with a heterogeneous level of specialized terminology. Different types of communication aimed towards receiver awareness and responsibility can be identified: using the iconic-image in different forms (photo, poster, etc.), the special rhetoric of titles in the posters with an important argumentative content, the rhetoric of titles in articles describing a scientific event in different periods of pandemic, texts of scientific popularization combining the terminology, metalanguage and figures of speech, etc. Thus, the specialized language becomes more accessible by determinologization, induced by the volume of information in the official sources. The aesthetic dimension of specialized communication is valorized by the receiver's emotions and persuasive content towards preventive behavior.

Diana DEMENTIEVA

PhD in philology, scientific researcher

Moldova State University

Email: dementievad@mail.ru

ORCID: 0000-0002-2348-9094

**THE NARRATIVIZATION OF URBAN SPACE – A PROCESS
OF ASSIMILATION OF ETHNOFOLKLORE AND
MYTHOPOETIC ELEMENTS**

*Narativizarea spațiului urban – un proces de asimilare a elementelor
etnofolcorice și mitopoetice*

In the context of global urbanization trends, the city is becoming an increasingly frequent theme in interdisciplinary studies. Today, the city is an object of scientific interest for researchers from various fields: sociology, psychology, history, ethnology, folklore, anthropology, literature, urban geography, etc. Thus, in the era of globalization and massive digitalization, the promotion of cities as cultural identities should represent a priority strategy of our country. It should be noted that the process of urban revitalization in the Republic of Moldova is an arduous one, which usually focus only on social, economic and environmental aspects and are less interested in the cultural sphere. However, our cities have a distinguished urban potential and should reclaim their symbolic meaning in order to be experienced and understood. There are always clues related to the history of a space. A good part of these indications are reflected in the urban narratives, they are configured in the collective imaginary. The identification of narrative cores and the updating or creation of urban narratives will contribute to the development of an alternative imagine of the cities of the Republic of Moldova, bringing into view new configurations that overcome the sterility of existing data. Narrativization of the urban space means a process of identifying the cores/clues that, as a rule, go beyond the immediate scope of the visual, but are important because they appeal to tradition, myth, history and literary creations. At the current urban level, the processuality of folklore, literary and ethnological phenomena is characterized by pronounced dynamics and interactivity. Contemporary folklore, unlike the traditional one, is characterized through the prominence of the narrative, therefore the given approach investigates the literary productions on the border between modern folklore and mythopoetics.

To capture the variety of manifestations of urban behavior, we opt for the generalizing term *urban narratives*, which sums up all the representative creations generated in the community: elements from urban folklore, the literary or scientific environment. We intend a general, mainly theoretical look at this phenomenon.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Sergiu DEMERJI

Drd., Universitatea de Stat din Moldova

Email: sergiu.demerji2020@gmail.com

UNELE CONSIDERAȚII PRIVITOARE LA REGISTRELE DE MĂRTURISIRE DIN SECOLUL AL XIX-LEA CA SURSĂ ISTORICĂ

*Some aspects regarding the confession registers from the 19th century as a
historical source*

Pentru studierea epocii moderne a Basarabiei, un rol însemnat îl au actele emise de către instituțiile ecleziastice din această regiune, acte întocmite de către parohii, preoții locali, cu scopul de a înregistra evenimentele considerate esențiale în viața credincioșilor și cele de control administrativ-religios al acestora.

Registrele de mărturisireale parohiilor sunt documente completate în parohiile sătești și orășenești ale Basarabiei în epoca modernă. Acestea erau utilizate pentru înregistrarea enoriașilor din parohii, care au participat la Taina Spovedaniei. Pe lângă diversele motive cu privire la importanța documentară a actelor emise de Biserică din această epocă, registrele de spovedanie pot constitui o însemnată sursă de studiu a fenomenelor demografice ce pot caracteriza dinamica populației. De asemenea, ele sunt surse prețioase privind nume de persoane și de localități dispărute sau schimbate în timp. Cercetând aceste documente, putem să descoperim importante trăsături ale mișcării populației, ale fenomenului natalității, nupțialității sau ale mortalității.

Aceste acte emise de instituțiile ecleziastice din Basarabia pot fi utilizate mai ales acolo unde alte surse documentare se dovedesc insuficiente, lacunare sau

neclare. Aceste acte se dovedesc a fi documente ce ne permit să pătrundem în intimitatea indivizilor fiecărei comunități. O asemenea valoare documentară este incontestabil un bun pe care cercetătorii ar trebui să-l promoveze și să-l utilizeze în cercetările lor nu doar la nivel local, ci și pentru a verifica și demonstra anumite comportamente și tendințe la nivel general.

Vasile DIACONU

Dr., Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu Neamț

Complexul Muzeal Național Neamț

Email: diavas_n82@yahoo.com

**REDISPUTAREA UNOR DESCOPERIRI FUNERARE ATRIBUITE
BRONZULUI TIMPURIU DIN SPAȚIUL CUPRINS ÎNTRE SIRET
ȘI CARPAȚII ORIENTALI**

Re-discussion of early bronze funerary finds from the space between Siret and the Eastern Carpathians

Perioada timpurie a epocii bronzului în zona est-carpatică este încă puțin cunoscută, mai ales din perspectiva descoperirilor funerare și a încadrării culturale a acestora.

În literatura arheologică mai veche, unele grupuri de morminte descoperite în situri din arealul cuprins între Siret și Carpați, au fost atribuite, în linii generale, epocii bronzului, fără o discuție foarte amănunțită a inventarului și comportamentului funerar al acestora. În demersul nostru de a recupera informații suplimentare legate de aceste complexe funerare, am constatat că există o serie de inadvertențe, iar alte date au putut fi completate prin identificarea unor noi mărturii de arhivă sau printr-o reevaluare a inventarului funerar.

Analiza noastră vizează trei grupuri de morminte care au fost cercetate în cadrul siturilor de la Brad (com. Negri, jud. Bacău), Aldești (com. Filipești, jud. Bacău) și Târpești (com. Petricani, jud. Neamț).

În cazul tuturor complexelor funerare care fac obiectul studiului nostru am putut face observații mai complexe asupra inventarului funerar, datele de ordin antropologic fiind extrem de sumare și fără să existe posibilitatea unor noi analize deoarece materialul osteologic nu a mai fost păstrat.

Deși cele trei grupuri de morminte au o serie de trăsături comune, pentru înmormântările de la Târpești pot fi luate în calcul unele conexiuni și cu mediul Yamnaja timpuriu. Nu în ultimul rând, descoperirile de la Târpești trebuie privite într-un context mai amplu, respectiv într-un peisaj cu o dinamică relativ crescută a locuirilor specifice bronzului timpuriu.

Ludmila DOBROGEANU

Muzeograf, Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți

Email: dobrogeanu.ludmila@gmail.com

ISTORIA PRESEI BĂLȚENE ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XX

The history of the Balți press in the first half of the 20th century

Istoria presei din mun. Bălți începe odată cu apariția, în aprilie 1912, a cotidianului de limbă rusă „Бельцкий вестник”. La 27 septembrie 1912, își face apariția al doilea ziar în limba rusă editat la Bălți, cu denumirea „Бельцкая газета”. Ambele publicații informau bălțenii despre evenimentele din lume, despre noutățile din localitate, publicau avize și anunțuri publicitare. La scurt timp, în presa locală și-au făcut loc o serie de publicații noi, toate având conținutul în limba rusă. După 1918, odată cu evenimentul Unirii, presa bălțeană este marcată de apariția bisăptămânalului de limbă română „Glasul Moldovenesc” care, începând cu data de 5 noiembrie 1918, se va numi „Unirea din Bălți” și se va număra printre cele peste 30 de ziare și reviste din Bălți, în mare parte tipărite în tipografiile locale. Care au fost factorii ce au determinat această explozie de ziare și reviste la începutul secolului XX în orașul Bălți, cum explicăm decalajul între presa alolingvă și cea românească, care sunt posibilitățile de valorificare a conținuturilor acestor publicații la Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți – sunt întrebările la care vom răspunde în cadrul prezentării. Comunicarea de față își propune să contribuie la cercetarea istoriei presei bălțene din prima jumătate a secolului XX, identificând și prezentând publicațiile periodice apărute la Bălți până la Unirea din 1918 și, respectiv, în anii imediat următori; o parte considerabilă dintre acestea se păstrează în patrimoniul Muzeului de Istorie și Etnografie din mun. Bălți.

**DREPTURILE MAMEI LIBER PROFESIONIST CE PRACTICĂ
ACTIVITATEA ÎN SECTORUL JUSTIȚIEI LA CONCEDII
SOCIALE ȘI PRESTAȚII DE ASIGURĂRI SOCIALE**

*Rights of the self-employed mother working in the justice sector to social leave
and social security benefits*

În conformitate cu principiul egalității soților în relațiile familiale, prevăzut la art. 16 alin.(2) din Codul Familiei a Republicii Moldova, fiecare dintre soți este în drept să-și continue ori să-și aleagă de sine stătător îndeletnicirea și profesia. Una din activitățile care pot fi desfășurate de mamele avocat este activitatea liberilor profesioniști în sectorul justiției. Liberul profesionist este persoana care este înregistrată în una din formele de organizare a activității prevăzută de lege de avocat, notar, executor judecătoresc, administrator autorizat, mediator. În opinia autorului, mamele liber profesioniste care activează în sectorul justiției în cadrul concediului de maternitate și a concediului pentru îngrijirea copilului fac față provocărilor de ordin psihologic, fizic și material.

Conform prevederilor Codului Muncii a Republicii Moldova art. 1 prin femeie gravidă se înțelege orice femeie care anunță în scris angajatorul asupra stării sale fiziologice de graviditate și anexează un certificat medical eliberat de medicul de familie sau de medicul specialist, care atestă această stare. În această ordine de idei, mama liber profesionist din sectorul justiției poate prezenta documentele confirmative a stării sale fiziologice. Mama liber profesionist ce practică activitatea în sectorul justiției are dreptul la indemnizație lunară pentru creșterea copilului, fapt prevăzut în art. 6 alin.(8²) din legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, dacă întrunește condițiile prevăzute de legea respectivă.

Considerăm că trebuie implementate un set de măsuri pozitive ce vor facilita exercitarea dreptului de exercitare a profesiei de către mamele liber profesioniste din sectorul justiției. Un important suport ar fi oferirea scutiților ce țin de contribuțiile profesionale. Ca propunere de lege ferendă, considerăm

necesară excluderea suspendării licenței de exercitare a profesiei din motive familiale și oferirea oportunității de a fi în concediu de maternitate și de îngrijire a copilului până la vârsta de 3 ani cu includerea acestei perioade în stagiul de cotizare.

Emil DRAGNEV

Dr. în istorie, Universitatea de Stat din Moldova

Email: edragnev@gmail.com

CÂTEVA ASPECTE ALE TIPOLOGIEI SPAȚIULUI URBAN ÎN ARTA ECLEZIASTICĂ A MOLDOVEI MEDIEVALE

*Some aspects of the typology of urban space in the ecclesiastical art
of medieval Moldova*

În pictura murală de tradiție bizantină, peisajul arhitectural orășenesc este reprezentat în conformitate cu un limbaj elaborat special, care combină planurile, real și convențional. Evitând spațiile închise, pictura bizantină expediază landsafatul urban în fundalul imaginii, după principiul decoratiei teatrale, care doar în parte reprezintă, mai curând, însă, sugerează. Acțiunile, evenimentele, se desfășoară, aparent *extra muros*, dar de fapt, prezența unei incinte încununată cu turnuri și varii construcții arhitecturale, indică prezența în interiorul spațiului urban. Pe durata evoluțiilor artei bizantine, peisajul urban poate fi mai aglomerat sau mai sumar prezentat, și precum și vestimentația *a l'antica*, evocă formele arhitectonice ale Antichității. Acest limbaj convențional de reprezentare a mediului urban a fost moștenit și de arta Moldovei medievale în epoca post-bizantină. La unele ansambluri murale, precum și în miniaturi, înregistrăm însă și *actualizări*, pe plan intern și extern, care se exprimă prin inserarea în topica tradițională bizantină, a unor elemente inspirate din arhitectura locală (cele mai evidente fiind bisericile în inconfundabilul stil moldovenesc, legat și de practica tablourilor votive), precum și influențe *trecentiste* și *quattrocentiste* italiene, care aduc cu sine secvențe arhitectonice din spațiul orașelor italiene de epocă. Ultimele, apar pe filiera așa-numitului curent „kastorian”, și se manifestă în special în decorul mural al bisericii *Sf. Gheorghe* din Hârlău (scena *Triplei lepădări a lui Petru* ș.a.). De remarcat aceste amprente ale peisajului urban

renascentist în picturile bisericii *Tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul* din Arbore (scena *Chemarea Ap. Matei*).

Mihaela Anda DRAGOMIR

Drd., Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației, USM

Email: mihaeladragomir@gmail.com

PRACTICA YOGA ȘI PATRIMONIUL UMAN

Yoga practice and human patrimony

Comunicarea reprezintă o reflecție a valorilor etice și morale ale societății de astăzi, într-o oarecare antiteză cu principiile etice pe care practica yoga le propovăduiește de mii de ani. Conform noilor valori ale lumii moderne, patrimonial uman este trecut într-un plan secundar, fiind prioritizate, mai degrabă, activitatea profesională și dezvoltarea tehnologică. Practica yoga, așa cum a fost ea implementată în ultimele sute de ani, a reprezentat o bază fermă și coerentă pentru clădirea unui caracter puternic al practicanților. Pe de altă parte, societatea modernă, prin dinamica ei, a îndepărtat oamenii de la principiile etice, de la valorile fundamentale ale ființei, ducând-o într-o dinamică a consumerismului și a materialismului. Este imperios necesar ca oamenii de astăzi să nu uite că evoluția societății a fost clădită pe „oamenii de ieri”, pe valorile și principiile etice ale acestora. Există o datorie morală de a menține și de a readuce în prim-plan valorile fundamentale prin conservarea lor și educarea noilor generații cu privire la acestea. Scopul acestei lucrări este acela de a readuce omul în postura de nucleu de bază al societății, de a produce o conștientizare a valorii individuale în raport cu valoarea colectivă, de a redefini bazele pe care o societate evolutivă poate crește organic, sănătos, în bunăstare.

O societate ideală, așa cum este ea proiectată aparent utopic de sociologi și oamenii de știință, are la bază fundamente etice și morale dezvoltate în urmă cu mii de ani. Esența individuală și socială stă în patrimoniul uman și în înțelepciunea antică.

Cercetările științifice derulate până în prezent au arătat că între practica yoga și dezvoltarea unor relații interpersonale armonioase există o legătură directă, astfel că yoga, atât prin codul său de valori etice cât și prin practică, poate

reprezenta un instrument eficient de readucere aminte a principiilor umane și de conservare a acestora, adaptate noii dinamici sociale.

Stela DRAGUȚAN

muzeograf, meșter popular în broderie
Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți
Email: dragutan.stela@yahoo.com

**CĂMAȘA BĂRBĂTEASCĂ DIN PATRIMONIUL MUZEULUI
DE ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE DIN BĂLȚI: RECUPERĂRI
ȘI RECONSTITUIRI ETNOGRAFICE**

*The men's shirt from the heritage of the Museum of History and Ethnography
in Bălți: recoveries and ethnographic reconstitutions*

Fondurile Muzeului de Istorie și Etnografie din mun. Bălți reprezintă cu demnitate patrimoniul cultural românesc din arealul etnografic al zonei de nord a Moldovei, un loc aparte revenind cămășii bărbătești. Varietatea cămășilor redă din bogăția imaginației, iscusinței și diversității manoperelor ce inspirau femeile din comunitatea tradițională în realizarea acestor piese vestimentare. Îndemânarea de ajustare a portului la curente de modă și, mai ales, la necesitățile vremii, pune în evidență rafinamentul, simțul estetic și stilul artistic al creatoarelor. Cămășile bărbătești din patrimoniul Muzeului de Istorie și Etnografie mun. Bălți reprezintă perioada secolului XX și provin din localitățile raioanelor Soroca, Lipcani, Fălești și Drochia. Prin analiza etnografică a cămășilor bărbătești selectate pentru acest studiu, autoarea prezintă descrierea și clasificarea tipologică a pieselor, parte importantă a patrimoniului cultural din această zonă etnografică. Cercetarea indică asupra locului de referință al cămășii bătrânești în complexitatea portului bărbătesc, precum și a efortului sporit de patrimonializare din partea specialiștilor instituției în vederea recuperării și restaurării artefactelor de acest gen.

Nicolae ENCIU

Dr. habilitat în istorie, cercetător științific principal

Institutul de Istorie, USM

Email: nicolae.enciu5@gmail.com

**CULTIVAREA SENTIMENTULUI DE PATRIE, DINASTIE,
CREDINȚĂ CREȘTINĂ ȘI UNITATE A NEAMULUI ROMÂNESC
ÎN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI ÎNVĂȚĂTORILOR
DIN ORAȘUL ȘI JUDEȚUL BĂLȚI (1918–1940)**

*Developing the feeling of homeland, dynasty, christian faith and unity of the
romanian nation by the activity of the association of teachers from the town
and county of Bălți (1918–1940)*

Comunicarea constituie o primă abordare a istoriei înființării și activității Asociației Învățătorilor din județul și municipiul Bălți între cele două războaie mondiale, prin prisma publicațiilor periodice pe care le-a inițiat, le-a editat și le-a promovat în acei ani – Buletinul și Revista Asociației. Comunicarea tratează aspecte privind istoria Asociației în perioada interbelică și principalele preocupări ale acesteia: ameliorarea bazei materiale a învățământului în cuprinsul județului, modernizarea procesului didactic, apărarea și promovarea revendicărilor și a drepturilor profesionale ale corpului didactic, activitatea Băncii învățătorilor din județul Bălți, organizarea de cercuri și cămine culturale ș.a.

Mihaela ENI

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: mihaella_eni@yahoo.com

ORCID:0000-0003-2571-2701

THE PRAGMATIC DIMENSION OF THE DIDACTIC DISCOURSE

Dimensiunea pragmatică a discursului didactic

About the didactic discourse, numerous definitions and interpretations are issued from various perspectives, from a pragmatic point of view, the didactic discourse is based on the use of codes, organized in complex linguistic structures,

informative, descriptive and explanatory, whose conceptual content uses a referential that it offers the student the opportunity to develop the cognitive universe and creative potential and aims to transmit information/knowledge. Any didactic discourse implies interaction between the actors of the didactic process. Thus, in teaching, the concept of conversation is defined as an exercise of mutual verbal communication, in which questions alternate with answers. The conversation involves a model relationship, of communicative action and verbal interaction, and the dialogic forms are of several types: *heuristic, socratic, catechetical, repetitive*. In online lessons, the teacher can easily change the teaching course, primarily depending on some external factors, such as: the presence/connection of the students, the technical assurance, the degree of involvement of the students, etc. However, in the way of organizing the discourse, the teacher will take care of the informational organization and compliance with the principle of communicative segmentation.

Alina FELEA

Dr. în istorie, conf. cerc., Institutul de Istorie, USM

Email: afelea44@gmail.com

GUST DULCE, GUST SĂRAT: INGREDIENTE ȘI CONDIMENTE ÎN BUCĂTĂRIA DIN ȚARA MOLDOVEI (SEC. AL XVII-LEA – ÎNCEPUTUL SEC. AL XIX-LEA)

*Sweet taste, salt taste: ingredients and condiments in the cuisine of the
Principality of Moldova XVIIth century – early of XIXth century)*

Alimentația este indiciu al bunăstării materiale, fiind în interdependență cu o serie de manifestări colective, prezentând informații atât despre viața cotidiană, tradițiile și obiceiurile moștenite, rangul social al persoanelor, cât și despre cultura alimentară a comunității. Comunicarea are drept scop suplinirea golului istoriografic, tratând un subiect din istoria alimentației – ingrediente, condimente, verdețuri și alte produse ce dau gust și aromă bucatelor și băuturilor consumate de populația Țării Moldovei în sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea. Importanța acestei cercetări reiese din necesitatea cunoașterii obiceiurilor alimentare ale populației din Țara Moldovei, fiind importantă și pentru a crea o imagine mai completă despre viața cotidiană, tradițiile și

obiceiurile moștenite, cultura alimentară a comunității. Izvoarele cercetării sunt documentele de epocă publicate în culegeri cunoscute, relatările călătorilor străini, sămi de visterie etc. În perioada sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea, unul dintre gusturi, *cel sărat*, era asigurat de sarea extrasă din ocnele Țării Moldovei; *gustul acru* – prin utilizarea agrișelor, măcrișului, strugurilor verzi (aguridă), oțet, vin alb, mere pădurețe etc., iar în cazul elitelor – de chitra codima, lămâie (documentele menționează oțetul de vin, oțetul de med, zeama de lămâie); *gustul iute*- prin ardei iute și piper. Aromele de verdețurile și legumele locale (pătrunjel, leuștean, cimbru, busuioc etc.) și diverse condimente importate (piper, anason, scorțișoară, cuișoare, nușoară, smirnă, șofran, odagaci, cardamon etc.) oferea gust și aromă bucatelor preparate. *Gustul dulce* era asigurat de fructele și pomușoarele dulci, consumate atât în stare proaspătă, cât și uscate, și miere, alimente disponibile practic tuturor categoriilor de populație, și zahăr, bomboane, prăjituri, accesibile, în cea mai mare parte, doar categoriilor înstărite.

Andrei FLORIAN

Conferențiar univ., Universitatea de Arte și Design, Cluj-Napoca
Dr. în Arte Vizuale, artist plastic ceramică-sticlă mix-media, instalație
Email: andreiflorian1959@gmail.com

**ELEMENTELE DE SACRU, SACRALITATE SAU RITUALICE
PREZENTE ÎN ARTELE VIZUALE CONTEMPORANE.
STUDIUL DE CAZ ÎN AREALUL CERAMICII, STICLEI, METALULUI
ȘI INSTALAȚIEI, ÎN OPERA PERSONALĂ**

*The sacred, sacred or ritualistic elements present in contemporary visual arts.
Case study in the area of ceramics, glass, metal and installation, in personal
work*

Această împărtășire este analiza onestă prin prisma autorului artist și a pedagogului în arte, asupra creației artistice personale pe parcursul a mai mult de patru decenii. Argumentația asupra complexității și avantajului major al studiului ceramicii, sticlei și metalului, ca arte ale focului, în raport cu toate celelalte domenii artistice are temeuri majore. Studiul implicat al curriculei universitare propriu tuturor domeniilor, completate de acelea ale deprinderii operării cu tehnologii ale sticlei, metalului, bijuteriei, tehnicilor mozaicului, vitraliului și

Tiffany, este determinantă. Studiul și deprinderea operării în ceramică-sticlă-metal, dar și cu atâtea materii conexe, presupune buna stăpânire a tehnicilor și materialelor proprii tuturor celorlalte domenii din arealul artelor vizuale. Argumentul nostru major constă în demonstrarea efectivă a mobilității neîngrădite a *creatorului* ceramist, în a opera extrem de eficient cu toate acestea pe parcursul întregii sale creații. Varietatea de abordări conceptuale, plastice, expresive, dimensionale și de combinatorică spațială, volumetrică și materială, prezentate pe parcursul susținerii este argumentată incontestabil de seriile și ciclurile de lucrări prezentate în ilustrații.

Expunerea consistent susținută a convingerilor proprii asumate, asupra raportului creatorului cu Divinitatea și actul de creație în sine, ilustrează modul în care fiecare dintre noi înțelegem, în plan personal, să ne raportăm la propria *creație* artistică-obiectuală, în sensul în care modelele noastre de reprezentare există deja în lumea înconjurătoare, nouă fiindu-ne acordat doar marele privilegiu și capacitatea de a le putea vedea, observa și folosi inteligent în *creația* noastră.

Textul evidențiază constanta prezență a elementelor formale sau simbolice proprii sacralității, în fiecare categorie, serie sau ciclu de obiecte și printr-o succintă analiză punctuală pe fiecare obiect în parte. Faptul că elemente de sacrul își fac simțită prezența în opera personală, nu este datorat nicidecum vreunei premeditări. Apariția acestora pe parcursul elaborării fiecărei lucrări, din punctul nostru de vedere, se datorează inspirației și revelațiilor resimțite, de origine inexplicabilă, venite pentru a ne influența întregul parcurs al demersului plastic până la finalizare.

Apar printre elementele prezentate teme consacrate precum Relicvariul, Altarul, Portalul, Cununa, Pocalul, Crucea, Treimea, Omul, Ochiul Atot-văzător, Sămânța, Fătul, Fântâna, Fereastra, Cartea sau Fructul Oprit, etc. Fiecare dintre aceste lucrări sau cicluri de reprezentări, au o semnificație mai mult sau mai puțin evidentă, cu sorginte, conținut și rezonanță sacră și religioasă, dincolo de aceea atribuită prin titlu de autor, prezentă prin elementele simbolice formale, cromatice, de textură cu semnificație înglobate obiectului.

VIAȚA COTIDIANĂ A MOȘIERILOR BASARABENI DE ETNIE RUSĂ ÎN ANII INTERBELICI: EXEMPLUL UNEI FAMILII

*The daily life of the Bessarabian landlords of Russian ethnicity during the
interwar years: the example of a family*

Moșierii care locuiau în mediul rural au format un grup social pronunțat conservator al populației de etnie rusă din Basarabia, ceea ce prezintă un interes de cercetare incontestabil pentru etnologi. Autorul propune o abordare micro-istorică a studierii fenomenului vieții cotidiene a nobilimii locale basarabene din perioada interbelică, bazându-se pe eseuri de memorii republicate al lui G.V. Komarov. Sunt examinate realitățile cotidianului, stilul de viață și activitatea economică a Pleșkovilor, foști proprietari ai moșiei din satul Trifănești, județul Soroca, a cărui genealogie conține reprezentanți ai vechii familii moldovenești și ai nobilimii ruse. Prin prisma istoriei acestei familii, sunt cercetate modalitățile de adaptare a moșierilor la noile condiții de viață și tactici de răspuns la schimbările din contextul social, cauzate de reforma agrară din anii 1918–1920.

După ce au pierdut o „moșie magnifică” și o parte semnificativă a terenurilor arabile din cauza transformărilor radicale în sectorul agricol, Pleșkovii au continuat și au intensificat cu succes diverse direcții agricole. Agricultură n-a fost doar o sferă de auto-realizare și mijloc de trai, ci a contribuit la păstrarea stilului de viață tradițional al nobilimii basarabene. Obiceiurile gospodărești asociate acestora, precum ospitalitatea cordială, un cerc larg de comunicare, inclusiv numeroase rude și vecini din județ, au contribuit la susținerea statutului social.

În ciuda transferului la categoria proprietarilor de terenuri și a pierderii fostului lor statut social și economic privilegiat, moșierii basarabeni prezentau potențialul vechilor gospodării și apărau identitatea lor de clasă. Dificultățile perioadei de tranziție au fost depășite în primul rând de cei care, la fel ca Pleșkovii, au menținut legătura stabilită cu pământul timp de mai multe generații, nu și-au schimbat ocupația, gestionând propria gospodăria.

FEMEILE ÎN SISTEMUL JUDECĂTORESC. DIMENSIUNEA DE GEN A PUTERII JUDECĂTOREȘTI

Women in the judicial system. the gender dimension of the judiciary

Sistemul judecătoresc actual reprezintă unul dintre importanțele domenii, în care statul are posibilitate de a deveni angajator în societate, astfel își permite să dezvolte adevărate modele de bună practică în modul de gestionare a resurselor umane – de la accedere și promovare, răspundere disciplinară în profesie, până la condițiile de lucru, programul și siguranța angajaților.

Bărbații continuă să domine sfera justiției, asta deși în ultimii ani se vede o creștere a ponderii femeilor în mai multe domenii. Astfel, în ceea ce privește magistraturii, raportul bărbați-femei este în creștere de la 33,6% în 2008 la 47,4% în 2017 (<https://www.moldova.org/infografic-femeile-justitie/>). Situația nu s-a schimbat radical, astfel în 2021 avem o prezentă de 48,0 % a femeilor în funcție de judecătpare și 52,0 % a bărbaților judecători în sistem.

Aceste date statistice ne trezesc curiozitatea de a afla care sunt acele obstacole pe care le întâmpină o femeie în cariera sa de a deveni judecatoare în Republica Moldova. În acest context, evidențiem și posibilitatea analizei situației apărută în 2020, atunci când Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (CPEDAE) a emis o decizie favorabilă, prin care s-a constatat discriminarea unei judecătoare pe criteriu de gen și maternitate în realizarea dreptului la muncă.

În același timp, sistemul de justiție confirmă că profesia de judecător rămâne puternic masculinizată, deoarece femeile nu sunt reprezentate în mod proporțional în pozițiile de conducere (la instanțele superioare sau în funcții de conducere ale instanțelor). Încă persistă prejudecăți și stereotipuri referitoare la rolul femeii în familie și în societate, judecătoarele fiind puse în fața unei misiuni imposibile de a echilibra cerințe profesionale și de familie extrem de solicitante.

Simona Violeta GHEORGHE

Expert restaurator, Muzeul Olteniei Craiova

Email: simonagheorghe587@yahoo.com

**REDAREA CIRCUITULUI EXPOZIȚIONAL A UNEI PIESE
CERAMICE DIN CULTURA GÂRLA MARE-CÂRNA**

*Reproduction of the exhibition circuit of a ceramic piece from
the Gârla Mare-Cârna Culture*

Piesa ce face subiectul acestui studiu aparține Secției de Istorie a Muzeului Olteniei Craiova și este un castron datat epoca bronzului (1600–1150 î.Hr.), cultura Gârla Mare - Cârna. Material / tehnică: lut modelat manual, ardere, incizare, imprimare. Prezintă următoarele dimensiuni: H = 11 cm; D_{bază} = 10 cm; D_{max} = 26,5 cm.

Piesa se afla într-o stare de conservare precară, în trecut trecând printr-o intervenție improprie care a adăugat noi degradări celor deja existente. Prezenta completări grosiere, lipire improprie, cu pătarea suprafețelor și modificarea aliniamentului fragmentelor. Toate aceste intervenții s-au făcut fără o curățare prealabilă a materialului ceramic, astfel încât pe fragmentele ceramice existau depuneri de pământ și de săruri insolubile din timpul zăcerii *in situ*.

În lucrare este prezentat procesul tehnologic de restaurare-conservare, materialele și tehnicile cu care s-a intervenit, precum și argumentarea selectării acestora. Procesul de restaurare și conservare a avut în vedere respectarea normelor de restaurare, dar și principiul minimei intervenții, ținând cont de faptul că „restaurările” din trecut au agravat starea de conservare precară a piesei.

Au fost luate în considerare operațiile neagresive, nu s-au folosit tratamente de curățare mecanică dură și nici tratamente chimice invazive. Pe tot parcursul tratamentului în prim plan s-a aflat stabilitatea și consolidarea materialului ceramic. Prin restaurare piesa a putut să își reia locul în circuitul muzeal, fiind inclusă în expoziția Oltenia Preistorică.

Viorel GHEORGHE

Dr. în istorie, Comisia de Istorie a Oraşelor din România

Email: viorelgheorghe68@gmail.com

**SYSTEMATIZATION OF THE CENTRAL AREA OF BUZAU
MUNICIPALITY 1935–1968**

Sistematizarea zonei centrale a municipiului Buzău 1935–1968

The first attempt to systematize the central area of Buzau took place in the mid – 1930s, when mayor Stan Săraru concluded a contract with the architect professor Duiliu Marcu, which provided for the realization of the project for the Central Square and the modernization of the city center. On September 24, 1942, the mayor of Buzău, G. Marinescu approved the systematization plan proposed by architect Duiliu Marcu, as well as the proposals made by the Technical Service within the City Hall. In the central area of Buzau, Duiliu Marcu wanted, among other things, to build an Administrative Palace, a theater and a museum. The events that followed prevented this plan from being realized. In 1960, the first project of systematization of the city of Buzau was carried out. In the vision of the architect Leon Haber, the center had an urban character, with the necessary administrative and commercial facilities. It was also much more equipped from a technical and municipal point of view, compared to the city's neighborhoods, which did not have sewerage, running water network or were not connected to the electricity supply network. However, even in the central area, there were quite a few buildings with a high degree of wear. Leon Haber considered that the city of Buzau did not have many constructions of architectural and historical value. With the exception of the Mănăilă house, which was in an advanced state of degradation, all the other monuments of the city had a religious character, such as the Bishopric of Buzau, the churches of the Holy Angels, Ban and Broşteni, all in a good condition. In 1968, a detail of systematization of the central area of Buzau municipality was elaborated by the Institute of Studies and Design for Constructions, Architecture and Systematization (ISCAS) Bucureşti. The authors of the study wanted the preservation, restoration and arrangement of old buildings with traditional character, such as the former inns on Dobrogeanu-Gherea Street and Faith Street, as well as the "route of the old fair". Also, it was wanted to build a "central representative ensemble", with groups of facilities, "with animated routes and different angles of perspective", which would strengthen the

personality of the city. It was important to connect the compositional ensemble with the new living areas that were to be realized in the future. Unfortunately, this detail of systematization confirms the intention of the communist authorities to restructure the central area of the city through massive demolitions, without taking into account their historical or architectural value. For the communist regime, only churches built before 1800 were included in historical monuments. All the other buildings, erected in the XIX century and the first half of the XX century did not matter unless they were in a good condition. Not even the Communal Palace, which was and is the emblem building of the city, was considered a historical monument. Thus, the communist regime could afford to demolish, without remorse, any building that stood in front of the plans to build new ensembles of blocks of flats, in order to host the new workers.

Violeta GHERASIMENCO

Drd., Școala doctorală Științe juridice, USM

Email: gherasimenco.violeta79@mail.ru

DIMENSIUNEA CONCEPTUALĂ A VIOLENȚEI DE GEN ÎN RELAȚIILE DE CUPLU

The conceptual dimension of gender violence in couple relationships

Problema violenței în relațiile de cuplu este o problemă care preocupă diferite societăți, deoarece ea există oriunde, ocupând un loc aparte în domeniul violenței umane, chiar dacă numărul real al victimelor acestui tip de violență este imposibil de cuantificat. Aceasta a devenit o preocupare mai mult din perspectiva politicilor sociale de prevenire și combatere a acestui fenomen și mai puțin ca subiect principal. În ciuda demersurilor legislative naționale și internaționale, problema violenței în familie, rămâne a fi una dintre cele mai sistematice și răspândite încălcări ale drepturilor omului din întreaga lume, cât și o manifestare extremă a inechității de gen.

Unul din răspunsurile la această problemă la nivelul instituțiilor Uniunii Europene, a constituit *Convenția Consiliului Europei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice*, care, de fapt a fost ratificată și de Republica Moldova. Convenția de la Istanbul reprezintă un pilon crucial în combaterea violenței, un instrument internațional de prevenire și

combatere a tuturor formelor de violență împotriva femeilor, dar și o foaie de parcurs puternică pentru asigurarea egalității de gen.

Astfel, autorii români Mitrofan N., Mitrofan I. definesc *violența în relațiile de cuplu drept atitudini și conduite cu caracter heteroviolent ce se produc între membrii familiei, în contextul unui climat conflictual sever ce indică o deteriorare semnificativă a funcționalității familiei*. Ceea ce este important de specificat aici, că violența are loc între cei doi parteneri, iar calitatea de victimă o are atât bărbatul, cât și femeia. Cu toate acestea, toate datele statistice prezentate ne arată că victimele violenței în familie sunt peste 90,4% de femei, tendință mai veche, care se menține și în această perioadă. De aceea, violența împotriva femeilor este percepută drept violență pe bază de gen.

În sensul Convenției de la Istanbul, *violența bazată pe gen* este definită ca fiind *un rezultat și o manifestare a relațiilor inegale de putere dintre bărbați și femei*, ignorând egalitatea de șanse, egalitatea în drepturi și obligații. În cele din urmă, menționăm că atât violența, cât și relațiile dintre parteneri, nu poate fi tratate în același mod, deoarece ne aflăm într-o continuă schimbare dictată de avansarea societății și a tehnologiei și în acest sens vorbim de schimbarea de roluri dintre bărbați și femei, status-roluri femeii în relațiile de cuplu, în familie.

Doina GÎLCĂ

Lyceum of Creativity and Inventiveness "Prometeu-Prim", Chișinău

Email: gilca.doina@prometeu.md

ART INPUT IN MODERN ENGLISH TEACHING THROUGH THE MEANS OF MULTILITERACIES

*Implicațiile artei în didactica modernă a predării limbii engleze
prin intermediul multiliteratiilor*

We live in the Image Age: advertising (posters, packaging, press photos, commercials, etc.), scientific (radiography, ultrasound, images transmitted by space probes), artistic (photographs, films, drawings, paintings, holograms, virtual images, etc.). Under these conditions, it is necessary to develop image reading skills, in the context of the modern curriculum aimed at studying the literary, nonliterary and multimodal texts. So, the verbal text is accompanied by a visual or iconic one (pictures, schemes, graphics, illustrations, comics, etc.).

Reading the image and sound involves decoding and interpreting them in order to raise the students' creative potential. Incorporating technology into learning inevitably encourages their imagination and creativity. So, guiding them to construct meaning by interpreting the parts that are related to a visual text we make them think and learn in terms of images.

The multiple forms of art as well as the ability to understand, read, interpret and respond to it have a huge role in the formation of young people; in our country we have not found a place for it yet: scientific knowledge being considered superior to the expressive / intuitive one. The image allows students to learn a specific language and enhances the awareness of a reading process, specific to image morphology. Thus, the text and the image become two essential codes in the realization of a competent lecturer able to appreciate in a critical manner various types of art products.

Victoria GONȚA

Dr. în psihologie, conferențiar universitar, UPS „Ion Creangă”

Email: victoriagonta1@gmail.com

Lilia GRATI

Drd., UPS „Ion Creangă”

SINDROMUL BURNOUT LA PERSONALUL MEDICAL

Burnout syndrome in medical personnel

Stresul ocupațional reprezintă o preocupare majoră, atât pentru angajați, cât și pentru organizații și pentru societate ca întreg. Ultimii 50 de ani au schimbat în profunzime natura societății, în general, și a locurilor de muncă în special. Această se datorează modificărilor explozive ale tehnologiilor, a proceselor de informatizare continuă, dar și modificării sistemelor manageriale. Comunicarea de față reprezintă o cercetare relaționată cu solicitările muncii ale personalului medical. În acest context, prezentăm rezultatele studiului experimental privind aspectele burnout-ului specific personalului medical: epuizare emoțională, depersonalizare și reducere a realizărilor personale.

Victoria GONȚA
Dr. în psihologie, conferențiar universitar, UPS „Ion Creangă”
Email: victoriagontal@gmail.com

MENTAL STATES AND PSYCHOSOCIAL CONSEQUENCES OF HUMANITARIAN CRISIS SITUATIONS

The defining characteristic of the current era is the increase of stressful factors with action on multiple levels, both on individuals and human groups. The very rapid pace of transformations taking place in society, the increasingly high demands on employees in the ordinary professional environment with the insufficiency of qualified personnel caused by labor migration and, last but not least, the effects of the economic, political and social crisis, created by the COVID 19 pandemic and the war in Ukraine exert a strong pressure on modern man. All of humanity bears the stress of social-political conflict and the war between Russia and Ukraine created multiple reactions of anxiety and vulnerability among the population of the Republic of Moldova, reactions that are still unknown, and the consequences of conflicts and stress experienced by people are yet to manifest. In this article, the mental states specific to people in a crisis situation (the post-Covid situation, the war in Ukraine and the refugee crisis), their sources, symptoms, indicators and immediate and long-term consequences of the humanitarian crisis are presented, both at the level of individuals as well as at the mass level, at the same time, the ways of managing crisis situations and people's psychological reactions are presented in order to cultivate the social and psychological culture regarding crisis situations.

Silvia GORIUC
PhD in Law, associate professor, USM

THE ROLE OF RECEPTIONS IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL LAW SYSTEM

Rolul recepțiilor în dezvoltarea sistemului de drept național

The legal system of any country represents the totality of legal norms, legal institutions and branches of law adopted by the state in order to regulate

social relations, being a product of the traditions and customs inherited from ancestors, as well as the realities of the manifestation of current social phenomena. At the same time, the transposition and reception of legal norms is also a factor that stimulates and accelerates the development of national law norms.

The influence of Roman law norms on the legal system of the states is known, some norms being fully adopted, others being adapted; the Roman-Byzantine receptions having a major influence on the legal system of Moldova and Wallachia. Such receptions as the Syntagma of Matei Vlastares (1335), the Hexabiblos of Constantin Armenopol (1345), the Romanian Book of Teachings (1646) represented important sources of law in medieval Moldova. At a later stage, the Calimach Code (1817) is inspired by the Austrian Civil Code, and the Romanian Constitution of 1866 was strongly influenced by the Belgian Constitution of 1831. Analyzing the previously mentioned sources of law, as well as taking into account the regulations of the national legal system, we can state that the reception of private law norms is a more widespread phenomenon in history than receptions in public law.

Receipts in law, being an important tool for the development of the national legal system, do not lose their relevance and no national legislation can afford to ignore foreign legal systems, especially during the period of development of regional associations. Coming from the perspective of the accession of the Republic of Moldova to the European Union, it is important to focus efforts on the analysis of good regulatory practices in the member states of the Union, as well as on the identification of the most effective ways of harmonizing the provisions of the national legal system with the requirements of the community *acquis*.

Rodica GOTCA

PhD in philology, scientific researcher, Moldova State University

Email: gotcarodica@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4556-7647

**THE LITERATURE IN THE DIGITAL ERA –
NEW THEORETICAL CHALLENGES**

Literatura în epoca digitalului – noi provocări teoretice

The changes brought by the digital age reflect on the definition and study of literature, launching new theoretical challenges. Being marked by TIC, it requires a completion of the tools of analysis, description, interpretation, etc.

Starting from the theories launched by Gh. Crăciun, A. Marino, R. Wellek and A. Warren, I. Tânianov, R. Jakobson, T. Eagleton, J. Culler and other theorists, we give a new direction to the theoretical approaches of literature in the digital age, concretizing that this new literature does not rely on the discovery of immutable truth, not even only in the establishment of intertextual links, but on the pleasure and freedom of exploration/manipulation afforded by digital ergodic text. Literature in the digital age is meant to entertain, to please with the way it engages the reader. That is why we turn to aesthetics to include in our definition of literature categories such as the spectacular, the playful, and the ergodic.

Once it has gone through so many changes, literature can once again specify its purpose. If traditional literature was meant to express the truth and the conception of life (Wellek and Waren), then digital ergodic literature comes first and foremost to entertain, to provoke the pleasure of play and to deliver the content to the reader in a way in which he has great possibilities of choice.

The literature is a free aesthetic fact, found in the beauty of the images and shapes on the monitor interface, the new literary procedures, the techniques of manipulation and communication with the work, the ways of structuring the dialogue between the reader and literature, etc.

The evolution of literature marked by technologies does not diminish its previous features, but enhances them, connects them to the directions of development of the past text from the paper environment to the electronic one.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Sorin GRAJDARI

Drd., USM, Cercetător științific stagiar, IPC

Email: grajdari.sorin@gmail.com

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE ELITĂ ÎN ISTORIOGRAFIE

The evolution of the elite concept in historiography

Conceptul de elită provine de la latinescul „eligere”, care înseamnă *a alege, a tria*. Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, elita reprezintă „partea cea mai bună, mai de frunte, cu calități deosebite, distinse, alese a unei societăți, grup de oameni privilegiați care au pretenții de superioritate”.

Problema cercetării elitelor a fost pusă pentru prima dată în discuție din punct de vedere științific de către sociologii europeni: V. Pareto, G. Mosca, R. Michels la intersecția secolelor XIX–XX. Totuși, expresii ale unei gândiri asemănătoare pot fi regăsite de-a lungul întregii istorii a ideilor.

Potrivit cercetătorului Fl. Ioncioaia, intrarea termenului de elită în limbajul uzual românesc este „o achiziție interbelică, legată mai cu seamă de impactul proiectelor radicale de dreapta, care încercau să opună teoriei marxiste a rolului clasei muncitoare o teorie echivalentă, în care rolul de avangardă a istoriei trebuia să fie jucat de o mână de indivizi supra-dotați, supra-motivați de o conștiință a misiunii lor, în numele căreia trebuia să conducă restul societății”.

Deși termenul de elită a pătruns de ceva vreme în limbajul cotidian românesc, totuși, de-a lungul timpului, au apărut unele neclarități în ceea ce privește interpretarea acestui concept. Astăzi, acest cuvânt poate fi folosit în diferite contexte și poate avea mai multe înțelesuri. De aceea, nu există nici până astăzi o definiție care este acceptată unanim de către toți cercetătorii. În dependență de sfera de activitate pe care o reprezintă, fiecare cercetător vine cu propriile explicații.

Aliona GRATI

Dr. habilitat în filologie, profesor universitar, USM

Email: alionagrati@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4289-2054

SCRIITORII ROMÂNI DESPRE CHIȘINĂUL SOVIETIC

Romanian Writers about Soviet Chisinau

Al doilea Război Mondial a potolit febra călătoriilor de plăcere, a colindărilor romantice în toată lumea, s-au rărit și pelerinajele către Mecca proletariului ale simpatizanților proiectului sovietic. Deși, după 1945, călătoriile în URSS – pentru „cunoașterea directă” a oamenilor sovietici și a realităților sovietice – s-au reînnoit sub controlul total al VOKS-ului, traseul

acestora nu presupunea vizitarea Chișinăului. Rămasă la marginea enormei URSS, capitala RSS Moldovenească nu prezenta o atracție pentru vizitatorii din afară. Atenția tuturor era orientată la Moscova, epicentrul ideologic al noului regim. Cu greu ne putem imagina că vreun scriitor din afară ar fi fost interesat și mai cu seamă i s-ar fi permis să arunce o privire atentă asupra unui oraș ruinat, înfometat, aflat la periferia imensei țări sovietice, că acesta ar fi putut să-și exprime sincer pe hârtie experiența vilegiaturistă sau vreo emoție estetică. Până conjunctura politică va permite turismul internațional și, ca urmare, se va putea spera o înmulțire a surselor imagologice, Chișinăul s-a scufundat în anonimatul unui imens imperiu.

După punerea noii frontiere a URSS pe linia Prutului intrarea românilor în spațiul fostei Basarabii a devenit anevoioasă. În primii ani de după război, frontiera era traversată de delegații cu specialiști în diferite domenii, a căror corectitudine era girată de ARLUS. Pentru noi cei de astăzi, vizitatorii Chișinăului din timpul lui Stalin nu au voce, sunt muți. Ei nu ne spun nimica din ceea ce au văzut sau au gândit. De regulă, candidaturile membrilor delegațiilor erau filtrate riguros, programul și traseul lor era bine reglementat, precum și opiniile lor în presă. Abia prin 1953 și, mai ales, după 1956, când în RSS Moldovenească a fost sărbătorită pentru prima dată *Luna prieteniei româno-sovietice*, grupuri incluzând scriitori au putut să ajungă la Chișinău. În *Zilele culturii române în RSSM* din 1958 au adus la Chișinău un număr impresionant de români. Cine au fost aceștia și ce mărturii au lăsat ei constituie preocuparea comunicării noastre.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Victor GRIGOR

Drd., Școala Doctorală „Istorie. Patrimoniu cultural. Modernitate”,

UPS „Ion Creangă”,

Email: victor.grigor@usarb.md

PROBLEMATIZĂRI ISTORIOGRAFICE PRIVIND DIMENSIUNEA ETNO-CULTURALĂ A DIASPOREI

*Historiographical problematizations concerning the ethno-cultural dimension
of the diaspora*

Comunitățile etno-culturale românești din diaspora Republicii Moldova au reușit să se afirme pregnant în spațiul cultural european prin valoarea de patrimoniu a elementelor din cultura tradițională pe care le reprezintă, în virtutea asumării identității culturale românești. Dincolo de gradul diferit de coeziune socială, prosperitate economică și orientare politică, acestea reprezintă un factor important în menținerea legăturilor identitare cu societatea din Republica Moldova și de promovare a patrimoniului cultural național în contextul patrimoniului European, dar care arămas înafara cercetărilor etnologice. Comunicarea de față își propune să analizeze reperele conceptuale relevante cercetării patrimoniului cultural imaterial românesc din comunitățile diasporei europene a Republicii Moldova. În baza elaborărilor teoretice ale autorilor occidentali și celor care reprezintă istoriografia națională, va fi elucidată cu precădere dimensiunea culturală a diasporei în promovarea culturii și identității naționale.

Vasilica-Monica GROZA

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”,
Academia Română – Filiala Iași
Email: moni_ian@yahoo.com

Luminița BEJENARU

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”
Academia Română – Filiala Iași
Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Email: bejlumi@yahoo.com

George BILAVSCHI

Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași
Email: bilaskus@gmail.com

Ludmila PÎRNĂU

Dr., Institutul de Arheologie, Academia Română – Filiala Iași
Email: ludmila.pirnaeu@gmail.com

Mariana POPOVICI

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”

Academia Română – Filiala Iași

Email: sorexmin@yahoo.com

Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU

Drd., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”

Academia Română – Filiala Iași

Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Email: ozanapetraru@gmail.com

**STUDIUL UNUI CRANIU UMAN TREPANAT DESCOPERIT
ÎN NECROPOLA BISERICII „VULPE” DIN IAȘI
(SECOLELE XVII–XIX)**

*Study of a discovered trepanned human skull in the necropolis of the
„Vulpe” Church from Iasi (17th – 19th centuries)*

Acest studiu se concentrează pe un caz de dublă trepanare, raportat într-un eșantion de schelete descoperite între anii 2019–2020, în necropola Bisericii „Vulpe” din Iași. Conform informațiilor furnizate de membrii echipei de cercetare arheologică preventivă, din cadrul Institutului de Arheologie al Academiei Române – Filiala Iași (responsabil științific: dr. George Bilavski), limitele de folosire în timp a necropolei sunt stabilite între secolele XVII și XIX. Au fost investigate 510 complexe arheologice, dintre care peste 450 reprezintă gropi sepulcrale cu oseminte umane, unele aflate în poziție anatomică, altele fiind reînhumate sau deranjate.

Trepanația a fost practică în multe culturi antice datând din Paleoliticul târziu până în acest secol și a fost detectată în locații răspândite în fiecare parte a lumii. Fiind o intervenție extrem de agresivă asupra corpului uman, trepanarea (numită craniotomie, în termeni medicali) se face cu scop: medical (chirurgical, terapeutic, curativ), simbolic sau magico-religios. Trepanarea craniană este o procedură invazivă, efectuată *intra-vitam* sau post-mortem cu instrumente și tehnici specifice, având ca rezultat deschiderea craniului și cel mai adesea, desprinderea unui fragment de os. În cazul nostru, trepanația a fost identificată la un craniu masculin de 35-40 de ani. Pe oasele parietale au fost identificate două perforații, diagnosticate ca trepanații. Craniotomia (evaluată prin observare macroscopică) a fost realizată *intra-vitam*, cel mai probabil în scop medical/terapeutic. Ambele deschideri ale craniului sunt aproximativ ovale (una este situată pe parietalul drept în apropierea temporalului și are dimensiunea de

78/49 mm; alta este situată pe parietalul stâng în apropierea suturii sagitale și are dimensiunea de 52/26 mm). Probabil au fost realizate prin metoda răzuirii cu un instrument plat folosit într-o mișcare de rotație pe suprafața osului, care a fost erodat până la formarea unei găuri complete.

Analiza noastră indică faptul că în cazul perforației din partea dreaptă a existat o regenerare osoasă ceea ce înseamnă că subiectul a supraviețuit un timp după operație. În cazul perforației din partea stângă, nu există dovezi pentru o tendință de închidere a acesteia.

De asemenea au mai fost identificate: traumatism la nivelul parietalului drept, osul Inca tripartit, perforație la nivelul sternului și nodulii Schmorll pe vertebrele dorsale și lombare.

Adriana HAVRYLIUK

4th year student of the Faculty of History
Political Science and International Relations

Oksana DROHOBYTSKA

Vasyl Stefanyk Precarpatihian National University
Academic supervisor – candidate of historical sciences, associate
Email: oksana.drohobytska@pnu.edu.ua

ETHNIC MOTIVES IN VOLODYMYR IVASYUK`S (1949–1979) SONGS

The creativity of the Ukrainian composer Volodymyr Ivasyuk, a native of Bukovyna, is well known both to the residents of Ukraine and the whole world. And mainly Ivasyuk's songs gained the fame among every generation of ukrainians. The secret of such success is that the motives of the songs are indeed very close to folklore and contain distinct ethnic elements.

Volodymyr grew up in a family that greatly respected folklore and folk art elements. Volodymyr Ivasyuk's father was an outstanding writer and folklorist. He collected folk and little-known fairy tales in Bukovyna. For example, Ivasyuk's most famous song – “Chervona Ruta” from 1970. The song is almost an unofficial anthem of Ukraine. And the red rue flower has long been perceived as a symbol of pure and eternal love.

The leitmotif of the folk legend is that a girl who finds a red rue and gives it to a young boy will be happy in love. Ivasyuk successfully plays with this

legend, using in his poem such images as “sadness”, “hope”, “dream”, “beauty”, and on the other hand, depicts the magical world of the Carpathian nature and folk fortune-telling and beliefs about the power of love. Heworked on the song for three years (from 1967 to 1970). The image of the ukrainian mother was created by Volodymyr Ivasyuk in the songs “Cranes flew away” and “Ballad of mallows”. The mother is waiting for her child to come from the war. And the daughter – here she is, under the window mallow blossomed. A mother at whose feet people bow, who will never stop waiting... There was something tragically prophetic about this song.

In general, Volodymyr Ivasiuk not only created his own songs, but also arranged folk songs. To this day, his arrangements of folk melodies are perceived as revolutionary.

Vasile IARMULSCHI

Dr., Universitatea Liberă din Berlin;
Muzeul Național de Istorie a Moldovei
Email: vasile.iarmulschi@gmail.com

„IMPORTURI” ROMANE DESCOPERITE ÎN MEDIUL CULTURII POIENEȘTI-LUCAȘEUCA

*Roman “imports” discovered in the Poienesti-Lucașeuca culture
environment*

O categorie de piese aparte descoperite în mediul culturii Poienesti-Lucașeuca o reprezintă „importurile” romane. Asemenea descoperiri sunt reprezentate prin situle de tip Eggers 18-20 descoperite în necropola de la Poienesti și în mormintele izolate de la Mana și Șipoteni, precum și de o cataramă găsită la Mana. Toate aceste descoperiri datează, cel mai probabil, între sfârșitul sec. II și primele decenii ale sec. I a.Chr. și sunt rezultatul unor contacte și mobilități umane ce au avut loc în spațiul est-carpatic în acest interval cronologic.

În cadrul comunicării noastre ne vom focaliza atenția pe particularitățile constructive, delimitarea analogiilor și cronologia unor astfel de piese.

* Rezumatul și comunicarea sunt realizate în cadrul proiectului 20.80009.0807.43 Patrimoniul muzeal și memoria istorică: cercetare, interpretare, prezentare

Irina IJBOLDINA

Cercetător științific, IPC

Email: ijboldinairina@gmail.com

**FAMILY VALUES IN THE FICTION OF MOLDOVA AS AN
OBJECT OF ETHNO-CULTURAL HERITAGE**

*Valorile familiale în ficțiunea Moldovei ca obiect al patrimoniului
etno-cultural*

This communication substantiates the value status of the family institution through the prism of the artistic world of the Russian prose of Moldova of the XIX–XX centuries as an integral part of its ethno-cultural heritage. The main attention is focused on the analysis of the specifics of the representation of traditional family values, the features of modeling family-marriage relations. The works of fiction consider the world of the Bessarabian family of the XIX century, the Soviet family of the XX century. In historical retrospect, the relationship between social changes and transformations of the institutions of marriage and family is shown, the significance and specificity of fiction in the study of the axiological features of the institution of the family is substantiated. Based on the analysis of literary texts, the family values of the Russian residents of Moldova are determined, the roles of family relations parents–children, husband–wife are determined, such as they should be in the traditional family system. The axiological analysis of the essence of family relations as an object of ethno-cultural heritage is carried out; its main socio-cultural functions are revealed, in particular, the preservation of cultural diversity. The axiological approach in this topic allows us to analyze the possibilities of a value vision and substantiation of the importance of ethno-cultural heritage. Based on the conducted research, the ethno-cultural heritage is defined as a basic value.

Elisaveta IOVU

Dr. în filologie, cercetător științific, USM

Email: iovelisaveta85@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0222-8079

**IMAGINEA ORAȘULUI CAHUL ÎN PROZĂ: ALEXANDRU
MANOIL, B.P. HASDEU ȘI DIMITRIE IOV**

*The Image of the City of Cahul in Prose: Alexandru Manoil,
B.P. Hasdeu and Dimitrie Iov*

În acest demers ne propunem să promovăm imaginea orașului Cahul prin intermediul unor texte imagotipice, cum ar fi: opera istorică „Ioan Vodă cel Cumplit” a lui B.P. Hasdeu, „Orașul lui Ion Vodă” de Dimitrie Iov și „Tenacitatea speranțelor...” de Alexandru Manoil. Primele două lucrări scot în evidență un oraș a lui Ioan Vodă, în care acesta reprezintă locul prielnic pentru desfășurarea unor lupte, numit în istorie „lupta de la Cahul” (1574; 1770). Conform conotației istorice, în lupta de la Cahul din 1574, oastea domnitorului Moldovei Ioan Vodă cel Cumplit suferă înfrângere, iar cea sub conducerea lui Piotr Rumeanțev din 1770 a fost una victorioasă, iar din perspectivă imagologică, aceasta din urmă oferă locului o imagine pozitivă. Frumusețea orașului Cahul se datorează, probabil, așezării sale geografice, de aici apare și sintagma: „oraș de pe Frumoasa”. Din această perspectivă este văzut de personajele lui Dimitrie Iov. Când privește „Tenacitatea speranțelor...”, aceasta conține cinci scrisori ale lui Tândală adresate nașului său Păcală, autorul, cu multă inspirație și umor, își dă frâu liber fanteziei, împletind cu multă virtuozitate zeci de proverbe și vorbe înțelepte din spiritualitatea populară, pentru a deghiza gânduri despre apariția și evoluția teatrului din Cahul. Setul de imagotipuri se referă la basarabeanul generos, săritor la nevoie, armeanul pragmatic, ucraineanul fudul, cu moț în frunte etc.

Prin urmare, textele imagotipice scot în evidență un oraș a lui Ioan Vodă, oraș liniștit, cu oameni din viță de boieri, iar cahuleanul muncitor, harnic și cu inimă, curajos, acceptă eșecurile, luptător, neam de cimpoieri, mândri etc. Din punct de vedere al imagotipurilor negative, orașul pare cam sărăcăcios, plin de marketuri și mașini, iar teatrul orașului este la început jerpelit, bicisnic, apoi unul nou, cu stil neoclasic, cu poartă făloasă și actori valoroși. Toate aceste

imagotipuri/ autoimagotipuri ale moldoveanului român din partea de sud a țării, contribuie esențial la patrimoniul imaginar cultural român în general.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Mihaela IOVU

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: mihaela.iovu7@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6796-0503

STRATEGII DE TRADUCERE ÎN ROMÂNĂ ȘI ENGLEZĂ A OPERELOR POETICE ALE AUTOARELOR JAPONEZE

*Strategies of Translating in Romanian and English of the Poetic Works
of Japanese Female Authors*

Această comunicare are drept fundament prezentarea și compararea strategiilor de traducere a operei poetice din limba japoneză în română și engleză. Se încearcă selectarea textelor poetice create de femei pentru a studia rolul și posibilitățile acestora în societatea japoneză din punct de vedere a exprimării prin creație. Opera poetică reușește incontestabil să concentreze elemente individuale ale culturii, perioade din viața oamenilor și a națiunii și bineînțeles emoțiile și grijile ce le ascunde ființa autorului.

Una dintre dificultățile principale rezidă în specificul limbii japoneze, începând cu ordinea cuvintelor în propoziție, a unui limbaj de scriere format din trei alfabet distinse (*Hiragana, Katakana și Kanji*), și nu în ultimul rând, lexemele utilizate ce au conotații puțin cunoscute de nevorbitorii de limbă japoneză. Toate aceste caracteristici enumerate atribuie traducerii operei poetice japoneze grad de dificultate considerabil mai înalt. Utilizând metoda analitică și comparativă, identificăm strategiile utilizate în traducerea unor poezii japoneze, *haiku, tanka, hokku* etc., și evaluăm eficacitatea acestora.

Corpusul realizat consistă dintr-un șir de exemple din opera poetică, în limba de origine, japoneză, create de femei. Astfel, în această comunicare sunt prezentate exemple specifice a traducerii acestor opere poetice în una sau două limbi.

La etapa concluzivă a acestui studiu vom urmări mai multe exemple de întrebuințare a strategiilor de traducere a limbii japoneze în română și engleză, cazuri ce încercăm să le analizăm din punct de vedere al lexicului și construcțiilor semantice în limba română și limba engleză. Iar pe parcursul studiului consultăm creațiile unor autoare precum: Kaga no Chiyo, Akiko Yosano, Ono nu Komachi.

Ana ISCHIMJI

PhD student, State University of Moldova

Email: anaischimji29@gmail.com

**ETHNO-ARTISTIC ASPECTS OF THE CRAFT ACTIVITIES
PERFORMED IN THE TERRITORY OF THE REPUBLIC
OF MOLDOVA**

*Aspecte etno artistice ale activităților meșteșugărești realizate pe teritoriul
Republicii Moldova*

Folk artists from the Republic of Moldova have in their creations, motifs taken from the culture of their ancestors. Their works are closely related to human involvement in craft activities, the connection between man and nature, traditional motifs and ethno-artistic aspects specific to the locality of origin are transposed. Works from the area of origin are presented at various national exhibitions and festivals. Here you can see various souvenirs, clothing and articles decorated in national style.

Currently, the emphasis is on the originality and authenticity of the popular port for the development and promotion of ethno-cultural values. Of great importance is the creativity and skill of every craftsman on the territory of R.M.

The work presents a description of the activities of craftsmen on the territory of the country. They present the works of craftsmen who currently make products and articles from leather and furs in ethno-folkloric style. On the territory of the country, there are known craftsmen who make articles of clothing, leather goods and footwear where national style motifs with symbolic elements of the given area are present. The products are presented at various national and international cultural events (festivals, exhibitions, forums, fairs, etc.) and are also the visiting card of the country by promoting Moldovan culture and customs.

Adela KOVACS

Dr., Muzeul Județean Botoșani

Email: adelakovacs.museum@gmail.com

Alexandru-Constantin CIOBANU

Muzeul Județean Botoșani

Email: ciobanu.alexandruconstantin@yahoo.com

Vasile DIACONU

Dr., Muzeul de Istorie și Etnografie – Târgu-Neamț

Email: diavas_n82@yahoo.com

CarstenMISCHKA

Dr., Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Germania

Email: carsten_mischka@gmx.de

Aurora Jasmin BOTSCH

Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Germania

Email: <http://www.uk-erlangen.de>

Alissa Seline DITTES

Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Germania

Email: <http://www.uk-erlangen.de>

Kim Tara RODERUS

Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Germania

Email: <http://www.uk-erlangen.de>

Markus TRODLER

Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Germania

Email: <http://www.uk-erlangen.de>

RajithY OGANANTHAM

Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, Germania

Email: <http://www.uk-erlangen.de>

**PROSPECȚIUNILE GEOMAGNETICE DE PE TERITORIUL
JUDEȚULUI BOTOȘANI: BOROLEA-OCOLUL VACILOR (LA NV
DE SAT), COM. HĂNEȘTI; STĂUCENI-HOLM, COM. STĂUCENI
(CAMPANIILE 2021–2022)**

*Geomagnetic surveys on the territory of Botoșani county: Borolea-Ocolul
vacilor (to the NW of the village), Hănești commune; Stăuceni-Holm, commune
Stăuceni (2021–2022 campaigns)*

Pe parcursul anilor 2021–2022 s-au desfășurat mai multe campanii de cercetare non-invazivă pe suprafața a două dintre siturile de pe teritoriul județului Botoșani: Borolea-Ocolul Vacilor (la NV de sat), comuna Hănești și Stăuceni-Holm, comuna Stăuceni. Ambele situri prezintă deteriorări specifice lucrărilor agricole, prezentând numeroase materiale arheologice la suprafața terenului. Situl Stăuceni-Holm se încadrează în faza A a Culturii Cucuteni, în timp ce situl Borolea-Ocolul Vacilor are materiale specifice fazei Cucuteni B1. Cercetările geomagnetice au scos în evidență detalii importante legate de modul de organizare a așezărilor, suprafața acestora, și sistemele defensive. Prezentarea de față are scopul de a arăta diferențele și asemănările de organizare internă a celor două așezări, precum și rezultatele de prelevare a materialelor de la suprafața terenului.

Irina LUPAȘCO

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: irina.lupasco92@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7988-6355

NOI CRITERII ȘI PRINCIPII METODOLOGICE ÎN CONFIGURAREA ISTORIEI LITERATURII

*New Methodological Criteria and Principles in Configuring the History
of Literature*

Perspectivile istorice au reprezentat un interes deosebit pentru istorici și critici literari, îndeosebi de a aborda evenimentele care au constituit istoria literaturii. Complexitatea cercetărilor asupra istoriei literaturii au scos la iveală noi metode și principii de abordarea a acesteia din mai multe viziuni teoretice, ceea ce tindem să evidențiem în acest articol. În vederea acestui scop, punctăm abordările criticilor literari români (Adrian Tudurachi, Aliona Grati, Ion Simuț, Mihai Iovănel) asupra configurării procesului istoric al literaturii din perioada interbelică și până în perioada postmodernismului. Modalitățile de abordare a parcursului istoricității literare dovedește existența unor perspective metodologice axate pe sistematizarea cronologică, ideologică, biografică, geografică etc. a fenomenelor literare. Din aceste considerente, observăm necesitatea cunoașterii noilor metode de cercetare a studiilor literare ce ilustrează

imaginea istoriei literaturii și interpretările variate ale criticilor literari. Critica literară românească manifestă un interes pentru valorile estetice și cele politice care au marcat literatura română în perioada postbelică, generațiile postcomuniste sorbind cu nesaț din fenomenul integrării literaturii române în scopuri politice de promovare a ideologiile marxiste. Istoria politică, îndeosebi, a reprezentat în toate timpurile un factor major pentru condiționarea existenței sociale, conectând arta literară la obiectivele sale organizaționale. Din instrumentele operaționale ale literaturii cunoaștem că acestea sunt destinate pentru a comunica caracteristici ce definesc viziunea creatorului literar despre viață și circumstanțele în care se află, despre ideile sale față de artă și cuvânt. Astfel, considerăm că reprezentarea istoriei literaturii din perspectiva mai multor aspect metodologice constituie o provocare în vederea dezvoltării culturii naționale, a subiectivismului și a libertății de exprimare.

Corina LUNG

psiholog clinician autonom, drd. USM
Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației
Email: lung_corina@yahoo.com

METODE SI INSTRUMENTE DE EVALUARE PSIHOLOGICA A TULBURĂRILOR EMOȚIONALE LA PACIENȚII CU BOLI INFLAMATORII CRONICE

*Methods and tools for psychological evaluation of emotional disorders
for patients with chronic inflammatory diseases*

Lucrarea de față evidențiază metode și instrumente psihologice folosite în evaluarea tulburărilor emoționale prezente la pacienții cu boli inflamatorii cronice pentru a studia relația dintre cele două. Lucrarea își propune să stabilească corelații între cele două manifestări cât și metode de prevenire și intervenție din punct de vedere psihologic și medical. Tulburările emoționale pot să apară când persoanele sunt expuse la traumă, nedreptățire, umilințe, abuzuri și alte evenimente care sunt percepute ca o amenințare sau o sursă puternică de stres. Lucrarea are ca scop descrierea unor instrumente folosite pentru evaluarea, gradarea și diagnosticarea tulburărilor emoționale. Rezultatele sunt importante pentru a putea observa în ce măsură tulburările emoționale influențează evoluția

stării de sănătate a unui pacient diagnosticat cu boli inflamatorii cronice. Pentru evaluarea și diagnosticarea tulburărilor emoționale se folosesc criteriile axiale din DSM I-V ȘI DSMV(5) care sunt manuale de diagnosticare psihologică internațională cât și teste adaptate pe populația României și avizate de instituții de specialitate cu autoritate în domeniul psihologiei. De asemenea, în lucrare sunt prezentate tipuri de interviuri folosite pentru a culege informații de la pacienți pentru a realiza un istoric medical și sunt prezentate și descrise un număr de teste psihologice folosite pentru a diagnostica și grada intensitatea tulburărilor emoționale prezente la pacienții cu patologii inflamatorii cronice.

Claudia LUPU

Conservator expert, Muzeul Național al Marinei Române

Email: lupuclaudia1977@gmail.com

PROBLEMATICA DEGRADĂRII ȘI RESTAURĂRII UNOR VOLUME DE CARTE

The problem of the degradation and restoration of some book volumes

Un loc important printre valorile unui muzeu îl ocupă cartea veche, care scrisă într-un stil viu, plin de culoare, atrage atenția prin aspectul fizic și conținutul ei, impresionează prin copertile din lemn îmbrăcate în piele presată frumos realizate, adesea fiind decorate cu cruci, chenare, motive florale sau geometrice în colț sau mijloc, realizate prin ștanțare în nuanțe de auriu sau argintiu, de o reală frumusețe fiind și curelușele realizate din piele și metal.

Filele ilustrate cu frontispicii, vignete, gravuri, inițiale florale, letrine, podoabe finale, cernelurile folosite la tipărire în nuanțe de roșu și negru, dau cărților o deosebită imagine.

Volumele prezentau o stare avansată de deteriorare, din cauza unei uzuri complexe, cauza fiind o folosință îndelungată și expunerea la factorii de degradare chimici, biologici și fizici. Factorii care contribuie la deteriorarea lor sunt factorii interni de degradare (materialele și tehnologia folosite la fabricarea hârtiei) și factorii externi de degradare (lumina, umiditatea relativă, temperatura, agenții biologici-insecte, bacterii și fungi).

Cărțile au avut nevoie de intervenții atât la corpul cărții cât și la legătură. Hârtia prezenta halouri de umezeală, depozite de impurități și murdărie în zona

trașelor, patină funcțională (în special la colțuri), cerneluri estomplate, plieri, pierderi de material suport, hârtie fragilizată datorită atacurilor microbiologice. Legătura cărții a necesitat și ea intervenție, înregistrând aproape toate tipurile de degradări specifice. Operațiunile de restaurare au avut în vedere înlăturarea efectelor produse de factorii de degradare, tratamentul de restaurare urmărind consolidarea suportului celulozic și a textului, redarea aspectului inițial prin consolidarea structurilor originale și completarea zonelor lacunare.

În urma procedurii de restaurare aplicate, piesele și-au recăpătat integritatea fiind redade circuitului documentar și expozițional.

Ludmila MALARCIUC

Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală” din Chișinău

Email: malarciucludmila@gmail.com

Doina ANTONI

Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală” din Chișinău

Email: doina.antonis84@gmail.com

METODOLOGIA DEZVOLTĂRII INOVAȚIILOR ÎN DOMENIUL DESIGNULUI INTERIOR

The methodology of developing innovations in the field of interior design

Comunicarea tratează problema dezvoltării metodelor inovatoare în formarea viitorilor specialiști în domeniul designului interior, calitățile distinctive, competențele profesionale, contribuțiile și sarcinile de lucru. Specialitatea Design interior vizează formarea viitorilor specialiști în baza acumulării cunoștințelor teoretice, urmată de o formare profesională în domeniul artelor plastice și designului, care dețin competențele necesare de proiectare a interiorului, a mobilierului, a accesoriilor, de consultanță și de realizare a lucrărilor artistice pentru decorarea spațiilor interioare. Comunicarea relatează importanța conceptului în designul interior și etapele de realizare a acestuia. Orientarea actuală a paradigmei educaționale bazată pe educarea unui specialist activ, capabil să răspundă rapid la condițiile sociale și economice în continuă schimbare, necesită implementarea a noi metode de predare în domeniul profesional tehnic, metode care vor forma un specialist cu competențe profesionale specifice domeniului designului interior.

Astăzi Designul interior face parte din cele mai cotate profesii, alese de către elevii din învățământul profesional tehnic, iar gradul său înalt de diferențiere extinde cercul de sarcini profesionale ale unui designer și îi impune să stăpânească nu numai metodele de proiectare, dar și cele de dezvoltare a conceptului și inovațiilor în domeniul designului interior.

Alina MANOLI

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: alinastingaci@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6618-4485

OMUL ȘI POETUL A.E. BACONSKY

The Man and the Poet A.E. Baconsky

Prin această comunicare oferim o scurtă descriere a personalității lui A.E. Baconsky, poet important care reprezintă lirica românească din perioada post-belică. Ceea ce ne propunem este să urmărim faptele importante din biografia lui care i-au marcat evoluția liricii sale.

A.E. Baconsky se trage din familii vechi de răzeși din regiunea Lăpușnei și Orheiului din Basarabia. Numele îi provine de la un nobil polonez refugiat în Lozova, care a înfiat un copil din familia Zâmbreanu, strămoșii de pe linie paternă, lăsându-i moștenire averea și numele de Baconsky. Se naște la 16 iunie 1925 la Cofa, moștenind frumusețea rafinată, agerimea și armonia chipului de la mama sa, Maria. Se remarcă precoce prin abilitatea de a crea, prin desen și o iute învățare a limbilor străine. Se știe că va fi un traducător renumit prin volumul „Panorama poeziei universale” (1972).

Primului său volum „Poezii” (1950) îi deschide alte căi, este angajat la „Almanahul literar”, devenind ulterior, sub redacția sa, „Steaua”. Călătorește mult, ține un jurnal public, scrie un roman „Biserica Neagră”, publicat în 1991. Este apreciat de unii și criticat de alții, i se amână publicarea cărților, pentru că renunța să accepte cenzura. Lasă o moștenire o operă variată, elevată și originală. Criticul Eugen Simion l-a definit ca fiind „Un est et al melancoliei”.

Este cunoscut faptul că lirica scriitorului traversează, în anii 1950–1970, structuri diametral opuse, devenind ba un poet valabil, ba un poet discreditat. Cert este că A.E. Baconsky propune exerciții de restabilire a fenomenului

cultural intern și prin demersurile teoretice, prin poezia sa inițiază matricea lirică a deceniului al optulea și a celor următoare.

Valentin MARGINEANU

Magistru în drept, lector, USM

Email: vmargineanu70@gmail.com

SPIRITUL SAU LITERA LEGII: ABORDĂRI DE FILOSOFIE A DREPTULUI

The spirit or the letter of the law: approaches to the law philosophy

În doctrina juridică conceptele de *spiritul* și *litera* legii sunt analizate, de cele mai multe ori, în contextul interpretării normelor juridice. *Litera* legii ne conduce spre o interpretare literală cât mai exactă a conținutului normei juridice, adică a textului propriu-zis. La rândul său, *spiritul* legii este legat de scopul, intenția sau finalitatea urmărită de legislator la momentul reglementării juridice a unui anumit raport social. Astfel, interpretarea și, pe cale de consecință, aplicarea legii în *spiritul* și *litera* ei au o finalitate comună – aplicarea previzibilă și corectă a legii. În filosofia dreptului însă, aceste două concepte au o conținut mult mai vast și o repercusiune asupra realității juridice cu mult mai contradictorie. În anumite situații *spiritul* și *litera* legii nu doar că nu urmăresc același scop, ci se contrapun, fiind incompatibile. Este suficient să amintim jusnaturalismul *versus* pozitivismul exegetic ca să înțelegem amploarea problemei. De asemenea, conceptele de *spiritul* și *litera* legii sunt indisolubil legate de conceptele raționalității și legitimității dreptului. Abordarea dreptului prin prisma raționalității și legitimității acestuia este necesară în intenția de a fundamenta dreptul pozitiv pe anumite principii inițiale aflate în afara sferei de influență a statului. În caz contrar există riscul instaurării unui „voluntarism” al statului, care, obligatoriu, va avea drept consecință încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către însuși stat. Este o dovadă în plus privind necesitatea abordării problemelor legate de *spiritul* și *litera* legii.

Inga MAȚCAN-LÎSENCO

Ph.D student, International Free University of Moldova,
assistant lecturer Technical University of Moldova

ORCID: 0000-0002-2419-1396

Email: inga.matcan@udu.utm.md

ARTIFICIAL AMBIENT LIGHTING IN INTERIOR DESIGN ROLE AND DISTINCTIVE FEATURES

*Iluminarea ambientală artificială, rolul și trăsăturile distinctive în design
interior*

We can see that globalization has lately increased the interest in the person, the media, where the large industries take full advantage, thus the phenomenon of consumerism has emerged. This is an incentive for open access to the population, improving the quality of life, the field of interior design/architecture is no exception. Requests create offers so that for a successful activity or rest it is necessary to access light in the ambient/artificial seal.

Through this communication, we aim to analyze the role and distinctive features of the artificial ambient lighting as an important factor in achieving a successful interior space. Often, the interior environment regardless of its purpose has been realized with taste and loses its effect and value – the reason for opting for unsuitable lighting fixtures after destination, chromatic gamma, positioning, and typology.

In this communication are analyzed the opportunities for light design, described the types of lighting, and the color of light are. For successful realization at the concept stage of the interior design project, the classification of bulbs and luminaires, and the effects obtained are specified. The development of the lighting concept and its practical realization requires knowledge of the quantitative, and qualitative objectives of lighting design. It is undeniable that a real challenge lies behind the design of qualitative lighting consisting of the development of the concept, the mandatory meeting, and compliance of broad-spectrum requirements through the use of lighting installations from an aesthetic and technical point of view.

In conclusion, we must mention that light in all its forms is one of the most important components in the environment and one of the vital elements of man. If the natural lighting is not enough, designers go back to structurally

designed artificial lighting in any ambient environment depending on its purpose. The scientific novelty of communication lies in the approach of artificial ambient lighting as a primary factor in the formation of utilitarian and comfortable architectural design. This research will contribute to a better knowledge of lighting and its peculiarities.

Mariana MIHALEVSCHI

Muzeograf, Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Bălți

Email: mariana.mihalevschi@gmail.com

**BISERICA SFINȚII ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ȘI ELENA DIN
MUNICIPIUL BĂLȚI – PARCURS ISTORIC ȘI ACTUALITATE**

*The church of the Holy Emperors Constantine and Helena from the
municipality of Balți – historical parcource and actuality*

Patrimoniul construit al orașului Bălți a suferit mari transformări de-a lungul timpului. Cel mai bine și-au păstrat autenticitatea bisericile, multe din ele fiind construite în perioada interbelică. În categoria monumentelor de importanță națională a fost inclusă Biserica Sfinții Împărați Constantin și Elena din mun. Bălți. Ridicată prin stăruințele episcopului Visarion Puiu, catedrala eparhială și-a păstrat în esență stilul arhitectural neoromânesc, precum și mai multe detalii care-l caracterizează. Cu toate acestea, catedrala a suferit în timp și anumite schimbări. În rezultatul inventarierii monumentelor din orașul Bălți din 2017, de către Comisia Națională a Monumentelor, s-au constatat intervenții neautorizate în arhitectura bisericii și în aria de protecție a monumentului. Aceste intervenții știrbesc din valoarea arhitecturală și potențialul cultural al monumentului de importanță națională, dar mai indică și neimplicarea organelor abilitate în protecția monumentelor, conform legislației în vigoare – o problemă de actualitate la nivel național. Constatările respective impun pe agendă lucrări de restaurare a monumentului din perspectiva consolidării și revenirii sale la parametri autentici.

Otilia MIRCEA

Dr. în chimie, expert în conservare și restaurare metale
Complexul Muzeal Național Neamț, Laboratorul de Restaurare-Conservare
Roman, Județul Neamț
Email: otiliamircea@yahoo.com

Viorica VASILACHE

Dr. în chimie, expert investigații chimice
Centrul ARHEOINVEST, Departamentul de Științe Exacte și Științe ale
Naturii, Institutul de Cercetări Interdisciplinare
Universitatea „A.I. Cuza” din Iași, România

Lavinia-Ana AXENTIOI

Restaurator metale, Complexul Muzeal Național Neamț,
Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu Neamț

Silviu Constantin CEAUȘU

Dr. în istorie, Complexul Muzeal Național Neamț
Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț

INVESTIGAȚII FIZICO-CHIMICE ȘI METODOLOGIA RESTAURĂRII UNOR MONEDE

*Physico-chemical investigations and the methodology of the restoration
of some coins*

În cercetarea artefactelor din metal o serie de întrebări captează atenția din punct de vedere arheologic și istoric, cum ar fi modul de confecționare, compoziția chimică, utilitatea, epoca etc., dar și al conservării științifice, prin modul de abandon și a factorilor și proceselor chimice care au contribuit la degradarea și deteriorarea în perioada zacerii. Din colecțiile muzeelor, *monedele* reprezintă o importantă categorie de artefacte, care constituie subiecte interesante de abordat în contextul conservării. În Laboratorul de Restaurare-Conservare al Complexului Muzeal Național Neamț au fost propuse pentru restaurare monede din epoci diferite, iar în lucrarea de față prezentăm studiul și intervențiile efectuate la unele monede care au fost descoperite în urma cercetărilor arheologice efectuate în județul Neamț.

Metodologia restaurării monedelor a fost stabilită în funcție de tipul de degradare. Starea de conservarea fiecărei monede a constituit punctul central al investigațiilor fizico-chimice, obiectivele cercetării fiind dirijate în două direcții

diferite: *prima* care are la bază autentificarea și încadrarea în epocă, și *a doua*, legată de evidențierea tipului de degradare și explicarea proceselor care au contribuit la formarea crustei în perioada dintre abandonul și extracția din sol, în funcție de compoziția chimică și modul de confecționare. Rezultatele obținute prin studiul stărilor de conservare au contribuit atât la evidențierea tipului de degradare în perioada zacerii, cât și la stabilirea procedeelelor de restaurare și conservare.

Marina MIRON

Dr. în istorie, USM

Email: office.adtm@gmail.com

ORAȘUL BĂLȚI: VARIETATEA ETNO-CULTURALĂ DE-A LUNGUL ISTORIEI

The city of Balti: ethno-cultural variety throughout history

Acest studiu este realizat în cadrul proiectului și contribuie la cercetarea diversității etnice a or. Bălți pe parcursul istoriei localității.

În afară de populația autohtonă în diferite perioade aici au locuit și diverse grupuri etnice, care mai mult sau mai puțin au influențat dezvoltarea urbei. Este dovedit faptul că printre primele grupuri etnice, care au contribuit la formarea tabloului etnic al Bălțului, au fost evreii. Acestea au fost invitați în a doua jum. a sec. XVIII-lea de către proprietarii așezării, frații Panaite, care, la rândul lor, au fost negustori greci. La baza motivului acestei invitații au stat abilitățile evreilor în domeniul comerțului. Numărul dominant al evreilor la finele secolului XIX – prima jumătate a secolului XX în or. Bălți confirmă faptul că mediul în această localitate a fost unul prielnic pentru comerțanții și meșteșugarii evrei, care își dezvoltau cu succes afacerile de-a lungul timpului.

Tot la finele secolului al XVIII-lea proprietarii târgului Bălți fac încercare să atragă în localitate și pe reprezentanții unui alt grup etnic – armenii, la fel negustori iscusiți. Prima încercare a fost vădit nereușită, iar biserica construită pentru această etnie a fost sfințită ca lăcaș creștin-ortodox. Însă construcția în perioada anilor 1910–1915 a bisericii armenesti pe teritoriul urbei confirmă faptul că până la urma un grup de armeni s-a așezat în acest oraș.

După populația română și evreiască un număr important reprezintă rușii-staroveri, care au format o comunitate aparte în cadrul orașului. Ei au reușit să-și păstreze biserica și identitatea sa confesională până în anii 60 ai sec. XX.

Datele recensămintelor din ultimele două secole permit să observăm evoluția paletii etnice a localității. Datele din 1817 confirmă prezența creștinilor, armenilor și evreilor, datele din 1897 arată deja o gamă mult mai largă. Recensământul din 1930 confirmă păstrarea paletii largi de minorități etnice în oraș. Diversitatea etnică perioadei interbelice este confirmată și de spectrul larg de instituții religioase: o catedrală și 6 biserici ortodoxe, o biserică romano-catolică, o biserică armenescă, o biserică lipovenească, o casă de rugăciune baptistă și 18 sinagogi.

Perioada sovietică drastic schimbă tabloul etnic, se reduce numărul de etnii prezente în localitate ca să ajungă la principalele 3 etnii precum românii, rușii și ucrainenii, după recensământul din 2014.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Eugen MISTREANU

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Email: eugenmistreanu@gmail.com

**DESPRE TEHNICI DE MODELARE ȘI TIPURI DE RECIPIENTE
CERAMICE LA COMUNITĂȚILE GUMELNIȚENE DE TIP
BOLGRAD-ALDENI (ÎN BAZA A DOUĂ VASE FRAGMENTARE
DESCOPERITE LA CHIOSELIA MARE I)**

About modeling techniques and types of ceramic vessels to the Gumelnița communities of the Bolgrad-Aldeni type (on the basis of two fragmentary vessels discovered at Chioselia Mare I)

Ceramica constituie principala categorie de artefacte în toate culturile eneolitice, nu face excepție nici la comunitățile gumelnițene de tip Bolgrad-Aldeni. Tipologizarea, categorisirea ei oferă un instrument util pentru a face concluzii veridice, chiar dacă deseori la capitolul funcționalitate ne bazăm pe aspecte intuitive și interpretative. Prezentăm astăzi două fragmente ceramice

inedite, deși corect ar fi să spunem mai rar întâlnite, care ne oferă informații despre tehnicile olarului preistoric. Mostrele în jurul cărora se va duce discuția provin dintr-o investigație de suprafață din primăvara anului 2021 în așezarea Chioselia Mare I. Primul recipient reprezintă o tava-tigaie rectangulară, cu marginile bazei ușor arcuite, peretele drept se termină cu un umăr, buza evazată în interior. Tava are culoare cărămizie, gălbuie, pasta de calitate bună, fină, ardere reducătoare, suprafața interioară destul de aspră. Suprafața exterioară fină aparține stratului de angobă, din pastă de bună calitate aplicat pe corpul vasului care inițial este confecționat din pastă medie cu adaos de șamotă mărunțită. Al doilea exemplar este un fund de vas, cel mai probabil de la un vas tronconic, care ne-a interesat prin faptul că are fundul foarte gros, la exterior ușor concav, iar pe interior se observă încă un strat de lutuală pentru stabilitate dar și pentru a mări impermeabilitatea vasului. Curios este faptul că pasta din care este făcut vasul cât și stratul aplicat ulterior este aceeași, una grosieră nu de cea mai bună calitate, destul de rudimentară cu adaos de șamotă și pietricele. Culoare gălbuie la suprafața exterioară, pe interior este neagră-cenușie, în ruptură pasta este neagră. În baza acestor două mostre vom prezenta / aborda tema diversității și inovării în olăria preistorică.

* Rezumatul și comunicarea sunt realizate în cadrul proiectului 20.80009.0807.43 Patrimoniul muzeal și memoria istorică: cercetare, interpretare, prezentare

Veronica MOCANU

Dr. în drept, conferențiar universitar,

Facultatea de Drept, USM

Email: veronica.mocanu1985@gmail.com

RELAȚIONAREA DREPTULUI CU ESTETICA ȘI TEHNOLOGIA

Relationship between law, aesthetics and technologie

Perioada în care trăim se impune drept o perioadă voluptoasă în schimbări, modernizări dar și crearea unor noi realități existențiale. Chiar dacă la prima vedere nu sesizăm conexiuni, acestea se manifestă în domenii adesea neașteptate. Trăim epoca tehnologiilor, ne organizăm și ne transferăm cadru habitual în

spațiul digital, avem spații digitale personale, comune, publice, relaționăm, ne creăm așteptări, ne manifestăm, solicităm și manifestăm dorințe de apreciere.

Odată cu apariția acestor noi realități, reappare și discuția asupra frumosului, ori chiar dacă suntem online, predilecția umană pentru frumos rămâne. Avem website-uri personale de care ne îngrijim și vrem să arătăm bine, avem pagini de Facebook pe care postăm cele mai frumoase imagini, trimitem mesaje online, a căror conținuturi încercăm să-l elaborăm în formatul cel mai apropiat de accepția generală de frumos. Mai nou, avem spații virtuale de tipul „metaverse”, care se impun drept noul cadru de relaționare, aducând oamenii într-o realitate imaginară, fundamentată pe ideea spațiilor frumoase.

Chiar dacă se pare a fi uitată estetica, este domeniul care ne ghidează și orientează relaționările sociale fizice dar și virtuale, intersecția cu dreptul rămânând a fi o realitate constantă și drept urmare reappare în actualitate întrebarea Ce este frumosul și care este relația acestuia cu Dreptul?

Estetica dreptului apare ca una dintre părțile filozofiei dreptului care se concentrează pe relația dintre drept și valorile estetice, în sensul lor cel mai larg. Estetica dreptului poate fi abordată prin prisma a trei dimensiuni: externă, internă și abordarea definită ca „dreptul ca instrument de estetizare”. Prin prezentul articol propunem detaliere în special a acestei componente – dreptul ca instrument de estetizare, care indică funcția estetică a dreptului, implementată în principal prin abordarea relațiilor sociale prin prisma încadrării acestora într-un cadru juridic bine determinat, clarificat și prietenos drepturilor omului. Astfel, propunem a fi considerate cel puțin trei domenii de bază care clarifică relațiile noastre în coraport cu tehnologiile, astfel dreptul fiind capabil să se împuie drept instrument important de estetizare: norme juridice care stabilesc și promovează anumite standarde estetice, norme juridice care servesc la protejarea și conservarea valorilor estetice și domeniul în care dreptul, ca instrument al politicii, poate fi folosit pentru a lupta împotriva anumitor valori estetice care sunt în contradicție cu cadrul valoric social general.

Având în vedere aceste relaționări, vom fi în continuare de părerea că dreptul și estetică sunt domenii intrinseci, care în comun pot orienta dezvoltarea tehnologiilor și organiza cadrul social-vital al realității contemporane. Sarcina pe care urmează să o asumăm este în a determina adevăratele valori estetice ale lumii contemporane, a depune efort și sprijini inovația estetic tehnologică și sprijini dezvoltările prin crearea cadrului juridic corespunzător.

ROLUL ARTEI ÎN PROMOVAREA INTERCULTURALITĂȚII

The role of art in promoting interculturality

Arta în toate manifestările ei asigură o platformă pentru un discurs cultural, oferind spațiu și deschidere pentru mediere și dialog intercultural. Prin variatele ei forme, arta reprezintă cel mai folosit instrument pentru promovarea evenimentelor culturale, păstrarea identității și acceptarea diversității. Prin artă, omul își valorifică personalitatea, popularizează idei și influențează opinia publică. În societatea contemporană, arta servește pentru a susține înțelegerea reciprocă, exprimă viziunile, emoțiile și opiniile despre lume. Expresia artistică este adesea folosită ca instrument pentru înțelegerea alterității și ca sursă de comunicare cu alții. De facto, arta inițiază, încurajează și protejează diversitatea și astfel poate fi un instrument universal de inițiere, promovare și protejare a dialogului intercultural, încurajând, prin urmare, diversitatea culturală.

În același timp, nu poate fi subestimată semnificația artei naționale și universale pentru educație. Arta este folosită pentru a educa tinerele generații în spiritul esteticului și valorilor general umane, a interculturalității și diversității culturale. Imaginația, creativitatea, inovația și rezolvarea problemelor, ca valori imanente ale creației artistice, sunt îmbinate în procesul educativ. Aceste componente conduc la interacțiune și manifestarea diversității, la dialog și influență culturală, care promovează noi forme de exprimare artistică/culturală și permite adaptarea și acceptarea culturală. Or, arta, ca parte a culturii, reprezintă unul dintre instrumentele care proclamă egalitatea culturală și promovează interculturalitatea, contribuie la înțelegerea și acceptarea diversității culturale.

**CONTEXTUL ȘI DESFĂȘURAREA PROCESULUI DE
ÎMPROPRIETĂRIRE A LOCUITORILOR ORAȘULUI BĂLȚI
ÎN PERIOADA ANILOR 1932–1933**

*The context and development of the ownership process of the inhabitants
of the town of Balti in the period of 1932–1933*

Anul 1921 a fost unul important pentru locuitorii României Mari, aceștia beneficiind de prevederile Reformei Agrare privind împroprietărirea și, respectiv, dreptul de construcție a casei. În Basarabia, Reforma Agrară a servit temei pentru o adevărată campanie de repartizare a loturilor de pământ pentru populația locală, între anii 1925–1937, inclusiv pentru locuitorii orașului Bălți. În lista persoanelor care puteau beneficia de dreptul de împroprietărire se regăseau, în special, militarii, invalizii de război, văduvele cu copii orfani de război, persoanele demobilizate și funcționarii. Dincolo de scopul principal al administrației românești de mărire a numărului de rezidenți prin procedura împroprietării cu loturi de pământ, constatăm interesul direct al Primăriei de a obține în gestiune proprietățile latifundiare ale familiilor Catargi și Crupenschi, pe moșiile cărora se întindea, către anul 1922, urba bălțeană.

Comunicarea de față analizează contextul și problemele cu care s-a confruntat administrația locală în procesul de împroprietărire a locuitorilor orașului Bălți, conform planurilor de parcelare în patru zone din raza orașului Bălți: Cartierul „Pământeni”, Cartierul „Pământeni” drumul spre Glodeni, Cartierul Pieței Oborului și Cartierul după Podul Chișinăului. Vor fi elucidate perspectivele de dezvoltare urbană a orașului, inclusiv cele de ordin estetic, precum stilul arhitectural prevăzut pentru viitoarele case, ambianța cartierelor cu construcții civile și acțiunile prevăzute pentru înverzirea zonei citadine. La fel, în baza surselor de arhivă și lucrărilor inedite, vor fi identificate problemele generate de împroprietărire chiar în mediul comunității urbane, dintre care distingem subiectul transferării Cimitirului Ortodox din Cartierul „Pământeni” într-un cartier de la periferia orașului sau, și mai frecvent, problema distribuirii repetate a lotului din cauza amânării planului de parcelare și schimbarea locului în alte părți ale orașului. Analiza acestor aspecte vine să contribuie la cunoașterea

perioadei istorice și consecințelor împrăștiării din perioada anilor 1932–1933 în orașul Bălți.

Rodica NICHITA

doctor în drept, Departamentul Drept Public, USM

Email: r.nichita2012@yandex.com

ROLUL FEMEII ÎN EVOLUȚIA ȘTIINȚEI JURIDICE

The role of women in the evolution of legal science

Carta Națiunilor Unite, cel mai important tratat internațional din întreaga istorie a omenirii, abordează drepturile omului în Preambulul și în 6 din articolele sale. Încheiată în numele popoarelor Națiunilor Unite, Carta este dominată în preambulul său, de grija față de om, două din cele patru paragrafe ale sale conținând referiri la drepturile omului. În paragraful 2 este reafirmată credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitate în drepturi a bărbaților și femeilor, precum și a națiunilor mari și mici. Iar în paragraful 4, popoarele Națiunilor Unite își exprimă hotărârea de a favoriza progresul social și instaurarea unor condiții mai bune de trai într-o mai mare libertate.

Conform art.1 pct 3 din Cartă unul din scopurile Națiunilor Unite este să realizeze cooperarea internațională, rezolvând probleme internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, promovând sau încurajând respectarea drepturilor omului și libertăților lor fundamentale pentru toți indiferent de rasă, sex, limbă sau religie. Obligațiile statelor membre ale ONU în acest sens sunt prevăzute în art. 55, 56 (capitolul IX), art. 73 (capitolul XI), art. 76 (capitolul 12). O primă concluzie care se degajă din analiza dispozițiilor Cartei ONU referitoare la drepturile omului – dreptul la educație – operează cu expresii precum *respectarea drepturilor omului, respectarea universală și efectivă, încurajarea respectării drepturilor omului în domeniul educației*, ceea ce permite de a acționa în diferite domenii ale vieții sociale.

Marius-Adrian NICOARĂ

Dr. în istorie,

Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România,
Membru al consiliului de cercetare științifică al Institutului European pentru

Cercetări Multidisciplinare

Directorul Centrul de Științe Istorice și Arheologie

Email: nicoarama@yahoo.com

BUZĂU CITY COMPASS – GOOD PRACTICE PROJECT AT THE CURVATURE OF THE CARPATIES

Buzău city compass – proiect de bună practică la Curbura Carpaților

Buzău City Compass is a project to identify, preserve and restore the cultural heritage of the Municipality of Buzău.

The first stage consisted in identifying and documenting a series of 150 objectives that are the subject of this program. Then a website was built that hosts all these identified heritage landmarks, with descriptions in Romanian, English and French. In addition to written descriptions and photos of the landmark, audio guides are also available in the same three languages. The website is published and can be consulted by following the link <https://buzauopen.ro/pat/> or <https://buzauopen.ro/pat/toate-obiectivele/>.

The website is only half of the project. The other half consists of applying to each of the landmarks a 30 × 40 cm uv-printed white Plexiglas plate containing the name of the objective, a short description and a QR code that, if scanned with a mobile phone, will direct the user to the landmark page on the aforementioned website, where you will be able to read or listen to the entire history of the objective in three languages. QR technology is combined with green energy and facilitates easy access to information, including people with locomotor disabilities and the disabled.

Diana NICOGLLO

Dr. în istorie, IPC

Email: nikoglo2004@mail.ru

MUNCA ȘI HĂRNICIA ÎN VIZIUNEA GĂGĂUZILOR
(o trecere în revistă a studiilor privind atitudinea față de muncă
în mediul etnic al găgăuzilor)

Work and diligence in the vision of the Gagauz (review of studies regarding the attitude towards work in the ethnic environment of the Gagauz people)

Una dintre problemele actuale ale studiilor moderne găgăuzilor ține de studiul valorilor morale. O atenție deosebită este acordată studiului atitudinilor față de muncă. Percepția muncii și calității precum harnicia în culturile diferitelor grupuri etnice este similară, deoarece munca este baza existenței umane. Cu toate acestea, există unele nuanțe specifice în mentalitatea fiecărui grup etnic.

Primele mențiuni despre harnicia găgăuzilor este cuprinsă în eseurile lui V.A. Moșkov și protopopului M. Ceachir – autori ai secolului al XIX-lea – începutul secolului al XXI-lea apar lucrări de sociologie. Printre acestea se numără lucrările lui M.N. Guboglo „Apologia muncii” (2007), I.A. Subbotina „Găgăuzii: relocare, migrație, adaptare” (2007). În studiile etnologice este abordată atitudinea față de munca în folclorul și literatura găgăuză. Printre acestea se numără articolul D. Nikoglo și L. Cimpoș „Atitudinea față de muncă în folclorul și ficțiunea găgăuză” (2012), monografia D. Nikoglo „Etnicitatea în literatura artistică a găgăuzilor” (2022).

Florentina NIȚU

Dr., conferențiar universitar

Universitatea din București, Facultatea de Istorie

Email: florentinanitu@yahoo.com

BĂCANI ȘI BĂCĂNII ÎN BUCUREȘTIUL DE SECOL XVIII.
APROVIZIONARE, PREȚURI ȘI RAFINAREA GUSTURILOR
Grocers and groceries in 18th century Bucharest. Supply, prices and taste refining

Cercetarea noastră urmărește felul în care, pe parcursul secolului al XVIII-lea, comerțul cu bunuri de consum diverse – cunoscut sub denumirea de băcănie – diversifică și rafinează gusturile bucureștenilor, în condițiile unei mai eficiente organizări administrative și comerciale practicate de domnii fanarioți. Băcanul sau băcalul (termen provenit din turcescul *bakkāl*) a devenit treptat un personaj important în economia urbană, practicând o îndeletnicire esențială pentru confortul locuitorilor, întrucât acesta era responsabil de aprovizionarea cu articole dintre cele mai diverse, de la legume și coloniale până la articole de drogherie aduse din zone tot mai îndepărtate.

Documentele păstrate indică o diversificare a mărfurilor comercializate de băcani din punct de vedere al provenienței geografice sau al tipologiei întrebuițării și sugerează noi standarde de viață, o afluență a acestor produse și chiar rafinarea gusturilor prin contactul cu mărfuri orientale și occidentale. Totodată, numărul mențiunilor privind prețurile acestor produse a fost în continuă creștere de-a lungul secolului al XVIII-lea, ceea ce ne permite să evaluăm felul în care orașenii dezvoltă noi standarde de viață. Un astfel de subiect poate fi pus în legătură și cu aspectele privind organizarea urbană, creșterea demografică și comercială, evoluția pieței imobiliare prin tranzacțiile privind prăvăliile sau pivnițele, constituind astfel un indicator nu doar de istorie culturală, ci și de istorie economică sau de funcționare a statului premodern în spațiul românesc extracarpatic.

Adela NOVAC

Dr. în filologie, conferențiar universitar
Universitatea de Stat, „Alec Russo” din Bălți
Email: adelanovac11@gmail.com

Irina BAKHAYA

Dr., lector universitar, Academia de poliție „A.I. Cuza” din București
Email: i.bakhaya@gmail.com

MICROCÂMPUL SEMANTIC AL IUBIRII: STRUCTURĂ ȘI SEMNIFICAȚII

The Semantic Microfield of Love: Structure and Meaning

Câmpul lexico-semantic *femeie* include, în structura lui semantică, microcâmpul iubirii. În interiorul microcâmpului menționat, se configurează relații între termeni, pornind de la trăsături de semnificație comună. În acest sens, lexicul pe care îl precizăm, în componența microcâmpului semantic al iubirii este: *iubită, iubit, ochi, gură, buze, sâni, brațe, degete, plete, glezne, a atinge, a mângâia, a îmbrățișa, a săruta, a râde, a plânge, a urî, a blestema, a se ruga* etc.

Exprimarea iubirii, în creația vieriană, se realizează prin opoziții echivalente, în care toți termenii se află, la același nivel, în relații de egalitate. Aplicând teoria lui Donatus, ne propunem să cercetăm, în baza textului vierian, evoluția sentimentului de iubire. În acest sens, Donatus precizează cinci etape ale apariției iubirii: „*quinque perfectae sunt ad amorem: primauius, secundaalloqui, tertiactus, quartaoscula, quintacoitus*” (deci, cele cinci etape ale iubirii sunt: văzul, vorbirea, atingerea, sărutul, iubirea carnală). Analizând atent componentele iubirii, ne dăm seama că între ele se stabilesc anumite opoziții graduale: *privirea*, văzul fiind o percepție, o apreciere a persoanei iubite; *vorbierea* (dialogul și formulele de adresare) – mijlocul de cunoaștere, dar și de apreciere între cei doi; *atingerea* – un semn de afecțiune, de respect, un mijloc de transmitere a mesajelor tacite între cei doi; *sărutul* exprimând dragostea, pasiunea și dorința celor doi de a se apropia; iar *iubirea carnală* plasându-i pe îndrăgostiți în scene erotice, în care limbajul trupului transmite semnale (de la îmbrățișări, mângâieri, săruturi până la scene erotice fascinante). Intenția de a analiza, din punct de vedere lingvistic, structurile ce conțin lexeme ale microcâmpului semantic al iubirii, oferă posibilitatea de a decoda noi semnificații inserate în textul vierian.

Ana PASCARU

Dr. hab. în filosofie, /Institutul de Istorie, USM

Email: apascaru2010@gmail.com

FILOSOFIA MOȘTENIRII ÎN SOCIETATEA POST PANDEMIE

The philosophy of inheritance in the post-pandemic society

The challenges in contemporary society influenced by the ei openings break the borders on all the levels of the hierarchy intra and extra societal, but also enviorement. Such burglaries shall favor the use of knowledge gained even

partially from one field to another without taking into account the inerrancy of less observable particularities, including those concerning to cultural heritage. In this context is looking through philosophy to put in evidence the forbidden regarding cultural heritage. Or, the philosophy approach through their instruments concerning social responsibilities in relation to the cultural heritage help to outlined in another intra and inter-societal level that affected by the pandemic, post-pandemic and the belligerent state requires a reconceptualization in relation to the realities of society. It is also a change of optics both in the treatment of the respective issue and in the preparation of the social actors to build a balance among the valorization and use of the heritage not only culturally, but likewise environmentally. It is also with the understanding of the necessity of establishing critical thinking in all the actions that are taken to minimize the effects of the pandemic and post-pandemic on the preservation of the cultural heritage. Certainly, the presence of critical thinking in the responsibility over the cultural heritage contributes to the construction of axiological landmarks in the ethics of society interacting with the entire level of social relations, but also in relation to environment. However, the awareness that things are related to each other, communicate much more intensely than is known and influence each other contributes to the renewal and perpetuation of the cultural and environmental heritage

Iulia Maria PASCU

Expert restaurare grafică , Muzeul Național Brukenthal, Sibiu

Email: iulia_m_pascu@yahoo.co.uk

Polixenia Georgeta POPESCU

Dr. în chimie, Muzeul Național Brukenthal, Sibiu

Expert investigații fizico-chimice, Ministerul Culturii

Email: corina.popescu@yahoo.com

INTERVENȚII DE RESTAURARE A UNUI LOT DE PIESE REALIZATE DE THEODOR AMAN

Interventions to restore a batch of pieces made by Theodor Aman

În lucrare sunt prezentate starea de conservare, investigațiile fizico-chimice și intervențiile de restaurare pentru un lot de piese, realizate de Theodor Aman, piese care fac parte din colecția Muzeului Național Brukenthal. Lotul de

lucrări este compus din zece gravuri de mici dimensiuni realizate în general în tehnica acvaforte, cu o tematică diversă. Piesele prezentau o stare bună de conservare dar existau la fiecare în parte probleme specifice: murdărie aderentă și ancrasată, pierderea planeității, fisuri etc. Pentru intervențiile umede asupra pieselor au fost efectuate în prealabil teste de solubilitate a cernelurilor cu care au fost realizate gravurile. Intervențiile de restaurare au fost corelate cu starea de conservare a lucrărilor.

Lidia PĂDUREAC

Dr. în istorie, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Email: padureac.lidia@usarb.md

MEMORII ȘI MĂRTURII DESPRE VIAȚA ELEVILOR ȘI STUDENȚILOR DIN BĂLȚI ÎN ANII 1946–1947

*Memoirs and testimonies about the life of pupils and students in Balti during
the years of 1946–1947*

Foamea din RSS Moldovenească provocată de autoritățile comuniste în anii 1946–1947 a avut consecințe grave pentru toată populația. Elevii și studenții din orașul Bălți, care-și făceau studiile în cele 33 instituții de învățământ, inclusiv Institutul învățătoresc, deși primeau o rație zilnică de pâine, au înfruntat multiple greutăți pentru a supraviețui. Memoriile și mărturiile care reflectă perioadă dată pun în evidență detalii privind viața urbei înfometate. Sistemul de cartele alimentare funcționa defectuos; studenții deseori erau nevoiți să vândă o parte din pâinea primită (200-500 gr/zi) pentru procurarea altor bunuri. Prețul oficial al unui kg de pâine comercială era de 9 ruble, însă la piață o pâine se vindea cu 150-200 ruble, în contextul în care bursa lunară a unui student era de la 100 la 220 ruble (în funcție de rezultatele academice). Cantinele care oficial erau obligate să asigure cel puțin o masă pentru elevii din școli și studenții din Institut nu primeau suficiente produse de la statul sovietic. Tinerii erau foarte puțin interesați de învățatură, fiind copleșiți de gândurile despre hrană, întrucât prioritar era supraviețuirea. Starea emoțională, degradarea morală și fizică trăite de elevii și studenții bălțeni în timpul foametei din 1946–1947 în RSS Moldovenească le-a marcat întreaga viață.

Anatol PETRENCU

Prof. univ., dr. habilitat în istorie, USM; Membru de onoare al AOȘR

ORCID ID: 0000-0002-5449-1023

Email: anatol_petrencu@yahoo.com

CHIȘINĂU: MONUMENTE DE FOR PUBLIC, DE IERI ȘI DE AZI

Chisinau: public monuments, yesterday and today

Viziunea sovieticilor privind modul nou de viață s-a extins și asupra monumentelor de for public. Politica bolșevicilor în domeniul demolării sau ridicării monumentelor a fost expusă de V.I. Lenin la foarte scurt timp după luarea puterii de stat în Rusia. La 12 aprilie 1918 V. Lenin, A. Lunacearski și I. Stalin au semnat decretul „Cu privire la monumentele Republicii”, în care au indicat ce monumente trebuie distruse și ce monumente trebuie ridicate. V. Lenin a considerat că arta monumentală este unul din cele mai importante mijloace de propagandă a ideologiei comuniste. V. Lenin personal a asistat la demolarea Crucii comemorative, ridicate în curtea Kremlinului în memoria cneazului Serghei Alexandrovici, omorât de un terorist, dar și la dezvelirea monumentelor noi, K. Marx și F. Engels, de ex., în noiembrie 1918. Practica demolării monumentelor considerate „vechi” și dezvelirii celor „noi” s-a încetățenit puternic în perioadele următoare.

În august 1944 URSS a reanexat Basarabia și a restabilit RSSM. Basarabeni au fost „absorbiți” de practicile regimului stalinist, inclusiv privind demolarea și ridicarea monumentelor. După înglobarea RSSM în URSS noile autorități au distrus monumentele ridicate de băștinași (de ex., Turnul Dezrobirii la Chișinău, dar și bustul lui A. Donici etc.) și au dat dovadă de perseverență în ridicarea monumentelor ce propagau ideologia comunistă, „eroi” și fani ai Puterii sovietice, simboluri ale Armatei roșii (tancuri, tunuri, chipuri de ostași etc.). În foarte multe cazuri monumentele nu au avut nimic în comun cu realitățile, ci s-au bazat pe legende sau informații neverificate.

Odată cu dizolvarea URSS (1991), și cu promovarea politicii de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, se accentuează problema monumentelor ce poartă mesajul ideologic comunist, păstrate masiv în orașele, satele, dar și alte locuri din Republica Moldova. Propunem elaborarea și aprobarea unui program de stat privind adunarea lor într-un singur loc și deschiderea unui Muzeu în aer liber.

Liliana PLATON

Dr. în studiul artelor și culturologie, lector universitar, UTM

ORCID ID: 000-0002-8458-1601

Email: liliana.platon@udu.utm.md

DESIGNUL INTERIOR ÎN TEZELE DE MASTER ALE ABSOLVENȚILOR UTM DIN 2023

Interior design in 2023 TUM graduates' master's theses

Analizând proiectele de master în domeniul designului interior realizate de absolvenții facultății Urbanism și Arhitectură a UTM în anul 2023, observăm o implicare substanțială în cercetarea problemelor defuncționalitate inteligentă a spațiilor. Pornind de la premiza optimizării soluțiilor și mijloacelor de operare a designului interior contemporan, au fost prefigurate direcțiile de cercetare în domeniu, propuse în acest an de studii. Spectrul temelor, corelat cu interesele genelor ale specialității, a fost ajustat și concentrat la necesitățile de prim rang ale societății contemporane. În acest context au fost abordate compartimentele: sistemul „Smart home” în spațiul interior al caselor de locuit; Particularitățile designului interior pentru persoanele cu autism; scara, tavanul, ușile, ferestrele, mobila moale, corpurile de iluminat și sistemul de încălzire incluse în designul interior.

În acest proces au fost minuțios consultate toate datele documentare, istorice, tehnice, ingineresti, artistice etc., care completează arealul informativ al proiectelor. Valorizând respectuos toate datele informative ale segmentelor tematice, tinerii designeri implică cunoștințele practice și științifice în procesul de elaborare a noilor strategii și recomandări în materie de design interior. Recomandările propuse vizează mai multe segmente importante în domeniu, printre care se subliniază oportunitățile de confort, ergonomie, funcționalitate, stil și concept estetic. Temele de cercetare tind să rezolve probleme de importanță majoră în domeniu, printre care și promovarea valorilor naționale, ținând cont de datele arhitectonicii, istorie etc. Respectând întru totul reminiscențele istorice ale obiectelor de patrimoniu, designul interior contemporan implică în deciziile sale abordarea modernă, optimă în societatea contemporană.

**ALBINA OSTERMANN – PRIMA FEMEIE MUZEOGRAF
DIN BASARABIA**

Albina Ostermann – the first woman curator from Bessarabia

Investigația noastră valorifică în mare măsură sursele arhivistice pe care le conțin câteva fonduri păstrate în Arhiva Națională a Republicii Moldova. În baza unor materiale documentare inedite vom creiona un portret obiectiv al primei femeii muzeograf din Basarabia – Albina Ostermann, cu state în domeniu și cu contribuții deosebite în dezvoltarea muzeografiei. Născută în 1856 în Bohemia (o regiune istorică a Cehiei), stabilită în Basarabia în 1881, este angajată în 1892 la Muzeul Zemstvei. Pe parcursul activității sale de 45 de ani s-a manifestat ca un remarcabil specialist în conservarea patrimoniului, ca un muzeograf perseverent, cu un larg orizont cultural aducându-și aportul la stabilirea și dezvoltarea muzeografiei basarabene. Ca muzeograf a efectuat, s-a implicat, a condus mai multe activități care au marcat evoluția muzeografiei basarabene:

- a contribuit la evidența, gestionarea, conservarea și dezvoltarea patrimoniului muzeal;
- a elaborat și a practicat mai multe metode de păstrare și conservare a bunurilor muzeale;
- a desfășurat o activitate intensă în educația muzeală, elaborând ghidaje speciale pentru copii, laboratoare de instruire și programe educaționale;
- a participat activ la organizarea muzeelor locale, școlare din Basarabia, inclusiv în perioada interbelică;
- a militat mereu pentru lărgirea profilului primului muzeu public din Basarabia, propunând organizarea secțiilor de industrie casnică, de etnografie;
- a organizat și a luat parte la numeroase expoziții tematice din Basarabia și în mai multe regiuni ale Imperiului Rus;
- s-a încadrat activ în cercetarea de teren;
- a realizat primele cataloage de patrimoniu, publicate în Basarabia la începutul secolului XX;

- a inițiat procesul de creare a bibliotecii științifice a Muzeului Zemstvei.

Albina Ostermann s-a consacrat instituției muzeale, conservării patrimoniului mobil. Numele ei rămâne în memoria colectivă, iar datoria noastră este să păstrăm această memorie și să o promovăm.

Remus Ioan POPA

Expert restaurator pictură, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași

Email: loryremus@yahoo.com

George Lucian VASILIU

Muzeograf II Practicant, Complexul Muzeal Național Neamț

Email: georgelucianvasiliu@yahoo.com

CONSERVAREA ȘI RESTAURAREA LUCRĂRII „PERICLE ȘI ASPASIA ÎN VIZITĂ LA ATELIERUL LUI PHIDIAS”, COPIE DUPĂ PICTURA LUI HÉCTOR LEROUX

Conservation and restoration of the work "Pericles and Aspasia visiting the workshop of Phidias", copy after the painting by Héctor Leroux

Comunicarea prezintă intervențiile de conservare și restaurare efectuate asupra unei lucrări, copie după pictura lui Hector L eroux, realizată în tehnica uleiului pe p anz . Având dimensiunile de 1.750 pe 627 mm., pictura îl reprezintă pe conducătorul Atenei, între anii 443  i 429  .Hr., Pericle împreună cu so ia sa Aspasia, în vizită la atelierul sculptorului Phidias.

F c nd parte dintr-o colec ie privată  i premergător efectuării intervențiilor specifice de conservare  i restaurare sub coordonarea expertului restaurator Popa Remus-Ioan, lucrarea prezenta la nivelul stratului pictural intervenții necorespunzătoare marcate de repictări cu bronz, în urma aplicării unei rame, precum  i depuneri superficiale de praf, eroziuni, deficien e de tehnică, lacune, fisuri  i re ele de cracluri. Pe verso, stratul suport din p anz  de în alcătuia lacune, depozite acide de praf ce au condus la oxidări avansate, oxidări datorate  i urmelor de cuie ruginite, acestea din urmă produc nd fragiliz ri ale marginilor p nzei.  i aici, s-au înregistrat intervenții necorespunzătoare prin aplicarea unor petice cu vopsea, pe câteva dintre lacunele stratului suport din p anz .

Polixenia Georgeta POPESCU

Dr. în chimie, Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
Expert investigații fizico-chimice, Ministerul Culturii

Email: corina.popescu@yahoo.com

Ruxandra Ioana STROIA

Expert restaurare piele, Muzeul National Brukenthal Sibiu

Email: ruxandrastroia@gmail.com

STUDIUL MANUSCRISULUI PE PERGAMENT

„MORALIA IN IOV”, SEC. XIII–XIV

The study of the parchment manuscript "Moralia in Iov", c. XIII–XIV

Manuscrisul MORALIA face parte din colectia de manuscrise medieval ale Muzeului Național Brukenthal-Biblioteca Brukenthal.

În lucrare este prezentat un scurt istoric al cărții manuscris, starea de conservare, detaliile de realizare și vizualizarea prin microscopie optică a suporturilor din pergament și piele. Sunt descrise intervențiile efectuate pentru conservarea și restaurarea manuscrisului.

Mariana POPOVICI

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”

Academia Română – Filiala Iași

Email: sorexmin@yahoo.com

Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU

Drd., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”

Academia Română – Filiala Iași

Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Email: ozanapetraru@gmail.com

Vasilica-Monica GROZA

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”

Academia Română – Filiala Iași

Email: moni_ian@yahoo.com

Luminița BEJENARU

Dr., Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”

Academia Română – Filiala Iași

IMPLICAȚIILE STRESULUI DE MEDIU ÎN DEFINIREA MODELELOR DENTARE

Implications of environmental stress in defining tooth patterns

Acest studiu pornește de la ipoteza conform căreia, factorii de stres/mediu au un impact semnificativ asupra dezvoltării organismelor. Prin urmare, studiul se axează pe testarea influenței unor indicatori ai malnutriției și bolilor infecțioase asupra morfologiei dentare în populații umane vechi (perioada: Preistorie și Medieval târziu, sec. al XVII-lea). Materialul dentar (molarul 2 permanent, n=90) provine din 12 situri arheologice, aflate pe teritoriul României, la est de Carpați. Tehnicile de morfometrie geometrică, cu o cuantificare rafinată a variației, au fost folosite în scopul propus. Datele bidimensionale legate de conturul dintelui și forma cuspizilor, au fost prelevate pe baza punctelor de reper alese pe suprafața ocluzală a dintelui.

Rezultatele studiului susțin ipoteza emisă, evidențiind modele ocluzale corelate cu indicatorii factorilor de stres identificați în cadrul populației umane studiate, precum hipoplazia de smalț sau hiperostoza porotică. Aceste modele sunt definite în principal de variabilitatea formei cuspizilorlinguali ai dintelui, întâlnită în eșantionul marcat de factorii stresori. Modul în care factorii stresori influențează morfologia dintelui, precum și tendințe și similități ale fenotipului dentar în eșantioanele marcate de malnutriție și boli infecțioase, sunt analizate și descrise în acest studiu.

Dinu POȘTARENCU

Dr. în istorie, cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie, USM

Email: dpostarencu52@yahoo.com

PREZENȚE DE NOBILI BASARABENI ÎN JUDEȚUL IAȘI / BĂLȚI*: NEAMUL BODESCU

Presences of basarabeni nobles in the county of Iași / Bălți: the dynasty of
Bodescu*

Neamul Bodescu, reprezentat prin Constantin al lui Toma Bodescu și fiul acestuia, Alexandru Bodescu, a lăsat înscrisuri cu valoare de patrimoniu în localitățile prin care a trecut, calitatea de nobil a lui Constantin Bodescu și a fiului acestuia Alexandru fiind recunoscută de către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia în cadrul ședinței din 31 ianuarie 1840. Comunicarea elucidează din contribuția neamului Bodescu în devenirea istorică a satului Cuhnești, județul Iași / Bălți, unde Constantin Bodescu ajunge să dețină moșii, în primăvara anului 1833. Într-o listă a nobililor din județul Iași, datată la 14 iunie 1835, este consemnată că nobilul Constantin Toma Bodescu împreună cu soția sa Sultana și fiul lor Alexandru locuiau pe moșia Cuhnești din județul Iași, pe care o stăpâneau. După decesul subit al Sultanei, la 22 ianuarie 1848, și înmormântarea acesteia la cimitirul parohial din Cuhnești, Constantin Bodescu și-a propus să înalțe deasupra mormântului un locaș sfânt, îngrădind circa jumătate de hectar de pământ din jurul mormântului, iar locul unde urma să fie ridicată biserica fiind sfințit de către arhiepiscopul Antonie al Chișinăului și Hotinului. După o perioadă de amânare a lucrărilor de construcție, biserica este clădită și sfințită în anul 1872, grație eforturilor singurului urmaș al lui Constantin Bodescu, Alexandru Bodescu. Prin contribuția neamului Bodescu, biserica Nașterea Maicii Domului din satul Cuhnești continuă să rămână o prezență vie în istoria culturală a Basarabiei secolului al XIX-lea.

**Prin decretul imperial din 6 martie 1887, județului Iași din Basarabia i-a fost schimbată denumirea în Bălți.*

Liliana POȘȚAN

Dr., conferențiar universitar, UPS „Ion Creangă”

ORCID ID: 0000-0002-3231-3496

Email: cercetareim@gmail.com

EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚAREA ÎN ECOSISTEMUL COMUNITĂȚII

Education and learning in the community ecosystem

Educația este un fenomen inerent al societății, implicită sau realizată explicit, definită, astăzi, prin cele trei forme ale sale – informală, nonformală, formală. Echilibrarea caracterului sociocentric al educației se produce prin abordarea intranzitivă a învățării, ca stare firească a ființei umane. În societatea

contemporană, numită societate a cunoașterii și a învățării permanente, formula socio-psihologică a învățării are funcționalitate redusă fără a introduce anumiți factori facilitatori, precum ar fi cei de infrastructură educațională.

Noțiunea de infrastructură, raportată la educație, apare ca infrastructură a cunoașterii de generația tehnologiilor informaționale. Dar, în opinia noastră, acest tip de infrastructură virtuală trebuie dezvoltat paralel cu infrastructura fizică a educației și învățării pe tot parcursul vieții, în aspect formal, nonformal și informal.

Un exemplu adus de noi și în alte studii asupra accesului și accesibilității educației și învățării pe parcursul vieții, ca parte a ecosistemului comunității este cel al străzii „Ion Creangă” din municipiul Chișinău. „Din cele 85 de locații de pe str. „Ion Creangă”, 10 sunt de menire educațională, dintre care: o instituție administrativă, o instituție de cercetare, o universitate și 2 biblioteci, iar alte 5 sunt instituții de educație timpurie și de învățământ general. Constatăm că, pe strada „Ion Creangă” nu este amplasată nici o instituție sau organizație de educație nonformală sau de educație și formarea adulților. Stabilim că infrastructura educațională asigură proporția de 1:6000, o instituție educațională la 6000 de locuitori.” În Memorandumul asupra învățării permanente (Brussels, 2000), semnat de Republica Moldova, s-a constatat că „nivelurile regionale și locale de guvernare au devenit în ultimii ani din ce în ce mai influente, odată cu intensificarea cererii de luare a deciziilor și de servicii „cât mai aproape de realitate”. Oferta de educație și formare este unul dintre sectoarele politice destinate să facă parte din acest curent: pentru majoritatea oamenilor, din copilărie și până la bătrânețe, învățarea are loc pe plan local...”.

În concluzia celor punctate mai sus, stabilim că dezvoltarea infrastructurii educației și a învățării la nivel local echilibrează ecosistemul comunității, astfel „mobilizarea resurselor autorităților locale și regionale în sprijinirea învățării permanente este esențială”.

Valeria PRAPORȘCIC

Drd., Școala Doctorală Științe Juridice, USM

Email: valeriapraporscic97@gmail.com

EFECTELE PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA MEDIULUI DE AFACERI

The effects of the Covid-19 pandemic on the business environment

Consecințele pandemiei se resimt până în prezent nu doar la nivel național, dar și internațional, având în vedere începutul unei noi crize mondiale. Astfel că efectele economice devastatoare ce le-a avut pandemia Covid-19 asupra relațiilor contractuale, au afectat în special lumea afacerilor, dat fiind faptul că afacerile au înregistrat întreruperi în aprovizionare, iar multe contracte nu au mai putut fi executate sau au fost executate, dar necorespunzător. Amploarea și numărul exact de întreprinderi ce au avut pierderi ce au dus la faliment, urmat de o lichidare permanentă de pe piață, nu este unul exact, dar conform unui sondaj realizat de Economia Dezvoltării (DEC) a Băncii Mondiale, Unitatea de Analiză a Întreprinderilor, s-au dezvoltat diferite abordări pentru a măsura impactul virusului asupra sectorului privat și s-a ajuns la concluzia că cel puțin 2 la sută și-au sistat activitatea permanent, majoritatea întreprinderilor fiind cele din domeniul prestării serviciilor. Cu toate că inițial părea că a început ca o criză în domeniul sănătății, efectele acesteia foarte rapid au fost simțite în domeniul economic la nivel mondial, fiind afectate în special domeniul turismului și cel al restaurantelor, dat fiind faptul că pentru o perioadă toate restaurantele au fost închise, fiind posibilă doar livrarea la domiciliu, în acest context sigur că au avut de suferit persoanele angajate în acest domeniu, care au rămas temporar fără un loc de muncă, statul și întreprinderile fiind în imposibilitate de a acoperi întregul salariu al salariaților, astfel de aici s-a iscat și o criză socială. Astfel chiar dacă ne aflăm într-o perioadă post-pandemică, unde pare că toate au revenit la locurile lor, totuși considerăm că urmările pandemiei se fac resimțite până-n în prezent, dat fiind faptul că pandemia nu a dispărut, doar noi – oamenii ne-am învățat să trăim cu ea.

Natalia PROCOP

Dr. în studiul artelor, USM

ORCID: 0000-0003-4900-1787

Email: nataliaprocop83@gmail.com

LA CRÉATION DU PLASTICIEN ION SERBINOV

Creația artistului plastic Ion Serbinov

Ion Serbinov, membre titulaire de l'Union des Artistes Plasticiens de la République de Moldavie, est né le 3 décembre 1946 dans la ville de Cahul. Après avoir obtenu le diplôme d'études supérieures en enseignement artistique à l'Académie des Beaux-Arts, de Sculpture et d'Architecture „I. Repin” de Leningrad (actuellement Sankt-Petersbourg), l'artiste plasticien Ion Serbinov revient à Chisinau, où il contribue à l'ouverture de la Faculté de peinture au sein de l'Institut National des Arts de Chisinau (actuellement l'Académie de Musique, Théâtre et Beaux-Arts). En activant en tant qu'enseignant, il a formé des générations de célèbres artistes bien appréciés dans ce domaine. Ion Serbinov persévère dans son activité créative, et aborde divers genres de peinture de chevalet et de graphisme. Dans sa création, les thématiques du nu et du portrait sont récurrentes, où l'expressivité corporelle est exprimée par des couleurs claires-obscurtes et par des touches transparentes. Le contour précis aide l'artiste à exprimer l'expressivité plastique.

Ion Serbinov reprend le paysage de Chisinau, qu'il exécute en technique de la peinture de chevalet et du graphisme. Chaque instant, il met en évidence le contraste entre la vieille ville avec ses rues et ses coins pittoresques et les bâtiments modernes. La collection du Musée National d'Art de Moldavie possède une série de compositions artistiques de genre de l'auteur, datées des années 80 du XXe siècle, qui reflètent la période de la peinture engagée, avec l'évocation de différents métiers ou activités propres à l'époque.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Florin ROȘCA

Drd. Școala Doctorală Științe Juridice, USM

Email: florin.rosca1983@gmail.com

CONFISCAREA EXTINSĂ ȘI CONFISCAREA SPECIALĂ. SEMNE DE DELIMITARE

Extended forfeiture and special forfeiture. Delimitation signs

Fluxurile financiare ilicite afectează dezvoltarea economică și socială a unei țări în nenumărate moduri. Exodurile nedocumentate de averi către și din

cadrul, precum și în interiorul unei țări, au repercusiuni grave asupra veniturilor guvernului, averi care ar putea fi investite în cheltuieli publice și alte forme de reforme economice și sociale. Fluxuri financiare ilicite, în special cele care au legături cu crima organizată, retrag fondurile din economia legitimă și pot forța Statul să aloce mai multe resurse pentru a preveni și răspunde la activitatea infracțională sau pentru tratarea sau compensarea victimelor, fapt ce blochează extinderea serviciilor sociale de bază și a programelor de infrastructură care au ca scop îmbunătățirea bunăstării și capacității tuturor cetățenilor, în special a celor foarte săraci.

Ținând cont de toate aceste aspecte, încă din anul 2014, prin introducerea art. 106¹ în Codul Penal al Republicii Moldova, s-a încercat, ca măsură de siguranță, crearea unui nou mecanism de confiscare, venind în „completarea” confiscării speciale care s-a dovedit insuficientă pentru a combate flagelul criminalității organizate și de corupție, cu un nou articol, confiscarea extinsă. Dar, în timp, s-a considerat că legea conține un obstacol ce îngreunează procedura de confiscare a bunurilor și le dă posibilitatea celor care s-au îmbogățit ilicit să-și păstreze averile și astfel, pentru eliminarea oricăror lacune legislative, dar și pentru a transpune în legislația internă prevederile art. 4, 5 și 6 din Directiva 2014/42/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat prin Legea 190/2022, noile modificări legislative având ca principal scop, posibilitatea confiscării bunurilor care au fost transferate de condamnat către terți pentru a evita confiscarea, confiscarea bunurilor în absența acuzatului, precum și în cazul decesului sau în cazul în care acuzatul nu se prezintă în instanța de judecată.

Natalia ROTARI

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: natasagolub87@mail.ru

ORCID: 0000-0003-3882-2248

MONADE, DIADE, TRIADE, PLURIADE – TIPURI DE METAFORE CONCEPTUALE DUPĂ FORMĂ

Monads, Dyads, Triads, Pluriads – Types of Conceptual Metaphors by Form

Demersul științific propus are în prim plan ierarhizarea metaforelor conceptuale după forma/structura lor, conform analizei structurale hegeliene, prin care o realitate cognitivo-lingvistică poate fi desemnată și percepută prin intermediul unei sau a mai multor semnificanți. Prin urmare, o metaforă conceptuală poate fi alcătuită dintr-un singur termen sau din doi, trei și mai mulți termeni. În cazul diadelor, triadelor, pluriadelor procesul metaforic are loc după aceeași schemă imagistică (proiectarea sensului de la domeniul-sursă la domeniul-țintă prin intermediul transferului semantic de la termenul concret la cel abstract/ cei abstracti).

Liliana ROTARU

doctor în istorie, conferențiar universitar

Facultatea de Istorie și Filosofie, USM

Email: lilianaefrim@gmail.com

„LUPTA ÎMPOTRIVA COSMOPOLITISMULUI” ÎN ȘCOALA SUPERIOARĂ DIN RSSM

"The fight against cosmopolitanism" in the high school of the SSR

Pe lângă controlul constant și continuu din partea autorităților de stat și de partid, intelectualitatea universitară din RSSM a fost supusă avalanșei campaniilor ideologice. Un loc important în șirul campaniilor din perioada stalinismului târziu l-a avut „lupta împotriva cosmopolitismului”, inițiată la 28 ianuarie 1949 în urma publicării editorialului „Despre un grup antipatriotic de critici teatrali”. Mai mulți intelectuali au fost supuși unei critici acerbe pentru că ar fi „purtătorii unui cosmopolitism fără rădăcini, profund dezgustător pentru omului sovietic și ostil lui” și altfel ar „distruge fundamentele patriotismului sovietic”. Pentru că lupta împotriva cosmopolitismului a fost o continuare firească a campaniei „împotriva servilismului față de Occident” care a început aproape imediat după război (1947), scopul oficial al „luptei” era educarea patriotismului sovietic. Întrucât consiliile științifice au identificat unele cadre didactice din instituțiile de învățământ moldovenești, care au „căzut pradă ideilor reacționare cosmopolite” și „cazuri de defăimare și desconsiderare a demnității și gloriei culturii ruse, precum și a culturii altor popoare ale URSS”, campania ideologică a derulat după scenariul celor anterioare: consiliile

științifice, organizațiile de partid, catedrele și alte în unități s-au discutat documentele care stăteau la baza procesului de desconspirare a cosmopoliților, cei din urmă au fost apoi identificați, criticați și obligați să-și facă critică, să intensifice educația politico-ideologică, patriotică și internaționalistă, să se organizeze lecții pentru lectori și studenți despre prioritatea științei ruse și sovietice și altele. De asemenea, au fost acuzate anumite persoane de cosmopolitism, iar altele au fost transferate de la o instituție la alta. Deși, autoritățile nu au operat modificări esențiale, spiritul inchiizitorial și patosul propagandistic al campaniei împotriva cosmopolitismului a inspirat mai ales personalului academic frică și emulație.

Larisa SADOVEI

dr. conf. univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău

<https://orcid.org/0000-0002-1739-3766>

Email: sadovei.larisa@upsc.md

DEVELOPING THE ATTITUDE OF RESPECT FOR DIVERSITY THROUGH INSTITUTIONAL COMMUNICATION

*Dezvoltarea atitudinii de respect pentru diversitate prin comunicarea
instituțională*

The well-known axiom about the inevitability of communication (P. Watzlawick), brings to attention the way of communication, the forms, the context, and, of course, the content. The "huge umbrella" of communication (V. Satir), which covers and influences everything, turns into the ability to direct the message by the sender, to ensure the psychological comfort of the interlocutor (A. Bolboceanu) and the often-unconditional reception of the message.

Institutional communication is the form of instrumental communication (C. Marin), subordinate to the achievement of the organization's goals, therefore spontaneity and human nature are replaced by the functions of organizational management, such as design, organization, evaluation, feed-back, being the presumed one (H. Fayol). The result of the projected objectives are oriented towards finality, communication becoming one of the main sources in achieving the goal.

Knowledge is amplified, capabilities are formed, and attitude is developed, reversing the triad of emphasis in the training of the pupil/student's skills

from knowledge to attitude (G. Văidenu). Respect for diversity is the attitude that develops through the three general forms of education (informal, formal and non-formal), the educational institution representing the basic pillar in creating the systemically organized context for development. In this sense, the transfer of attitude content is ensured by the institution's distinctive note, which favors communication flows at all levels, ensuring multifaceted and, of course, intercultural impact.

Nicolae SADOVEI

dr. hab., conf. univ., USM

<https://orcid.org/0000-0003-2169-1851>

THE LEGAL REGIME OF THE MEDICAL ACT OF TRANSPLANTATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Regimul juridic al actului medical de transplant în Republica Moldova

In the Republic of Moldova, the medical act is defined by the Law on the rights and responsibilities of the patient no. 263 of 27.10.2005 (Law no. 263/2005) and represents any examination, treatment, clinical research and assistance or other action applied to the patient with a prophylactic purpose, diagnostic, curative (treatment), rehabilitation or biomedical research and performed by a doctor or other medical worker. The medical act of transplantation, in turn, can be deduced by the cumulative interpretation of the definition of the medical act from Law no.263/2005 with the definition of transplantation from a special law on the subject – Law on the transplantation of organs, tissues and human cells no.42 of 06.03.2008 (Law no. 42/2008). According to the provisions of art. 2 of Law no.42/2008, transplantation is a medical activity aimed at reconstituting the function of the human body through the equivalent transfer of organs, tissues and cells from a donor to a recipient. In the sense of the aforementioned, the medical act of transplantation is the medical intervention on human bodies, carried out by professionals, qualified under the law, with the aim of reconstituting the function of a human organism through the equivalent transfer of organs, tissues and cells from a donor to a welcoming.

With reference to the legal regime of the medical act, in the specialized literature it has already been noted that it is necessary to differentiate between

the common law of the medical act and the special law of the medical act (Clément Cousin, 2016). In this sense, the legal regime of the medical act of transplantation falls under the special law, being subject not only to special regulations in the field of medical law (Law no. 42/2008), but also to more complex doctrinal approaches, focused on medical acts performed on the human body before birth, during life and after death, of medical acts performed on the elements and products of the human body, separated from the human body, etc.

Marta SEVERIN

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: martaseverin5@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8578-9359

POETUL EXISTĂ ÎNAINTE DE CRITICUL GHEORGHE GRIGURCU

The Poet Existed Before the Critic Gheorghe Grigurcu

Gheorghe Grigurcu este un scriitor cunoscut ca și critic literar, mai puțin ca poet, deși a doua ipostază a precedat-o pe prima. În timp, „criticul” a umbrit imaginea „poetului”. În această comunicare se vor pune în echilibru aceste ipostaze ale scriitorului. Nu putem separa criticul de poet, de vreme ce ambele stări și activități se împletesc în una și aceeași ființă dedicată integral și pe deplin artei. Criticul, cu o deosebită competență literară și substanță umană, pătrunde în gândurile și ideile autorilor cărora le „judecă” opera în calitățile ei esteticoliterare. Poetul creează el însuși universuri estetice și are ca scop valorificarea artei literare prin intermediul scrierilor sale lirice și critice. Raportându-se la conceptul cuprinzător de artă literară, scriitorul Gheorghe Grigurcu pune în evidență valoarea fiecărei opere, stabilind și emițând judecăți de valoare în ceea ce privește criteriul estetic al acestora. În toată activitatea literară, poetul și criticul literar a promovat autonomia esteticului. El creează o lume compensatorie și comunică cititorului viziunea sa artistică. Viziunea poetică nu se contopește cu viziunea critică, ele se completează, comunică prin vase comunicante. Ambele își păstrează traseul estetic bine definit accentuând o scrutare complexă a propriei vocații. Versurile lui Gheorghe Grigurcu nu sunt cu nimic inferioare paginilor sale critice, dar scriitorul s-a resemnat, asumându-și destinul de a fi apreciat mai mult în calitate decritic literar. Stă în obiectivele

noastre punerea în valoare a personalității poetice, estomplate de personalitatea accentuată a criticului și situarea autorului la locul potrivit în istoria liricii românești.

Livia SÎRBU

National Museum of History of Moldova /
“Valahia” University from Târgoviște

Email: livia.sirbu@nationalmuseum.md

Lilia ZABOLOTNAIA

Dr. habil., National Museum of History of Moldova

Email: lilzab61@gmail.com

DIGITIZATION OF CULTURAL HERITAGE AS THE BASIC PRIORITY OF THE NATIONAL MUSEUM OF HISTORY OF MOLDOVA

The National History Museum of Moldova is one of the most important museum institutions in the Republic of Moldova, both in terms of scientific prestige and the cultural heritage it holds. At the moment, the museum holds about 350,000 items and exhibits that are an integral part of the country's national cultural heritage. Since 1996, the museum has created the Museum Collection Registration Automated System (SAEPM), which is a unified system of correlative documentary databases, including both text and images in JPG format, carried out by scientific cataloging based on identification, classification and grouping according to certain criteria. Thus, the NMHM created and developed a managed mobile cultural heritage database, which currently contains more than 170,000 records on the cultural assets.

Among the main tasks of the ongoing research project is the digitization of cultural heritage objects in order to systematize, update and improve the database for a more accessible and faster search for information about the objects in the museum's holdings. From 2020 to 2022, the researchers digitized over 7,200 cultural objects from the museum's collections, including 2,005 archaeological artifacts; 3,627 documents and photographs; 350 numismatic pieces; 95 old books; 43 old magazines and newspapers; 120 postcards, 110 philatelic items; 350 items of decorative and applied arts; 45 objects of fine art, etc. Among them,

a special place is occupied by the archaeological collection discovered at the Early Iron Age settlement of Trinca “*Izvorul lui Luca*”, which includes more than 500 digitized objects.

* The communication and the summary are made within the project 20.80009.0807.43 Museum heritage and historical memory: research, interpretation, presentation

Vitali SÎRF

Dr. în filologie, IPC

Email: vsirf.64@gmail.com

TRADITIONAL CHILDREN’S GAME OF DICE AMONG THE GAGAUZ

Jocul tradițional al copiilor în arșice la găgăuzi

The article discusses in a descriptive way the traditional dice game of Gagauz children, on the following points: a) variations of the name of the game in various settlements (*așık, arșık, beșka*), b) variants of the names of the dice, as well as individual sides of the dice (*tok / düz / sol-pa, lenk / fit / saa-pa, çık, hıçıp*), c) options for the names of the bat when playing dice (*atak*), d) the number of participants, e) who exactly plays it (mostly girls), f) where the game is played and how the game space is organized, g) the leading player and how he is chosen, h) whether the players are divided into parties and how this is done, i) what kind of equipment is used in the game, j) whether the game has strictly defined rules and which ones, and also describes in detail and consistently all the actions in the game, for example, the winning positions of the dice (*fit-hıçıp*), the position of the dice on its side (*fit düşmää*).

The historiography of the problem and the comparative aspect are presented here as separate issues. The topic we are considering finds a fairly wide place both in publications and in handwritten materials of the famous Russian ethnographer V.A. Moshkov, in the studies of Moldavian Gagauz scholars S.S. Kuroglo and L.S. Cimpoeș, in the journal article by M.N. Karamilya, in folklore collections published by the same V.A. Moshkov, D.N. Tanasoglu, N.I. Baboglu, S.Z. Kodzha, G.A. Gaydarzhi, in handwritten dictionary materials compiled by E.K. Kolța. In a comparative sense, an analysis is made of a similar game among

such peoples as the Turks, Bulgarians, Moldavians, Romanians, Russians, Udmurt, and Georgians.

Valeria SURUCEANU

Chisinau City History Museum

Email: muzeul.chisinau@gmail.com

MUSEUMS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

In the last decade, worldwide, the value of cultural heritage has been conceptualized in the form of a strategic vision of sustainable development of society. Culture and in particular museums are analyzed as an extraordinary social integration potential, condition of expression of social-cultural diversity, possibility to increase the degree of acceptance and tolerance towards various social groups, accumulation of economic capital, etc.

The culture can bring a considerable contribution to the implementation of the Sustainable Development Goals (SDG's). Furthermore, culture and cultural institutions are uniquely positioned to address topical issues of all the three pillars of sustainability: economic, environmental, and social. UNESCO Recommendation concerning the Protection and Promotion of Museums and Collections, their Diversity and their Role in Society" (2015) highlighted the strong connections between museums and sustainable development: "Museums as spaces for cultural transmission, intercultural dialogue, learning, discussion and training, also play an important role in education (formal, informal, and lifelong learning), social cohesion and sustainable development". The museums of Republic of Moldova remain still the most accessible cultural institutions capable to transmit cultural values through the collections they hold and they have a big potential to be the active participants in the formation of the spiritual values of the human being and society. In the light of current global challenges, it is very important for the museums to make themselves known, first of all as centers of cultural, scientific and educational development with a large access to collections and scientific researches. The museum should be not only a collection of unique artifact and original objects of the past, but also a modern place for communication and personal development. The second priority of the museums activities is the attraction of new segments of audience and expansion of the range of

museum services. To successfully carry out the main Sustainable Development Goals (SDGs), it is necessary a close collaboration and a sustainable partnership of museum with educational and research institutions, cultural institutions, ministries, non-governmental organizations and local authorities.

Evdochia SOROCEANU

Dr. în filologie, conferențiar universitar, IPC; USM

Email: sevdokia@mail.ru

RITUALITATEA ÎN CONSTRUCȚII LA GĂGĂUZI

Rituality in constructions of the gagauzs

Ritualurile în construcții dezvăluie cele mai importante aspecte ale vieții oamenilor, transmit sistemul de viziune națională asupra lumii, interdependența relațiilor istorice și culturale ale popoarelor vecine. În tradiția găgăuză, toate etapele construcției caselor (de la fundație, pereți – la căpriorii) sunt însoțite de acțiuni rituale, printre care principale sunt considerate cele asociate cu noțiunea de arbore a lumii și sacrificiu în construcție. O ramură înfrunzită, asociată conceptului de copac al lumii, era fixată în centrul viitoarei locuințe chiar la începutul fundației, apoi la ridicarea pereților, ramura se agăța în mijlocul peretelui lateral, iar odată cu montarea căpriorilor, ce însemna „ajungerea la ceruri”, ramura era fixată pe structura șarpantei din partea de est/sud. Ritualul *sacrificiului în construcție* este legat de noțiunea arborelui lumii. În tradiția găgăuză, începutul fiecărei etape de construire a unei case este marcat de un sacrificiu. Astfel, la marcarea fundației cu țărugi, se servește pâine și sare; la începutul punerii pietrelor de temelie, se tăie un cocoș, iar sub colțurile casei (sau colțul de est al ei) se așează lumânări, cereale, vin, monede; când încep să ridice pereții, meșterii primesc de la stăpâni colaci și prosoape; înainte de ridicarea acoperișului, împart câte un cocoș viu la fiecare din cele patru colțuri; la ridicarea căpriorilor se dau colaci, prosoape și cămăși, agățate pe o cruce din lemn cu o ramură de cireș. Din folclorul găgăuzilor aflăm despre existența unui ritual de sacrificiu uman – zidirea oamenilor vii în pereții sau temeliele caselor, podurilor, bisericilor sau măsurarea lungimii umbrei cuiva (adesea a unei fecioare) cu sfoară sau ramură de stuf, și așezarea lor sub unul dintre colțurile casei în

construcție. Potrivit credințelor populare, această jertfă devenea spiritul protector al acestei case și îi proteja pe locuitorii ei de forțele malefice.

Lăcrămioara STRATULAT

Director General Adjunct, dr. în științe istorice
specializarea *Istoria antică a României*, Expert în Bunuri arheologice
și istorico-documentare / arheologie
Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, România
Conf. univ., dr., Facultatea de Arte Vizuale și Design
Universitatea Națională de Arte „George Enescu” din Iași, România
Email: stratulatlacramioara@yahoo.com

Maria GEBĂ

Dr. în inginerie chimică, Cercetător științific
Expert în Restaurare-investigații chimice și conservarea patrimoniului cultural
național mobil
Centrul de Cercetare și Conservare-Restaurare a Patrimoniului Cultural
Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, România
Email: mariageba@yahoo.com

Doina ANĂSTĂSOAIE

Restaurator, Centrul de Cercetare și Conservare-Restaurare a Patrimoniului
Cultural, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, România
Email: danacnm@yahoo.com

Mihaela Antonina SIMON

Restaurator, Centrul de Cercetare și Conservare-Restaurare
a Patrimoniului Cultural
Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, România
Email: mihaela.anto@yahoo.com

**SĂPĂTURI ARHEOLOGICE LA CATEDRALA ROMANO-CATOLICĂ
„ADORMIREA MAICII DOMNULUI” IAȘI: STUDII ANALITICE ALE
ARTEFACTELOR DIN METAL ȘI TEXTILE**

*Archaeological excavations at the Roman-Catholic "Assumption of the Virgin
Mary" Cathedral Iasi: analytical studies of metal and textile artefacts*

Săpăturile arheologice între anii 2016 și 2018, sub coordonarea
arheologilor medievști dr. Stela Cheptea și Bobi Apvăloaei, de la Academia

Română – filiala Iași, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, în vederea restaurării și consolidării catedralei, s-au efectuat în sacristia și în interiorul lăcașului de cult. Inventarul arheologic cercetat în prezentul studiu cuprinde piese (inel cu pietre, cruce cu pietre, fragment ornament cruce, monedă) și accesorii (verigă, rozete, copci) din metal, cât și fragmente textile cu fir metalic.

Artefactele au fost analizate prin tehnici non – invazive, respectiv, prin spectrometrie de fluorescență de raze X (XRF), pentru identificarea compoziției elementale și prin spectrometrie Raman, pentru identificarea pietrelor prețioase și semiprețioase. În urma analizelor efectuate prin spectrometrie de fluorescență de raze X pentru piesele din metal s-au identificat: aur (inel cu pietre), argint aurit (cruce cu pietre, fragment ornament cruce, verigă, rozete, verigă), argint (monedă), alamă (copci) și alamă aurită (copci).

Prin spectrometrie Raman s-a stabilit natura pietrelor prețioase și semiprețioase din unele artefacte din metal: safir și diamante, pentru inelul cu pietre, topaz, pentru fragmentul ornament cruce și topaz, turmalină, Crysoprase crystal, sticlă, pentru crucea cu pietre.

La fragmentele textile cu fir metalic prin analiza de spectrometrie de fluorescență de raze X (XRF) s-au identificat: argintul și argintul aurit.

De asemenea, artefactele provenite din cercetările arheologice de la Catedrala Romano-Catolică „Adormirea Maicii Domnului” Iași au fost restaurate – conservate în laboratoarele de specialitate ale Centrului de Cercetare și Restaurare Conservare a Patrimoniului Cultural, din cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași, respectându-se normele și procedurile reglementate de legislația în vigoare.

Mariana SUCIAGHI

Psiholog clinician principal,
drd., Școala Doctorală Științe Sociale și ale Educației, USM
Email: mari_suciaghi@yahoo.com

**EVALUAREA PSIHOLAGICĂ A DIMENSIUNILOR
PSIHOEMOȚIONALE ALE PACIENȚILOR ÎN STARE CRITICĂ,
INTERNAȚI ÎN SECȚIA CLINICĂ DE TERAPIE INTENSIVĂ**

*Psychological assessment of psychoemotional dimensions of critically ill
patients admitted to the clinical intensive care unit*

Lucrarea de față își propune să studieze manifestările psihologice ale stresului acut apărut la pacienții spitalizați în Secția Clinică de Terapie Intensivă, atât din punct de vedere cognitiv, cât și emoțional și comportamental, elaborarea unui instrumentariu de diagnostic și de asistență psihologică utilizat și testat în cadrul evaluării dinamicii de diminuare a tulburării acute de stres, anxietății și depresiei la pacienții internați în secțiile de terapie intensivă.

În pofida achizițiilor din domeniul calității serviciilor medicale din Secția Clinică de Anestezie și Terapie Intensivă anxietatea pacienților internați în această secție, starea critică a pacienților, frica față de tratamentele medicale și procedurile specifice (care poate evolua până la o tulburare pervazivă, ce afectează negativ numeroase domenii ale funcționării individuale) implică un cortegiu de simptome cognitiv-emoționale și comportamentale de intensitate și frecvență variabile, cu o evoluție adesea insidioasă, care afectează complianța la tratament a pacientului, deci, implicit și evoluția stării de sănătate a acestuia.

Scopul cercetării consta în oferirea unui instrumentar de asistență psihologică de scurtă durată pacienților aflați în stare gravă, în situații de criză psihologică, ancorat la profilul psihoemoțional al pacientului și o bază teoretico-empirică pentru alte cercetări în domeniu.

Ludmila ȘIMANSCHI

doctor în filologie, conferențiar universitar, USM

Email: ludmila.simanschi@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-6519-6257

IMAGINEA IDENTITARĂ LITERARĂ A ORAȘULUI CAHUL

The Literary Identity Image of Cahul

În studiu dat sintetic se concentrează analiza diacronică a imaginii identitare a orașului Cahul (cel mai tânăr oraș din Basarabia, care își obține numele și statutul în anul 1835 prin transformarea târgului Frumoasa în centru administrativ, reședință de județ, în dauna târgului Leova) în referințele textuale literare, relevând modalitatea percepției spațiilor urbane, regăsirea lor pe harta orașului mental, crearea imaginii individuale a actorilor urbani, imaginii unice,

datorită unor repere fizice care uneori sunt personificate, și a imaginii colective, a comunității urbane care îl reprezintă.

Sunt investigate percepțiile artistice endogene și exogene în diacronie, pentru a surprinde atât criza identitară a orașului Cahul și constanta patriarhală, cât și topofiliile și topofobiile spațiale ale scriitorilor. Imaginile endogene, rezidențiale sunt percepute din interiorul spațiului și sunt dominate de centralitate, de simboluri și de afectivitate, căci Cahulul este locul copilăriei, devenirii adolescente și afirmării tinerești. Dialogul imaginar poetic cu urbea ia forma unor mici regrete, configurând simboluri spațiale importante, care vor fi luate cu sine în memoria subiectivă. Percepțiile exogene asupra Cahulului ale călătorilor au rolul funcțional de a denuda drastic neactivitatea spațiului urban și de a arunca clișeele naționale vetuste care nu salvează defel imaginea urbană cahuleană de derizoriu și repulsiunea străinilor.

Mariana ȘLAPAC

Membru corespondent al AȘM, dr. habilitat în studiul artelor, USM

Email: maslapac@gmail.com

Alla CEASTINA

Dr. în studiul artelor și culturologie, USM

Email: allachastina@mail.ru

EVOLUȚIA ARHITECTURAL-URBANISTICĂ A ORAȘULUI CAHUL ÎN SECOLUL AL XX-LEA – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XXI-LEA

*The architectural-urbanistic evolution of the Cahul city in the 20th century –
the beginning of the 21st century*

Secolul al XX-lea a însemnat pentru orașul Cahul continuarea procesului de urbanizare început în secolul al XIX-lea. Documentele de arhivă atestă construcția în anul 1914 a unei centrale electrice mici și a teatrului-iluzion al lui V. Murmurachi.

În perioada interbelică la Cahul au existat mai multe întreprinderi industriale, instituții publice, bănci, spitale de stat ș.a. Învățământul era reprezentat de două licee, două gimnazii și opt școli primare. Funcționau două

biserici ortodoxe, o biserică lipovenească, două case de rugăciuni baptiste și două sinagogi. Edificiile noi construite la acea vreme întruneau calități ale arhitecturii neoclasică, moderniste, constructiviste ș.a.

După cel de-al Doilea război mondial la Cahul s-au întreprins mai multe lucrări arhitecturale și urbanistice. În 1947 a fost elaborată schița de plan a orașului (arhitect V. Smirnov), care a stat la baza planului de sistematizare. În perioada sovietică s-au construit edificii tributare arhitecturii sovietice de tip stalinist (clădirea Școlii pedagogice „A.S. Makarenko”, astăzi clădirea Universității de Stat „B.P. Hasdeu” ș.a.). La Institutul „Molghiprostroï” din Chișinău au fost întocmite documente urbanistice care au determinat sistematizarea ulterioară a orașului Cahul. În 1985 a fost dat în exploatare sanatoriul „Nufărul Alb”.

În 2012 specialiștii Institutului Urbanproiect au finalizat elaborarea planului urbanistic general al orașului Cahul (arhitecți Iu. Povar, V. Bocacev) ce includea analize și regulamentul local de urbanism pentru întregul teritoriu urban. În document era arătată de asemenea amenajarea zonei de odihnă și de agrement „Lacul Sărat” și a zonei verzi situată din ambele părți ale pâraului Frumoasa.

În ultimii ani în orașul Cahul au apărut clădiri cu două și mai multe niveluri, atât cele de locuit, cât și cele de interes public. Arhitectura acestora ține de arhitectura postimpresionismului, minimalistă ș.a.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii”.

Elena ȘIȘCANU

Dr. în istorie, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Email: siscanue@yahoo.com

ȘT. CIOBANU – ASPECTE ETNOLOGICE ALE CHIȘINĂULUI DE ALTĂ DATĂ

Șt. Ciobanu – ethnological aspects of Chisinau from another time

Lucrarea se bazează pe documentările realizate și publicate de Șt. Ciobanu în lucrarea sa Chișinăul, Editura Comisiunii Monumentelor Istorice, Secțiunea

din Basarabia, 1925, care cu certitudine, poate fi considerată „document etnologic”. Autorul descrie orașul preinterbelic și interbelic, punând în lumină o serie de imagini urbanistice, valoroase din punct de vedere etnografic, chiar dacă n-a urmărit acest scop. Noi ne propunem să relevăm aceste aspectele ale Chișinăului de altă dată, remarcate de Șt. Ciobanu și de călătorii străini ce au vizitat Chișinăul în timpuri diferite și la care s-a referit autorul.

Vom descoperi o sensibilitate deosebită, îmbinată cu stilul poetic în descrierea locurilor, așezărilor, caselor și construcțiilor urbane, imaginea dinamică a cotidianului urban ce încadrează diferite tipuri de construcții, clădiri administrative ce astăzi nu mai sunt, însă le putem cunoaște datorită acestei lucrări. Descrierea caselor tradiționale cu viața și activitatea locuitorilor ei. Moda vestimentară a nobilimii și hainele de zi cu zi a locuitorilor de rând, obiceiurile vechi de delimitare a hotarelor, viața și activitățile urbane.

Este semnificativ faptul, în condițiile de azi, când avem un război terorist aproape de hotarele noastre și când avem atâția refugiați în Moldova, să remarcăm descrierea orașului Chișinău, care în timpul mișcării eteriste (1821–1823), se transformase într-un loc sigur pentru refugiați, prinți și domnitori, nobili aristocrați, așa cum îl descrie Șt. Ciobanu, „rezervorul de prinți și de boieri nobili din Constantinopol și din cele două principate”. Aceste și alte caracteristici de epocă, relevante din punct de vedere etnologic, le vom urmări în evoluție, regăsindu-le și descifrându-le astăzi în cotidianul urban, chișinăuian.

Stella TĂRÎȚĂ

Drd., Școala Doctorală Științe Umanistice, USM

Email: taritastella@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4742-9010

THE SEMANTIC VALENCES OF SOME FAMOUS DIPLOMATIC PHRASES

Valențele semantice ale unor expresii diplomatice celebre

There are notorious names of great writers who are found in the pages of history being represented by their prolific master pieces, as well there are personalities who perpetuate their existence in the collective conscience for the creation of a single expression full of ingenuity and wit. Famous expressions,

functional phrasemes along with collocations and phrases hold a crucial position in the architecture of any language; both in the standard register of the literary and the ordinary aspects. These mostly stable linguistic constructions, have been eternalized over time, accumulating the intensity of universal contemplation as well as national characteristics, which, due to the often authentic and heterogeneous linguistic combinations, are capable of a plasticized idea imposing on communication a dose of notoriety. In the general language and languages for specific purposes, renowned expressions are used, but whose etymology and often meanings are difficult to identify, so we shall tackle the particularities and distinction of a vast range of phrases and specific linguistic formulae. This article will explore several famous expressions, that belong to the specialized language, namely diplomatic language – our field of study, but which also slip into the general language. We will make a journey through the semantic valences of some well-known and lesser-known phrases; therefore, we aim to elucidate the meaning and the origin of the expressions, nevertheless the history or the legend that stands behind them.

Mircea TĂNASE

Dr. în istorie, Buzău, România

Email: mirceatanase2003@yahoo.com

**VILA „ALBATROS” – BIJUTERIA ARHITECTONICĂ
A MARELUI OM POLITIC ALEXANDRU MARGHILOMAN**

*Villa "Albatros" – the architectural jewel of the great politician
Alexandru Marghiloman*

Alexandru Marghiloman s-a născut la Buzău la 27 ianuarie 1854 și a fost o personalitate marcantă a vieții politice românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, deținând de mai multe ori șefia unor ministere. La începutul Primului Război Mondial a fost desemnat de regele Ferdinand să rămână la București, apoi a fost numit prim-ministru, împuternicit să semneze, la 20 februarie/5 martie 1918, armistițiul și Tratatul preliminar de pace cu Puterile Centrale. În aceeași calitate de prim-ministru, Alexandru Marghiloman a primit, la Chișinău, la 27 martie 1918, Declarația Sfatului Țării de unire a Basarabiei cu România.

Vila „Albatros” a fost proiectată de celebrul arhitect francez Paul Gottereau, autor, printre altele, și a proiectelor Casei de Depuneri (astăzi Palatul CEC), Palatului Cotroceni, Palatului Fundației Universitare Carol I (astăzi Biblioteca Centrală Universitară din București), Muzeul de Artă din Craiova, precum și a unor clădiri particulare (conace și palate) aparținând unor mari nume ale vremii (Cantacuzino, Lahovari, Bibescu, Văcărescu).

Situată într-un cadru natural amenajat cu multă generozitate și bun gust, această adevărată bijuterie arhitectonică a fost inaugurată de Alexandru Marghiloman în anul 1897. A găzduit de-a lungul vremii importante personalități ale vieții politice românești – Regina Maria, Nicolae Iorga, Lascăr Catargiu, Dimitrie Sturza, Take Ionescu și alții. Între 20-23 noiembrie 1916, pe timpul retragerii armatei române în Moldova, Marele Cartier General a fost instalat în clădirea Primăriei orașului Buzău, iar regele Ferdinand și reprezentanții Casei Regale Militare au fost găzduiți la vila „Albatros”.

La 1 octombrie 2015, după patru ani de lucrări de restaurare, vila a fost introdusă în circuitul cultural și turistic. Aici funcționează în prezent Centrul Cultural „Alexandru Marghiloman”, destinat să găzduiască unele dintre evenimentele culturale deosebite ale Buzăului, iar pentru turiști reprezintă un punct de atracție emblematic.

Rodica URSACHI

Dr. în studiul artelor, UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Email: rodikamish@gmail.com

UNIVERSUL FEMININ ÎN CREAȚIA VALENTINEI RUSU CIOBANU

The feminine universe in the creation of Valentina Rusu Ciobanu

Ființa umană cu universul său complex întotdeauna s-a aflat în centrul atenției oamenilor de creație, care tind să-i dezvăluie particularitățile caracteristice fiecăreia, „esența spirituală” a personajului. În creația Valentinei Rusu Ciobanu, care deși a abordat variate subiecte tematice, un compartiment aparte îl constituie portretul, și care în multe cazuri prezintă metafore plastice și nu doar reproducerea mimetică a imaginii reale. Alături de personalități din sfera artistică a neamului nostru (poieți, scriitori, actori, regizori, artiști plastici ș.a.), pictorița reprezintă în pânzele sale și chipuri de femei, și care în funcție de

perioadă pot fi clasificate în: imagini de „fete”, „femei”, „bătrâne”; „așezate”, „în batic”, „în ie”, „cu mărgel”, „colhoznice”, „muncitoare”, „intelectuale”, „din domeniul artistic”, „autoportrete” etc. Chipurile feminine din pictura Valentinei Rusu Ciobanu apar în variate ipostaze – în cadrul naturii, în mediul ambiant, printre prieteni, în familie, și într-un diapazon larg de interpretări – visătoare, introverte, melancolice, calme sau energice, cuprinse de dor, pasiune sau sete de cunoștințe, în mișcare sau apatice, într-un monolog lăuntric sau dialog cu un interlocutor vizibil ori invizibil etc. (*Fată la fereastră* (1954), *Frumoasa* (1968–1969), *Dimineața. Micul dejun* (1979), *Citate din istoria artelor* (1978), *Sibila II* (1985) ș.a.).

Chipul feminin apare în arta sa permanent schimbat și reînnoit, în funcție de perioada de realizare și problema „plastică” propusă. În plan formal, plasticiana încearcă să transmită expresia imaginii femeii într-o optică subiectiv-convențională, utilizând deseori o cromatică vie de factură fovist-expresionistă (*Portretul Eleonorei Romanescu* (1966), *Femeie în profil* (1966), *Jenea* (1968), ș.a.). În plan conceptual, indiferent de idealurile estetice ale timpului, personajele în majoritatea cazurilor, au chipuri triste cu priviri detașate, dar cu o putere interioară viabilă, ascunsă în nostalgia visătoare (*Autoportret cu ochelari* (1974) ș.a.). Tratate prin prisma unor concepții ce țin de sfera „spiritualului”, chipurile feminine din lucrările Valentinei Rusu Ciobanu, evocă, de fapt, firea meditativă proprie a artistei.

Petru VÎRLAN

Drd., Școala doctorală Științe Juridice, USM

Email: petru.virlan@justice.gov.md

ÎMBOGĂȚIREA ILICITĂ, CONTROVERSE ȘI PERSPECTIVE ÎN DREPTUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA ȘI SPAȚIUL EUROPEAN

*Illicit enrichment, controversies and perspectives in the criminal law
of the Republic of Moldova and the European area*

Îmbogățirea ilicită este una dintre tipurile de corupție. În legislația penală a Republicii Moldova, câteva acte de corupție sunt în prezent penalizate, inclusiv răspunderea independentă pentru îmbogățirea ilicită, subiect pe care propunem

să îl analizăm. Unele țări europene a ratificat Convenția ONU împotriva corupției din 2003 utilizată ca model al corpus delicti relevant.

Majoritatea statelor Europene au mers pe calea de a nu incrimina îmbogățirii ilicite întrucât, se pot aplica și alte instrumente drept alternative de urmărire a averilor dobândite ilicit. Or, pentru a folosi mijloace de intervenție juridico-penale trebuie ca acest mecanism să se constituie ca o ultima ratio. În cazul nerespectării acestui principiu, se poate vorbi de un comportament abuziv al statului care folosește dreptul penal într-o manieră disproporționată, și constituind o problemă critică, care face obiectul unei dezbateri continue se referă la compatibilitatea îmbogățirii ilicite cu principiile drepturilor omului și la preocupările legate de percepția inversării sarcinii probei.

O analiză juridică critică a acestui articol arată sub aspect comparativ conținutul acestora, de la stat la stat și care sunt deficiențele semnificative care cu care se confruntă aceste țări în practică. Totodată articolul are în vedere un model teoretic al compoziției îmbogățirii ilicite din Republica Moldova în raport cu spațiul European precum și cu controversele acestora.

Nicoleta VORNICU

Dr. habilitat în arte vizuale

Director Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R, Iași

Expert Ministerul Culturii, România

Email: cmctaboriasi@yahoo.com

STUDIUL ANALITIC IMPLICAT ÎN REALIZAREA PROIECTELOR DE RESTAURARE A CLĂDIRILOR / MONUMENTELOR ISTORICE

*Analytical study involved in the realization of restoration projects
of historical buildings / monuments*

Restaurarea monumentelor și a clădirilor istorice a continuat timp de secole, însă acum se manifestă un interes din ce în ce mai mare pentru analiza materialelor cu valoare istorică. Metodologia cercetării este determinată în metodologia analitică bazată pe inducție și inferență în raport cu proiectele de restaurare.

Studiul analitic își propune să evidențieze poziția actuală și operațiunile de restaurare care se neglijează la întocmirea devizului de costuri în cadrul

elaborării proiectelor de restaurare a clădirilor. Aspecte neprevăzute în timpul restaurării unei clădiri pot să apară la nivelul componentelor artistice (stucaturi, picturi, mozaic, scări) etc.

Obiectivele prioritare ale investigării științifice au în atenție autentificarea materialelor, studiile de compatibilitate privind intervențiile de restaurare cu materiale noi și monitorizarea intervențiilor pe o anumită perioadă (mai mare de un an). Investigația științifică se poate realiza plecând de la utilizarea unor metode simple până la metode analitice complexe care sunt capabile să furnizeze date calitative și cantitative despre proprietățile materialelor specifice și fenomenelor de degradare.

Plecând de la multiplele sale implicații practice, investigarea științifică, prin diversele sale expertize, se regăsește în absolut toate etapele de valorificare a monumentului istoric. În atenția noastră s-a aflat o gama de metode științifice utile în cunoașterea problemelor unui monument sau clădiri, generate de o multitudine de factori și exprimate pe studii de caz. Cunoașterea acestor aspecte constituie principalele intrări ale sistemului de standardizare programat pentru proiectele de restaurare arheologică și istorică a clădirilor. Mai mult, clădirile istorice reprezintă epoca în care au fost construite și constituie un registru istoric al unei anumite comunități. În cele mai multe cazuri, astfel de clădiri atrag interesul lumii întregi, reprezentând importante destinații turistice.

Diana VRABIE

doctor în filologie, conferențiar universitar
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Muzeul Național al Literaturii Române din Iași

Email: dianavrabie.mnlr@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4936-4131

ORAȘUL BĂLȚI ÎN EVOCĂRILE INTERBELICE

The City of Balti in Interwar Evocations

Reconfigurat prin evocările, reportajele, relatările interbelice, de către publiciști, istorici, demnitari, cărturari, Bălțiul ne îndeamnă să-l descoperim și să-l reconsiderăm, ținând cont de evoluția sa complexă, care nu a beneficiat de atenția pe care ar fi meritat-o până acum. Or, presa interbelică ne relevă suficiente

mărturii despre edificarea sa în timp, despre etapele ființiale pe care le-a traversat, despre impactul determinărilor geopolitice, demografice, etnice ș.a. Astfel, se apleacă asupra Bălțiului dintre cele două războaie mondiale *scriitorii* (Dumitru Constantin Moruzi, Mihail Sadoveanu, Leon Donici, Geo Bogza, D. Iov, Nicolae Dunăreanu, Cassian R. Munteanu, G.C. Lecca, Constantin Virgil Gheorghiu), istoricii (Nicolae Iorga, Gheorghe Ghibănescu, Gheorghe G. Bezviconi, Ștefan Ciobanu, Constantin N. Tomescu), politicienii (Pan Halippa, Ion Pelivan, Emanoil Catelli), militarii (Scarlat Panaitescu, M. C. Schina), aviatorii, medicii, geologii, geografii etc., așa încât imaginea Bălțiului se completează nuanțat din acest continuum eterogen de experiențe, relevând un spațiu urban stratificat și flexibil.

Vom putea surprinde frământările sociale de dinaintea unirii, „stilul muscălesc” relevat în arhitectura, dar și mentalitatea orașului, străin încă de simțirea românească. Odată cu proclamarea autonomiei Basarabiei și formarea Sfatului Țării, respectiv, Unirea Basarabiei cu România, din 27 martie 1918, starea de spirit a Bălțiului se va schimba radical, iar materialele publicistice scot în evidență impactul pe care l-a avut Adunarea generală a Zemstvei din ținutul Bălților în procesul unirii Basarabiei cu Regatul României, dar și importanța acțiunilor de naționalizare a provinciei, între care, instituirea de catedre de limba română în liceele și școlile superioare din tot județul, organizarea de cursuri de limba românească pentru profesori și elevi, donații de carte românească, organizarea de concerte. De remarcat că G. Enescu concertează în repetate rânduri la Bălți, iar, în consecință, este fondată Societatea culturală și de binefacere „George Enescu”.

Sunt susținute o serie de conferințe culturale de către scriitorii notorii ai literaturii române, între care, Liviu Rebreanu, care își susține conferința în anul 1935, în sala cinematografului „Lux”, în ziua de 17 septembrie, la orele 17. 30. Era anul când Liviu Rebreanu împlinea vârsta de 50 de ani. Scriitorul a prefărat să-și sărbătorească jubileul printr-un ciclu de conferințe întitulate „George Coșbuc, poetul sufletului românesc”.

Un alt eveniment literar, care a marcat publicul a fost serata literară organizată de profesorul Ion Manolache de la Liceul „Ion Creangă”, în martie 1939 în sala teatrului „Scala”. Invitații seratei au fost scriitorii Ionel Teodoreanu, care a citit un fragment din romanul „La Medeleni”, Ion Minulescu, care și-a terminat recitalul cu legendara poezie „În orașul care plouă”.

Perioada interbelică remarcă un salt calitativ adecvat în toate sferele vieții ale mun. Bălți. Aici au funcționat cu succes teatrele Scala și Safo, cinematografele Flux și Modern, liceele „Ion Creangă”, „Domnița Ileana” și evreesc, biblioteca lui Shterenberg, librăriile „Progresul” și „Librăria Românească”.

După Unire, se atestază un număr impunător de publicații seriale: „Astra literară”, „Viața din Bălți”, „Revista Asociației învățătorilor din orașul și județul Bălți”, „Revista copiilor”, „Vocea Bălților”, „Curierul literar”, „Basarabia”, „Credința noastră”, „Anuarul Episcopiei Hotinului”, „Crenguța”. În anul 1938, la Bălți apare o nouă revistă „Flori de stepă”, directorul ei fiind Sergiu Grosu, puțin cunoscut în acea perioadă.

Tatiana ZAICOVSCHI

Dr. în filologie, IPC

Email: tanzai@mail.ru

TRADITIONAL VIEWS OF THE OLD BELIEVERS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA ABOUT THE NATURE OF DEATH AND ITS HARBINGERS

*Conceptii tradiționale ale credincioșilor de rit vechi ai Republicii Moldova
despre natura morții și prevestitorii acesteia*

This study is based on field studies realized in villages with compact residence of Old Believers in the Republic of Moldova. According to the traditional beliefs of the Old Believers, a person lives as long as he is allotted by God, and dies exactly as it was destined. Therefore suicide is considered a great sin, a violation of the Law of God: “You have to live the life that God intended for you, cut off this piece of time for you”. In the case of suicides, the priest does not perform the appropriate rite; they are buried on the edge, in the corner of the cemetery, and earlier even behind its fence. Those people who carried the coffin with a suicide in the cemetery had to “take a prayer from the priest”, because even this was considered a sin. Among the folk signs there are those that represent the harbingers of imminent death. Often they are associated with birds, for example, a swallow beats against the glass of a window. Also, sometimes, a few days before death, the appearance of large flies in large numbers is noted

from nowhere, something that has not been observed before. Informants also distinguish so-called “fatal dreams”, when a deceased relative insistently calls to him and can even actively pull; when a sleeper has a dream in which a house wall or stove collapses; when a person's tooth falls out in a dream, especially with blood – this means that a close, blood relative will die. According to informants, some features of human behavior in the near-death state make it clear that he will soon pass away. For example, he stops eating, and even if he wants to eat something, he is no longer able to do it – “he cannot swallow”. The informants spoke about the above-mentioned views, relying on their own experience and on the practices of their relatives and other villagers.

Radu-Dumitru ZAPOROJAN

Drd., Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Email: zaporojanradu@gmail.com

**IMAGINEA FEMEII ÎN FILMUL DOCUMENTAR
DE PROPAGANDĂ DIN R.S.S.M. ANALIZA MATERIALELOR
DE ARHIVĂ**

The image of women in propaganda documentaries from the Moldavian Soviet Socialist Republic. Archive analysis

Acest studiu are la bază analiza mai multor surse de arhivă extrase de la studioul „Moldova Film”, ce conțin numeroase filme sovietice de propagandă expuse pe teritoriul R.S.S.M. dar și a Uniunii Sovietice în general. Filmele la care am acces pentru studiu cuprind o varietate de subiecte și teme, de la reconstrucția orașului Chișinău după cel de-al doilea război mondial și până la premierele culturale din oraș, precum cele ale teatrului național din Chișinău. Prin aceste fragmente, înghețate în timp, voi încerca să identific și să evidențiez modul în care era expusă femeia pe peliculă, modul în care aceasta era prezentată publicului, atât din punct de vedere stilistic cât și a contextului ideologic și social. Vom identifica care sunt elementele cheie ce definesc imaginea femeii prin prisma acestor arhive filmate, dar și care sunt diferențele sau similaritățile cu spațiul vestului capitalist. La baza acestei analize vor sta reportaje în serie precum „Moldova Sovietică” (transliterat din *Молдова Советикэ*), „Viața în

imajini” (transliterat din *Вяца ын имажинь*) sau cele cu titlu unic: „Равная среди равных” (1949), Цвети Молдова! (1959).

**ȘTIINȚE EXACTE ȘI INGINEREȘTI;
ȘTIINȚE ALE VIEȚII; MEDICINĂ**

Aculina ARÎCU

Dr. habilitat în chimie, Institutul de Chimie, USM

Email: aculina.aricu@gmail.com

CHIMIA ÎN BENEFICIUL SOCIETĂȚII

Chemistry for the benefit of society

Știința chimică contemporană mondială se caracterizează prin realizări de proporții atât privind obținerea a noi substanțe cu proprietăți deosebite la scară nano, cât și în domeniul metodelor noi de analiză, inclusiv celor cuantochimice. În fond, toate aceste domenii ale chimiei moderne sunt prezente și se dezvoltă intens în Institutul de Chimie.

Institutul de Chimie ca instituție de cercetare avansată are ca obiectiv principal dezvoltarea unor domenii aliniată la temele moderne, stringente, ale cercetării europene și internaționale, totodată continuând domeniul clasic principal – Sinteza materialelor polifuncționale; metode și tehnologii avansate competitive pentru protecția mediului ambiant și procedee noi în analiza chimică și control, rezultatele cercetărilor fiind reflectate într-un număr important de lucrări publicate și brevete de invenție.

Obiectivul țintă constă în continuarea cercetărilor în direcția sintezei compușilor anorganici, organici, inclusiv a celor naturali și nanoparticulelor în calitate de substanțe biologice active pentru medicină, industrie și agricultură; aprovizionarea cu apă potabilă de calitate a populației republicii, valorificarea deșeurilor menajere și industriale, elaborarea metodelor de control analitic al poluanților în mediul ambiant, care vor contribui la soluționarea în cel mai scurt timp a problemelor importante pentru Republica Moldova.

Beneficiul pentru societate va fi cuantificat după implementarea rezultatelor științifice obținute în domeniile:

- Asigurării agriculturii cu preparate chimice inofensive pentru stimularea creșterii productivității și protecției plantelor;
- Asigurării populației cu apă potabilă și tratarea apelor reziduale;

- Asigurării populației cu medicamente autohtone de calitate în scopul diminuării celor de import.

Realizarea implementărilor propuse va contribui la diminuarea cantităților de produse scientintensive importate în Republica Moldova, precum și la obținerea de noi produse competitive pe piața mondială.

Valentina BANTEA-ZAGAREANU

Dr. în științe tehnice, UTM

Email: valentina.bantea@tpa.utm.md

POSSIBILITĂȚI DE IDENTIFICARE A PIGMENȚILOR LA PROCESAREA MATERIILOR OLEAGINOASE

Possibilities of identifying pigments in the production of oleaginous materials

Producția de culturi oleaginoase este o direcție prioritară pentru Republica Moldova, favorizată de clima temperată, solurile adânci și fertile. Aceasta are un rol deosebit în asigurarea securității alimentare a țării și integrarea în economia mondială. Pentru producerea și asigurarea populației cu produse de calitate este necesar controlul calității materiilor prime agricole și a produselor procesate.

Această lucrare propune să exploreze posibilitatea de utilizare a tehnologiilor în analiza digitală a imaginilor pe exemplul de apreciere a gamei de culori în uleiurile vegetale nerafinate obținute din semințe și fructe oleaginoase. Studiul este relevant pentru o analiză mai exactă și mai sensibilă a intensității culorii, care depinde de calitatea materialului sursă. Fiecare produs are propria sa culoare caracteristică, în primul rând datorită prezenței carotenoizilor și/sau pigmentilor de clorofilă. Unele uleiuri din semințe și fructe oleaginoase au o pigmentare destul de mare, posibil determinată de condițiile de recoltare, maturizare sau procesare. Conform analizei de culoare, s-a urmărit că carotenoidele și clorofila din semințe în procesul de extragere a uleiului se transferă în ulei; β -carotenule reduce oxidarea acizilor grași saturați și nesaturați ai uleiului în timpul depozitării pe termen lung; clorofila din semințe duce la pieirea celulelor și joacă un rol în comunicarea dintre cloroplaste și nuclei, precum și în adaptarea la intensitatea luminii și la alterare.

Analizând datele obținute, putem afirma posibilitatea fundamentală de utilizare a dispozitivelor mobile care rulează pe sistemul de operare Android în

evaluarea caracteristicilor de culoare ale obiectelor colorate. Metodele de analiză digitală a imaginilor sunt non-invazive. Acest lucru le face potrivite pentru utilizare în laboratoarele fabricii și pe teren. În plus, utilizarea posibilităților de comunicații mobile permite ca analiza să fie efectuată și de la distanță.

Valentina BANTEA-ZAGAREANU

Dr. în științe tehnice, UTM

Email: valentina.bantea@tpa.utm.md

COMPUȘI ANTIOXIDANȚI DIN STRUCTURA ULEIURILOR CU CARACTER PRO-OXIDANT

Antioxidant compounds from the structure of oils with a pro-oxidant character

Problemele de calitate, puritate și termenul de valabilitate al uleiurilor pot influența decizia de cumpărare a consumatorului. Principalul motiv pentru deteriorarea calității uleiului este oxidarea reziduurilor acide polinesaturate sub influența diverșilor factori, în timpul cărora se formează produse nedorite: conjugați de dienă, peroxizi lipidici și malondialdehidă. Profunzimea și intensitatea proceselor de oxidare depind de compoziția chimică a uleiului, de natura substanțelor adăugate pentru stabilitatea oxidativă a uleiului la depozitarea acestuia, umiditate, prezența microorganismelor, activitatea enzimelor, tipul de ambalare a uleiurilor vegetale și multe altele.

Reducerea ratei de oxidare a lipidelor este o direcție promițătoare pentru obținerea de produse alimentare de înaltă calitate unde se aplică metode combinate, inclusiv utilizarea unor substanțe biologic active cu proprietăți antioxidante (β -caroten, clorofilă, tocoferoli, vitamina C și E).

Obiectul principal de studiu a fost uleiul nerafinat din semințe de floarea soarelui, dovleac, in și fructe de arahide, obținut prin presare la rece. Rezistența lipidelor din uleiurile vegetale la degradarea oxidativă s-a apreciat după caracteristicile fizico-chimice în timpul depozitării. S-a constatat că tendința de oxidare este influențată de condițiile de depozitare, de temperaturi mai ridicate și de prezența luminii. Cea mai mare rată a proceselor oxidative, de 7 ori, a fost înregistrată în uleiul de in. Uleiul din semințe de in și fructe de arahide conține puțini antioxidanți, astfel când intră în contact cu oxigenul, se oxidează rapid și se polimerizează sub influența luminii solare. Creșterea valorilor de aciditate

urmărită în uleiul de in se poate explica prin prezența unui procent mai mare de trigliceride, care pot elibera acizi grași liberi în timpul procesului de extracție și, prin urmare, pot crește aciditatea uleiului. Uleiul de floarea soarelui conține antioxidant natural, α -tocoferol, însă cantitatea de 145...500 mg/kg nu poate împiedica procesul de degradare oxidativă a lipidelor. S-a demonstrat că valoarea peroxidului a ajuns de la 4.8 la 27.3 mmolO₂/kg ulei. În uleiul din semințe de dovleac, procesul oxidativ este mai stabil decât în alte uleiuri studiate. Din date rezultă că prezența compușilor cu caracter pro-oxidant, β -caroten, tocoferoli și flavonoizi, încetinește oxidarea acizilor grași ai uleiului, de 1,7 ori. Însă componentele antioxidante prezente în uleiul din semințe de dovleac se deteriorează în timp, iar cantitatea de produse de oxidare crește odată cu durata de păstrare. În rezultat uleiul din semințe de dovleac are cel mai lung termen de valabilitate și este cel mai bogat în nutrienți. Pentru a evita degradarea uleiurile trebuie depozitate în ambalaje protejate cu UV, tratate cu dioxid de sulf, în vid sau în atmosferă de dioxid de carbon sau azot.

* Studiu privind evaluarea gradului de afectare oxidativă în matricile de origine non animală

Compuși antioxidanți din structura uleiurilor în anumite condiții pot manifesta caracter pro-oxidant.

Semințele, fructele oleaginoase, de asemenea uleiurile, sunt căutate pe piață și valorificate pe scară largă în industria alimentară, medicină, fitocosmetică, farmaceutică și multe alte domenii.

Alexandra BARGAN

Research Assistant, doctor in chemistry
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Iași

Email: anistor@icmpp.ro

George ȘTIUBIANU

Research Assistant, doctor in chemistry

Email: george.stiubianu@icmpp.ro

Mihaela DASCĂLU

Senior Researcher, grd. III, doctor in chemistry

Email: amihaela@icmpp.ro

Corneliu COJOCARU

Senior Researcher, grd. I, doctor in chemistry

Email: cojocaru.corneliu@icmpp.ro

Ana Maria MACSIM

Research Assistant, doctor in chemistry

Email: macsim.ana@icmpp.ro

Adrian BELE

Research Assistant, doctor in chemistry

Email: bele.adrian@icmpp.ro

Alina SOROCEANU

Research Assistant, doctor in chemistry

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Iași

Email: lazar.alina@icmpp.ro

MEMBRANE PE BAZĂ DE POLISULFONE CU SILSESQUIOXANI FUNCȚIONALIZAȚI. CARACTERIZARE ȘI PERSPECTIVE PENTRU APLICAȚII DE MEDIU

*Polysulfone-based membranes with functionalized silsesquioxanes.
Characterization and perspectives for environmental applications*

Polysulfone is commonly used as the polymer matrix for designing new mixed matrix membranes (MMM), in this case by physical blending with compatible inorganic fillers as polyhedral oligomeric silsesquioxanes (POSS). The reason polysulfone was chosen as polymer matrix is its superior chemical and thermal stability. These characteristics are attributed to its special structure, the iterative phenylene rings supplies an inflexible backbone which is resistant up against molecule rotation and keep molecule immobility. The polysulfone is one of the most used polymer matrix for the separation of CO₂ as it is absorbed particularly into the polymer matrix. The major enhancement in membrane technology is represented by the addition of inorganic materials in polymer matrix to form MMMs. This can enhance the permeability of CO₂ while maintaining a high selectivity towards CO₂ gas. The addition of inorganic fillers into polymer matrix has a relevant effect on the MMM's gas separation performance as it is capable to modify the gas transport properties through the membrane. Emerging inorganic fillers such as POSS have been investigated in many fields of engineering and science and it was proved that they enhance the gas transport properties of MMMs. POSS possesses unique cage structure and nano-scale diameter. POSS is a hybrid of inorganic and organic composition, $R_n(SiO_{1.5})_n$ where the

R group can be from a wide range of the organofunctional group. It has a size of 1-3 nm which is the smallest possible silica particles. Because of the organic group attached to the POSS cage, it can be simple incorporated into a polymer matrix. The organic group provides resin compatibility whereas the various functionalities on POSS can be used to bind on various fillers to form nanomaterials. MMMs have some limitations. The agglomeration of nanofillers in the polymer matrix seems to be a big challenge faced in the fabrication of MMMs. Due to the small size of nanoparticles; they usually have high surface activity. The particles tend to concentrate and form aggregates. Because of the agglomeration of fillers, some defects are made in the MMMlike large pores and macro-voids which cannot be reached by polymer segments. These defects in the polymer matrix would degrade the gas separation performance. The interface compatibility between the polymer and inorganic filler determine the success of MMMs preparation. The adhesion problem at the polymer/filler interface results in voids formation which change in a negatively way the performance of gas separation as gas molecules could pass through the voids, making MMMs less selective. The objective of this research was to study the effect of the POSS's introduction in the polysulfone matrix in order to use its in environmental applications.

* **Acknowledgments:** This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P2-2.1-PED-2021-3900, within PNCDI III.

Teofana BIBIRE

Student, Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr.T. Popa”, Iași

Email: teofanabibire@yahoo.com

RAȚIONAMENTUL CAUZAL ÎN DOMENIUL BOLILOR NETRANSMISIBILE

Causal reasoning in the field of non-communicable diseases

Conceptul de cauzalitate reflectă complexitatea conexiunii și interacțiunii între cauză și efect. Criteriile Bradford Hill, cunoscute altfel sub numele de „criterii Hill” pentru cauzalitate, sunt un grup de nouă principii care pot fi utile în stabilirea dovezilor epidemiologice ale unei relații cauzale între o

cauză presupusă și un efect observat și au fost utilizate pe scară largă în cercetarea din domeniul sănătății publice.

Instrumentele și tehnicile avansate care s-au dezvoltat în ultimele decenii în toate disciplinele științifice au completat aplicarea și interpretarea criteriile Bradford Hill și în bolile netransmisibile.

Lucrarea se referă modul de aplicare a criteriilor Hill în secolul XXI, acestea au fost scrise ca linii directoare flexibile sau considerații menite să ghideze investigațiile epidemiologice și să ajute la inferența cauzală. Pe măsură ce lumea cercetării epidemiologice s-a schimbat și s-a extins, criteriile pentru determinarea inferenței cauzale trebuie să evolueze în mod similar.

Deși interpretările specifice ale fiecărui criteriu au evoluat de-a lungul timpului, conceptele care stau la baza fiecărui criteriu pot fi aplicate la o varietate de metodologii pentru a răspunde întrebărilor legate de cauzalitate în domeniul bolilor netransmisibile.

Natalia BÎRCĂ

Institutul de Chimie, USM

Adina ORGAN

USMF „Nicolae Testemițanu”, Facultatea de Farmacie

Tamara COTELEA

USMF „Nicolae Testemițanu”, Facultatea de Farmacie

Alic BARBA

Institutul de Chimie, USM

Veaceslav KULCIŢKI

Dr. hab. în chimie, Institutul de Chimie, USM

Email: birca.natalia96@gmail.com

ACIDUL ROZMARINIC: EXTRAȚIE, BIOACTIVITATE ȘI APLIȚII PRACTICE

Rosmarinic acid: extraction, bioactivity and practical applications

Acidul rozmarinic este un compus polifenolic, ester al acidului cafeic, ce se găsește din abundență în speciile familiei *Lamiaceae* a cărei reprezentanți sunt rozmarinul (*Rosmarinus officinalis* L), din care a fost izolat pentru prima dată (Scarpati și Oriente, 1958), salvia (*Salvia officinalis* L), busuiocul

(*Ocimum tenuiflorum* L), melisa (*Melissa officinalis* L) și multe altele. Interesul sporit față de acidul rozmarinic este datorat numeroaselor proprietăți bioactive, printre care putem evidenția activitatea antioxidantă, antibacteriană, antiinflamatoare, precum și eficacitate protectoare asupra rinichilor, ficatului și sistemului cardiovascular.

Lucrarea de față prezintă rezultatele noastre recente care au condus la elaborarea unei metode de obținere a unui extract îmbogățit în acid rozmarinic din deșeurile de producere a uleiului esențial de levănțică (*Lavandula angustifolia* L). Identificarea și dozarea cantitativă a acestuia a fost realizată în baza unei mostre de acid rozmarinic, izolată din frunze uscate de melisă, utilizând metoda de Rezonanță Magnetică Nucleară Cantitativă (q-RMN). Avantajul acestei metode constă în precizia înaltă cu care se pot identifica compuși în stare pură, cât și în amestecuri atât calitativ cât și cantitativ. Mai mult de atât la analiza amplă a datelor din literatura de specialitate s-au identificat puține studii care ar determina concentrațiile acidului rozmarinic în surse naturale prin metoda spectroscopică q-RMN.

Vladislav BLONCHI

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID 0000-0001-8628-6756

Email: blonschivlad@mail.ru

Viorica GLADCHI, dr. USM

ORCID 0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@gmail.com

Angela LIS, USM

ORCID 0000-0003-1111-7485

Email: angelalis85@yahoo.com

Elena BUNDUCHI, USM

ORCID 0000-0003-2275-9918

Email: egbunduchi@gmail.com

**IMPACTUL UNOR FORME FARMACEUTICE CU PRINCIPIUL
ACTIV VITAMINIC ASUPRA PROCESELOR DE AUTOPURIFICARE
CHIMICĂ A APELOR**

The impact of some pharmaceutical forms with active vitamin principles on the processes of chemical self-purification of waters

În scopul evaluării aportului vitaminelor grupului B din formele farmaceutice asupra proceselor de autopurificarea apelor naturale, inițial, au fost stabilite condițiile optime pentru modelarea sistemelor în care vitaminele au rol de potențiali poluanți. În studiu, au fost selectate 2 vitamine: vitamina B₆ (*piridoxina*), care este comercializată sub formă de soluție injectabilă (fiolă de 1 mL cu conținutul de 50 mg/mL) și vitamina B₉ (*acidul folic*), sub forma de comprimate de 5 mg.

Din totalitatea metodelor verificate de determinare a conținutului vitaminei B₆, a fost selectată metoda spectrofotometrică cu utilizarea soluției tampon fosfat cu pH 7, care deplasează maximum de absorbție de la 291 nm (solvent HCl 0,1N) la 328 nm (solvent sol. tampon fosfat), valoare ce nu coincide cu maximele altor substraturi din sistemele modelate. În cazul vitaminei B₉, a fost selectată metoda spectrofotometrică directă, dar a fost substituit solvenul apă distilată cu soluția de NaOH 0,1 N, ceea ce duce la modificarea esențială a solubilității vitaminei.

Datele obținute denotă că vitamina B₆ se oxidează de către oxigenul dizolvat, iar vitamina B₉ este stabilă la valorile tipice ale pH-ului apelor naturale. Rezultatele cinetice ale fotolizei vitaminelor denotă faptul că piridoxina se supune fotolizei directe și mai mult celei induse de radicalii OH, vitezele proceselor fiind de ordinul 10⁻⁸-10⁻⁹ M/s ([B₆]₀=1·10⁻⁴ M), pe când valorile vitezelor pentru vitamina B₉ în aceleași condiții, sunt de ordinul 10⁻¹⁰ M/s și mai mic.

Așadar, a fost stabilit că prezența vitaminelor B₆ și B₉ în apele naturale va duce la consumul echivalenților oxidativi, prin urmare la încetinirea proceselor de autopurificare chimică. Vitamina B₉ în mediul acvatic este persistentă, din cauza solubilității mici în apă, ceea ce necesită un timp mai mare pentru transformarea acesteia. Vitamina B₆ se va transforma cu o viteză mult mai mare, grație susceptibilității înalte la echivalenții oxidativi.

* Lucrarea a fost realizată în cadrul Programului de stat 20.8009.5007.27 „Mecanisme fizico-chimice ale proceselor redox cu transfer de electroni implicate în sisteme vitale, tehnologice și de mediu”

SOLUȚII POTENȚIALE PENTRU PREVENIREA ACUMULĂRII HISTAMINEI ÎN BRÂNZETURI

Potential solutions to prevent histamine accumulation in cheese

Histamina este un compus organic azotat sintetizat exclusiv prin decarboxilarea oxidativă a aminoacidului L-histidină de către enzima L-histidindecaboxilază. Procesul de fermentare în produsele alimentare sau conservarea necorespunzătoare a acestora poate duce la formarea unor concentrații mari de histamină. Histamina acumulată în produsele alimentare poate provoca simptome cu efecte toxice asupra consumatorilor, în special cei care prezintă hipersensibilitate la această aminabiogenă.

O concentrație mare de compuși nutritivi, supuși modificărilor biochimice în perioada de maturare a brânzeturilor împreună cu microbiota specifică din culturile starter utilizate, fac din brânzeturile o matrice ideală pentru acumularea de histamină. Au fost identificate o varietate mare de microorganisme care pot produce histamina în produsele lactate. În funcție de originea și scopul acestora, microorganismele producătoare de histamină în brânzeturile sunt cele conținute natural în lapte, adăugate (culture starter) și din contaminări în timpul obținerii și manipulării laptelui în timpul procesului tehnologic.

În acest context, este important să fie găsite soluții pentru obținerea de brânzeturile fără histamină. Astfel, producția de histamină în brânzeturile poate fi controlată prin practici de bună igienă, implementate în timpul procesului de fabricație; controlul temperaturilor de maturare și păstrare; controlul valorii pH-ului; controlul concentrației de sare; aplicarea tehnologiilor emergente în tratarea termică a laptelui ca materie primă; utilizarea tulpinilor specifice de microorganisme cu capacitate de degradare a histaminei.

Pentru a obține un produs sigur, cu termen de valabilitate extins, este necesar să se aplice tratamente de conservare a laptelui care să contribuie la reducerea încărcăturii microbiene și să garanteze siguranța laptelui în procesul de fabricare a brânzeturilor.

* Rezumatul și comunicarea au fost elaborate în cadrul Proiectului de Stat 20.80009.5107.09 Ameliorarea calității și siguranței alimentelor prin biotehnologie și ingineria alimentară.

Elena BUNDUCHI

USM

ORCID 0000-0003-2275-9918

Email: elena.bunduchi@usm.md

Viorica GLADCHI

dr. în chimie USM

ORCID 0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@usm.md

**STUDIU PRIVIND IMPLICAREA UNOR COMPONENTE
AI TENULUI ÎN PROCESELE DE OXIDARE ACTIVIZATE
DE RADIAȚIILE UV**

Study on the involvement of some components of the skin in the oxidation processes activated by uv radiation

Una dintre cauzele îmbătrânirii tenului sunt considerate radiațiile solare UV, care, la rândul lor se numără printre factorii ce contribuie la generarea particulelor active ale oxigenului. Este cunoscut faptul că pielea se opune acțiunii particulelor active prin antrenarea sistemelor antioxidante proprii, totodată, se intervine și din exterior prin aplicarea pe piele a produselor cosmetice fotoprotectoare.

Au fost realizate cercetări pentru a stabili comportamentul substanțelor din complexul NMF (NMF – natural moisturizing factor) al pielii în procesele de oxidare activizate de radiațiile UV. Obiectele cercetării au fost compușii: glicina, alanina și ureea. Metoda de cercetare aplicată a fost metoda acceptorilor concurenți: H_2O_2 – sursă de radicali OH; p-nitrozodimetilanilina (PNDMA) – substrat concurent pentru radicalii OH. Sistemele au fost supuse iradierii cu lumină monocromatică ($\lambda=365$ nm) care face parte din spectrul radiațiilor solare care ajung la suprafața pământului.

Evaluarea comportamentului substratelor atunci când în sistem sunt prezenți radicalii OH^* , generația rezultat al acțiunii radiațiilor UV, au demonstrat

că ureea și glicina câștigă concurența pentru radicalii OH^{*} în fața PNDMA. Datele experimentale obținute la iradierea sistemelor ce conțin alanină au demonstrat că aceasta participă în procesele de regenerare a radicalilor OH^{*}.

Deci, încorporarea glicinei și ureei în formulele de produse cosmetice ar aduce o plus valoare produselor cu efect de hidratare, deoarece acestea vor crește efectul de îngrijire a tenului prin prevenirea fotoîmbătrânirii. Nu este recomandată folosirea alaninei în calitate de ingredient cu acțiune hidratantă, pe motiv că aceasta susține realizarea proceselor de oxidare radicalică.

* Lucrarea a fost realizată în cadrul Programului de stat 20.8009.5007.27 „Mecanisme fizico-chimice ale proceselor redox cu transfer de electroni implicate în sisteme vitale, tehnologice și de mediu”

Galina BUTA

Dr., conf. univ., catedra Medicină de Familie

USMF „Nicolae Testemițanu”,

Email: galina.buta@usmf.md

Wissam NASSER

USMF „Nicolae Testemițanu”

VEȘTILE PROASTE ÎN ÎNGRIJIREA PALIATIVĂ

The bad news in palliative care

Transmiterea de vești proaste este o responsabilitate a medicilor. Vestea proastă este știrea cu impact asupra perspectivei pacientului. **Scopul** constă în evaluarea complexă a cazurilor de dezvaluire a știrilor proaste, pentru a analiza impactul informației asupra calității vieții pacienților. **Materiale și metode:** Cercetarea s-a realizat folosind sinteza narativă a literaturii de specialitate din Biblioteca Științifică Medicală, HINARI, PubMed, Hindawi, Google Scholar. Au fost analizate 64 de publicații, selectate după sintagmele: vestea proastă, paliativă, informația tristă, știri care schimbă viața. **Rezultate:** Comunicarea este dificilă mai ales când medicul are o relație de lungă durată cu pacientul, când acesta este tânăr sau se anticipează rezultatul nefast. Procesul de transmitere a veștii proaste are impact emoțional înalt, deoarece este însoțit de frica de a nu dăuna, emoții necontrolate, discomfort de a întreține dialog despre boala incurabilă, necompliance, furie și disperare. Detașarea emoțională a medicilor de

pacienți poate împiedica adoptarea pe termen lung a acestora. Elementele de dezvoltare a relației medic-pacient sunt compasiunea, empatia, abilitatea de a comunica, utilizarea limbajului adecvat, implicarea pacientului în procesul decizional, consilierea centrată pe pacient și sensibilitatea la convingerile culturale și personale ale pacientului. Neglijarea stării emoționale ar putea exacerba suferința pacientului.

Concluzii: Procesul de comunicare a veștilor proaste este dificil, necesită talent și implică emoții bilaterale. Abilitatea de a comunica este esențială și are impact substanțial asupra comportamentului.

Ioana CALIGA

Disciplina de igienă, DMP, USMF „Nicolae Testemițanu”

Email: ioana.gradinari@gmail.com

INTERRELAȚIA DINTRE VIAȚĂ ȘI SCHIMBAREA CLIMEI

The interrelationship between life and climate change

Viața afectează compoziția atmosferei și, prin urmare, clima, deoarece diversele forme de viață preiau și eliberează gaze precum dioxidul de carbon, metanul și oxigenul în rate diferite. Condițiile climatice ajută la modelarea diferitelor ecosisteme și habitate de pe tot globul. Un anumit climat poate fi benefic pentru un organism și devastator pentru altul.

Schimbările climatice apar ca urmare a unui dezechilibru între radiațiile calorice de intrare și de ieșire în atmosferă, sunt asociate cu modificări ale mediului fizic al planetei și afectează viața pe tot globul pământesc. Dar totuși, există un echilibru dinamic între viață și climă, obținut prin procese de aclimatizare și adaptare.

Adaptarea la consecințele schimbărilor climatice și prevenirea agravării schimbărilor climatice sunt provocări cheie pentru societate. Adaptarea este deosebit de importantă în țările în curs de dezvoltare. Factorii politici trebuie să implementeze strategii adaptative personalizate, în special în rândul populațiilor vulnerabile. Controlul riscurilor pentru sănătatea populației nu poate fi implementat eficient doar la nivel local, dar sunt necesare politici internaționale coordonate.

Prevenirea este o abordare cheie. Numeroase țări lucrează împreună sub umbrela Convenției-cadru a Națiunilor Unite privind schimbările climatice. Dacă se ating obiectivele de reducere ale emisiilor de gaze cu efect de seră, clima poate ajunge la un echilibru nou și potențial acceptabil. Recomandarea IPCC este de a menține încălzirea globală sub 1,5°C, ceea ce ar evita daunele ireversibile asupra vieții pe pământ.

Concluzii. Schimbările treptate ale climei sunt mai ușor de adaptat decât schimbările bruște, iar acest lucru este cu siguranță adevărat pentru oameni. Dezvăluirea schimbărilor climatice din trecut este cheia pentru înțelegerea schimbărilor prezente și viitoare ale climei. În același timp, este greu de prezis detaliile efectelor specifice ale schimbărilor climatice asupra vieții.

Vladislav CALDARI

Dr. în științe biologice, Institutul de Zoologie, USM

Email: vlad.caldari@mail.ru

ORCID:0000-0002-8114-6751

RĂSPÂNDIREA SPECIILOR DE LILIECI ÎN ADĂPOSTURILE SUBTERANE DE PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA

*Distribution of bat species in underground shelters on the territory
of the Republic of Moldova*

Chiroptera on the territory of the Republic of Moldova began to be researched at the end of the 1950s. Currently, there are 21 species of bats on the territory of the Republic of Moldova, and most of them are found in the central and northern areas of the country, because they have favorable conditions of existence, have shelters for hibernation and reproduction, represented by caves, abandoned mines, forests with deciduous trees, as well as the most diverse types of constructions for anthropophilic species. Our research was carried out between 2013 and 2022 in the central and northern areas of the republic. The underground shelters of natural and anthropogenic origin were studied – the caves from Brânzeni, Buzdugeni, Vâșcăuți, the abandoned stone mines from Cricova, Goianul Nou, Saharna, Bâcioc, Gordinești, Cupcini, Vâșcăuți, Mașcăuți, Molovata, Molovata Noua, Holercani, Trebujeni, Varnița. In the conducted research, the following species were captured and identified: *Rhinolophus*

hipposideros, *Myotis myotis*, *M. blythii*, *M. bechshteinii*, *M. daubentonii*, *M. dasycneme*, *M. mystacinus*, *Barbastella barbastellus*, *Eptesicus serotinus*, *Plecotus austriacus* and *P. auritus*. The dominant species in the northern area is *M. blythii* which constitutes 97% of all identified individuals, and the other species constitute 3%, found in the mines of Gordinești, Cupcini and the caves of Buzdugeni and Brânzeni. In the central area of the country, the most populated underground shelters are those in Cricova, Mașcăuți, Goianul Nou, Bîcioc and Molovata Nouă. The anthropogenic factor, as well as the climatic factor, still remain the ones that delimit the distribution area of many species of bats.

Viorica CAZAC

Ph.D., *Nicolae Testemitanu* State University of Medicine and Pharmacy

Email: viorica.cazac@usmf.md

<https://orcid.org/0000-0002-2449-2084>

THE ROLES, RESPONSIBILITIES AND CHALLENGES OF THE EMP TEACHER

The great impact and challenges related to globalization on higher education institutions is obvious and indisputable. Due to these major changes in terms of expanded communication and collaboration, there is a tendency to develop the so-called language for specialists, which differs from everyday language in the specification of terminology and text content. In this regard, there is a huge demand in providing specific conditions, informational basis, cross-border education in order for the system to function properly, as well as entailing adequate professional formation of both future specialists and teaching staff. This paper will describe the main roles and responsibilities of an ESP/EMP teacher, as well as issues, tasks and challenges they encounter during the course.

Elena CIOBANU

Dr., conf. univ., Disciplina de igienă, USMF „Nicolae Testemițanu”

Cătălina CROITORU

Dr., conf. univ., Disciplina de igienă, USMF „Nicolae Testemițanu”

Alina FERDOHLEB

Dr., conf. univ.

Catedra de Medicină socială și management „Nicolae Testemițanu”, USMF

Email: alina.ferdohleb@usmf.md

**FENOMENUL DE REZISTENȚĂ LA ANTIBIOTICE ÎN ȚĂRILE CU
VENITURI MICI ȘI MIJLOCII: PRIN PRISMA INSTRUMENTULUI
„CUNOȘTINȚE, ATITUDINI ȘI PRACTICI ALE MEDICILOR”**

*Antibiotic resistance phenomenon in low and middle income countries:
through the prism of knowledge, attitudes and practices of doctors with
higher education*

Scopul. Evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și practicilor medicilor cu referire la fenomenul de rezistență la antibiotice și elaborarea algoritmului de combatere a acestui fenomen în țările cu venituri mici și mijlocii. **Material și metode.** A fost realizat un studiu primar. În studiu au participat 107 medici din instituțiile medico-sanitare din Republica Moldova. Instrumentul a fost aprobat în cadrul a două Comitete de Etică: Ministerul Sănătății – 26.01.2022, nr. 1245 și USMF „N. Testemițanu” – 09.01.2022, nr. 4. Respondenții au completat un chestionar structurat în patru compartimente: cunoștințe, atitudini, practici și date personale. Datele au fost prelucrate statistic în IBM SPSS-27. **Rezultate.** Eșanionul a fost divizat în lotul A (medicii care prescriu antibiotice) – 43,93% și lotul B (medici care nu prescriu antibiotice) – 56,07%. Vârsta medie – 41,3±1,05 ani, vechimea de muncă – 16,52±1,11 ani. Din medicii chestionați 91,6% (95%: ÎÎ, 85,2-95,8) au afirmat că posedă cunoștințe suficiente privind utilizarea antibioticelor; iar cu afirmația că „utilizarea nejustificată a antibioticelor le face să devină ineficiente” au fost de acord 100% medici. La prescrierea tratamentului medicii au luat în calcul rezistența la antibiotice în 68,2% (95%: ÎÎ, 59,0-76,5). Au manifestat hotărâre în timpul prescrierii antibioticelor – 43,9% (95%: ÎÎ, 34,8-53,4). Pentru a stabili agentul cauzal medicii au indicat investigații de laborator în 73,8% (95%: ÎÎ, 56,5-89,5), iar antibiograma a fost indicată în 69,2% (95%: ÎÎ, 52,7-87,2). Au fost semnalate 37,4% (95%: ÎÎ, 24,9-53,3) când medicii

au prescris antibiotice la solicitarea pacienților, iar în 34,6% (95%: ÎÎ, 22,4-50,2) pentru a menține relația cu pacientul. **Concluzie.** Marea majoritate a medicilor cunosc despre fenomenul de rezistență la antibiotice, însă o parte din ei nu manifestă atitudini și practici corespunzătoare. Cunoștințele lotului B (medici care nu prescriu antibiotice: cercetători, cadre didactice universitare, etc.) este mai înalt în comparație cu lotul A (medici clinicieni). Acest fapt argumentează necesitatea realizării acțiunilor concrete pentru a crește gradul de conștientizare și de abordare practică a problemei și a reduce efectele negative ale fenomenului.

* Cercetările realizate în cadrul proiectului **multinațional** *Phage treatment and wetland technology as intervention strategy to prevent dissemination of antibiotic resistance in surface waters (PhageLand)*, cifru: 22.80013.8007.1M

Maria COCU

Dr. în științe chimice, conferențiar cercetător

Institutul de Chimie

Email: mariacocu@gmail.com

ACADEMICIANUL NICOLAE GĂRBĂLĂU – PATRIARHUL CHIMIEI COORDINATIVE

Academician Nicolae Garbalau – the patriarch of coordination chemistry

Academicianul Nicolae Gărbălău (n. 04.08.1931 – d. 20.02.2006) este un savant notoriu de talie mondială, organizator și însuflețitor al cercetărilor științifice în domeniul chimiei anorganice, coordinative și supramoleculare, fondator al *Școlii științifice în domeniul chimiei coordinative* de rezonanță națională și internațională. Domnia sa a avut un aport semnificativ la dezvoltarea unui domeniu nou de *sinteză templată* – proces în care ionul de metal sau un alt centru, ce dispune de o stereochimie și stare electronică definită, servește drept matrice pentru sinteza produșilor din blocuri corespunzătoare, sinteza cărora este dificilă sau imposibilă în alte condiții. În munca sa nobilă, profesorul Nicolae Gărbălău a aplicat procesele template la asamblarea unor compuși macrociclici și a predecesorilor lor care și-au găsit aplicabilitate în calitate de coloranți ai maselor plastice, catalizatori la vopsirea țesuturilor, agenți de solidificare a rășinilor epoxidice și în producerea materialelor dielectrice pentru electronică. Certitudinea savantului era că reacțiile template deschid noi perspective de

aplicații practice majore a compușilor obținuți în farmaceutică, biotehnologie, medicină etc.

Savantul Nicolae Gărbălău a lăsat un patrimoniu de peste 600 de lucrări științifice, inclusiv patru monografii și 32 de brevete de invenție. Cu îndrumarea științifică a Domniei sale au fost pregătite și susținute 29 de teze de doctor și două teze de doctor habilitat în științe chimice. Noua și prolifică generație de chimiști crescută de către academicianul Nicolae Gărbălău activează în diverse instituții de cercetare și universități din Republica Moldova, Ucraina, Rusia, SUA, Franța, Italia, Marea Britanie, Austria, Elveția, Iugoslavia, Vietnam.

Evoluția vieții științifice a Institutului de Chimie nu poate fi concepută fără substanțiala contribuție a academicianului Nicolae Gărbălău, în cadrul căruia a activat circa 40 ani. În perioada anilor 1995–2003 Dumnealui a stat la cârma acestei instituții purtând-o pe cele mai înalte culmi ale succesului cu multă dibăcie, răbdare și dăruire.

Numele academicianului Nicolae Gărbășău a fost și va continua să fie un nume de referință în domeniul vast al chimiei coordinative.

* Rezultatele au fost realizate în cadrul proiectului din Programul de stat (2020–2023) finanțat de ANCD cu titlul: „Elaborarea noilor materiale multifuncționale și tehnologii eficiente pentru agricultură, medicină, tehnică și sistemul educațional în baza complexelor metalelor „s” și „d” cu liganzi polidentati” (cifrul: 20.80009.5007.28).

Ecaterina COVACI

Dr. în chimie, USM

Email: ecaterina.covaci@enl.utm.md

ASPECTE FIZICO-CHIMICE ALE STABILITĂȚII VINURILOR TINERE

Physico-chemical aspects of the stability of young wines

Stabilitatea vinului este o calitate esențială, solicitată de consumatori. Nu este suficient ca vinul să fie limpede în momentul îmbutelierii, dar trebuie să rămână așa în timpul conservării sau păstrării lui.

Compoziția vinului este foarte complexă și variată, care depinde de mai mulți factori, printre care regăsim: solul, recolta, condițiile meteorologice,

tehnicele de vinificație și tehnologiile de stabilizare a vinului. Vinul este compus pe de o parte din constituenți nevolatili care se prezintă în concentrație mare și pe de altă parte dintr-o fracțiune volatilă de 800 de compuși care constituie o mare varietate, fiind extrem de importanți pentru aroma vinului.

Mai multe studii fizico-chimice au stabilit existența constituenților în două faze: coloizi și macromolecule ale vinului. Particulele pot fi fin dispersate în vin – etanol, glicerol, acizi organici, compuși fenolici, minerali și aromatici; o bună parte sunt prezente în formă de miceli coloidale cu dimensiunea de 0,1-1 nm și macromolecule: polizaharide, proteine, pectine, compuși polifenolici; altele au dimensiunea miceliilor macromoleculare de la 3-300 μm. Acești compuși în anumite condiții (modificarea pH, temperatură, gradul de alcool, altele) se transformă în particule floculante și destabilizează vinul, modificându-i caracterul aromatic și fizico-chimic. Sedimentarea lor poate fi realizată prin finisare, tratamente termice și chimice ale vinurilor.

Mecanismul de acțiune predominant al substanțelor de clarificare și/sau stabilizare a vinului constă în formarea de particule coloidale, care prin floculare sau aglomerare precipită gravitațional. Acești coloizi destabilizați sunt puși în contact prin trei procese fizice și anume: difuzia browniană, frecarea fluidelor și sedimentarea gravitațională.

Metoda de stabilizare a acestor vinuri trebuie să mențină conținutul și proprietățile organoleptice la valori înalte, trebuie să evite modificarea chimică a acestora și trebuie să asigure stabilitatea pe termen lung. Stabilitatea vinului depinde de mai mulți factori, printre care regăsim conținutul: acizi organici (în special acid tartric), minerale (ioni de K^+ , Ca^{2+} , $Fe^{2+/3+}$), microorganisme vii, compuși proteici și fenolici, temperatura de depozitare et al. Scopul lucrării a fost de a studia influența metodelor de stabilizare a vinurilor tinere asupra parametrilor fizico-chimici, cromatici, organoleptici și indicilor de stabilitate.

Rezultatele studiului au evidențiat fenomenul de stabilizare a compușilor aromatici, coloidal și cristalini din vinuri tinere prin clarificare la temperaturi negative de $-5^{\circ}C$ în condiții de producție. În plus, s-a stabilit schema optimă de stabilizare a vinurilor tinere, care include: utilizarea agenților de clarificare în vinul răcit la $-5^{\circ}C$ în doză de $1,5\div 1,75$ g/L, menținerea în aceste condiții până la stabilizare și filtrare la aceeași temperatură. Procesul descris asigură un produs sănătos și echilibrat, cu valoare nutritivă bună și calitate organoleptică.

INTEGRAREA METODOLOGIEI DE CERCETARE ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL ȘCOLAR

Integrating research methodology into the school educational system

În contextul lumii contemporane, reformele educationale din lume și din țară, analizate la foruri naționale și internaționale, cum este UNESCO, au dus la regândirea educației pe dictonul „a învăța prin cercetare”. Constituirea unui sistem educațional modern în Republica Moldova reprezintă nu doar un demers cu grad sporit de impact social și economic racordat atât la prezent, cât și, mai ales, la viitor, dar și una dintre premisele de valoare ale integrării europene, ale tehnologiilor progresive și formării elevului ca viitor individ integrat într-o societate în continuă schimbare.

În vederea asigurării calității și dezvoltării sistemului educațional, cercetarea este absolut necesară activității de instruire, așa dar subiectul articolului dat se referă la dezvoltarea și formarea competențelor de cercetare științifică și practică la elevii claselor gimnaziale în cadrul Liceului Moldo Finlandez din mun. Chișinău, prin introducerea în programul de studii a disciplinei opționale „**Dezvoltarea prin cercetare**”. Accentul fiind pus pe aspectul practic desfășurat în baza culturii investigaționale, învățării prin cercetare, care oferă elevilor posibilitatea de a studia Fizica prin proiecte, lucrări practice, lucrări de laborator, experimente ceea ce dezvoltă la elevi aptitudini de a modela, a crea, a experimenta și a învăța prin cercetare.

Având în vedere transformările din societate și, implicit, pe cele din sistemul de învățământ, se poate susține că metodele, modalitățile aduse în discuție în prezenta lucrare au venit în întâmpinarea așteptărilor elevilor și a cadrelor didactice deopotrivă. Această disciplină opțională pune accent pe procesele cunoașterii (învățării) și nu pe produsele cunoașterii. Această disciplină ajută elevul să caute, să cerceteze, să găsească singur cunoștințele, informațiile pe care le va asimila pentru că îi sunt utile, pentru că-l interesează, să afle singur soluții la probleme, să prelucreze cunoștințele, să ajungă la rezultate și concluzii proprii. Este o disciplină care stimulează, care oferă metode

si tehnici de studiu, care îl învață pe elev să învețe, să lucreze independent, dar și în echipă în scopul realizării obiectivelor propuse, al elaborării soluțiilor.

Curicula disciplinei „Dezvoltarea prin cercetare” conține așa obiective precum: ce este cercetarea, motivația, observația, ancheta, proiectul, experimentul, analiza, sinteza, sistematizarea, cercetarea literaturii etc. Ca rezultat al învățării prin cercetare, s-a evidențiat o corelație pozitivă între utilizarea metodelor practice de cercetare și interesul elevilor față de învățarea fizicii.

O consecință importantă a utilizării metodelor de învățare centrate pe cercetare reprezintă necesitatea ca elevii să își asume un înalt grad de responsabilitate în contextul învățării și să-și aleagă în mod activ scopurile, precum și să-și administreze procesul de învățare. Ei nu se mai pot baza pe faptul ca profesorul le va spune ce, cum, unde și când să gândească. Principalele avantaje ale metodelor de învățare centrate pe cercetare sunt: valorificarea gândirii critice – creativitatea, dezvoltarea motivației, sistematizarea scopurilor subiective, colaborarea colegială (profesor – elev, elev – elev) – cercetare comună.

Formarea la elevi a competenței de cercetare este un factor de continuitate în educație. Cercetarea, însă, este un proces de obținere, de producere a cunoștințelor, o formă a activității cognitive a omului, demarcată în școală și exersată pe parcursul întregii vieți.

Adelina DODON

Dr. în științe tehnice, AȘM

Email: adeladodon@gmail.com

BANTEA-ZAGAREANU

dr. în științe tehnice, UTM

IPOSTAZE ȘTIINȚIFICE ÎN PRODUCEREA BISCUIȚILOR ARTIZANALI CU ADAOS DE SPIRULINĂ

*Scientific poses in the production of artisan biscuits with the addition
of spirulina*

Știința modernă asociază problema alimentației cu crearea de produse alimentare cu o anumită structură și proprietăți speciale, la care se referă și

produsele de patiserie aglutenice. În rezultatul unui studiu documentar a principalelor categorii de produse cerealiere, făinurilor și adausurilor utilizate ca materie primă în producția produselor de patiserie, ne-am axat pe cercetarea tehnologiei de producere a biscuiților artizanali cu adaos de spirulina autohtonă, care datorită nutrienților valoroși din compoziție sa, aduce mari beneficii pentru organismul uman. Biscuiții sunt gustări consumate pe scară largă și există o tendință în creștere în adăugarea de ingrediente funcționale în compoziția lor.

Cercetările științifice făcute de cercetătorii din Republica Moldova în legătură cu diferite tipuri de alge au descoperit că spirulina este un superaliment care îmbunătățește starea de sănătate din numeroase puncte de vedere, în special în combaterea și prevenirea virozelor, în calitate de sursă de noi agenți imunomodulatori, hepatoprotectori, antitumorali.

Această cercetare vizează fabricarea produselor de patiserie pentru persoanele care suferă de intoleranță la gluten, și corespund următoarelor cerințe: să fie fără gluten, absența factorilor alergici, caracterizate prin principii nutriționale necesare pentru corectarea tulburărilor de metabolism cauzate de boală, pret accesibil și calitate superioară. Pentru fabricarea produselor fără gluten s-au efectuat următorii pași: folosirea făinurilor aglutenice; determinarea dozei optime de spirulină utilizată pentru dezvoltarea rețetei de fabricație; descrierea etapelor și parametrilor tehnologici care examinează proprietățile aluatului și a biscuiților.

Rețeta de produse fără gluten poate include făină de porumb, făină de cartofi și amidon, făină de hrișcă, făină de orez și făină din alte legume și pseudo-cereale precum soriz. Aceste materii prime nu au o fracție de gluten care să asigure rețeaua proteică esențială, de aceea pot apărea mai multe probleme la prelucrarea aluatului, care e necesar de le depistat și de le înlăturat.

Scopul acestui studiu este de a obține biscuiți din făină de orez și soriz fără gluten pentru consumatorii care suferă de boală celiacă. În lucrarea de față, am testat biomasele uscate a patru microalgetulpini – *Arthrospira platensis* F&M-C256, *Chlorella vulgaris* Allma, *Tetraselmis suecica* F&M-M33, și *Phaeodactylum tricornerutum* F&M-M40 – care au fost folosite ca sursă de proteine, antioxidanți și alte molecule bioactive în rețeta de producere a biscuiților artizanali. Au fost testate două niveluri de încorporare: 2% (g/g) și 6% (g/g). Impactul adăugării de microalge la prepararea biscuiților aglutenici a fost evaluat din punct de vedere al proprietăților fizice, compoziție biochimică, activitate antioxidantă, digestibilitate în vitro și caracteristici senzoriale. Biscuiții

cu microalge de spirulină au prezentat valoare nutritive corespunzătoare, gust și aspect plăcut, culoare și textură stabile pe parcursul a opt săptămâni de depozitare.

* Cercetările au fost efectuate în cadrul proiectului de stat 20.80009.5107.09 Ameliorarea calității și siguranței alimentelor prin biotehnologie și inginerie alimentară.

Ana JELEPOV

Dr. în științe geonomice, Institutul de Ecologie și Geografie, USM

Email: anajelepov@gmail.com

EVALUAREA MĂSURILOR DE RENATURARE A RÂULUI CAMENCA UTILIZÂND IMAGINI SATELITARE

Evaluation of measures for renaturation of Camenca river using satellite images

Râul Camenca – principalul afluent al râului Prut în limitele Republicii Moldova – este supus unui impact antropic semnificativ. Principalele acțiuni umane ce au determinat modificarea stării hidromorfologice a râului sunt construcția barajelor și a lacurilor de acumulare pe cursul râului, a unui număr mare de canale, inclusiv, Balatina-Prut, a digurilor de protecție precum și canalizarea albiei, în special, în partea inferioară. Măsurile ce trebuie întreprinse pentru a îmbunătăți starea hidromorfologică a râului Camenca se divizează în cele ce se referă la continuitatea longitudinală și continuitatea transversală a acestuia. Identificarea structurilor hidrotehnice din lunca râurilor poate fi ușor efectuată analizând imaginile satelitare. În baza informației colectate și analizate pot fi elaborate măsuri de îmbunătățire a stării râurilor. Una din cele mai importante acțiuni este restabilirea albiei râului și a legăturii hidrologice între partea de mijloc și cea inferioară. Albia veche a râului este bine vizualizată pe imaginile satelitare gratuite și poate fi cartată și, ulterior, identificată pe teren pentru a fi restabilită. O altă măsură ce poate fi întreprinsă utilizând imaginile satelitare este identificarea și ulterioara reducere a barajelor și lacurile de acumulare construite pe curs, în special, a celor care sunt deja degradate dar și a celor puțin utilizabile. Una din cele mai importante măsuri se referă la stabilirea zonelor de protecție a râului și plantarea fâșiilor de protecție cu arbori specifici.

Protecția răurilor și restabilirea albiilor acestora este strategia de bază pentru îmbunătățirea stării mediului și utilizării durabile a resurselor acestuia.

Lidia GAVRILIȚA

Dr. în științe biologice

Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor

Email: lidia_gavrilita@yahoo.com

Tudor NASTAS

Dr. hab. în științe biologice

Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor

PROTECȚIA BIOLOGICĂ A PLANTELOR PRIN APLICAREA ENTOMOFAGULUI *TRICHOGRAMMA* SPP. ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Biological protection of plants by application of the entomophage
Trichogramma Spp. in the Republic of Moldova*

Combaterea Insectelor dăunătoare în concepțiile moderne a protecției plantelor, constituie una din verigile importante în lanțurile trofice și în rețelele trofice, care ar asigura o calitate superioară a mediului, cu posibilitatea de a obține de produse agro-alimentare ecologice. Plantele pot fi atacate de un complex de dăunători: buhe, molii, albilite etc. Cel mai important agent în protecția biologică a plantelor este entomofagul *Trichogramma* spp., care se aplică în combaterea diferitor dăunători. După datele autorului Lenteren, acest entomofag anual în lume se lansează pe o suprafață de mai mult de 45 milioane de hectare la culturile agricole. În Republica Moldova în anii 1984–2011 agentul biologic *Trichogramma* spp., s-a aplicat pe suprafețe de 715 mii de hectare la diferite culturi.

În Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor se efectuează cercetări cu acest obiect, în cadrul diferitor proiecte de cercetare, de 47 de ani. *Trichogramma* spp., s-a aplicat în combaterea diferitor dăunători la culturile anuale și multianuale, unde eficacitatea a variat de la 65-90%. Aplicările cu diferite specii de *Trichogramma* s-au efectuat la culturile agricole în diferite gospodării la Nordul, Centrul, și Sudul Republicii Moldova pe suprafețe mai mult de 4000 de hectare, pentru rezolvarea diferitor probleme științifice. S-au

efectuat diferite cercetări: identificarea, acumularea speciilor colectate din natură, utilizarea diferitor procedee de sporire a vitalității *Trichogramma* cu înmulțirea ei pe ouă de diferite gazde de fitofagi iradiate cu raze gama, cu raze ultraviolete, fluidmagnetic Fe_3O_4 , pe mediu „In vitro”, pe ouă de gazde în prezența cairomonilor pentru aplicarea lor în câmp în protecția plantelor. Sporirea semnificativă a indicilor biologici de *Trichogramma* spp. obținută conform procedeele descrise, dau posibilitatea de a economisi *Trichogramma* spp. de elită cu 15-20% și de ouă de gazdă cu 20-25%, lansarea în câmp a *Trichogramma* spp. dă posibilitate de a obține o eficacitate biologică în protecția plantelor semnificativ mai mare.

* Cercetările au fost realizate în cadrul Programului de Stat 20.80009.5107.27. „Elaborarea metodelor alternative de control al artropodelor dăunătoare în diferite cenoze agricole, bazate pe mijloace și procedee ecologic inofensive”.

Alla GLADCAIA

Dr. în biologie, cercetător științific superior,
Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția Plantelor, USM

Email: maria.zavatin4@gmail.com

Maria ZAVATIN

cercetător științific stagiar,
Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția Plantelor, USM

Email: allagladcaia@mail.ru

INFLUENȚA STRUCTURII ARTIFICIALE PENTRU IERNARE A ENTOMOFAGLOR DE CHRYSOPA ÎN AGROECOSISTEM

*The influence of artificial structures for the wintering of Chrysopa
Entomophages in agroecosystems*

Există diferite metode, contribuind la creșterea activității entomofagelor din natură. Aceasta sunt utilizarea practicilor agrotehnice, restrângerea tratamentelor chimice, supraînsămânțarea nectariferelor. Disponibilitatea constantă a surselor suplimentare de hrană și a locurilor pentru iernarea insectelor utile este de mare importanță.

Scopul cercetării noastre a fost dezvoltarea unei metode care să includă proiectarea, construcția și amplasarea unor structuri de cuib în agrocenoză, care atrag insectele la iernarea și acumulează entomofage din genul *Chrysopa* (Leach, 1815), clasa Insecta (Linnaeus, 1758), neg. *Neuroptera* (Linnaeus, 1758), fam. *Chrysopidae* (Schneider, 1851). Din cauza numărului mare de dăunători devorați, larvele *Chrysopa* sunt insecte benefice în agricultură și silvicultură, și sunt crescute artificial.

Structurile artificiale sunt pliabile, conțin diferite tipuri de materiale de umplutură și nu conțin materiale sintetice. Entomofagele din genul *Chrysopa* au constituit marea majoritate (73%) de la insectele care a iernat în construcții. Au fost stabiliți principalii factori, care afectează numărul de indivizi din genul *Chrysopa*, atrași pentru iernare cu ajutorul structurilor de cuib: a) construcții, îndreptate spre sud, în locuri bine luminate, 86% *Chrysopida* este aleasa pentru iernare; b) structurile de cuib în agrocenozele cu protecție a plantelor ecologice au atras *Chrysopida* pentru iernare (98%); c) s-au stabilit cele mai atractive materiale pentru *Chrysopa*: coajă de nucă, tulpini de rubarbă, paie. Aceasta metoda de cercetare aplicată a făcut posibilă crearea unor condiții favorabile de viață și acumularea de entomofagi de *Chrysopida* vii în agrocenoză, sănătoși, în stare de diapauză, potrivite pentru studii următoare, transportare și utilizare în protecția biologică a plantelor.

* Studiile au fost realizate în cadrul proiectului Programului de Stat 20.80009.5107.27 „Elaborarea de metode alternative bazate pe utilizarea mijloacelor și tehnicilor ecologice pentru controlul arthropodelor dăunătoare în diverse agrocenoze”, finanțat de Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare.

Viorica GLADCHI

Dr. în chimie, USM

ORCID0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@gmail.com

Vladislav BLONSCHI, USM

ORCID 0000-0001-8628-6756

Email: blonschivlad@mail.ru

Angela LIS, USM

ORCID 0000-0003-1111-7485

Email: angelalis85@yahoo.com

COMPOZIȚIA CHIMICĂ ȘI POLUAREA APELOR DE SUPRAFAȚĂ DIN BAZINUL FLUVIULUI NISTRU ÎN ANUL 2023

*Chemical composition and pollution of surface waters in the Dnister
river basin in 2023*

Pe parcursul anului 2022 au fost realizate 4 expediții hidrochimice cu prelevarea probelor și analiza compoziției chimice și poluării a apelor fluviului Nistru în porțiunea barajul de la Dubăsari – Vadul lui Vodă și lacurile de acumulare Ghidighici și Dănceni, care aparțin bazinului hidrografic al Nistrului.

Analiza datelor denotă că pe parcursul anului, apele Nistrului au fost din clasa hidrogenocarbonată, grupa calciului de tipul II. Duritatea medie anuală a fost de 4,1 mg-ech/L, iar mineralizarea – cca 400 mg/L, ceea ce corespunde valorilor medii multianuale. A fost depistată influența negativă a Răutului asupra parametrilor hidrochimici a Nistrului, care s-a manifestat în creșterea durității și conținutului ionilor principali în aval de vărsare a afluentului. Duritatea totală a apelor Nistrului a crescut cu 10%, iar mineralizarea – cu cca 15%. Influența r. Ichel nu a fost depistată, ceea ce poate fi explicat prin debitul mic al apelor în acest afluent.

În ceea ce privește compoziția chimică a apelor din lacurile Ghidighici și Dănceni, acestea se caracterizează prin duritate excesivă și mineralizare avansată. Acești parametri sunt mai mari în lacul Dănceni, ceea ce poate fi explicat prin volumul mai mic a lacului.

În obiectele acvatice studiate au fost depistate diverse forme ale elementelor biogene și a substanțelor organice. Conținutul cel mai mare a azotului amoniacal se atestă în apele r. Răut și Ichel, fiind respectiv 1,41 și 2,26 mg/L. CCO_{Cr} pe parcursul anului au avut valorile exagerate în apele afluenților Nistrului și în bazine de acumulare. Cea mai mare poluarea antropogenă se atestă în lacul Dănceni (38,4 mg/L), după care urmează r. Ichel (25 mg/L), lacul Ghidighici (24,1 mg/L) și r. Răut (22 mg/L).

* Lucrarea a fost realizată în cadrul Programului de stat 20.8009.5007.27 „Mecanisme fizico-chimice ale proceselor redox cu transfer de electroni implicate în sistemevitale, tehnologice și de mediu”

Aliona GHENDOV-MOSANU
PhD habilitat in Engineering Sciences
Technical University of Moldova
Email: aliona.mosanu@tpa.utm.md

FOAMING AGENTS OF VEGETABLE ORIGIN FOR THE MANUFACTURE OF FASTING CONFECTIONERY PRODUCTS

The fast is an important period in the life of Orthodox Christians. People are somehow trying to adapt to this period, and in order not to feel the lack of certain types of food so much, it is necessary to develop new technologies for the manufacture of fasting confectionery products. Currently, various non-traditional materials of vegetable origin are used to increase the biological value of confectionery products and to widen the range of fasting foods so that they are accessible to more types of consumers. Fasting confectionery products can be obtained by replacing foaming agents of animal origin with those of vegetable origin. Cooking beans water (aquafaba) is a viscous liquid that contains an important source of soluble protein and can be applied as a foaming agent in the manufacture of fasting confectionery products. For the research, cooking chickpea water obtained under laboratory conditions and from chickpea cans were analyzed. Quality indices (sensory and physicochemical) and technological properties (foam formation capacity, foam stability) of aquafaba were determined. Technologies to produce sponge cake, meringue and zefir of fasting were developed. The quality of these fasting products was in accordance with the normative documents in force. It has been shown that there is a possibility to replace animal-based foaming agent (eggs) with plant-based agent (aquafaba) for creation of a new range of fasting confectionery products.

* **Acknowledgments:** The author would like to thank the Moldova State Projectno. 20.80009.5107.09 “Improvement of food quality and safety by biotechnology and food engineering”, running at Technical University of Moldova.

Tatiana GHELIMICI

Cercetător științific, Laborator de gastroenterologie
USMF „Nicolae Testemițanu”
Email: glmtt14@gmail.com

Iulianna LUPAȘCO

Dr. habilitat în științe medicale,
șef Laborator de gastroenterologie, cercetător principal
Laborator de gastroenterologie
USMF „Nicolae Testemițanu”
Email: labgastroenterologie@usmf.md

Gheorghe HAREA

Cercetător științific, Laborator de gastroenterologie
USMF „Nicolae Testemițanu”

Tatiana BURDA

medic ordinator, Departament hepatologie
Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”
Email: burdatatiana07@gmail.com

Mariana OUȘ

medic ordinator, Departament hepatologie
Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”
Email: mrn.ous@yahoo.com

Daniella LUPASCO

Masterand, specialitatea „Nutriție Umană” la USMF „Nicolae Testemițanu”,
Laborator de gastroenterologie din USMF „Nicolae Testemițanu”
Tehnolog în alimentație publică
Email: daniella.lupasco@gmail.com

**ASPECTE ALE TULBURĂRILOR METABOLICE CAUZATE
DE BOALA PRIN CORONAVIRUS COV-19 LA PACIENȚII OBEZI**

*Aspects of the metabolic disorders caused by the corona virus COV-19
disease in obese patients*

Există dovezi că obezitatea, indicele de masă corporală (IMC) ridicat, au fost principalii factori de risc după vârstă, pentru prezicerea prognosticului pacienților spitalizați cu infecția SARS-CoV-2. Ne-am propus ca scop studierea indicelui metabolismul lipidic la pacienții obezi, infectați cu SARS-CoV-2.

Au fost examinați 44 de pacienți: bărbați 27 (61,62%), femei 17 (38,8%). Vârsta medie a fost de 55,16±4,5, gradul de obezitate a fost determinat de IMC. Pacienții(pc) au fost împărțiți în 4 grupe: Grupul I – 9 pc. cu IMC = 30, Gr. II- 8 pc. cu IMC 35, Gr. III-10 pc. cu IMC 40, Gr. IV-17 pc., de comparație (LC), a inclus pc. fără semne de obezitate. La toți pacienții, au fost examinate ALAT, colesterol total (CHL), trigliceride (Tg).

Studiul nostru prezintă o serie retrospectivă de cazuri ale pacienților spitalizați consecutiv cu COVID-19 confirmat la SCR „Timofei Moșneaga” între martie 2020 și februarie 2022.

Studiul a evidențiat o creștere ALAT în gr.I - 44±6, $p \leq 0.001$, în gr.II - 51.4±8.1, $p \leq 0.001$ și în gr.III - 64,3±10,3, $p \leq 0,001$ în comparație cu pacienții din LC - 47,3±11(u/l) și a Tg a în - gr.I - 1,68±0,2, $p \leq 0,05$, în gr.II - 1,88±0,3, $p \leq 0,05$ și în gr.III - 1,92±0,3 l, $p \leq 0,05$ în comparație cu LC - 1,0±0,2 ($\mu\text{mol/l}$), dar cu o tendință spre valori mai mici ale CHL - gr.I - 4,5±0,1 $p \leq 0,05$, în gr.II - 4,2±0,2, $p \leq 0,05$, în gr.III - 3,9±0,4, $p \leq 0,05$, în comparație cu LC -5,5±0,3 (mmol/l).

Rezultatele noastre confirmă că determinarea și monitorizarea nivelurilor serice de colesterol și Tg pot fi folosite drept criterii de diagnostic de laborator pentru a prezice prognosticul consecințelor COVID-19.

Concluzii:

Toți pacienții studiați au prezentat niveluri crescute ale ALAT și TG în funcție de gradul de obezitate odată cu creșterea IMC, în timp ce sinteza colesterolului seric a avut tendința de a scădea.

Pacienții cu obezitate și infecție cu virusul COVID-19 reprezintă un grup cu risc sporit și au nevoie de o monitorizare constantă.

Iordanca-Rodica IORDANOV

Dr. în drept, USM

Email: rodica.iordanov.usm@gmail.com

Irina PUNGA

Drd., Școala Doctorală Științe Juridice, USM

Email: iri.punga@gmail.com

RĂSPUNDEREA PENTRU CAUZAREA PREJUDICIULUI MEDIULUI: DE LA PREVENIRE SPRE RECUPERAREA DAUNELOR

The responsibility for causing environmental damage: from prevention to recovery of damages

Pierderea biodiversității s-a accelerat în mod dramatic în ultimele decenii. Absența unor acțiuni din partea statelor ar putea duce la o poluare și mai mare a așezărilor și la pierderi și mai mari ale biodiversității în viitor. Pentru a preveni și a remedia anumite tipuri de daune aduse mediului, în special daunele aduse speciilor și habitatelor naturale protejate, apei și solului, la nivelul UE s-a instituit un regim cuprinzător de răspundere pentru daunele aduse mediului, reglementat prin Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului.

Cercetarea scoate în evidență diferența dintre interpretarea răspunderii de mediu în sistemul european și cel național. În sistemul dreptului național, în funcție de specificul normei juridice încălcate, răspunderea juridică îmbracă o serie de forme concrete, cum ar fi: răspunderea civilă, răspunderea represivă (contravențională și penală), răspunderea disciplinară.

O altă componentă a cercetării este orientată spre studierea aspectelor de prevenire și reparare a daunelor aduse mediului, ce trebuie să fie pusă în aplicare în conformitate cu principiul „poluatorul plătește” și principiul „dezvoltării durabile”. Pentru a înțelege la „justa sa valoare” particularitățile procedurii de evaluare a daunelor aduse mediului, este necesar de a porni de la semnificația și conceptul de „daună adusă mediului”, aici punem accentul pe abordările incluse în Directiva 2004/35/CE. Astfel, analizăm „daună adusă mediului” ca „daunele cauzate speciilor și habitatelor naturale protejate, adică orice daună care are efecte negative semnificative asupra constituirii sau menținerii unei stări favorabile de conservare a unor asemenea habitate sau specii.

Răspunderea pentru daunele aduse mediului este menită să compenseze părțile afectate, punând un accent deosebit pe refacerea sau înlocuirea resurselor afectate și/sau acordarea de compensații pentru valoarea pierdută. Prin creșterea costurilor pentru cei care dăunează mediului, dispozițiile privind răspunderea pot avea un rol important de descurajare, promovând respectarea legilor și reglementărilor. Dispozițiile privind răspunderea pot servi, de asemenea, drept măsuri de umplere a lacunelor, acoperind activitățile care nu sunt identificate în mod specific ca fiind ilegale, dar care, cu toate acestea, au ca rezultat prejudicii asupra mediului, mijloacelor de trai și sănătății publice.

Angela LIS

ORCID 0000-0003-1111-7485

Email: angela.lis@usm.md

Viorica GLADCHI, dr.

ORCID 0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@gmail.com

Elena BUNDUCHI

ORCID 0000-0003-2275-9918

Email: egbunduchi@gmail.com

Vladislav BLONSCHI

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID 0000-0001-8628-6756

Email: blonschivlad@mail.ru

UTILIZAREA PEROXIDULUI DE HIDROGEN ÎN FORMULAREA DEZINFECTANTELOR

The use of hydrogen peroxide in the formulation of disinfectants

În perioada rece a anului crește considerabil riscul de expunere la diferiți agenți patogeni precum viruși, microbi, care provoacă declanșarea diferitor patologii ale tractului respirator. Una dintre cele mai eficiente metode de prevenire a bolilor infecțioase este igiena mâinilor și a obiectelor de contact. Reieșind din aceasta, pe piața națională și mondială există necesitatea formulării dezinfectantelor, respectiv ca scop al cercetării s-a propus formularea recepturii unui dezinfectant pentru mâini care să fie cât mai eficient, inofensiv, dar și prietenos pentru mediu. Cu toate că peroxidul de hidrogen se formează în organismele vii, pe cale naturală, acționând în calitate de mesager în reacțiile metabolice, pentru piele, în concentrațiile care asigură efectul dezinfectant el este coroziv. Astfel, pentru asigurarea eficienței și inofensivității în formularea recepturii au fost combinate două ingrediente, alcool etilic (96 %) – ca dezinfectant și peroxidul de hidrogen (33%) – ca inhibitor al germenilor microbieni. Pentru atingerea scopului propus, au fost formulate 3 recepturi, cu concentrații diferite de peroxid de hidrogen.

Dezinfectantele obținute au fost supuse evaluării calității în baza indicatorilor fizico-chimici, imediat după obținerea produsului finit precum și în timp (în decursul a două luni). La dozarea peroxidului de hidrogen, pentru o

precizie mai înaltă, au fost folosite două metode, metoda iodometrică și metoda cu sulfatul de titanil. La compararea rezultatelor s-a constatat că metoda cu sulfatul de titanil, este mai precisă, deoarece valorile sunt foarte apropiate de concentrațiile adăugate. Potrivit datelor, pentru recepturile obținute, calitatea dezinfectantului în baza parametrilor concentrația de alcool ($\approx 82\%$), pH-ul (≈ 7) și concentrația peroxidului de hidrogen corespunde cerințelor tehnico-normative și satisface eficiența și siguranța acestuia.

* Lucrarea a fost realizată în cadrul Proiectului 20.8009.5007.27 „Mecanisme fizico-chimice ale proceselor redox cu transfer de electroni implicate în sisteme vitale, tehnologice și de mediu” în colaborare cu S.A. „Viorica-Cosmetic”.

Galina LUPAȘCU

Dr. habilitat, prof. sci.

Institute of Genetics, Physiology and Plant Protection, USM

Email: galinalupascu51@gmail.com

THE ROLE OF PLANT BIOLOGY IN THE CONTEXT OF FOOD SECURITY

Rolul biologiei vegetale în contextul securității alimentare

In 1620, Francis Bacon published a scientific manifesto, entitled "NOVUM ORGANICUM", in which he argued that "science is power", and the true test of science is utility. Over the centuries, science has given us many new tools, but the most important are technological tools. It was a revolutionary idea the connection between science and technology made by Bacon at the beginning of the twelfth century. Making a bridge over the centuries – from the beginning of the 17-th century and until now, that is for over 400 years, not only the scientists, but also the human society as a whole, have been convinced of the indisputable support of biology in the solving of the most difficult problems of the agriculture.

One of the permanent problems of humanity that has worsened alarmingly in recent decades due to increasingly frequent and severe climatic cataclysms, the reduction of genetic agrobiodiversity and the vertiginous growth of the population on Earth, is food security that must be addressed not only from the perspective of quantitative assurance with the necessary products, but also of

their good quality. Under the influence of the environmental stressors, the agricultural plants become weakened, susceptible to a wide range of phytopathogens that pollute the entire host plant with toxins, including grains, seeds, fruits used for food.

In the intended context, one of the tasks of plant biology is the development of reliable strategies for the management of the gene pools of agricultural crops, new concepts about the patho-physiological mechanisms of the interaction of plants with pathogens and the physiological-genetic mechanisms of the phenomena of resilience, resistance to diseases, phenotypic manifestation of the characters of productivity and quality in crop plants – desiderata that would create broad opportunities for the development of efficient technologies for the creation of new genotypes with high biological potential and that would withstand environmental challenges.

Lucian LUPASCU

PhD, Institute of Chemistry, State University of Moldova

Dr. O. PETUHOV

Dr. N. TIMBALIUC

Institute of Chemistry, State University of Moldova

Email: lucianlupascu75@gmail.com

STUDY OF THE ADSORPTION OF *BACILLUS CEREUS* ON DIFFERENT FRACTIONS OF ACTIVATED CARBONS OBTAINED FROM APPLE WOOD

The paper presents the results of scientific research related to the study of adsorption processes of *Bacillus cereus* bacteria on activated carbon obtained from apple wood. The activated carbons used have a specific BET area of about 2018 m²/g and a total sorption volume of the pores equal to 1,573 cm³/g. The study of the kinetics of the adsorption processes of the *Bacillus cereus* bacteria showed that the value of the maximum adsorption for the fraction 630-800 μm is established within 120 min. The maximum adsorption capacity is 0,6 McF*10⁸/g, higher than activated charcoal obtained from apricot stones that has the values of 0,375-0,385 at 27°C. The peak of the adsorption is presented in the figure bellow:

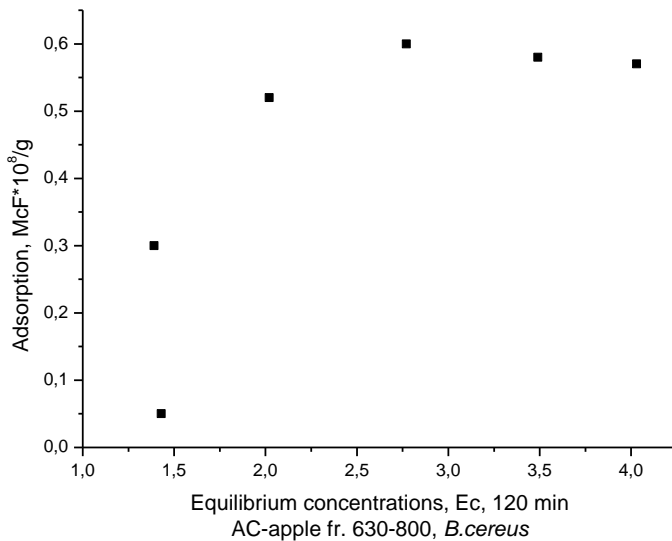

Fig. 1 Adsorption isotherm of *B. cereus* bacterium on AC-apple, fraction 630-800 μm at 27°C

The kinetics of the adsorption processes of activated carbon obtained from apple wood (fraction 800-2000 μm) for the same bacteria were evaluated at 27°C . The main sorptive properties were attested after 60 to 120 minutes of contact. The adsorption values are in the range of 1,1-1,2 $McF \cdot 10^8/g$ depending on the contact time, higher than in the case of the fraction 630-800 μm and also higher than in the case of activated carbons obtained from apricot stones tested at 27°C and 37°C . The peak of the adsorption is noticed after 120 minutes of contact. We can conclude that the sorption capacity of the activated carbon of the fraction 800-2000 μm obtained from apple wood is approximately 2 times higher than in the case of the 630-800 μm fraction of the same carbons for the *B. cereus* bacterial species.

* **Acknowledgements:** This research was carried out with the financial support of the institutional project “The reduction of the environmental and health impact of toxic chemicals through use of adsorbents and catalysts obtained from local raw material” DISTOX, No 20.80009.7007.21 and for the National Collection of

Nonpathogenic Microorganisms from Institute of Microbiology and Biotechnology for offering bacterial cultures for testing.

Lucian LUPAȘCU

Dr., Institutul de Chimie, USM

Dr. **Svetlana GAVZER**, cerc. șt.;

Nicolae CRISTEA, cerc. șt. stag.,

Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor

Dr. **Eugenia STANGACI**; **Vsevolod POGREBNOI**, cerc. șt.;

Dr. **Sergei POGREBNOI**; dr. hab. prof. cerc. **Fliur MACAEV**

Institutul de Chimie, USM

Email: lucianlupascu75@gmail.com

UTILIZAREA BROMURII DE 1-((2-(2,4-DICHLOROPHENYL)-4-PROPYL-1,3-DIOXOLAN-2-YL)METHYL)-4-(4-METHYL-2-OXOPENTYL)-1H-1,2,4-TRIAZOL-4-IUM ÎN CALITATE DE REMEDIU ACTIV CONTRA FUNGULUI *FUSARIUM AVENACEUM*

Utilizarea bromurii de 1-((2-(2,4-dichlorophenyl)-4-propyl-1,3-dioxolan-2-yl)methyl)-4-(4-methyl-2-oxopentyl)-1h-1,2,4-triazol-4-ium în calitate de remediu activ contra fungului fusarium avenaceum

Fungul *Fusarium avenaceum* reprezintă unul din agenții patogeni ai putregaiului de rădăcină la grâu și ai maladiilor spicelor la culturile cerealiere păioase (Lupașcu, 2020). Întrucât speciile *Fusarium*, ca și multe alte micromicete, ușor se adaptează la preparatele chimice utilizate în măsurile de protecție a plantelor, sunt deosebit de actuale cercetările cu privire la identificarea noilor compuși cu activitate antifungică, ceea ce a și prezentat scopul prezentelor investigații.

Izolarea fungului *F. avenaceum* – agent cauzal al putregaiului de rădăcină la grâu s-a efectuat în condiții aseptice pe mediu PDA (*Potatoes Dextrosis Agar*). Identificarea patogenului s-a efectuat în baza caracteristicelor macro- și microscopice conform determinatoarelor micologice (Билай, 1977; Barnett, Hunter, 1998).

Compusul-bromură de 1-((2-(2,4-dichlorophenyl)-4-propyl-1,3-dioxolan-2-yl)methyl)-4-(4-methyl-2-oxopentyl)-1H-1,2,4-triazol-4-iuma fost

suplimentat la mediul nutritiv PDA în concentrațiile 0,01; 0,005; 0,0025; 0,00125 care s-a aseptizat prin autoclavare la presiunea de 0,5 atm timp de 30 min. În calitate de martor a servit mediul nutritiv PDA nesuplimentat cu preparat. Valoarea diametrului coloniilor (câte 2 diametre perpendiculare, media cărora a servit ca indice biometric) a servit în calitate de criteriu de apreciere a capacității fungitoxice a compusului cercetat. Conform rezultatelor obținute, se atestă sporirea activității fungitoxice în a 5-a zi de cultivare a compusului în raport cu martorul cu 83...87% în intervalul de concentrații 0,00125...0,01%, respectiv.

* Cercetările au fost efectuate în cadrul proiectelor: 20.80009.5007.17 „Materiale hibride funcționalizate cu grupări carboxil pe baza metaboliților vegetali cu acțiune contra patogenilor umani și agricoli”; 20.80009.7007.04 „Biotehnologii și procedee genetice de evaluare, conservare și valorificare a agrobiodiversității”, finanțate de Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (2020–2023).

Daniella LUPAȘCO

Masterand în Nutriție Umană USMF „Nicolae Testemițanu”
Tehnolog în alimentație publică, laborant, Laborator de gastroenterologie
USMF „Nicolae Testemițanu”

Email: daniella.lupasco@gmail.com

ANALIZA CONSUMULUI DE CAFEA PRIN ANCHETAREA ELECTRONICĂ

Analysis of coffee consumption by electronic survey

Bolile hepatice cronice prezintă o cauză în creștere a morbidității și mortalității la nivel mondial. Cafeaua este asociată cu un risc redus de apariție a diferitor boli hepatice. Conform datelor oferite de Dietary Guidelines for Americans norma zilnică de cafeină prezintă 400 mg. O ceașcă de cafea poate fi de diferită mărime. Frappuccino (250 ml) – 65 mg cafeină/1 ceașcă & 6 cești prezintă norma/zi; Latte (340 ml) conține 65-175 mg cafeină/1 ceașcă & 5/6 cești prezintă norma/zi; Espresso (30ml) - 75mg cafeină/1 ceașcă & 4,5 cești prezintă norma/zi etc. Ne-am propus ca scop evaluarea consumului de cafea a grupului mic de persoane în privința consumului zilnic de cafea cu anchetarea în format electronic.

În grupul țintă (lotul I) au fost incluși 15 p. cu vârsta între 30-65 ani: 3p. de sex masculin (20%) și 12 p. de sex feminin (80%). Din 15 persoane incluse în lot, au răspuns doar 9p. (60%) (lotul II), din care 8 femei (88,9%) și 1 bărbat (11,1%). Participanții anchetați au răspuns la 15 întrebări legate de consumul de cafea.

Privind frecvența consumului de cafea în lotul II au fost înregistrate următoarele date: pentru consumul de cafea de 2-3 ori/zi 6 p. (66,7%), nu în fiecare zi 1 p. (11,1%), mai mult de 3 ori/zi 1p. (11,1%), și o dată/zi 1 p. (11,1%). Pentru înlocuirea unei cești de cafea pe alt produs sau băutură au fost propuse pentru alegere 6 variante, cu posibilitatea alegerii unei sau câtorva variante concomitent, dintre care au fost alese 5: 5 p. (41,7%) pentru ciocolata neagră, 4 p. (33,3%) pentru ceai verde, 4 p. (8,3%) pentru măr, 4p. (8,3%) pentru nuci și 4 p. (8,3%) pentru alt produs.

Tipul intervenției alese, poate fi implementat în grupul mai mare decât cel analizat, și poate duce la schimbarea comportamentului subiecților spre o motivație automată de înlocuire a unei cești de cafea pe zi: pe ciocolată, ceai verde, măr etc., având un efect pozitiv asupra organismului și sănătății.

Larisa MOCANU

Dr., researcher, Moldova State University

Email: imdordea@gmail.com

Maria GONȚA

habilitate doctor, professor, Moldova State University

Email: mvgonta@yahoo.com

COAGULAREA/FLOCULAREA EFLUENȚILOR SINTETICI TEXTILI CU UTILIZAREA SULFATULUI DE ALUMINIU

Coagulation/flocculation of synthetic textile effluents using aluminiumsulphate

This paper discusses fast yet simple method of treating effluents of textile industry by simple chemicals as aluminiumsulphate and cationic polyelectrolyte (flocculant). Water is an essential component of human life that has a high impact on economy, society and geopolitics. The chemical composition of water reflects its quality and biological habitat value. According to UNICEF and WHO, annually worldwide, due to pollution by hazardous chemicals, more than 20 million

people suffer from waterborne diseases. A significant role in the quality of natural water is played by industrial wastewater from textile dyeing baths: considering the large quantities of discharged wastewater, the high degree of effluent pollution and the fact that dyes and auxiliaries are known to be toxic organic pollutants (carcinogens, teratogens, mutagens) and hard to degrade. For this reason, it has been studied the coagulation process of synthetic effluents containing textile auxiliaries (sodium salt of lignosulfonic acid, dihydroxy methyl propionic acid, diethylene glycol) and dyes (direct red, reactive red, and reactive orange). As a result of the application of the coagulation, it has determined that the optimal concentration of Al(III) ions depends on the nature of the dyes; 2.2 mg/L for synthetic effluents containing direct red and up to 8.6 mg/L for synthetic effluents containing reactive red and reactive orange. The presence of auxiliaries with hydrophilic properties facilitates the coagulation process because the process of association between dyes and auxiliaries is intensified by the formation of intramolecular hydrogen bonds. Therefore, the COD values fall within the maximum admissible concentration, especially for synthetic effluents containing high molecular weight dyes (direct red and reactive red). Also, the presence of the flocculant resulted in an almost complete removal of textile pollutants (96%) which allows the discharge of the treated waters into the aquatic basins. The results regarding the treatment textile wastewater have been successfully used for the treatment real textile wastewater from cotton dyeing.

Olesea NEMERENCO

Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecția a Plantelor, USM

Email: oleseanemerenco05@gmail.com

MONITORIZAREA SEZONIERĂ A DĂUNĂTORILOR *HELIOTHIS ARMIGERA* Hbn ȘI *AGROTHIS SEGETUM* PRIN UTILIZAREA CAPCANELOR CU FEROMON

*The pest monitoring of *Heliothis armigera* Hbn. and *Agrothis segetum* through the use of pheromonal traps*

Scopul investigațiilor au fost de a evidenția eficiența utilizării capcanelor feromonale în efectuarea monitorizării sezoniere a buhelor *Heliothis armigera* Hbn și *Agrothis segetum* (Lepidoptera: Noctuidae).

Reieșind din pierderile anuale cauzate mai multor culturi agricole de către larvele buhelor corespunzătoare a apărut necesitatea elaborării unor metode sigure de depistare și monitorizare sezonieră a dezvoltării acestor dăunători. Rezultatele obținute vor sta la baza aprecierii densității populațiilor și depistarea focarelor în dependență de generație și fazele fenologice de dezvoltare a culturilor agricole. Una din aceste metode este aplicarea capcanelor cu feromon. Cel mai important avantaj a utilizării feromonilor sexuali constă în faptul, că ei își au acțiunea doar asupra speciilor țintă și nu sunt nocive atât pentru organismul uman cât și pentru mediul înconjurător.

În rezultatul investigațiilor efectuate pe parcursul a mai multor ani s-a constatat că aplicarea capcanelor cu feromon pot servi ca un element metodologic eficient de monitorizare sezonieră a ciclului ontogenetic de dezvoltare a buhelor *H. armigera* și *A. segetum*. Experimental a fost demonstrat, că ambii dăunători, în condițiile agroclimatice a Republicii Moldova se dezvoltă în trei generații. Prima generație își începe activitatea începând cu I decadă a lunii mai și până în decada II a luni iunie. A II generație – începând cu decada II a luni iunie până în decada II a luni august, și a III generație – începând cu decada II a luni august și până în decada II a luni septembrie Tot odată prin aplicarea programului BIOCLAS și analiza rezultatelor obținute pot fi construite hărțile digitale datorită cărora sunt apreciate focarele de răspândire al acestor dăunători pe câmpurile supuse examinării.

* Cercetările au fost efectuate în cadrul proiectului Programului de Stat 20.80009.5107.27 „Elaborarea metodelor alternative bazate pe mijloace și proceduri ecologice pentru combaterea artropodelor dăunătoare în diferite culturi agricole”.

Simona Luminita NICA

Asistent de cercetare, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: nica.simona@icmpp.ro

Daniela FILIP

Cercetător științific grd. II, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: dare67ro@yahoo.com

Doina MACOCINSCHI

Cercetător științific grd. II, dr. în chimie

NANOPARTICULE METALICE INCORPORATE ÎN MATRICI BIO-DEGRADABILE PE BAZĂ DE BIOPOLIMERI: CHITOSAN, AMIDON ȘI GELATINĂ DESTINATE AMBALAJELOR ALIMENTARE

Metallic nanoparticles embedded in biodegradable matrices based on chitosan/starch/gelatin biopolymers intended for food packaging

Materialele biopolimere utilizate la ambalarea alimentelor reprezintă o alternativă avantajoasă pentru încorporare de nanoparticule, în special prin aportul lor la îmbunătățirea proprietăților termice, mecanice, chimice, fizice, permeabilitatea la gaze și la vapori, proprietăți optice și biologice etc.

Performanța nanocompozitelor depinde de tipurile de nanoparticule utilizate, de uniformitatea dispersării acestora în matrici și de interacțiunea cu matricea. În funcție de natura nanoparticulelor, nanocompozitele reprezintă o clasă de materiale cu proprietăți avansate și o aplicații multiple: sisteme de eliberare controlată a medicamentelor, suporturi adezive pentru culturi de celule, inginerie tisulară, vindecarea rănilor etc. Datorită raportului mare suprafață/volum și funcționalităților suplimentare, nanomaterialele au un potențial mare în ambalarea alimentelor. În literatură se raportează aportul unor nanoparticule de ZnO în conferirea proprietăților antimicrobiene, capacității de absorbție UV, rezistenței mecanice îmbunătățite, precum și proprietăților de barieră și stabilitate în mediu înconjurător.

Acest studiu s-a axat pe utilizarea combinată a unor biopolimeri: chitosan, amidon și gelatină în amestec cu aditivi și filleri: ulei de jojoba, glicerol și nanoparticule de Fe₃O₄ și ZnO, pentru a prepara filme de bionanocompozite proiectate pentru aplicații în domeniul ambalajelor alimentare. Amidonul este una dintre cele mai utilizate polizaharide vegetale pentru producția de pelicule comestibile datorită proprietăților sale optice, organoleptice și de barieră excelente.

Amiloza și amilopectina sunt principalii constituenți polimeri ai amidonului. Componenta amiloză datorită lanțurilor sale liniare determină pelicule rigide și puternice. Chitosanul este o polizaharidă cationică obținută prin deacetilarea chitinei cu capacitate excelentă de formare a filmelor, conferind și activitate antimicrobiană. Filmele sale sunt casante și, prin urmare, utilizarea

sistemelor multicomponente folosind amestecuri cu alte polizaharide și materiale hidrofobe reprezintă o alternativă avantajoasă pentru îmbunătățirea acestui dezavantaj. Proteinele sunt utilizate pe scară largă pentru producerea de filme comestibile datorită barierei lor selective la gaze sau proprietăților mecanice induse. Gelatina este obținută din hidroliza termică sau distrugerea fizico-chimică a colagenului. Fragilitatea poate fi redusă prin adăugarea de plastifianți. Glicerolul este polioliol utilizat pe scară largă ca plastifiant pentru polimerii hidrofilii.

Uleiul de jojoba este compus din aproape 98% ceară pură, prin urmare este cunoscut ca ceară lichidă fiind util în aplicații care necesită control și protecție împotriva umidității, fiind recunoscut pentru stabilitatea crescută conferită ambalajelor. Bionanocompozitele au fost caracterizate din punct de vedere structural, al morfologiei în film, al stabilității termice și în prezența umidității, al proprietăților optice, dielectrice, magnetice și mecanice, rezultatele confirmând potențialul aplicativ al acestora în domeniul ambalajelor alimentare.

Violeta POPESCU

Școala Doctorală Științe Biologice, Geomomice,
Chimice și Tehnologice, USM
Email: violeta.popescu74@gmail.com

**EVALUAREA ACTIVITĂȚII ANTIFUNGICE
ȘI ANTIBACTERIENE A ULEIURILOR VOLATILE NATIVE
ȘI A FORMELOR CHIMIC MODIFICATE**

Evaluation of antifungal and antibacterial activity of native volatile oils and chemically modified forms

Uleiurile volatile și compușii terpenici individuali sunt de nelipsit în viața cotidiană, reprezentând un rezervor imens pentru descoperirea unor principii active noi, care pot fi folosite în medicină, cosmetică sau în alimentație. Există suficiente date care confirmă faptul că uleiurile volatile de *S. sclarea*, *L. angustifolia*, *C. sativum*, *A. graveolens* și *L. officinale* inhibă dezvoltarea speciilor de fungi și tulpini de bacterii la concentrații minime inhibitorii destul de mici.

Speciile de ulei volatil menționate în introducere și produse industrial în Republica Moldova au fost supuse testărilor *in vitro* cu scopul de a determina activitatea antibacteriană a acestora conform metodei diluției duble succesive, pe speciile de fungi fitopatogeni (*Xanthomonas campestris* ATCC33913, *Erwinia amylovora* ATCC 49946, *Erwinia carotovora* ATCC15713), *Candida utilis* ATCC 9950) provenite din culturi pure și pe 2 tulpini de bacterii nepatogene: gram-negativă (*Pseudomonas fluorescens* ATCC 13525, *Pseudomonas aurantiaca* ATCC 33663) și gram-pozitivă (*Bacillus sp.* ATCC 15970).

În conformitate cu datele obținute, uleiul de coriandru a manifestat cea mai înaltă activitate antimicrobiană la valori MIC= 35-70 mg/mL, urmat de uleiul volatil de levănțică cu activitate antimicrobiană bună la valori MIC= 150-300 mg/mL. Uleiurile de leuștean și salvie au manifestat activitate biologică moderată la valori MIC= 300 mg/mL, excepție fiind *Candida utilis* în cazul salviei. Uleiul volatil de mărar a manifestat cea mai joasă activitate antimicrobiană.

Testările biologice *in vitro* ale probelor de uleiuri volatile modificate chimic au fost realizate pe speciile de microorganisme *Bacillus subtilis*, *Pseudomonas fluorescens*, *Pseudomonas aurantiaca* și *Candida utilis*. Formele oxidate de ulei în toate cazurile au manifestat activitate antimicrobiană mai înaltă de 2-4 ori decât cea a probelor de ulei native. Rezultatele obținute confirmă faptul, că unele forme de ulei volatile chimic modificate pot servi în calitate de remedii eficiente antifungice și antibacteriene.

Iuliana RUSU

Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, USM

Email: julianarusu@gmail.com

MODELAREA COMPORTAMENTULUI PLOȘNIȚEI

HALYOMORPHA HALYS STAL (HETEROPTERA:

PENTATOMIDAE) ÎN FUNCȚIE DE SUBSTRATUL ALIMENTAR

Modeling the behavior of the stink bug Halyomorpha halys Stal (Heteroptera: Pentatomidae) depending on the food substrate

Ploșnița *Halyomorpha halys* Stal (1855) (Hemiptera: Pentatomidae) este unul dintre cei mai importanți dăunători invazivi, care dăunează unei game largi de culturi pomicole, legumicole, de câmp și decorative. În Republica Moldova acest dăunător a fost observat de noi în anul 2019, la culturile agricole cât și la cele ornamentale. În urma depistării ploșniței *H. halys* la culturile agricole de o importanță economică majoră, a fost necesar de a fi realizat cercetări în condiții de laborator pentru a înțelege, care sunt cele mai preferabile culturi pentru acest dăunător în perioada de adaptare la condițiile agroclimatice din Republica Moldova.

În urma cercetărilor, am dezvoltat o metodă de modelare a comportamentului ploșnițelor în funcție de substratul alimentar propus. Monitorizarea tuturor etapelor de dezvoltare ontogenetice ale ploșniței a fost efectuată la 11 culturi diferite: *Glycine max*, *Pisum sativum*, *Helianthus annuus*, *Solanum lycopersicum*, *Capsicum annuum*, *Malus domestica*, *Prunus domestica*, *Morus nigra*, *Elaeagnus angustifolia*, *Vitis vinifera*, *Citrus aurantium*. Au fost luate în considerare atât selectivitatea ploșniței, cât și capacitatea de reproduce a generațiilor următoare.

În urma cercetărilor efectuate, am constatat, că doar 2 culturi (*Glycine max*, *Pisum sativum*) din plantele testate sunt potrivite pentru dăunătorul *H. halys* ca hrană nutritivă. Hrânindu-se cu aceste culturi, dăunătorul este capabil să treacă prin toate stadiile de dezvoltare cu depunerea în continuare a oalelor fertile.

Astfel, am demonstrat, că această specie se poate aclimatiza în regiunea noastră și poate provoca daune semnificative culturilor agricole.

* Cercetările au fost realizate în cadrul Programului de Stat 20.80009.5107.27 „Elaborarea metodelor alternative de control al artropodelor dăunătoare în diferite cenoze agricole, bazate pe mijloace și procedee ecologic inofensive”, finanțat de Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare.

Parascovia SAVA

Dr. hab. in agricultural scienses,

IP Scientific and Practical Institut of Horticulture and Food Tehnologies,

Shrubs crops laboratory

Email: psavalisphta@gmail.com

THE CONTRIBUTION OF SCIENTISTES IN THE RESEARCH AND IMPLEMENTATION OF SHRUBS CROPS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Contribuția savantelor în cercetarea și implementarea culturilor bacifere în Republica Moldova

The paper presents the analysis results of evolution stages of the scientific research carried out and the contribution of the scientists in the development of the direction of the cultivation of shrubs species within the Institute of Scientific Research in Fruit Growing, Viticulture and Winery from Moldova in the period year 1946 to present, in which they were involved over 70% women – researchers. The scientific research was carried out by the scientists from the section Selection and improvement of the fruit and shrubs: Dr. Dushutina Csenia (years 1946–1964), Dr.hab. Maciucova Olga (years 1958–1974), Dr. Policarpova Lilia (years 1958–1975); of the group of shrubs within the section Fruit nursery: Dr. Policarpova Lilia (1976–1989), Dr. Belous Nadejda (1980-1989), Sava Parascovia (1982–1984). Scientific-practical research continued in the Shrubs crops laboratory (IP SPIHFT) from 1984 – to present by Dr.hab. Sava Parascovia and collaborators: Bondarenco Parascovia, Tcaci Valentina, Gheorghiița Nina, Căterenciuc Cristina, Calaraș Cristina, Rusnac Cristina, Gherasimova Elena. Throughout the development period of the Institute, the scientific and practical research was carried out regarding the study, creation of varieties, improvement, modernization of technologies for the planting material production, cultivation of shrubs and implementation in production. By the scientists: Dushutina Csenia, were created 4 new strawberry varieties (Mergele, Frumușica, Orighinalinaia and Chishinivskaia), was selected 1 local strawberry variety – Moldovanka, 1 local raspberry variety – Chishinivskaia and were studied more than 300 strawberry and raspberry varieties; Maciucova Olga – studied more than 200 varieties of raspberry, currant, gooseberry; Policarpova Lilia – studied more than 200 varieties of strawberry, raspberry, currant, gooseberry; Sava Parascovia – were studied more than 150 varieties of shrubs species, the results of which contributed essentially to the development of the shrubs sector in the Republic of Moldova.

Mazal SHAVRATOV

Graduate, Faculty of Dentistry, State University of Medicine and Pharmacy
Nicolae Testemițanu of Republic Moldova

Eugenia FERDOHLEB

Resident, Faculty of Dentistry, UMF *Carol Davila*, Bucuresti, Romania

Alina FERDOHLEB

Associate professor, Department of Social Medicine and Management

Nicolae Testemitanu,

State University of Medicine and Pharmacy *Nicolae Testemitanu*,

Republic of Moldova

Email: alina.ferdohleb@usmf.md

**THE AESTHETIC PERCEPTION OF DENTAL FLUOROSIS AND
RELATIONSHIPS WITH PSYCHOSOCIAL ASPECTS / ORAL
HEALTH RELATED QUALITY OF LIFE**

*Percepția estetică a fluorozei dentare și relațiile cu aspecte psihosociale /
calitatea vieții legate de sănătatea dentară*

Abstract. Aesthetic perception and oral health-related quality of life associated with dental fluorosis have found themselves at the center of scientific research. A detailed investigation of these ideas is analyzed and clarified in the interest of better understanding. Objectives of Study: Understanding the conflict of opinions between nations, communities, and individuals. The importance of educating the public and maintaining steady progress in increasing awareness. The aesthetic perception and psychosocial demeanor to dental fluorosis. Also, an evaluation of oral health related to the quality of life. **Materials and Methods.** A secondary research, qualitative study, the narrative synthesis of 47 selected bibliographic sources from PubMed, NCBI, Google Scholar, and other scientific journals based on the keywords related to the research topic; 2000–2022; language: English. **Results.** A collection of varied results explained aspects of research on fluoride and dental fluorosis in society. Depending on the geographical location, consumption of fluoride concentration, and severity the impression of dental fluorosis differs. Some suggest that fluoride consumption needs to be managed by the individual. While others consider it the responsibility of the government to regulate. In addition, many agreed that education for prevention purposes has been a beneficial step forwards to improve dental fluorosis cases. It

allows for better understanding and awareness in daily life, especially beneficial in cases of children. Recently, studies focused on assessing the severity of dental fluorosis and its effects on society, and its impact on the quality of life of the individual. Because dental fluorosis occurs due to fluoridation and artificial intake of fluoride everywhere. It allows us to assess each nation separately in consideration of social perception, knowledge, community programs, and government strategies. It allows for different views on the same issue. The issue begins with the need for management of the increased cases of dental fluorosis in recent years. Also, the public understands the importance of regulating fluoride for themselves and others close to them. It is a critical time to make such changes as the significance of aesthetic and oral health increases.

Conclusion. Overall, aesthetic implication with the collaboration of quality of life is a tool to understand detailed fluorosis perception worldwide and shape the state of clinical practice, dental research, dental education and create changes in the community at large.

Irina SFECLĂ

Dr. în științe biologice

Tatiana SÎRBU

Dr. în științe biologice

Doina ȘABAROV

cercetător științific,

Grădina Botanică Națională (Institut) „Al. Ciubotaru”, USM

Email: irinasfecla@gmail.com

ARTA FLORALĂ ÎN TRADIȚIILE ȘI OBICEIURILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Floral art in the traditions and customs of the Republic of Moldova

Florile și omul și-au împletit existența de-a lungul mileniilor. Din vechi timpuri, oamenii au influențat și modelat natura înconjurătoare, la început pentru a-și asigura cele necesare, ulterior pentru a-și înnobila și ornamenta locuința. În societatea modernă, relativ fiecare eveniment sau sărbătoare nu își ating pe deplin fascinația în absența florilor. Gruparea corectă a acestora în aranjamente florale este o adevărată artă și ea presupune cunoștințe temeinice în domeniul

botanicii, de estetică, tehnologie, dublate de talent, imaginație și pasiune. Această artă, de aranjare artistică a florilor, este strâns legată de civilizația și cultura unui popor.

Neamul moldovenesc abundă în obiceiuri și tradiții cu ajutorul cărora devine mai deosebit și neasemuit. Unicitatea acestor obiceiuri, uneori sunt distinse de utilizarea elementelor caracteristice de artă florală. Obiceiurile tradiționale moldovenești sunt fapte culturale complexe, menite să organizeze viața oamenilor prin marcarea momentelor importante precum nașterea, căsătoria și moartea.

Evenimentul important asociat cu nașterea și unul bogat în obiceiuri este botezul. Tradiționalul element floristic nelipsit în acest caz este buchetul care ornează crijma și uneori cristelnița este înfrumusețată cu o ghirlandă. În acest tip de aranjamente este nelipsit busuiocul și speciile floricole de sezon.

Urmând firul vieții, după obiceiurile în legătură cu nașterea, cele mai importante rituri sunt cele asociate cu nunta. În organizarea acestui eveniment sunt prezente elementele floristice, precum: buchet de mireasă; cocardă mire; cocardă naș; coroniță; brățară; colacul miresei; lumânările de nuntă; aranjamente pe mese; arcadă cu flori.

Ansamblul de obiceiuri și tradiții care încheie șirul vieții sunt asociate de cele mai triste momente ale trăirii și anume ceremonialului de înmormântare. În cadrul acestui eveniment lugubru sunt nelipsite buchetele, coroanele funerare și aranjamentele florale sepulcrale amplasate pe sicriu.

Pentru ca un element de artă florală să-și îndeplinească, în cel mai bun mod, rolul de mesager al sentimentelor și trăirilor unui eveniment, este foarte important alegerea sortimentului specific potrivit de material vegetal utilizat. În acest sens este importantă cunoașterea semnificației florilor și respectarea regulilor de asociere a acestora. Culoarea, parfumul și forma îmbogățesc valoarea simbolică a unui aranjament floral, îl transformă în ceva special, capabil să transmită iubire, prietenie, recunoștință, afecțiune etc.

* Studiu realizat în cadrul proiectului 20.80009.7007.14 „Cercetări privind mobilizarea diversității vegetale cu potențial ornamental pentru conservarea ex-situ”.

Rodica SIMINIUC

Dr. în științe inginerești, conf. univ., UTM

Universitatea Tehnică a Moldovei

Email: rodica.siminiuc@adm.utm.md

Dinu ȚURCANU

Drd., Școala Doctorală UTM

Email: dinu.turcanu@adm.utm.md

**ANALIZA EXPLORATORIE A SECURITĂȚII ALIMENTARE ÎN
REPUBLICA MOLDOVA ÎN BAZA METRICILOR DE CALITATE
NUTRIȚIONALĂ ȘI DURABILĂ A PRODUSELOR ALIMENTARE**

*Exploratory analysis of food security in the Republic of Moldova based on
metrics of nutritional and sustainable food quality*

Una dintre direcțiile importante de asigurare a securității alimentare este dezvoltarea nutriției durabile, ceea ce, presupune satisfacerea necesităților nutriționale ale fiecărui individ, dar cu grija față de mediu. Aceasta implică adoptarea de noi modele, care să încurajeze sistemele agroalimentare să acorde mai multă atenție calității nutriționale a alimentelor, astfel ca acestea să fie sigure, accesibile pentru toți, în mod durabil și inclusiv și, totodată, justificate științific, aplicabile, obiective și transparente, care ar putea să reducă o serie dintre obiectivele concurente securității alimentare și anume:

Pentru studiile de durabilitate se impune trecerea de la analize izolate la analize mai holistice, inclusiv pentru a identifica compromisuri și sinergii între dimensiunile sustenabilității nutriție-sănătate-mediu.

Formularea și argumentarea științifică a unui cadru procedural de evaluare a calității nutriționale durabile a produselor alimentare comercializate pe piața Republicii Moldova ar putea contribui la optimizarea practicilor de management a sistemelor agroalimentare, precum și clasificarea alimentelor în grupuri de sustenabilitate. Ar putea contribui, de asemenea, la formularea politicilor nutriționale, la îmbunătățirea sistemelor de etichetare, inclusiv a etichetării frontale și, astfel, să ajute consumatorii să facă alegeri informate cu referire la alimentele sănătoase.

Toate acestea, în ansamblu, ar contribui la includerea dietelor sănătoase într-un loc mai prominent în agenda globală de reutilizare a sprijinului alimentar și agricol pentru a realiza obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) ODD 2

(Eradicarea foamei) și ar generează impact în favoarea ODD 3 (Bună sănătate și bunăstare), ODD 10 (Inegalități reduse), ODD 12 (Consum și producție responsabilă) și ODD 13 (Acțiune pentru climă).

* Cercetările sunt realizate în cadrul proiectelor:

Proiect de Stat 20.80009.5107.10. Nutriției personalizată și tehnologii inteligente pentru bunăstarea mea

Proiect postdoctoral: Contribuții privind eradicarea nutrițională a maladiilor asociate consumului de gluten, nr. 21.00208.5107.06 / PD

Proiect pe Probleme de interes stringent: Analiza exploratorie a securității alimentare în Republica Moldova în baza metricilor de calitate nutrițională și durabilă (CNuD) a produselor alimentare.

Polina SIMONOV

Graduate, Faculty of Dentistry, State University of Medicine and Pharmacy
Nicolae Testemițanu of Republic Moldova

Eugenia FERDOHLEB

Resident, Faculty of Dentistry, UMF *Carol Davila*, Bucuresti, Romania

Alina FERDOHLEB

Associate professor, Department of Social Medicine and Management

Nicolae Testemițanu,

State University of Medicine and Pharmacy *Nicolae Testemițanu*,

Republic of Moldova

Email: alina.ferdohleb@usmf.md

THE ACCESSIBILITY TO THE DENTAL SERVICE IN EXCEPTIONAL SITUATIONS

Accesibilitatea la serviciul stomatologic in situații excepționale

Abstract. Oral health is an inextricable section, a compartment of health general with many topics not clarified from a scientific point of view. Health misconceptions and negative attitude towards oral health affects general well-being and physical health. Access to dental services is the starting point in the improvement process oral and whole body health. Dental services are of major importance in exceptional situations such as: natural disasters, pandemics, geo-political conflicts, war. **Materials and Methods.** A secondary research,

qualitative study, the narrative synthesis of 43 selected bibliographic sources from PubMed, NCBI, Med ONE, NLM, NCBI, Google Scholar, and other scientific journals based on the keywords related to the research topic; 2020-2022, English language. **Results.** People most likely try to look for this type of information directly from their dental practice, however, many people are not registered with a practice. This suggests that there is a continuing need for the public and patients to have clear and effective communication about the services and treatments available, especially in a situation like the COVID-19 pandemic. The results showed that although there are many negative elements, the quality of dental services in exceptional situations plays a major role in treatment and the availability of first aid. The socially vulnerable population presents a high risk of COVID-19 / the exceptional situations for access to oral dental services and less to physical health services. Revising policies, regulations, increasing access to oral health care services and strengthening the general health status of the population. Given the dynamic relationship between oral and general health, dental care should not be neglected even during a public health emergency.

Conclusion. However, fear of contracting the infection appears to have caused cases of avoidance of dental treatment. In these times of uncertainty, regulatory and public health organizations have made sometimes controversial recommendations to practitioners and the public about how to meet their oral health care needs. The cooperation and mobilization of dentists in providing services to the population in question in extreme situations could facilitate both general health and oral health, contributing to the physical and mental well-being of the population.

Tatiana SÎRBU

Dr. în științe biologice

Irina SFECLĂ

Dr. în științe biologice

Doina ȘABAROV

cercetător științific, Grădina Botanică Națională (Institut) „A. Ciubotaru”, USM

Email: tatianaonica17@gmail.com

PAEONIA PEREGRINA MILLER ÎN CONDIȚII EX SITU

Paeonia peregrina miller in ex situ conditions

Flora nativă este reprezentată în colecțiile Laboratorului Plante Ornamentale de cca 150 de specii cu valoare decorativă, medicinală, alimentară sau meliferă (*Adonis vernalis* L., *Asparagaus tenuifolius* Lam., *Aurinia saxatilis* (L.) Desv., *Clematis integrifolia* L., *C. recta* L., *Crocus reticulatus* Stev. ex Adam, *Dictamnus gymnostylis* Stev., *Galanthus elwezii* Hook.fil etc.). Peste 30 de specii sunt atestate ca plante rare, în categorii diverse de periclitare, unele fiind incluse în Cartea Roșie a țării.

Paeonia peregrina Miller (fam. Paeoniaceae), numit *bujor de pădure* sau *bujor străin*, este un geofit nativ în sud-est-ul Europei (din Albania până în Republica Moldova, Turcia de Vest, Italia Centrală) xeromezofil, răspândit în pădurile termoxerofile. În România crește în Dobrogea, centrul și sudul Moldovei. Deși răspândirea speciei e relativ vastă, planta e ocrotită aici prin lege, atestată ca *monument al naturii și floare națională*. Unii autori susțin ipoteza prezenței în flora românească a două varietăți ale speciei: *typica* și *romanica*. Conform cercetărilor actuale este recunoscută doar *P. peregrina*, iar în sinonimie regăsim mai multe denumiri: *P. bysantina* DC, *P. decora* G. Anderson, *P. romanica* D. Brânza, *P. tartarica* Mill.

În Republica Moldova bujorul este la limita nord-estică a arealului natural și crește în preajma comunelor Bolțun, Șișcani (r-nul Nisporeni), com. Mirești și Bujor (r-nul Hâncești). Specia e ocrotită prin lege: din anul 1975 inclusă în *Cartea Roșie a RM* la categoria *Critically Endangered* (CR). Factorii limitativi ce duc la dispariția numerică și diminuarea arealului speciei: colectarea abuzivă, pășunatul, cositul lizierelor și poienilor.

În colecția de *Paeonia* a GBNI este menținută o mică populație de bujor, constituită din 10 plante mature și peste 50 de plantule, obținute din semințele colectate în natură în anii 2009, 2010. Plantele ajung la maturitate generativă în al 6-7-lea an. Perioada pregenerativă durează 4-6 ani. În al treilea an plantulele cu talia de 20-25cm, un sistem radicular bine format, cu 2-3 rădăcini tuberizate și 1-3 muguri vegetativi. Ritmul de dezvoltare e în corelare directă cu factorii de mediu, în special, cu cel termic. În habitatul natural înflorirea se atestată în a doua jumătate a lunii mai – începutul lui iunie. În condiții de cultură – e mai precoce cu 7-12 zile, demarând la începutul lunii mai cu o durată de cca 14 zile. Așadar, în condiții *ex situ* *P. peregrina* s-a adaptat facil, fiind o specie nativă. Poate fi multiplicată atât generativ, cât și vegetativ prin divizarea tufelor toamna. Recomandăm încorporarea în sol a semințelor imediat după coacere. Bujorul

preferă sol bogat, bine drenat și poziții însorite. Poate fi utilizat în amenajarea spațiilor verzi: în crearea bordurilor, a grupurilor solitare, a decorațiunilor mixte, ca plante la container. Remarcăm că decorativitatea se menține și după înflorire, în special, în perioada fructificării. Fiind o specie critic periclitată, cu valoare medicinală și ornamentală, multiplicarea și conservarea ei în continuare este oportună. În scopul promovării și etalării importanței speciei, ca componentă a asociației vegetale, ca monument al naturii, propunem includerea ei în lista simbolurilor naționale.

* Lucrare realizată în cadrul proiectului 20.80009.7007.14 „Cercetări privind mobilizarea diversității vegetale cu potențial ornamental pentru conservarea ex situ”.

Alina SOROCEANU

Research Assistant, doctor in chemistry
„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

Email: lazar.alina@icmpp.ro

METAL COMPLEXES DERIVED FROM SALEN-TYPE LIGANDS WHICH CONTAINS DIMETHYLSILOXANE UNITS

Complecsi metalici obtinuti din liganzi de tip salen care contin unitati dimetil-siloxanice

Salen-type ligands are intensively investigated classes of compounds, capable of forming compounds with nearly any metal ion. Transition metal salen-type Schiff base complexes have also received a lot of attention in coordination chemistry. Their popularity stems from the ease with which they can be synthesized, as well as their versatility and wide range of practical applications. As a result, despite the numerous papers published on salen-type coordination compounds, there continues to be extensive research underway in this field with the primary goal of diversifying the range of organic compounds and aldehydes and realizing the full potential of this type of compound.

The fundamental tenet of this strategy consists in adding a siloxane bond to a structure like this, which can cause significant modifications in the performance of the compounds due to its unique properties, principally its high and flexible bond angle around the oxygen atom, which ranges from 135 to 180 degrees. Additionally, it is anticipated that the hydrophobic groups will enhance

the complexes solubility in typical organic solvents. Future applications of the produced compounds in biological applications will benefit from the siloxane biocompatibility and physiological barrier properties. The main premise for this approach consists in the preparation of Zn(II) and Ni(II) metal complexes of Schiff base derived from 1,3-bis(3-aminopropyl)tetramethyldisiloxane and 3,5-dibromosalicylaldehyde, which have similar molecular structures, and it's expected that the introduction of the siloxane bond can induce some changes in the compounds behavior. The entire investigation of the synthesized compounds indicates a series of differences in behavior.

***Acknowledgements:** This work was supported by a grant of the Ministry of National Education, CNCS – UEFISCDI, project number PN-III-P1-1.1-PD-2021-0687 (Contract 33/2022).

Alina SOROCEANU

Research Assistant, doctor in chemistry
„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania
Email: lazar.alina@icmpp.ro

**SUPRAMOLECULAR STRUCTURES WITH VARIOUS
ARCHITECTURES AND TOPOLOGIES OBTAINING BY
SELF-ASSEMBLING OF METAL–ORGANIC UNITS**

Structuri supramoleculare cu diferite arhitecturi si topologii obtinute prin autoasamblarea unitatilor metal-organice

Due to their vast useful applications, coordination compounds based on transition metal and multicarboxylate ligands are thoroughly researched. They can self-assemble metal-organic units through hydrogen bonds and π - π interactions to produce extended supramolecular structures with a variety of topologies and architectures. The correct choice of the metal ion and ligand is essential to designing the desired structure. Polycarboxylic ligands make excellent candidates because, depending on the quantity of the deprotonated carboxylic groups, they can serve as both a proton donor and an acceptor in the hydrogen bond. 1,3-bis(3-aminopropyl)tetramethyldisiloxane is a significant silicone derivative that can be used because it incorporates siloxane sequences into a variety of siloxane-

organic compounds with reactive group content. The metal complexation primarily benefits greatly from the last functional group.

Tetramethyldisiloxane, which has a high degree of flexibility, may give these compounds greater conformational flexibility that is helpful in catalysis. In addition, due to their high hydrophobicity, these compounds may be more soluble in common organic solvents and experience fewer thermal transitions, which will make them easier to process. Future applications of the produced derivatives in the biomedical field will benefit from the siloxane's biocompatibility and physiological inertness. The obtained structures could be viewed as sensitive, changing reversibly in response to stimuli like temperature or solvent traces.

***Acknowledgements:** This work was supported by a grant of the Ministry of National Education, CNCS – UEFISCDI, project number PN-III-P1-1.1-PD-2021-0687 (Contract 33/2022).

Marius SOROCEANU

Research Assistant, doctor in chemistry

„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

Email: soroceanu.marius@icmpp.ro

STRUCTURAL CHARACTERIZATION OF SOME COMPLEX COMBINATIONS OF COBALT WITH ETHYLENEDIAMINE DERIVATIVE LIGAND

*Caracterizarea structurala a unor combinatii complexe ale cobaltului cu ligan-
dul derivat al etilendiaminei*

In recent years, numerous applications of the cobalt complex system, which is synthesized by the condensation reaction of cobalt salt with a salen-type ethylenediamine ligand, have been established to the benefit of society. These types of complexes containing nitrogen and oxygen in the structure have gained a lot of interest for usage in a wide range of practical applications because of their benefits of being simple to synthesize, having stable chemical characteristics, and having good endurance. They can be employed as common parts in high-tech devices, such as optical ones, from a modern perspective. It can also be used in areas directly related to polymers.

This kind of structure exhibits an important potential for coordination with metals; it can create complexes with innovative structures that are beneficial to the biological and pharmaceutical sectors by endowing them with unique features. This metal can interact with the ethylenediamine ligand to form complexes that, among other things, can be exploited for gas storage or molecular identification.

The fundamental idea behind this strategy is the creation of two cobalt complexes with a salen-type ligand that was produced through the reaction of 5-chlorosalicylaldehyde and ethylenediamine in the presence of cobalt acetate and characterized using a variety of methods, such as infrared spectroscopy, ^1H RMN, and optical methods. As a result, these compounds can be used as important chemical building blocks, practical materials, and possibly in medicine.

Rodica STURZA

Dr. hab. în tehnică, prof. univ., UTM

Email: rodica.sturza@chim.utm.md

FORMAREA CADRELOR CU MENTALITATE TEHNOLOGICĂ NOUĂ PRIN APLICAREA METODELOR BAZATE PE INVESTIGAȚII

*Training of staff with a new technological mentality through the
application of inquiry-based education*

Progresele tehnologice influențează enorm societatea, modificând considerabil calitatea vieții, sănătatea, oferind noi oportunități de transport, comunicare, formare etc. Trecerea de la tehnologiile tradiționale la cele moderne implică o educație și o mentalitate tehnologică nouă. Explozia informațională și uzura accelerată a cunoștințelor științifice, tehnice ca și proliferarea, diversificarea și perfecționarea continuă a produselor tehnologice impun o educație tehnologică prin care omul să fie capabil să stăpânească mai bine și să exploateze mai eficient aceste tehnologii. Astfel, va fi înțeles omul în efortul său continuu de a se perfecționa, asociindu-și tehnologia pentru a-și dezvolta, prelungi și multiplica forța și simțurile prin instrumente și mașini, produse ale tehnologiei; pentru a-și multiplica capacitățile de operare a informației (cunoscând funcționarea și inițiindu-se în exploatarea calculatoarelor),

disponibilizându-se pentru activități creatoare și, nu în ultimă instanță, pentru a fi în armonie cu natura și a evita dezechilibrele.

Paradoxal, dar în același timp, se adevărește una dintre ipotezele secolului XIX – când progresul tehnico-științific cauzează anumite incertitudini, credibilitatea în știință se reduce simțitor, cauzând lipsa de interes a tinerilor față de cariera științifică. Cu toate că acum, în perioada de criză, interesul față de acest domeniu este în scădere, experiența globală demonstrează că după depresiunea economică începe creșterea rapidă și dezvoltarea tehnologiilor bazate pe inovații. Drept efect, cercetarea și industria încep să resimtă lipsa resurselor umane.

O serie de cercetări recente, efectuate în ultimii ani în țările europene, Canada și SUA arată, că deși în aparență numărul persoanelor înscrise la universități se află în creștere, numărul celor care optează pentru științe exacte și inginerie descrește continuu. Același fenomen se resimte tot mai mult și în Republica Moldova: solicitanții de a urma studiile la fizică, chimie, biologie, inginerie rămân tot mai puțini, majoritatea alegând științele sociale, medicina, dreptul. Cauzele sunt multiple: motive sociale, legate de infrastructură, atingerea unor scopuri personale, gradul de solicitare al domeniului dat, ș.a. Dar cel mai important factor, care determină opțiuni pentru viitoarea profesie constă în modul de predare a disciplinelor în cauză în școală, atractivitatea disciplinelor, accesibilitatea materialului. Persoanele ce dispun de cunoștințe superficiale în domeniile științelor fundamentale nu vor opta pentru inginerie, iar dacă, din întâmplare o vor urma, vor abandona studiile sau nu vor profesa domeniul selectat.

Din păcate, nici unul dintre aceste scenarii nu lipsește în ultimii ani din repertoriul studenților și absolvenților din Republica Moldova. Drept consecință, deși anual sunt completate (cu greu!) locurile bugetare la aceste facultăți, numărul absolvenților este cu mult mai redus, iar dintre aceștia doar o mică parte își aleg activitatea conform diplomei obținute. Un motiv extrem de serios rezidă în cunoștințele profesionale insuficiente, lipsa abilităților, incapacitatea de a lua o decizie, neîncrederea în cunoștințele proprii, care creează tinerilor probleme serioase în cadrul activității profesionale.

În Europa au fost efectuate un șir de cercetări, care vizau aprofundarea cunoștințelor fundamentale ale elevilor și studenților în materie de științe exacte prin modificarea modului de predare. În rezultat, au fost selectate și actualmente sunt promovate două inițiative inovative, denumite «Pollen» și et «Sinus-

Transfer», care au prezentat rezultate promițătoare vis-a-vis de sporirea interesului și a cunoștințelor elevilor în domeniul științelor exacte și aplicative. Aceste inițiativă au la bază modificarea modului de predare a științelor exacte – substituirea totală sau parțială a metodelor deductive, aplicate actualmente, prin *metode bazate pe investigații (Inquiry-based science education – IBSE)*.

IBSE a prezentat rezultate pozitive atât în cazul studiilor preuniversitare, cât și a celor universitare, fiind aplicabilă pentru elevii și studenții cu diverse capacități, perfect compatibilă cu tendința acestora spre excelență. Metoda permite de a dezvolta modul practic de gândire a tinerilor, capacitatea de a pune întrebări și de a căuta răspunsuri, dezvoltând ingeniozitatea și interesul față de științele exacte.

În contextul situației actuale privind predarea științelor exacte în școlile din Republica Moldova, aplicarea *metodelor bazate pe investigații (IBSE)* pare a fi ruptă de realitate. Problema de bază constă în programele de învățământ suprasolicitate, în Curriculele disciplinelor cu cerințe exagerate, concepute parcă pentru un grup elitar, dar nu pentru tineri cu un potențial și capacități normale de asimilare a materialului. Care este reacția tinerilor la această situație? Diversă, în funcție de aptitudini, preferințe, asiduitate, situație etc. Majoritatea caută să se conformeze cerințelor generale – de a obține note înalte. Cei cu un potențial mediu și mic contemplează situația care îi depășește, fără a face eforturi de a asimila cunoștințe – cumva examenul va fi luat. Și doar o mică parte din tineri, cu un potențial considerabil mai înalt – cu „energie de activare” sunt capabili să asimileze aceste programe complexe.

În rezultat, majoritatea tinerilor sunt formați superficial, absolut conștient, ei acceptând această situație deoarece societatea le-o impune. Atât timp cât lucrurile vor merge la fel, nu poate fi vorba de progres, deoarece nici cunoștințele fundamentale, nici capacitatea de a le aplica în practică nu corespund exigențelor actuale din tehnologie, știință și alte domenii de activitate. Situația ar putea fi depășită doar cu eforturi comune din partea societății, a comunității științifice și a autorităților. Un moment principial constă în abordarea integrată a programelor și curriculelor respectând continuitatea materialului studiat. Concomitent este necesar de a fi revăzute și instrumentele pedagogice, integrând metodele clasice cu cele bazate pe investigații (IBSE).

VALORIFICAREA PRODUSELOR SECUNDARE – O CALE DE SPORIRE A SUSTENABILITĂȚII SECTORULUI AGROINDUSTRIAL

Recovery of secondary products – a way to increase the sustainability of the agroindustrial sector

Produsele secundare agroalimentare sunt generate de-a lungul lanțului de producție. O reducere semnificativă sau o mai bună gestionare a acestora ar putea îmbunătăți securitatea alimentară și spori sustenabilitatea agriculturii. Majoritatea deșeurilor agroindustriale conțin macro- și micronutrienți precum și compuși bioactivi care ar putea avea o valoare adăugată semnificativă, aceștia pot fi extrași și utilizați drept aditivi alimentari sau pentru fabricarea de ambalaje active și inteligente.

În cadrul proiectului transfrontalier Republica Moldova – România 2SOFT/1.2/83 „Recuperarea inteligentă a deșeurilor industriale agroalimentare, INTELWASTES” (<https://intelwastes.utm.md>), finanțat de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Comun România – Republica Moldova 2014–2020 – <https://ro-md.net/> a fost elaborat un Ghid de bune practici. Obiectivul acestui Ghid este familiarizarea beneficiarilor – firme de prelucrare a strugurilor, fructelor și legumelor cu oportunitatea și regulile de baza pentru colectarea deșeurilor industriale agroalimentare horticole, conservarea funcționalității acestora, recuperarea compușilor bioactivi și compostarea deșeurilor biodegradabile. Ghidul a fost elaborat cu argumentarea beneficiilor pentru mediu și sănătate, modelând astfel un comportament responsabil și o viziune corectă asupra organizării unui sistem de management eficient al deșeurilor industriale agroalimentare.

Un chestionar referitor la oportunitățile de valorificare a deșeurilor agroalimentare a fost aplicat la 263 de consumatori din estul României (116) și Republica Moldova (147). Populația ambelor țări este preocupată de sortarea deșeurilor: problemă majoră (25%), moderată (30%), puțin îngrijorată (22%), nu știu (12%) și deloc (11%). Majoritatea (82%) consideră că este absolut necesară înăsprirea responsabilității pentru depozitarea deșeurilor agroindustriale în locuri nedestinate, 67% apreciază că tratarea deșeurilor agroindustriale este foarte

importantă, iar 25% – moderată. Astfel, valorificarea avansată a deșeurilor industriale agroalimentare este o aspirație generală a majorității populației.

Dar implementarea Ghidului de bune practici depinde de mai mulți factori: logistică, capacitățile tehnologice existente etc. În general, întreprinderile de prelucrare primară a strugurilor, fructelor și legumelor sunt mici și mijlocii, iar clasificarea și colectarea deșeurilor sunt dificil de realizat fără sprijin inteligent. Companiile ar putea folosi inteligența artificială pentru a discrimina între tipurile de deșeuri agroalimentare și pentru a proiecta calea optimă. Asigurarea colaborării efective între toți actorii implicați prin intermediul algoritmilor de inteligență artificială ar permite abordarea diferitelor provocări specifice, reducerea pierderii componentelor bioactive și diminuarea impactului asupra mediului.

Inga ȚIȚHIEV

Dr. în științe matematice, Institutul de Matematică și Informatică
„Vladimir Andrunachievici”, USM
secția Științe Exacte și Inginerești AȘM
Email: inga.titchiev@math.md

Olesea CAFTANATOV

Institutul de Matematică și Informatică
„Vladimir Andrunachievici”, USM
Email: olesea.caftanatov@math.md

Dan TALAMBUȚA

Institutul de Matematică și Informatică
„Vladimir Andrunachievici”, USM
Email: dantalambuta@gmail.com

Veronica IAMANDI

Institutul de Matematică și Informatică
„Vladimir Andrunachievici”, USM
Email: veronica.gisca@gmail.com

**EFICIENTIZAREA PROCESULUI DE ÎNVĂȚARE PRIN APLICAREA
TEHNICILOR REALITĂȚII AUGMENTATE**

Improving the efficiency of the learning process using augmented reality techniques

Eficiențizarea procesului de învățare este una din problemele actuale și permanente ale școlii moderne. Tehnicile de realitate augmentată (AR), care oferă soluții viabile și ușor de implementat, fac posibile lucrurile imposibile. În Republica Moldova tendințele AR sunt noi și încă puțin studiate. Cercetările efectuate în acest domeniu în cadrul Institutului de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachievici”, USM vin să contribuie la implementarea posibilităților oferite de tehnicile realității augmentate în procesul de învățare, sporind eficiența acestuia.

În acest context a fost propusă abordarea bazată pe dezvoltarea artefactelor augmentate ținând cont de cinci principii:

1. La dezvoltarea artefactelor s-au utilizat tehnicile realității augmentate bazate pe markere;
2. S-a ținut cont de stilurile de învățare ale utilizatorului;
3. Studenții/elevii au fost clasificați conform teoriei caracterelor lui Bartle;
4. Verbele din taxonomia lui Bloom au fost utilizate pentru clasificarea artefactelor;
5. Experiențele augmentate au fost ajustate la curriculumul pentru clasa 5.

Au fost utilizate instrumente precum Vuforia Engine Developer Portal pentru a lucra cu declanșatoare bazate pe imagini și platforma Unity pentru programarea scenariilor.

Fiecare artefact are un scenariu unic. Scenariul pentru fiecare artefact a fost programat în Visual C#, platforma UNITY. Varietatea de scenarii se grupează ținând cont de stilurile de învățare (vizual, auditiv, tactil). În dependență de stilurile de învățare se reprezintă informația sub formă de text, grafic, video, auditiv, interacțiunea cu obiectele 3D este realizată într-un mod natural. Luând în considerare tipurile de studenți/elevi conform teoriei caracterelor a lui Bartle au fost dezvoltate experiențe pentru socializatori și exploratori. Din taxonomia lui Bloom, s-au folosit câte un verb pentru fiecare artefact, pentru clasificarea acestora. Testarea versiunii actuale a aplicației inclusiv la expozițiile la care s-a participat, a permis îmbunătățirea performanțelor acesteia și determinarea potențialilor utilizatori.

* Cercetarea este realizată în cadrul Programului de Stat 20.80009.5007.22.

Elena TOFAN-DOROFEEV

Olga IONIȚA

Tatiana IZVERSCAIA

"Alexandru Ciubotaru" National Botanical Garden (Institute),

State University of Moldova

Email: tofanhelen@gmail.com

**CONTRIBUTIONS TO THE *EX-SITU* CONSERVATION OF RARE
AND ENDANGERED PLANT SPECIES IN THE "AL.
CIUBOTARU" NATIONAL BOTANICAL GARDEN**

*Aspecte privind conservarea ex-situ a speciilor de plante rare și periclitare
în Grădina Botanică Națională „Al. Ciubotaru”*

The most effective method of biodiversity protection is the conservation of species in the wild, by establishing nature reserves and other protected areas. However, *ex situ* preservation of threatened species can be an important additional method of conservation, as there are many known examples where some rare plant species have survived only in botanic gardens. The flora of the Republic of Moldova lists 1826 species of vascular plants (Negru, 2007), of which, based on expert estimates, about 30% are threatened with extinction and need urgent conservation measures. The first attempts to protect rare plant species from the spontaneous flora of the Republic of Moldova in *ex-situ* conditions were undertaken between 1975–1977, by the collaborators of the Flora and Geobotany Laboratory of the Botanical Garden, under the leadership of the corresponding member of the ASM, Tatiana Gheideman.

Initially, the rare plants sector was organized on an area of about 0.04 ha, within the "Moldova's Vegetation" exhibition (Chirtoacă, Pînzaru, Istrati, 2000; Postolache, 2010). Later, with the creation of close to natural conditions in the different collections and exhibitions, the species were transplanted according to the phytocenotic principle. Many species have adapted perfectly and go through all the phenological phases, while others require repeated attempts. Currently, the collection of rare plants from the National Botanical Garden (Institute) "Alexandru Ciubotaru" (GBNI) includes rare species from different categories of endangerment (IUCN, 2001; 2012) and lists 110 rare plant species, of which 57 are at highly endangered risk of extinction (26 – Critically Endangered, 19 – Endangered and 20 – Vulnerable) and are included in the Red Book of the

Republic of Moldova, (3rd ed., 2015). The article presents recent data, obtained as a result of the monitoring of some endangered species preserved *ex-situ* in GBNI.

Mirela-Fernanda ZALTARIOV

Cercetător științific III, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro

REȚELE METAL-ORGANICE PE BAZĂ DE SILICIU PENTRU APLICATII BIOMEDICALE: OPORTUNITĂȚI ȘI PROVOCĂRI

*Silicon- based metal-organic frameworks for biomedical applications:
opportunities and challenges*

Rețelele metal-organice (MOF-uri) reprezintă o clasă de materiale cristaline obținute prin interconectarea liganzilor organici și a nodurilor metalice (ioni metalici sau clusteri). Alegerea rațională a elementelor de construcție a acestora dar și controlul exercitat asupra aranjamentului lor spațial permite reglarea fină a porozității lor intrinseci și a suprafeței accesibile, de interes pentru numeroase aplicații în stocarea și separarea gazelor, cataliză eterogenă, detecție selectivă, etc.

În general, liganzii utilizați în construcția rețelelor metal-organice sunt carboxilați, imidazolați, amine, fenolați sau fosfonați. Unitățile de construcție secundară (SBU-Secondary Building Units) ale MOF-urilor sunt fragmente moleculare chelate ale liganzilor cu ioni metalici, asamblate în clustere polinucleare. Dispunerea ordonată a linkerilor și a SBU-urilor în structura MOF-urilor are ca rezultat porozitatea permanentă a acestora (canale sau cuști)cu un volum liber de până la 90% în unele cazuri și o suprafață specifică de până la 6240 m²/g. Avantajele majore ale MOF-urilor concepute pentru aplicații medicale rezultă din proprietățile (porozitatea) și funcționalitatea acestora.

Prezența grupărilor funcționale (carboxil, hidroxil, amină, ester, imină) permite funcționalizarea post-sintetică pentru a atașa diferiți compuși, cum ar fi biomolecule mici (acid folic, vitamine, agenți anti-cancer) sau pentru acoperiri cu polimeri pentru a obține sisteme bistraturi lipidice, miclele, lipozomi, nanoparticule. Moleculele mici ar putea fi, de asemenea, încapsulate în porii

rețelelor sau atașate la grupările funcționale, modulând astfel interacțiunea gazdă-oaspete. În comparație cu materialele organice (polimerzomi, lipozomi, micelle) sau cu cele anorganice (silice și zeoliți), utilizarea MOF-urilor în aplicații medicale este mai fezabilă datorită proprietăților reglabile și porozității lor prin proiectarea unor liganzi adecvați și selectarea ionilor metalici ai metalelor tranziționale sau din categoria lantanidelor, funcționalității lor controlabile și capacității mari de încărcare a medicamentelor.

Până în prezent, unele MOF-uri (MIL-53(Fe), MIL-100(Fe), MIL-53(Cr)) și Zn-MOF) au fost utilizate frecvent în sistemele de administrare a medicamentelor, absorbția puternică a medicamentului fiind puternic influențată de natura porilor, echilibrul hidrofil/hidrofob al liganzilor organici și stabilitatea/toxicitatea MOF-urilor în mediile biologice. Stabilitatea rețelei ZIF-8 la valori scăzute de pH a permis utilizarea sa în aplicarea terapeutică, reducând dezavantajele sistemice ale agenților chimioterapeutici clasici. Unele dintre MOF-uri (MOF-uri bazate pe Gd) cu SBU-uri paramagnetice/superparamagnetice sau cele luminescente pot fi utilizate ca agenți de contrast pentru IRM (imagini prin rezonanță magnetică) sau imagistica optică (OI). În ciuda rezultatelor promițătoare, stabilitatea MOF-urilor în condiții de umiditate a fost recunoscută ca una dintre limitările cheie pentru aplicarea pe scară largă în aplicații practice.

Materialele prototipice precum MOF-5 (conținând tetraedri de Zn(II)) sau HKUST (SBU-uri de Cu(II) conectate prin unități de 1,3,5-benzentricarboxilat) sunt predispuse la degradarea în prezența umidității din cauza hidrolizei legăturilor coordinative metal-oxigen. Această problemă poate fi rezolvată prin sinteza directă a MOF-urilor hidrofobe sau prin folosirea unor legături coordinative mai puternice utilizând liganzi pe bază de azot sau metale cu valență mare cum ar fi Zr(IV) sau Ti(IV). Cristalele MOF pot fi protejate eficient de degradarea hidrolitică prin încapsularea într-o singură etapă în acoperiri hidrofobe de carbon, polidimetilsiloxan (PDMS) sau polimeri organici. Aceste exemple evidențiază importanța găsirii unor alternative simple, generale, care să permită stabilizarea MOF-urilor sensibile la apă la niveluri ridicate de umiditate, păstrând în același timp structura și porozitatea lor originale. Spre deosebire de MOF-urile raportate în literatură, utilizarea liganzilor care conțin unități de fenil sau difenilsilan în structură este o abordare originală pentru a proiecta noi MOF-uri cu flexibilitate conformațională (liganzi în formă de V). Este de așteptat ca prezența unităților silanice în astfel de structuri să le confere unele proprietăți de

interes precum: solubilitate (utilă în prelucrarea materialelor obținute), hidrofobicitate (de interes pentru obținerea de MOF-uri stabile la umiditate), flexibilitate proprietăți de interes pentru stocarea gazelor și eliberarea controlată a medicamentelor. Printre altele, este de așteptat ca legătura Si-C să fie mai lungă în ligand (aproximativ 1,90 Å) în comparație cu legătura C-C (de aproximativ 1,5 Å) pentru a permite o flexibilitate mai mare în structură și în proprietăți. Există un număr mic de publicații în care acizii carboxilici care conțin siliciu sunt utilizați pentru prepararea MOF-urilor.

În acest context, cercetările noastre au fost îndreptate spre dezvoltarea de strategii de obținere a MOF-urilor pe bază de liganzi conținând siliciu care sa ofere atât flexibilitate, cât și hidrofobicitate. Studiile preliminare cuprind rezultatele de difracție de raze X pe monocristal, studii de evaluare a biocompatibilității/ stabilității/ biodezactivității și perspective de utilizare a acestora în domeniul biomedical.

* Acknowledgements: This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Research, Innovation and Digitalization, CNCS - UEFISCDI, project number PN-III-P4-IDPCE-2020-2000, within PNCDI III, Contract 207/2021 (2DPerMONSi).

Mykola BEKH

Candidate of Historical Sciences, research fellow
at the Ukrainian Ethnological Centre
M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology
of the NAS of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-4186-1339>

Email: mikolabech@gmail.com

**НАРАТИВИ ПРО ПАМ'ЯТНІ МІСЦЯ П СВІТОВОЇ ВІЙНИ
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**

*Narratives about world war ii memorial places in the context of modern
russian aggression*

Меморіальні комплекси є невід'ємними складовими місьکو готасільського просторів, зокрема, чинев кожному населеному пункті України є такі історико-культурні об'єкти. З-поміжусіх пам'ятних місць найбільше тих, що присвячені II Світовій війні. Як для старших українців, так і молодших, уже навчених до пошани пам'яті трагічних подій, покоління обеліски зі списками полеглих є нагадуванням про високу ціну мирного життя без нациського режиму. Варто зауважити, що багато українців все частіше вбачають у меморіалах др. пол. XX ст. не стільки пошану полеглим, як пропаганду величі радянського союзу та його утвердження через владні нарративи про перемогу у «великій війне руского народа», що активізують заперечення існування незалежної України та її народу.

Після перемоги радянська пропаганда створила, а згодом російська продовжила, нарощення в інфопросторі нарративів навколо «великої війни», формуючи образ спадковості «завжди переможним радянським солдатом» та російським військовим. Нині російські «рупори» у ЗМІ активно поширюють фейки, дискредитуючи українську, законно обрану владу, як «фашистську». Ці ж ідеї підхопили на теренах України сепаратистські сили, підіграючи ворогові. Протягом останнього десятиліття для реалізації антиукраїнських заходів сепаратисти зазвичай обирали місцеві локації, пов'язані із II Світовою війною, відтак ці

меморіальні комплекси та пам'ятники у сприйнятті сучасного українства набувають колабораціоністського символізму.

Після повномасштабного вторгнення російської армії на територію України 24 лютого 2022 року, українці все частіше асоціюють «путінську Росію» із «гітлерівською Німеччиною», армії яких напали підступно на світанку. Відтак, пам'ятні місця війни середини минулого століття набувають для українців нового символічного значення, нагадують, що, як і раніше, ми захищаємо рідну землю від тоталітарної режиму, боронимо право вільно жити, обирати своє майбутнє.

Halyna BONDARENKO

Ph.D. in History, NASU M. Rylskyi Institute of Art Studies,
Folkloristics and Ethnology
Email: brodivhutir@ukr.net

УКРАЇНСЬКА ГАСТРОНОМІЧНА СПАДЩИНА: ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СТАТУСУ

Ukrainian gastronomic heritage: transformation of socio-cultural status

Кулінарні традиції народу пов'язують людей з їхньою культурною спадщиною, історією, всієї сукупністю набутих етносомзнань, цінностей і практик. Їжа часто виступає маркером культурної ідентичності у той час як моделі харчування зазнають соціальних, політичних та екологічних змін. Для українців впродовж тривалого історичного періоду харчові традиції слугували ще й маркером етнічної ідентичності. Це підтверджують власні польові дослідження нами українських етнічних груп за межами України. У доповіді аналізуються трансформації, пов'язані зі зміною соціального статусу страв традиційної кухні, як простої, невибагливої їжі до страв у статусі культурних регіональних брендів, інструментів кулінарної дипломатії та об'єктів нематеріальної культурної спадщини. Розглядаються локальні варіанти гастрономічної спадщини, досвід її наукового вивчення та культурної промоції. Оцінюється значення етнічної кухні у соціально-економічному розвитку громад, формуванні туристичного іміджу регіону. Набутки традиційної кухні розглядаються також з точки зору відповідності їх вимогам для внесення до

Національного переліку об'єктів нематеріальної культурної спадщини. Аналізується вплив військових дій на символічний статус окремих страв гастрономічної спадщини.

Роман ВІЛЬГУШИНСЬКИЙ

Народний художник України, професор
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

МІСТЕЧКО ЯЗЛОВЕЦЬ – ТЕРИТОРІЯ РЕСТАВРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

The town of Yazlovets is the territory of restoration processes

Язловець. Містечко на Тернопільщині (Західна Україна), розташоване з XIV ст. на торговому шляху зі Львова до Молдавії, оточене ботанічними пам'ятками природи – Язловецькими дібровами та Язловецьким парком. На старих загальних світлинах добре видно, що містечко знаходиться всередині периметра, утвореного замком, оборонним домініканським монастирем з костелом Внебовзяття, Вірменською церквою та синагогою.

Питаннями історичної та культурної спадщини містечка звертались у своїх дослідженнях Б. Мельничук, О. Лупійчук., В. Уніят, Я. Ковальський.

Язлівець – це місто епохи Відродження. Так у своїх працях називає це місто О. Рибчинський. Саме в його дослідженнях аналізуються архівні, літературні, іконографічні та картографічні матеріали, історія архітектури Язлівця, а саме архітектурні особливості єврейської синагоги, вірменських церков, вірменського монастиря та палацу архієпископа, ратуші, будівель часів Київської Русі. Особливу увагу приділено естетиці різьби по каменю.

До об'єктів, що привертають увагу реставраторів відносяться неоготична капличка-мавзолей баронів Благовських, зведена 1860 р; Церква Святого Миколая УГКЦ (колишня Вірменська) датована 1551 роком; Костел Внебовзяття Пресвятої Діви Марії (1590 р.); Церква святого Михаїла, перша згадка припадає на 1 люте 1755 року, каплиця

Блажійовських 1860 рік; церква св. Миколая Чудотворця, рік побудови 1551; Язловецький замок та Язловецький палац.

Серед істориків, дослідників, реставраторів є студенти-історики та студенти реставратори Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Перспективний проект реконструкції Язлівецького замку розроблений архітекторами Львівського інституту «Укрзахідпроектреставрація». Також зацікавленість реставраційними дослідженнями виявляють реставратори з Польщі, що проводять реставраційні роботи під керівництвом професора Януша Смази. Саме про це говорила Перша леді, дружина Президента Польщі Агата Корнгаузер-Дуда, яка відвідала Тернопілля у 2022 році. зацікавлена у реставрації Язловецького палацу.

Світлана ВОЛЬСЬКА

Доцент кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Email: golvulus@ukr.net

Михайло КУЗІВ

Професор кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
Email: art.kuziv@gmail.com

НЕЗЛАМНИЙ ДУХ УКРАЇНСТВА У ТВОРЧОСТІ

ОЛЕГА ШУПЛЯКА ТА ОЛЕГА КУЗИВА З БЕРЕЖАНЩИНИ

*The unbreakable spirit of Ukrainianism in creativity Oleg Shupliak and Oleg
Kuziv from Berezhan region*

Сучасне мистецтво України характерне творчими пошуками, які інтерпретують питання сучасності. Сакральне сприйняття етнічної, національної, культурної пам'яті приводить наше мистецтво до нового витку пізнання своєї унікальності і незламності.

Живопис у період протистояння інтенсивно формує сучасну художню мову незламності та боротьби. Двоє художників із села Біще з Бережанщини – Олег Шупляк та Олег Кузів – різні за творчою манерою, стилістикою, особливим власним світоглядом, але об'єднані глибокою любов'ю до України, до рідного краю. Художники – учасники багатьох виставок та низки персональних, їх твори знаходяться в музеях і приватних колекціях України та закордоном.

Унікальність художнього письма заслуженого художника України Олега Шупляка перегукується з національними, історичними витоками і інтерпретує його в унікальному творчому самовираженні мовою символів, яка стилістично трансформована у національно-етичні виміри.

Серія картин-ілюзій з подвійним змістом «Двовзори» на шевченківську тематику та з портретами інших видатних художників, письменників, науковців, співаків, помітно зворушила і зацікавила мистецький світ. Художник вміло комбінує в одній роботі образ та сюжет. У його творчості простежується асоціативний символізм, абстракціонізм, сюрреалізм.

Формуванням естетичної мови автентичності відзначається живопис художника Олега Кузіва. У його роботах тісно переплітаються в єдине ціле історія українського народу, культурна спадщина та духовність. Кожна картина передає національний колорит і побудована на фольклорно- мелодійних нотах – стилізація, декоративізм та імпресіоністичні мотиви дивним чином поєднуються у гармонійний ритм.

Розглядаючи мистецтво художників з Бережанщини, переконуємося у самотутності художніх засобів кожного. Але їх об'єднує глибоке духовне начало та органічний зв'язок зі своїм краєм, народом, традиціями. Соціальне звучання творів вступає в актуальні поклики сучасності та вірою у незламність нашої правди.

Віталія ГАВРИЛЮК

студентка IV курсу факультету історії,
політології і міжнародних відносин

Оксана ДРОГОБИЦЬКА

науковий керівник к.і.н., доцент кафедри етнології і археології
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

Email: oksana.drohobytska@pnu.edu.ua

ХАРЧУВАННЯ У С. СПАС КОЛОМИЙСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО- ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ТРАДИЦІЙНЕ ТА МОДЕРНЕ

*Meals in the village Spas of the Kolomyia district of the Ivano-Frankivsk
region: traditional and modern*

Село Спас Коломийського району Івано-Франківської області, засноване у 1252 р., є одним із найдавніших і найбільших сіл на Прикарпатті. Спасівчани здавна дотримувалися народних звичаїв та обрядів, які були невід'ємною частиною їхнього повсякденного життя і стали засобом збереження ідентичності. Одним із таких етнографічних маркерів стала традиційна кухня, яка поєднує як гуцульські, так і покутські впливи.

Під впливом глобалізаційних процесів традиційна кухня зазнала змін, але чимало страв й досі побутують на столі спасівчан. Зокрема, тут досі збереглася автентична страва «замашінка», яку подають на кожному весіллі, поминальних обідах, на храмове свято, Святий Вечір у м'ясному чи рибному вигляді (залежно від того чи є в той час піст).

Загалом свідчення опитаних старожилів підтверджують, що майже половина традиційних страв так і залишилися у меню місцевого населення. Звичайно багато додалося і новітніх страв, що продиктовано міським впливом. Наприклад, на весіллі подають вже ресторанне меню: відбивні, різні салати типу «Цезар» і «Грецький», копчена курку з корейською морквою, крученики тощо. Та є страви, які зберігаються роками. Це студінець (холодець), «бурачки», згадана «замашінка», квасоля з копченими ребрами, весільний борщ, кулеша з бриндзою, голубці, «підпалка», каша рисова з сухофруктами тощо.

На Святий Вечір господині готують такі традиційні страви: голубці з кукурудзяною крупою, креплики (вареники) з капустою і маком (тоді замість маку кажуть «городник»), оселедець, кутю, пампушки, гриби, пісний вінегрет, узвар, завиванець і рибну «замашінку».

Таким чином, харчування населення с. Спас, яке знаходиться на гуцульсько-покутському пограниччі, попри зміни, обумовлені глобалізаційними процесами, зберігає свої автентичні риси. Традиційні страви або готуються за тими ж рецептами, що у давнину, або з незначними змінами у складі продуктів чи приправ.

Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ

викладач кафедри теорії та методики навчання, кандидат
історичних наук,
Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти,

Email: drogobutsky@ukr.net

Петро ТКАЧІВСЬКИЙ

керівник гуртка, виховник Пласту-НСОУ,
Івано-Франківський обласний дитячо-юнацький пластовий центр,
с. Залуква Галицької ОТГ, Івано-Франківська область

Email: ptkachivskyj@ukr.net

КОМПЛЕКС СВЯЩЕНИЧОЇ РЕЗИДЕНЦІЇ О. РУДОЛЬФА МОХА У С. КУРИПІВ: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ

*The complex of the priest's residence of Fr. Rudolph Moh in the village
Kurypiv: past, present, prospects*

Священиче житло у с. Куріпіві є осердям колишнього комплексу будівель, демешкав представник кліру який носив назву плебанія. Такий термін використовувався не тільки в Галичині, але й у Польщі та Білорусії. Одночасно житло священника, зокрема у сільській місцевості носило назву “резиденція”. У результаті співпраці із п. Зиновієм Соколовським на основі вивчення матеріалів, що використовувалися у процесі зведення споруди та стилю будівельних робіт, встановлено, що приблизним часом будівництва означеної священничої резиденції є період 60–70-х рр. XIX ст. Відзначимо,

що житлові будівлі парафіяльного священства Греко-Католицької Церкви у XIX ст. та першій половині XXст. уже відрізнялися від звичайних хат селян. Можна стверджувати, що поступово у визначений час сформувався своєрідний архітектурний стиль помешкання галицького греко-католицького духовенства. Яскравим зразком такої архітектури є священничий парафіяльний будинок у с. Курипів.

Парафіяльні житлові будинки у другій половині XIX ст. відрізняються від традиційної сільської забудови кількістю кімнат. У резиденції с. Курипів, на основі спогадів старожилів, їхнє число становило 4-ри. Це підтверджується і окремими архівними джерелами.

У житлових будівлях галицького священства означеного вище часу почали з'являтися, а згодом чітко окреслилися окремі просторові зони. Так, здебільшого у правій частині будинку розмішувалися господарські приміщення – кухня, комора тощо. Невід'ємним елементом були веранда (“галерія”) та просторий коридор (“сіни”). Всі ці елементи чітко простежуються у згаданій резиденції.

Безпосередньо житлова площа поділялася на власне житлову / відпочинкову – вітальню / залу, спальню (в окремих випадках кімнат для відпочинку могло бути декілька) та робочу – кабінет пароха, який одночасно використовувався як бібліотека. Хоча в деяких будівлях для бібліотеки відводилося окреме приміщення.

У резиденції с. Курипів можна познайомитися із згаданими вище елементами внутрішнього планування священничого житла. Щоправда у другій половині XX ст. внутрішні приміщення піддавалися перебудові. Це було обумовлено зміною характеру цільового використання будівлі. Проте навіть тепер споруда плебанії є знаковою пам'яткою релігійної архітектури. Крім цього вона – свідчення діяльності представників верстви інтелігенції тодішнього українського соціуму. Представники Івано-Франківської округи Пласту НСОУ впродовж останніх років виступають з ініціативами щодо відновлення вкрай занедбаної на сьогоднішній час споруди священничої резиденції. Йдеться не тільки про реставрацію і збереження пам'ятки.

Опираючись на досвід світового скаутингу, вирішено створити на основі плебанії особливий центр молодіжного та громадського значення. У пластовому середовищі такі місця називаються оселями. Отож, планується створення на основі відновленої резиденції та прилеглої до неї

територіїокружного (обласного) пластового центру під назвою “Опільська Оселя” на базі якої передбачається:

- проведення оздоровчо-рекреаційних таборів та інших пластових заходів;
- функціонування туристично-мандрівного осередку окружного (обласного), а вподальшому – регіонального та всеукраїнського рівня;
- організація діяльності центру вишкільних заходів Івано-Франківської округи у нетаборовий період;
- розбудова туристичного притулку для Пластприятю тощо;
- забезпечення роботи тренінг-центру.

Окрім цього приміщення резиденції планується використати для:

- музейної експозиції присвяченій особистості о.Рудольфа Моха та іншим представникам культурно-освітнього руху загалом та пропаганди тверезості у Галичині зокрема;
- проведення досліджень із подальшою організацією експозиції етнографічного характеру “Галицьке Опілля”;
- створення експозиції з історії національно-визвольного руху у регіоні середини ХХст.

Андрій ЗІУБРОВСЬКИЙ / A. ZIUBROVSKYI

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України

Володимир КОНОПКА / V. KONOPKA

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України

Email: anzjubr@gmail.com

ПОШУК ТІЛА УТОПЛЕНОГО У НАРОДНИХ ВІРУВАННЯХ УКРАЇНЦІВ КІНЦЯ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

*The search for the body of a drowned person in the folk beliefs of Ukrainians of
the late 19th and early 21st centuries*

1. У народній культурі українців смерть сприймалась не як трагедія, а радше як неминуча необхідність, без зайвої емоційності. Йдеться про “правильну” смерть від старості та природних обставин.

2. Негативно сприймалась дочасна смерть дітей, молоді, вагітних жінок, породіль тощо. Однозначно ритуально нечистими вважались різні категорії померлих насильницькою смертю, пропалих безвісті тощо, серед них найнебезпечнішими вважались самогубці.

3. Серед інших категорій допірних мерців ставлення до утоплених було дещо лояльнішим, з огляду на масовість такої причини дочасної смерті та неможливість однозначної верифікації її як самогубства, часто через відсутність трупа.

4. У випадку, коли утоплення відбувалося у відкритій водоймі, а тіло не було знайдено, селяни вчиняли певні дії з метою його пошуку. Передовсім, причиною розшуку була необхідність верифікації причини смерті з метою віднесення чи невіднесення загиблого до категорії самогубців, а також зменшення суспільної реакції для живих членів родини утопленого. Проте головною причиною пошуку була необхідність поховання потопельника, задля знешкодження його гаданого негативного впливу на людей, як агента хтоносу.

5. Основними атрибутами ритуалу пошуку утопленика були хліб, пікна діжа (її віко) та свічка. Ритуал відбувався у формі пускання цих предметів по воді: їх неприродна поведінка — рух проти течії, крутіння навколо своєї осі, кружляння — вказували місце перебування тіла.

6. На символічному рівні вказані атрибути уособлювали добро, достаток, багатство, повноту життя, тощо та виступали антагоністами негативним властивостям потойбіччя (морок, холод, смерть), які транслювались на утопленика.

7. Семантика даного ритуалу, головню, зосереджена у кількох площинах. Вказані предмети, особливо у комбінації, уособлювали повну, правильну долю людини, що доповнювала “неповну” долю утопленика, слугуючи йому символічним містком у земний світ. Також ці предмети виступали жертвою-замінником чи жертвою-обманом, яка викупляла тіло мерця із потойбіччя.

8. Вказані ритуали також імітували процес поминання, який досить чітко прив’язується до місць поховання. Таким чином, поминальний дар,

символічно “притягувався” до могили утопленика у воді, демонструючи його місце перебування.

9. Досліджувані ритуали виникли та поширились, очевидно, у період з VII по XI століття. Про що свідчить застосування у вин виключно вчиненого хліба та пікної діжі. Причиною цього є те, що перехід слов'ян до обряду інгумації, що передбачав необхідність наявності тіла для поховання, співпадає із періодом поширення вчиненого хліба.

Галина ІВАШКІВ

Доктор мистецтвознавства, завідувачка сектору „Центр досліджень українського гончарства” відділу народного мистецтва, провідний науковий співробітник Музею етнографії та художнього промислу

Інституту народознавства НАН України (Львів)

ORCID ID: [http // orcid.org/0000-0003-2359-6735](http://orcid.org/0000-0003-2359-6735)

Email: halia_503@ukr.net

ГОНЧАРСТВО БЕРЕЖАН ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ: АКТУАЛЬНІСТЬ, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

*Berezhnan pottery of the 19th – 20th centuries: relevance,
historiography and research methodology*

Із 700 гончарних осередків, які функціонували в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст., 35 знаходилися на Тернопільщині. Гончарством займалися й у заснованому у ХVІ ст. галицькому місті Бережани, зокрема на його околицях в Адамівці та Раю. Відомо, що упродовж ХVІІ – ХVІІІ ст. місцеві гончарі брали участь у ярмарках, а в ХІХ ст. – й у великих виставках (Львів, 1877). Відтак, на Крайовій Рільничо-Промисловій виставці у Львові гончарям з Бережан вручили “медаль заслуги” за “добру техніку” у виготовленні та випалі глиняних виробів, а також за “дуже гарну і добру (якісну. – Г.І.) поливу”.

Дотепер про тамтешню кераміку йшлося лише у кількох етнографічних, мистецтвознавчих розвідках та дисертаційних роботах – висвітлювалися окремі аспекти, що стосувалися здебільшого художніх особливостей глиняних виробів (Р. Гарасимчук, К. Матейко, О. Дяків, Г. Івашків, С. Вольська). Деякі штрихи стосовно цієї теми знаходимо й у

науково-популярній літературі (“Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник”, 1970, 1998). Однак вчені та краєзнавці переважно оминали важливі питання історії виникнення центру та особливостей його функціонування, чим і пояснюється актуальність дослідження.

Метою цієї праці є всебічне дослідження діяльності гончарного осередку в Бережанах, верифікація імен майстрів та аналіз глиняних виробів у контексті загального розвитку українського та європейського гончарства. Відтак, на основі вивчення архівних матеріалів, а також експедиційних авторських пошуків буде всебічно проаналізовано діяльність бережанського гончарного центру.

Опрацювання метричних книг про народження, одруження та смерть мешканців міста Бережани та довколишніх сіл, записів про їхній майновий стан дасть можливість укласти список гончарів, а то й цілих династій. Важливим аспектом пошукової роботи є виявлення бережанської кераміки в українських та зарубіжних музеях, шкільних світлицях і народознавчих кімнатах, приватних колекціях. На основі цього можна буде виокремити різні типологічні групи кераміки, вказати на технологічні характеристики, особливості форми і декору виробів.

У дослідженні важливим є використання загальнонаукових методів, зокрема аналізу й синтезу, а також історично-порівняльного, порівняльно-графічного, методу фотофіксації пам’ятки на емпіричному рівні. Праця буде потрібною студентам, аспірантам і викладачам мистецьких навчальних закладів, науковцям, музеологам і музейникам у підготовці каталогів, путівників та екскурсій, колекціонерам та всім шанувальникам української культури.

Андрій КИСЛЮК,
аспірант ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України,
науковий керівник: д. мист., зав. відділу
музикознавства та етномузикології О.М. Немкович
Email: kislyuk.andriy@gmail.com

МУЗИЧНА РЕСТАВРАЦІЯ МИХАЙЛА СТЕПАНЕНКА
Musical restoration by Mykhailo Stepanenko

Поняття музичної реставрації zde більшого сприймають як метафору, хоча музикознавці, які віднаходять в архівах нотні записи невідомих творів відновлюють їх для сучасного слухача, дотримуються загальних ідей реставрації творів мистецтва, таких як спрямування реставрації на максимально близьке відновлення первісного вигляду об'єкта, збереження максимальної недоторканості пам'ятки та задуму автора.

Український композитор, музикознавець, піаніст, педагог, музично-громадський діяч Михайло Борисович Степаненков ідомий і діяльністю звідновлення, підготовки до публікацій та виконання для публіки раритеті в української музики XVI–XIX сторіч, зокрема Сонати для скрипки і чембало Максима Березовського, створеної в Пізі 1772 р. Степаненко розшифрував ксерокопію рукописної копії Сонати, яка зберігається в Музичному департаменті Паризької Національної бібліотеки, встановивчасі місце створення Сонати, порівняв рукописі з автографом Березовського та встановив причину багатьох помилокі неточностей у рукописі, зроблених переписувачем. Складна і скрупульозна робота музичного реставрування містиладе кілька етапів, зокрема, необхідно було відтворити клавірний супровід, що включав як розшифровку гармонії, такі фактурне оформлення. Складно щі полягалий у тому, що Соната – єдиний відомий інструментальний твір Березовського, тож орієнтиром для Степаненка стали чотириарі із опери Березовського «Демофонт», що збереглися до наших днів, а також камерні твори європейських композиторів-сучасників. Степаненко став першим виконавцем відреставрованої партії фортепіано (1981), а також видрукував нотний текст Сонати (1983) та видав грамплатівку з її записом (1989). Наукова реставрація Сонати Березовського завершилася низкою наукових публікацій Степаненка з музикознавчим аналізом твору.

Отже, повний цикл – пошук, дослідження, реставрація, виконання, запис, видання музичних творів минулого – уможлиблює повноцінне відновлення скарбниці української музичної культури.

Катерина КОЖУХАР

доктор педагогіки, Інститут культурної спадщини

Email: katerinacojuhari@gmail.com

**БЕРЕГИНЯ СКАРБІВ НАРОДНИХ: ТЕТЯНА ПОПА І ЇЇ
«БАТЬКІВСЬКА ХАТА»**

Guardian of the people's treasures: Tatiana Popa and her "Batkivska huta"

Ім'я народної майстрині, засновниці і директорки музею «Casa părintească» («Батьківська хата») Тетяни Попа добре відоме в Республіці Молдова та далеко за її межами. Її знають як хранительку і популяризатора молдовської культури. Відродивши унікальну техніку килимарства 19 ст. (*covorul in bumbi*), досконало володіючи техніками гобелену, вишивки, макраме, в'язання гачком, через творчі майстерні, літні школи, майстер-класи, різноманітні курси вона передає секрети майстерності іншим жінкам, у т. ч. і соціально вразливим та малозабезпеченим, молодому поколінню, школярам.

Повернувши відібрану під час репресій рідну домівку (2000), Т. Попа перетворила її наунікальний музейний комплекс, який відбиває взаємодію двох культур – молдовської та української (за переписом 2004 р., в селі проживає 81% українців та 15, 5% молдован). Перед відвідувачами постають автентичні меблі минулого століття, килими, вишивки, народний одяг тощо, розміщені в трьох кімнатах-залах музею. В окремому приміщенні ткацькі станки – кросна, зразки тканих виробів, посуд і начиння. Чарівний будиночок навкруг старої груші, приміщення літньої та зимової кухонь, як і традиційні страви і напої не можуть залишити байдужими жодного молдовського чи зарубіжного туриста.

Музей є центром проведення численних фестивалів, свят, конкурсів. «Colinda în dar», «Malanca de la Palanca», «Sînzien – Івана Купала», Етнокультурний фестиваль та ін. супроводжуються виставками народних майстрів-ткачів, гончарів, лялькарів тощо.

Тетяна Андріївна – глибокий знавець народної культури, чій спостереження і зауваги щодо колядницького репертуару і манери його виконання, маланкування, особливостей святкування Великодня, Трійці, Петра і Павла, св. Іллі та ін., а також зафіксовані нею орнаменти писанок, зібрані і видрукувані дитячі ігри, історія села мають неабияке наукове

значення. Уважна до деталей, вдумлива, цілеспрямована, натхненна і залюблена в рідну культуру, справжня берегиня народних скарбів, вона бажана гостя на телеекрані та в радіоєфірі, а її багатий досвід потребує всебічного вивчення.

Віктор КОЖУХАР

Кандидат історичних наук, Інститут культурної спадщини

Email: vcojuhari60@gmail.com

ЗОВНІШНЯ МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

*External migration of Ukrainians in the context of general migration processes
in the Republic of Moldova*

Після здобуття Республікою Молдова незалежності чисельність населення країни скоротилася більш ніж на чверть. Певну роль цьому відіграли істотне зниження народжуваності, висока смертність, збільшення кількості розлучень та інших. Але найголовніший фактор скорочення населення в Молдові – міграція. За даними офіційної статистики, лише за період 2001–2020 років у пошуках кращого життя країну залишили близько мільйона трудових мігрантів.

Однак, на думку демографів, кількість молдовських мігрантів, які влаштувалися за кордоном, є значно більшою.

Найбільш масово виражено присутність молдовських трудових мігрантів у Росії та країнах Європейського Союзу. Росія є основним споживачем молдовських трудових мігрантів – 58,2%, Італія (19%), Португалія (5%).

За соціально-демографічними показниками ситуація виглядає так: майже 70% мігрантів – чоловіки; понад 70% – сільські жителі; за віком переважають особи віком 25-34 років; більшість мігрантів мають середню освіту; 44% перебувають у шлюбі, при цьому суттєво зростає кількість розлучень; все більше дітей мігрантів у Молдові залишаються без належного нагляду.

Усі зазначені тенденції та показники відносяться і до українців Молдови. Серед основних особливостей можна виділити такі: у

відсотковому співвідношенні українців виїжджає на заробітки менше ніж молдован; переважна більшість воліють працювати у Росії; багато хто працює вахтовим методом або сезонно та ін.

Таким чином, чим глибше розвиваються процеси міжнародної трудової міграції молдовського населення, тим чіткіше видно негативні ефекти та наслідки в соціально-економічній, політичній, демографічній, морально-виховній сферах, до подолання та мінімізації яких державні структури, громадянське суспільство Республіки Молдова сьогодні ще не готові.

Олександр КОЛОМІЙЧУК

к.і.н., м.н.с. ІМФЕ

ім. М.Т. Рильського НАНУ країни

Email: kolsasha7@gmail.com

**ДОБРОЧИННІ АКЦІЇ ОБДАРУВАННЯ ДІТЕЙ ТА ЛЮДЕЙ
ПОХИЛОГО ВІКУ ДО ДНЯ СВ.МИКОЛАЯ НА БОЙКІВЩИНІ:
НОВОТВІР СУЧАСНОСТІ ЧИ РЕВІТАЛІЗОВАНА НАРОДНА
ТРАДИЦІЯ?**

*Charity actions gifting the children and elderly people dedicated to the day of
St. Nicholas in Boykivshchyna region: a modern innovation or a revitalized
folk tradition?*

В останні роки усе більше помічаємо, як у передріздвяний час в день св.Миколая (19 грудня) або ж напередодні Україною ширяться надзвичайно цінні добродієнні акції «св. Миколай іде дітей» або ж «св. Миколай іде до кожного». Їхніми учасниками дуже часто стають знедолені й соціально вразливі категорії населення: діти-сироти, діти з особливими потребами, люди з обмеженими можливостями, люди похилого віку, а в наші дні ще – діти із родин військовослужбовців та діти із окупованих регіонів країни. Втім, такі акти милосердя нерідко, особливо у сільській місцевості, можуть стосуватися також усієї без винятку дітвори, або ж літніх осіб, що з огляду на власні життєві обставини потребують звичайної людської уваги та піклування.

Подібні благодійні ініціативи, попри їх загальноукраїнський характер чи навіть всесвітній масштаб (19 грудня світова спільнота відзначає іще Міжнародний день допомоги бідним), часто ґрунтуються також на успадкованих місцевих традиціях і є їхньою у певному сенсі ревіталізацією. Зокрема, таке явище простежується на теренах Бойківщини– історико-етнографічному районі України, що став ареалом нашого окремого дослідження.

Іще на початку ХХ ст. І. Франко спостеріг й описав дещо схожі за формою, однак протилежні за змістом соціокультурні практики м. Львова, що мали комерційний характер, щоправда, традиційного відтінку: «Навечере св. Миколая по вулицях Львова ходили перебрані Миколаї, а люди просили їх до домів, і вони давали дітям дарунки, а за те брали заплаату».

У радянські повоєнні часи, попри комуністичні заборони, добродійні традиції обдарування малечі міцно утримувались місцевим сільським соціумом на Бойківщині. Певні особи, що з огляду на свою щорічну функцію отримували статус так би мовити «професійних Миколаїв», ходили з подарунками до дітей дошкільного та шкільного віку на певній ділянці населеного пункту або й по всьому селу. В іншому випадку подібний звичай часто поширювався лише на обмежене коло знайомих або ж родичів. Так, у с. Нижня Стинава на Львівщині напередодні дня св. Миколая переодягнута жінка ходила із подарунками до сусідських дітлахів. Для цього вона вдягала традиційний бойківський кожух, шапку, схожу на ту, яку носив св.Миколай, а пізніше– ще й священничий спитрахиль.

У наші дні схожі добродійні дієства продовжують активно пульсувати як у міському, так і сільському просторі Бойківщини. Нерідко їх ініціаторами стають місцеві релігійні спільноти. Так, для прикладу, в м. Долині на Івано-Франківщині за ініціативи катехитки місцевої греко-католицької парафії Серця Ісуса і Серця Марії Т. Яблінської кілька років тому було започатковано передріздвяну благодійну акцію «Свята ніч доброти». Суть її полягає у тому, що діти місцевої катехитичної школи «Полум'я любові» разом із особою, переодягнутою у св. Миколая, у передноворічні дні (між 19 та 25 грудня) відвідують із подарунками знедолених, самотніх та літніх людей своєї парохії. Подібні соціокультурні практики, наповнені обрядовим контекстом і започатковані вже місцевою

владою, зафіксовані нами також у сс. Розточки Калуського району Івано-Франківської області та Старий Кропивник Дрогобицького району Львівської області.

Денис КОЧЕРЖУК

Аспірант I року навчання

Відділу музикознавства та етномузикології

Інституту мистецтвознавства, фольклористики, етномузикології

ім. М.Т. Рильського НАН України;

заступник завідувача кафедри музичного мистецтва,

доцент кафедри музичного мистецтва

ПЗВО «Київський міжнародний університет»

Email: denis_kocherzuk@ukr.net

**«ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
УКРАЇНИ: ДОСВІД АУДІОЗАПИСІВ ДОБИ VIА» (VIА –
ВОКАЛЬНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ)**

«Preservation and restoration of the cultural heritage of Ukraine: experience of audio recordings of the VIЕ era» (*VIЕ– vocal and instrumental ensemble*)

Індустрія аудіозапису, як процесу збереження та реставрації культурної спадщини світу широко розповсюджена в межах медійного простору. Мас-медіаполе інтенсивно використовує новітні способи відродження аудіоплатівок в творчості артистів ХХ ст. Музиканти, що працюють в галузі естрадного мистецтва завдяки процесами звукозапису, постійно знаходяться в творчому експериментальному потокові нових звучань, завдячуючи історичним процесаму формуванню технологій популярної музики. Таким чином, культура мас-медіа простору кардинально видозмінюється, поєднавши у собі багато різновидів мистецтва та таких їх напрямів, як хореографічне, музичне, кінопродукція та театр.

Розподіл музичної культури СРСР та країн Західної Європи, й США – суттєво відрізняється. Музична культура Радянського союзу прискіпливо контролювалася органами влади, натомість культура країн Східної Європи та Америки мала за основу – форму логічного міркування (композитор – виконавець – звукорежисер – глядач / слухач). Основний контроль

відбувається за інструментами фонографічної продукції, що мають можливості розповсюдження контенту у культурному середовищі, за допомогою мас-медіа систем.

Орієнтовно організації, що займаються дистриб'юцією платівок, студії звукозапису, концертні агенства приймають рішення в розробці та можливостях популяризації творів у різних прошарках суспільства. Це відобразилося не лише у просторі маскульту, але й позиціонувалося в основах елітарного суспільства.

Зацікавленість феноменом масової культури виникла у суспільстві досить давно, і на сьогоднішній день існує чимало досліджень, теорій та визначень з приводу структури та історії даного напрямку. Більшість науковців схильні розглядати масову культуру як особливий соціальний феномен, що має свій генезис, специфіку та тенденції розвитку. Логічно звернути увагу на те, що, саме, використання засобів звукозапису в музичному мистецтві дозволило збагатити культуру та зробити її доступною для широкого споживання публікою. Фонографічні технології інтонаційних практик естрадного мистецтва, повністю стали гарантом їх масового спожитку серед артистів, а також – елементом поширення записів у мас-медіа просторі.

Мистецтво ансамблевого виконавства в Україні ґрунтувалося на вмінні уособити свою художню індивідуальність, виконавський стиль, удосконалити різні технічні прийоми та здійснити основні форми щодо збереження та реставрації культурної спадщини країни. Зокрема, з появою звукозаписних технологій на початку ХХ ст. та можливостями створення перших професійних аудіозаписів, українське музичне мистецтво перейняло досвід західно-європейських держав у способі накопичення та реставрації фонографічних продуктів для формування ретроспективних дослідів з практичного музикознавства, в майбутньому.

В період 1960–1970-х рр.у розрізі політико-музикознавчих подій в Україні, що масово контролювати усю площину індустріалізації Радянського Союзу сформувалися перші професійні музикознавчі студії. Зокрема, ВІА «Дзвони»та «Смерічка». Аналітики та музикознавці характеризують появу ансамблевого виконавства в Україні як спосіб уособити художню індивідуальність, стильові концепції естетизації музичного мистецтва, удосконалити різні технічні прийоми та здійснити основи збереження та реставрації ідеологічної спадщини країни. Зокрема,

з появою звукозаписних технологій на початку ХХ ст. та можливостями створення перших професійних аудіозаписів, українське аудіомистецтво перейняло досвід західно-європейських держав у способі накопичення та реставрації фонографічних продуктів для формування ретроспективних дослідів з музикознавства, в майбутньому.

Вокально-ансамблева культура України одна із перших стала на терени цифрового аудіомистецтва в пострадянських країнах. Це засвідчується появою та вагомим внеском в систему музичного суспільства ВІА, що спромоглися зайняти ключову нішу в музичній естраді. Історіографічні розвідки вказують нам на те, що досвід аудіозаписів доби ВІА став яскравим прикладом та ключовим чинником у формуванні українського шоу-бізнесу, на основі збереження та реставрації аудіоджерел як соціо-культурологічної та аксіологічної спадщини України.

Наталія ЛИТВИНЧУК

кандидат історичних наук, Інститут мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАН України
Email: nahapetik@ukr.net

ЕТНОГРАФІЧНЕ ПОЛЕ В СМАРТФОНІ (З БЕЗПРЕЦЕДЕНТНОГО ДОСВІДУ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕАЛІЙ ВІЙНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ)

Ethnographic field in a smartphone (from the unprecedented experience of researching the realities of war in the digital age)

Наукова робота етнологів, окрім вивчення історіографії та різномірних джерел, доволі часто вимагає аналізу емпіричних матеріалів, зібраних в етнографічному полі. Традиційно фіксація даних відбувається безпосередньо в дослідницькому просторі. Однак ХХІ століття з його глобальними потрясіннями вже не раз кидало спільноті професійних збирачів виклики, підштовхувало до пошуку нових підходів і змушувало експериментувати з полем та в полі.

Рятівним колом учених у період пандемії стали сучасні цифрові технології. Вони неабияк розширили дослідницькі можливості, дозволили оволодіти навичками науково-пошукової діяльності онлайн і опанувати

специфічні збирацькі практики. Набутий досвід роботи в дистанційному режимі з використанням електронних пристроїв допоміг дослідникам доволі швидко адаптуватися в професійному житті й під час повномасштабних воєнних дій в Україні.

Як виявилось, величезну практичну цінність у польовій етнографії в умовах війни може мати смартфон. Девайс, який став частиною нашої повсякденної культури, дозволяє працювати за найнесприятливіших обставин, дає змогу проводити дослідження в небезпечному етнографічному полі безпечно, а також забезпечує доступ до респондентів навіть тоді, коли фізично зустрітися з ними немає жодних шансів.

Використовуючи різні опції смартфону й метод віддаленої етнографії, під час війни мені вдалося налагодити комунікацію з містянами щойно деокупованих регіонів та записати з ними інтерв'ю про господарську діяльність, шляхи самозабезпечення й стратегії виживання в екстремальних умовах. Обраний формат онлайн-експедицій і візуальне спілкування з респондентами через «Вайбер» дозволив поповнити свій електронний архів фото та відеоматеріалами. Пізнати етнографічне поле, зібрати та осмислити інформацію допомогли раніше набуті знання простору, знайомство з інформаторами, а також розділене з досліджуваною спільнотою воєнне повсякдення.

Марія МАРКОВИЧ

Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання.

Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка

Email: marijater@gmail.com

ІНТЕР'ЄРНА КАРТИНА – АКЦЕНТ В ПРЕДМЕТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

An interior picture is an accent in the subject environment

На початку 20-го століття з'явилося концептуальне мистецтво. Живописні полотна виражали якусь окрему проблему чи ідею, передавали посыл і не завжди викликали позитивні емоції. Такі роботи експонувались

на виставках або в музеях і рідко знаходили місце у офісах чи житлових приміщеннях. Хоча, звичайно, варто сказати, що картини як інвестиція, купувалися колекціонерами вже сотні років назад, і самі картини, все-таки, були написані для прикраси житла. Поряд з тим, існував релігійний живопис служив іншим цілям, він повинна був "красивим", а найчастіше і відверто помпезним.

При проектуванні та створенні інтер'єру утилітарним вимогами не поступаються і естетичні. Текстиль, люстри, шторице декор, який створено для того, щоб змінювати та доповнювати зовнішній вигляд приміщення. Серед елементів декору важливе місце займає інтер'єрна картина, як традиційний спосіб прикраси стін. За допомогою картин можна підкреслити стилістику приміщення і розставити яскраві акценти на деталях.

На сьогоднішній день можемо підсумувати, що до інтер'єрних картин відносимо фотопалери, живописні полотна, друковані принти, дерев'яні інтер'єрні картини, каритини на склі. Розміри та форми таких елементів інтер'єру можуть бути різними, як одноосібними так і модульними, в залежності від розмірів та признаення приміщення. За типами приміщення картини можна групувати за: картини до дитячої кімнати, картини для офісу, картини для вітальні, картини для спальні, картини для кухні. За кольоровою гамою інтер'єрні картини поділяємо на чорно-білі та кольорові. Кольорові в свою чергу на пастельні тони, що добре поєднуються із спокійним і дещо стриманим дизайном приміщення, сприяють релаксації, та насичені яскраві відтінки, які створюють контрастний дизайн. За тематикою інтер'єрні картини виокремлюються у наступні категорії: зображення флори і фауни, пейзаж, мультиплікація, квіткові мотиви, абстракція, космічні мотиви, архітектура і панорами міст, люди і портрети, мотиваційні, романтичні, вінтажні, з 3-D ефектом. Вагоме місце серед інтер'єрних картин займають репродукції відомих художників, виконані як олійним живописом так і способом поліграфічного друку.

Отже, в інтер'єрній картині можна зобразити все, що підтримує концепцію вашого домашнього інтер'єру або офісу, що створить середовище індивідуальним, неовторним, затишним, який буде сприяти ефективній роботі або приємному відпочинку.

Романа МОТИЛЬ / Romana MOTYL

кандидат мистецтвознавства,

Національний університет «Львівська політехніка»

Інститут народознавства Національної академії наук України

Ph.D. in History of Arts

Lviv Polytechnic National University

Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6936-0328>

Email: romana_motyl@ukr.net

КЕРАМІКА КОСОВА У ХХІ СТОЛІТТІ – АРХАЙЧНІСТЬ ТРАДИЦІЙ І НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

Ceramics of Kosiv in the 21st Century – Archaic Traditions and New Perspectives

У сучасних умовах глобалізації культурних цінностей і натліповно масштабного російського вторгнення в Україну все більшої актуальності набуває звернення до спадщини народного мистецтва як маркерів національної ідентичності. Кераміка Косова – одна з перлин українського народного мистецтва, добре znana в Україні та за кордоном. Вона є своєрідним, яскравим явищем, що має давню історію, багаті мистецькі традиції та самобутні локальні особливості.

Упродовж століть стиль кераміки Косова шліфували династії гончарів, створюючи оригінальні візерунки, колористику, техніки виготовлення та розпису. Унікальність косівської кераміки визнана на світовому рівні. 13 грудня 2019 року під час 14-ї сесії Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини в столиці Колумбії Боготі мальовану кераміку Косова включено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Сьогодні керамістів на Косівщині чимало, і вони можуть дозволити собі як розкіш збереження традицій, так і новації. Серед десятків імен сучасних майстрів можна назвати Марію Гринюк, Ірину Заячук-Серьогіну, Василя і Юрія Стрипків, Іванну Козак-Ділету, Валентину Джуранюк, Уляну Шкром'юк, Романа та Людмилу Якібчуків, Ігора, Христину та Терезу Троць, Олександру та Віталія Кушнірів, Василя і Юрія Стрипків,

Сергія Дутку, Василя Перегінця та інших. Одні з любов'ю доглядають та оновлюють торований талановитими предками шлях, другі – прокладають нові стежки, а усі разом зберігають та розвивають найкращі надбання попередніх поколінь.

Марина ОЛІЙНИК

кандидатка історичних наук, наукова співробітниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАНУУкраїна
Email: marina.oliylik@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2946-8243>

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ: БІОГРАФІЧНО-МИСТЕЦЬКИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ МАРКЕРІВ

Promotion of Ukrainian Embroidery: Biographical and Artistic Direction of the Development of National Markers

Відродження української ідентичності після здобуття Україною незалежності актуалізувало популярність вбрання з національними маркерами. Відтворення вишивальної орнаментики різних етнографічних регіонів України є потужним рухом сучасної етнокультури. Разом з тим у суспільстві виникла потреба презентації національної ідентичності через прояви міської культури, в тому числі в візуальному образі. Результати дослідження, викладені в монографії Олійник М. «Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина XIX – початок XXI століття)» (Київ, ІМФЕ, 2017), сприяли появі проєкту «Вишивка в одязі видатних українців». Проєкт реалізовує ініціативна група музейників, вишивальниць, науковців, Громадське об'єднання «Всесвітній день вишиванки». Метою проєкту є популяризація діяльності і світогляду творців української культури через привернення уваги до їх особистих речей. Кінцевим результатом проєкту стала публікація альбому «Вишивка в одязі видатних українців» (Київ, АДЕФ-Україна, упоряд. ЗезТ., 2020). Кожен аркуш презентує історію життя окремої історичної персоналії; на звороті аркушу подається схема для вишивання та світлина сучасного

відомого українця у новій відшитій в матеріалі речі, яка оздоблена вишивкою за даною схемою. На сьогодні відтворено вишивку більш як з тридцяти артефактів з понад десяти меморіальних музеїв. Прикметно, що орнаменти за зразками меморіальних речей вже стали іменними брендами. Сучасне українське вишивальне мистецтво розвивається ще й в біографічно-персоналізованому руслі.

Грина ПАЦАЛЮК

кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний
Університет імені Володимира Гнатюка

Email: marijater@gmail.com

ПАРАДИГМА ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Paradigm of higher art education

Модернізація вищої мистецької освіти України характеризується парадигмальним підходом – своєрідним методологічним орієнтиром функціонування системи освіти. Означений підхід детермінує її місію, загально-наукове розуміння як моделі наукової діяльності у сукупності норм, критеріїв, стандартів, розвідок та з точки зору проєктування освітніх систем, зобов'язаних розв'язати освітні завдання. На думку Л. Бірюк та С. Пішун синтетичним варіантом розуміння парадигми системи освіти «...є трактування педагогічної парадигми як певного стандарту у розв'язанні як наукових, так і освітніх завдань».

Розв'язання наукових та освітніх завдань як стандарт, вимагає розробки та реалізації «... інноваційних засад цифрової парадигми освіти, у тому числі і мистецького її сегмента, що функціонує з урахуванням рекомендацій «Дорожньої карти художньої освіти» (Лісабон, 2006) та «Цілей розвитку художньої освіти» (Сеул, 2010), ухвалених світовою спільнотою за підсумками першої і другої Всесвітніх конференцій з освіти в галузі мистецтв».

На думку науковців саме зараз «назріла необхідність розроблення **парадигми** образотворчої підготовки майбутніх фахівців мистецького

профілю в закладах вищої освіти на засадах цифрової арт-педагогіки, але **без втрати унікальних цінностей академічного вишколу».**

У її основі – багатовекторні концептуальні моделі арт-педагогічного процесу, здатні до взаємовпливу. Це визначає дві провідні парадигмальні конфігурації – загальну та профільну образотворчу підготовку. Загальна стосується формування спільних базових компетентностей фахівців мистецького профілю і охоплює теоретичні та практичні напрацювання академічної освіти, профільна ж спрямована на специфіку конкретної спеціалізації. Обидві у своєму арсеналі активно доповнюються цифровими арт-технологіями.

Висновок: парадигма сучасної мистецької освіти як стандарт у розв’язанні наукових та освітніх завдань опирається на дві провідні парадигмальні конфігурації – загальну та профільну образотворчу підготовку, водночас поступово залучає цифрові арт-технології, які потребують відповідного *наукового обґрунтування, практичної апробації, постійного вдосконалення педагогічної системи реалізації у вищій школі.*

Ігор ПЕРЕВЕРТНЮК

аспірант, Інститут народознавства
Національної академії наук України, м. Львів, Україна

Email: igor.perevertniuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7111-0678>

Олена ФЕДОРЧУК

доктор історичних наук
провідний науковий співробітник Відділу історичної етнології,
Інститут народознавства Національної академії наук України,

м. Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4724-3566>

Scopus Author ID: 57216853528

Email: folena@i.ua

ПРИВАТНЕ КОЛЕКЦІОНУВАННЯ ТА МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ З ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТРАДИЦІЙНОГО ОДЯГУ

*Private collecting and artistic practices from reproduction of Ukrainian
traditional clothing*

На початку XXI ст. актуалізувалася цікавість до традиційного одягу як маркера етнічної ідентичності. Водночас із цим народився новий етнічний феномен – мистецькі практики з відтворення окремих компонентів та цілих ансамблів народного одягу. Сьогодні цей феномен є відомим в багатьох країнах світу, що підтверджує його не випадковий характер та викликає науковий інтерес. Майстерні з відтворення народного одягу тісно пов'язані з приватними колекціями, на базі яких вони виникають і власники яких, зазвичай, ініціюють реконструкційну творчість.

Мета пропонованого дослідження – репрезентувати український варіант нового етнічного мистецького феномену. За приклад взято діяльність колекціонерки і майстрині-вишивальниці Галини Гафійчук, яка народилася у 1978 р. у с. Глушків Коломийсько-гор-ну Івано-Франківської обл.

У приватній колекції Г. Гафійчук зібрані добірні зразки народної творчості XIX – першої половини XX ст. з Покуття та інших регіонів. Першими колекційними предметами стали родинні пам'ятки. У 2000 р. колекціонерка почала цільово й активно збирати народне вбрання у Глушкові та інших покутських селах; згодом купувати його на мистецьких ярмарках; пізніше – розшукувати й купувати у селах інших, переважно сусідніх, регіонів.

У 2021 р. для зрослої етнографічної збірки було облаштовано два виставкові приміщення, в котрих експонуються найцінніші пам'ятки, щонайбільше компоненти ансамблю народного одягу. Колекція доступна для відвідування.

З 2013 р. Г. Гафійчук почала відтворювати автентичні сорочки на замовлення. Частина виручених коштів скеровується на поповнення колекції. Свій вишивальний талан Г. Гафійчук розвиває з дитинства, перейнявши навички від бабусі і мами. Майстриня володіє вишивальними швами: низинка, верхоплут, лічильна гладь, кафасор, набирування, викольвання та ін. Вона працює лише з якісними домотканими та фабричними лляними й бавовняними тканинами, бавовняними (DMC) й вовняними нитками. Колекціонерка-майстриня створює високопрофесійні реконструкції та репліки пам'яток із власної колекції, а також зі світлин, опублікованих у друкованих виданнях і соціальних мережах. Усі особисто кроєні, вишиті ташиті майстринею сорочки є художньо досконалими,

естетично вишуканими. Через коштовність художніх матеріалів і значні затрати робочого часу роботи є дорогими, але попит на них завжди високий.

Приклад діяльності Г. Гафійчук демонструє, що поєднання приватного колекціонування кращих зразків народної творчості та мистецьких практик з їх відтворення є актуальним та перспективним напрямом збереження і примноження культурної спадщини України.

Teofil RENDIUC

доктор історичних наук
провідній науковій співробітницю відділу
«Український етнологічний центр»

Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського

Національної Академії наук України

Email: rendiuk55@ukr.net

**ЄВАНГЕЛІЄ ГЕТЬМАНА УКРАЇНИ ІВАНА МАЗЕПИ
АРАБСЬКОЮ МОВОЮ, ВИДАНЕ У М. АЛЕППО (СИРІЯ) У 1708
РОЦІ – ВИДАТНА ПАМ'ЯТКА ПРАВОСЛАВНОЇ ДУХОВНОЇ
КУЛЬТУРИ**

The Gospel of Hetman of Ukraine Ivan Mazepa in Arabic, published in Aleppo (Syria) in 1708 – an outstanding monument of Orthodox spiritual culture

До маловідомої сторінки історії та духовної культури початку XVIII-го століття відноситься й видання у січні 1708 року у м. Алеппо (Сирія) за суцільні кошти видатного українського гетьмана І. Мазепа, але у типографії, яка була подарована арабським православним християнам К. Бринковяном, «Євангелія» арабською мовою – видатна пам'ятка православної духовної культури. Відомо, що І. Мазепа за 21-річний період гетьманування в Україні підтримував тісні зв'язки з православ'ям Близького Сходу, які здійснювалися, перетинаючи території Молдови та Валахії, звідки шлях українських посланців продовжувався через столиці цих князівств – містами Ясси та Бухарест – а далі через Дунай на Південь. Результатом цих зв'язків стала згода І. Мазепа на фінансування видання

«Євангелія» арабською мовою. Тому можна стверджувати про існування тісного співробітництва між українськими, молдовськими та валаськими високими церковними ієрархами та політичними діячами того часу, з одного боку, та Антіохійським Патріархом/Алепським Митрополитом Афанасієм, з іншого. У цьому контексті доцільним уявляється висвітлення невідомих в Україні даних про історію Бухарестського оригіналу «Євангелія», розшифрування титулів гетьмана на початковій сторінці самого видання, аналіз та оприлюднення вперше перекладів із грецької та арабських мов початку XVIII-го століття вступної частини, автором якої був згаданий Антіохійський Патріарх Афанасій, доля цього «unicum exemplarium» протягом XVIII-го – XIX-го століть, коли у 1882 р. відомий румунський колекціонер, підполковник Дмитріє Паппазоглу, високо цінуючи раритетність цього видання, вирішив запропонувати його для подальшого зберігання в Бібліотеці Румунської Академії. Завдяки цьому шляхетному кроку, ми і змогли через понад 130 років знову доторкнутися великої спільної справи І. Мазепи та К. Бринковяну.

Про шляхетність українського гетьмана в достатку свідчать висловлені слова вдячності Антіохійським Патріархом (на момент виходу «Євангелія» – Алепським Митрополитом) Афанасієм на адресу І. Мазепи, надруковані у вступній частині Святого Письма грецькою (1 сторінка) та арабською мовами (6 сторінок), яких автор вперше переклав українською мовою з оригіналу. Так, у вступі до «Євангелія» зокрема зазначалося про «славетного пана гетьмана Івана Мазепи», а його контент включає 243 пронумеровані сторінки. Окреме місце, як з типографської, так із змістовної точок зору, посідає зображення герба І. Мазепи. У верхній частині другої сторінки «Євангелія» у рукописному виконанні грецькою мовою розміщений текст, який в перекладі українською мовою, звучить так: «Благословенний Іван Мазепа, Гетьман Її Царської Величності Війська Запорізького, кавалер Ордена Святого Апостола Андрія Первозванного». [Переклад українською мовою здійснено вперше. – Автор.]. Арабський текст вступу перенасичений заслуженими компліментами і вдячністю на адресу І. Мазепи, що також перекладено автором вперше.

Єлизавета СИЛКА

студент 2 курсу, Факультет історії, політології і міжнародних відносин,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м.
Івано-Франківськ, Україна

НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ М. КРИВИЙ РІГ У 1990-Х РР.: СПОГАДИ ОЧЕВИДЦІВ

*National and political life of the city of Kryvyi Rih in the 1990s: memories of
eyewitnesses*

Політичні і національні виміри життя мешканців Кривого Рогу в перші роки відновлення незалежності держави маловивчені. Тому використовуючи метод польових досліджень, у своїй роботі ми спираємося на свідчення респондентів. При опитуванні бралися до уваги різний вік, соціальний статус очевидців тих часів.

Учитель історії, представник криворізького осередку Народного Руху України Шуляченко В. Ф. 1959 р. н., зауважує, що ставлення до провідної проукраїнської партії НРУ в 90-х рр. було нейтральне, без особливої підтримки чи засудження; чималий відсоток населення залишався політично пасивним. За словами респондента, у народній свідомості ставлення до комуністів було здебільшого негативне. Відновлення незалежності України респондент зустрів із радістю.

У свою чергу Силка О.А. 1978 р. н. засвідчує, що чисельність НРУ була незначною. У тодішньому суспільстві після стількох років змосковщення видавалось дивним відстоювання національних ідей, але спостерігались і позитивні тенденції. Про шкільне середовище респондент розповіла, що вчителі української мови й літератури велику увагу приділяли патріотичному вихованню юного покоління, заохочували до пізнання Батьківщини. Респондент вказує, що серед криворіжців позиції компартії дедалі слабшали. Становлення незалежності респондент та її батьки вітали.

Постоян О.Г. 1976 р. н. зазначає, що в школі на уроках української мови, літератури й історії учням прищеплювали любов до рідного слова, культури, історії; також до їхньої школи приїздили з просвітницькою метою члени Товариства Лева, що демонструє зв'язок західних областей

України з Криворіжжям. Респондент повідомляє, що Акт проголошення незалежності криворіжці сприйняли оптимістично.

Отож, на базі свідчень очевидців можемо реконструювати повсякдення містян у переломні 1990–ті рр. Завдяки дослідженню теми національно-політичного життя на матеріалах Кривого Рогу можна краще прослідкувати й зрозуміти як локальні, так і загальнодержавні аспекти історії.

Н.Б. СЛОБОДНА

асистент кафедри кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ЗАНУРЕНОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН
(З ДОСВІДУ КАФЕДРИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА,
ДИЗАЙНУ ТА МЕТОДИКИ ЇХ НАВЧАННЯ ТНПУ
ІМ. В. ГНАТЮКА)**

*The application of the method of immersed learning in the preparation of
students of art disciplines (from the experience of the Department of Fine Arts,
Design and their teaching methods of V. Hnatyuk TNPУ)*

Сучасна ситуація в країні ставить перед закладами освіти нові виклики щодо організації навчально-виховного процесу. Зважаючи на те, що підготовка фахівців повинна залишатись максимально ефективною в умовах воєнних викликів, кафедра образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання перейшла до впровадження методики зануреного навчання при викладанні фахових дисциплін для усіх спеціальностей напрямку «Культура і мистецтво», а також «Середня освіта (Образотворче мистецтво)».

Методику зануреного навчання почали досліджувати, як пошук шляхів інтенсифікації процесу навчання. Для кафедри у її виборі, важливою була ідея цілісного сприйняття студентами навчальних курсів за нетривалий період. З цією метою, на вивчення одного предмету відводився

час від одного до кількох тижнів, залежно від кількості запланованих академічних годин. Після апробації, помітними стали переваги такої методики для навчання студентів власне мистецьких спеціальностей, де творчо-пізнавальна діяльність є домінуючою. Вивчаючи фахові предмети, студенти мали змогу, не перериваючись на інші дисципліни, вдосконалювати свої професійні навички та вміння. Переваги відчули і викладачі, які отримали змогу глибше подати матеріал, використовуючи різні форми і методи навчання. Методика зануреного навчання дозволяє суттєво економити час, адже студентам не потрібно впродовж дня змінювати аудиторії. Простішим стає планування діяльності для усіх учасників навчального процесу. Все це, в сукупності з можливістю глибокого «занурення» у творчий процес, сприяє зростанню навчальної мотивації студентів, їх зацікавленості фаховими дисциплінами, зростанням результатів навчання.

Загалом, 75% опитаних респондентів з числа учасників освітнього процесу на кафедрі, залишились задоволеними процесом «зануреного навчання». Зауваженнями, які потребують вирішення, були деякі скарги на велику кількість, або ж складність завдань з певних предметів. Безумовно, нові методики потребують перегляду робочих програм дисциплін та пошуку нових підходів до їх вивчення. Один з засобів вирішення такої проблеми – поділ вивчення дисципліни з різницею у два-три тижні, які б були додатковим часом для підготовки студентів.

Перехід до методики зануреного навчання виявився чудовою альтернативою традиційній формі навчального процесу. Можливість економити час, гнучкіше його планувати, бути більш згуртованими, у час воєнних випробувань стали значною її перевагою для нашої кафедри.

Наталія СТИШОВА

Кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи
Інституту мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України

Email: stishovans@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6577-2325>

УКРАЇНЬСЬКА КАЛЕНДАРНА ЗВИЧАЄВО-ОБРЯДОВА КУЛЬТУРА В ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ-ГУМАНІТАРІЇВ

*Ukrainian calendar custom and ritual culture in the research of foreign
humanities scientists*

Українська календарна звичаєво-обрядова культура відображає життя людинності у межах українських етнічних земель протягом циклічного року з усталеними митрадіціями та віруваннями. Це колективна творчість, що формувалася впродовж віків, увібравши в себе головні ознаки соціально-економічного, політичного, культурного, релігійного життя народу. Такий пласт духовної культури здавна перебував у полі зору науковців.

Перші етнографічні праці з календарної обрядовості українців з'явилися на поч. XIX ст. Започаткував основи збирання фольклорно-етнографічного матеріалу польський учений-аматор *А. Чарноцький (З. Доленга-Ходаковський)*. Дослідником Бойківщини був польський історик, етнограф *І. Любич-Червінський*, а Карпат, Волині та Полісся – географ, етнограф *В. Поль*. Із-поміж польських науковців варто назвати і *С. Гоцинського, О. Кольберга* та ін. Вивчав українську духовну культуру і чеський етнограф *Ф. Ржегорж*. Наукові студії проводилися також у Молдові, Словаччині, Угорщині та ін.

Середина XX ст. характеризується дослідженнями вчених діаспори (*О. Воропай, С. Килимник, І. Огієнко, Б. Чарторийський* та ін.).

У сучасних реаліях підтримка діаспорою України є потужним чинником утвердження її міжнародного статусу. Одним із вагомих державних завдань означено процес реінтеграції зарубіжних українців у культурно-духовне життя історичної Батьківщини. Показовим є опублікування ІМФЕ НАН України тому «Етнографічний образ українців зарубіжжя. Корпус експедиційних фольклорно-етнографічних матеріалів. Ч. 1. Культура життя забезпечення й традиційні соціо-нормативні практики». Основа праці – польові записи як вітчизняних учених, так і науковців-україністів зарубіжжя – *В. Кожухар, К. Кожухар; Л. Лабович-Филимонюк (Польща), М. Сополіга, Н. Вархол, Й. Вархол, З. Ганудель, М. Шмайда (Словаччина)* та ін.

Відтак, українська календарна звичаєво-обрядова культура була і залишається актуальною та становить значний науковий інтерес як для українських, так і для зарубіжних дослідників.

Валентина СУШКО / Valentyna SUSHKO

кандидат історичних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу „Український етнологічний центр” Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського Національної Академії Наук України
Email: 393570@ukr.net

КОСТЮМ УКРАЇНЦІВ-СЛОБОЖАН ЯК ОБ’ЄКТ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

*The costume of Ukrainian freedmen as an object of material cultural heritage
of Ukraine*

Традиційне вбрання є одним з ключових маркерів культури будь-якого народу. Воно характеризує як особливості матеріальної культури, так і смаки й уподобання, а також вірування етнічної спільноти. Слобожанщина – край на північному сході України, який сформувався у XVII ст. з вихідців з різних історико-етнографічних регіонів України, переважно Волині й Полісся та Поділля.

Предметом дослідження є дитяче, жіноче й чоловіче повсякденне, святкове й обрядове вбрання українців-слобожан як значуща складова матеріальної й духовної культури народу. Дослідження виконано із застосуванням методів: історичного й проблемного аналізу й синтезу речових та письмових джерел, історичної музейної реконструкції.

Територія дослідження включає всю територію Слобожанщини (південний схід Сумської, північ Донецької й Луганської та майже всю Харківську область України й Белгородську, Курську й Воронежську області російської федерації). Хронологічні межі дослідження – друга половина XIX – початок XX ст.

Джерельною базою роботи є опубліковані праці вчених XIX – XX ст. П.П. Чубинського, Хв.К. Вовка, М.Ф. Сумцова, Д.І. Яворницького, М.С. Грушевського, О. Воропая, М.Т. Д’яченка та ін., сучасних українських

науковців К.І. Матейко, Т.О. Ніколаєвої, В.М. Осадчої, М.О. Семенової, М.М. Красикова, Н.П. Олійник, В.А. Сушко та ін.; наукова творчість російських вчених Д.К. Зеленіна, Г.С. Маслової, Л.М. Чижикової та ін.; фондів збірки Харківського історичного музею імені М.Ф. Сумцова, Донецького та Луганського (до 2014 р.) та Сумського обласних краєзнавчих музеїв та районних музеїв краю, а також – Музею народної архітектури, побуту та дитячої творчості у с. Прелесне Слов'янського району Донецької області України. Залучалися матеріали шкільних музеїв краю.

Потужний фольклористичний рух, започаткований у 1970-ті роки, сучасна масова цікавість українців до своєї спадщини вивели питання традиційного вбрання з кола суто наукових проблем.

Ярослав ТАРАС

доктор історичних наук, професор,

Інститут народознавства НАН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7241-9466>

Email: etnomod@ukr.net

АРХІТЕКТУРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ХРАМІВ – КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

*The architectural identity of Ukrainian temples is a key factor in the
preservation of cultural heritage*

Сакральна архітектура відіграє важливу роль у формуванні та утвердженні національної ідентичності. Впродовж багатьох століть українці створили візуальний образ національної сакральної споруди як важливого чинника формування національної ідентичності. Він стає одним із символів української державності, які Угорщина, Польща, Росія впродовж багатьох століть намагалися знищити, замінити з метою замаркувати українську етнічну територію своїми сакральними спорудами.

Присутність російської церкви в Україні була однією із причин російсько-української війни, що висвітлила існуючі проблеми в будівництві Української Православної Церкви та актуальні виклики в

архітектурі: охороні та реставрації пам'яток, відновленні втрачених церков під час війни; існуванні церков, які мають архітектурні ідентифікатори російської церкви.

Вирішення таких завдань лежить у площині політичних рішень української влади, яким шляхом вона будуватиме національну ідентичність – усвідомлення своєї належності до тої чи іншої нації (політичної, етнічної). Від політичних рішень буде залежати алгоритм збереження, реставрації, відбудови архітектурних пам'яток, які відіграють важливу роль у формуванні та утвердженні національної держави, і ставлення до споруд, що є маркерами російської ідентичності та базуються на її візуальних кодах.

Ще гостріше стоять проблеми з руїнами міст, сіл, сакральних та громадських споруд на Півдні, Сході України, які збирається відновлювати європейська спільнота. Виникає питання, яким чином проводити націєтворчі процеси в архітектурі України. На ці проблеми можна відповісти лише пошуком нової національної ідентичності, перегляді історії України, історії архітектури шляхом створення відповідної політичної міфології та реалізації її візуальними архітектурними засобами в сакральних громадських спорудах, у містобудівельних ансамблях.

Ihor ТУРЕЙСЬКИЙ / Ihor TUREISKYI

Аспірант Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України

A graduate student at the NASU M. Rylskyi Institute of Art Studies,
Folkloristics and Ethnology

Email: turej@ukr.net

УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ ДИТЯЧЕ ВБРАННЯ. ТРАДИЦІЯ ТА МАЙБУТНЄ

Ukrainian folk children`s clothing. Tradition and the future

Традиційне українське народне вбрання є складним конструктом, що поєднує як матеріальну так і духовну культуру українців, є відображенням національного відчуття прекрасного. Виконуючи практичну функцію, народна ноша, слугувала соціальним маркером, відображенням норм та

уявлень, ілюстрував зміни в житті людини, пов'язані зі зростанням та старінням

Дитяче народне вбрання виступає окремим явищем, що відображає зв'язок уявлень та повсякденних практик, розкриває особливості функціонування традиційного костюма. Одяг символічно ілюстрував зміни в житті людини, пов'язані зі зростанням та старінням.

Як окремий феномен одягової культури – дитяче вбрання не лише доповнює наше уявлення про своєрідність українського народного одягу, але й відображає важливі аспекти взаємозв'язку уявлень та практик повсякдення, взаємодії усталених норм та трансформаційних процесів, міжкультурних і соціальних впливів.

Народний одяг, й зокрема дитячий, виступає яскравим показником репрезентації національної культури в Україні та за її межами, сприяє зростанню самоідентичності та національної консолідації українців. Відтворення та новітня інтерпретація традиційних елементів дитячого вбрання сприяє передачі та збереженню сучасниками автентичних культурних цінностей наступним поколінням, патріотичному вихованню молоді, естетичному розвитку усіх верств населення.

Тетяна ФАЙНИК

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
відділу етнології сучасності
Інституту народознавства НАН України
<https://orcid.org/0000-0001-8446-4002>

ЗНАХАРСТВО НА ПОКУТТІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Quackery in Pokuttia in the first half of the 20th c.

Покуття – мальовничий куточок Прикарпаття, де збереглися чимало народних традицій, зокрема і в народній медицині.

Здоров'я є нормою людського існування, хвороба ж порушує цю норму, відповідно, людина протягом усього свого існування бореться з хворобою, передаючи певні знання про ліки і методи лікування. Так народилася народна медицина, яка увібрала все з того часу, коли світ

сприймався цілісним, зі своїм позитивом і негативом. Віра в цілющість рослин, в добре слово, певні забобони, які відображені в багатьох обрядах, замовляннях, піснях, певних ритуалах, власних практиках і життєвому досвіді є цілою системою народної лікувальної мудрості.

На Покутті, як і на всій території України, хвороби поділяли на видимі (раціонально пояснювані), так і на магичні (ірраціонально пояснювані), тобто пороблені, підкинуті, або наслані.

Кожен селянин мав певний мінімум знань про лікування найпоширеніших недуг. Переважно домашні довіряли старшим членам родини, адже ті мали вже певний життєвий досвід, який передавали своїм найближчим.

Так званих народних лікарів називали «знахарі», «знаючі», «бабки», «баби», «костоправи», «діди», «мудрий чоловік», «шептухи», «картерки», «циганки», «кушерки», «відунки», або й «оракули». Про це свідчить їх авторитет серед народу та повага до них, адже вони знали лікувальну силу слова і вміли відвести лихо.

Якщо говорити про знахарів досліджуваного періоду, то вони вже мало чим і зовнішньо, і поведінкою відрізнялися від звичайних селян, а особливо від чаклунів 18–19 століть, займалися господарством, мали сім'ї і т.д. Спосіб життя, зовнішній вигляд, контактування з надприродними силами, які приписувала їм народна уява, надавала колишнім знахарям-чаклунам, відьмам та їх ремеслу ореолу таємничості. Треба зазначити, що знахарями у досліджуваній період на Покутті називають вже «спеціалістів», які вже мали «певний фах» – баби-повитухи, костоправи і ін., а не тільки ті, які вміли примовляти при зуроченнях, переляках та іншому.

Селяни Покуття розрізняли знахарів на тих, хто мав вроджений талант до цієї справи, а кого і навчили. Найчастіше свої знання знахарі передавали переважно рідним або близьким.

Віра у знахарів, ірраціональні погляди на етіологію захворювань і методи їх лікування були характерними для народної медицини не тільки на Покутті, а й у всіх українців, та й інших народів загалом. Це було зумовлене низьким рівнем освіченості населення, малою кількістю і недоступністю дипломованих лікарів і народним світоглядом. Найважливіше те, що «знаючі» хотіли допомогти і вірили в силу своїх умінь.

От же, в народній медицині при лікуванні хворого всі дії знахаря вважалися правильними, сумісними і мали мати позитивне закінчення – одужання.

Віталій ФУРДИГА

Студент IV курсу факультету історії, політології і міжнародних відносин
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Івано-Франківськ, Україна

Email: vitalikfurdiga@gmail.com

**ВИВЧЕННЯ СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ
БЕРЕЖАНЩИНИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ МЕТОДОМ УСНОЇ
ІСТОРІЇ**

*Study of the social and cultural life of Berezhne region in the interwar period
by the method of oral history*

У міжвоєнний період (1918–1939 рр.) Бережанщина перебувала в складі II Речі Посполитої. Для недопущення асиміляції поляками, створювалися суспільно-політичні, культурно-освітні, релігійні товариства та громадські організації.

У результаті опитування респондентів можна здобути цінну інформацію про культурно-релігійне та соціально-побутове життя галичан міжвоєнного періоду, як під тиском польської влади українська культура не тільки вижила, а й зміцніла, що й змогла пережити репресії СРСР.

Розвиток національної самосвідомості, через ідеологічну конфронтацію з поляками, дав поштовх до створення «Союзу українок», «Просвіти» «Лугу». Найбільшу популярність здобуло товариство «Просвіта», хати-читальні якого були в кожному селі. У них підпільно ставилися вистави, вертепи, проводилися вечорниці, співи та народні гуляння в традиційному одязі, що суворо каралося польською владою.

Розвиток суспільного життя характеризувався загальною взаємодопомогою селян одні одним; бідні – бідним: толоки, будівництва, позичання реманенту, допомога в важких ситуаціях; заможні – незаможним: вигідний найм, високі зарплати, вигідна оренда землі.

Сільські віча, місцеві суди, роботи на благо села – все це стало неодмінною частиною побуту українського села.

Отже, за спостереженнями автора, в школах велику кількість навчального часу присвячують військово-політичній історії, часто відставляючи соціально-побутову історію на задній план і приділяють їй значно менше уваги ніж вона заслуговує. Використання усної історії в навчальному процесі стане тим самим рушієм, який виокремить соціально-побутову історію, дозволить учням краще розуміти як історичні процеси впливали на звичайних людей, та як звичайні люди впливали на історію. Також усно-історичні дослідження можуть стати початком учнівської наукової роботи і подальшого розвитку цієї тематики на Малій академії наук, українських на міжнародних конференціях.

Олена ЧЕБАНЮК

кандидатка філологічних наук, старша наукова співробітниця

Інституту мистецтвознавства, фольклористики та

етнології ім. М.Т. Рильського НАНУ

Email: echebanuk@gmail.com

МАЙДАН НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ, КУЛЬТУРНОМУ Й МІФОПОЕТИЧНОМУ ПРОСТОРИ МІСТА КИЄВА

Majdan in the historical, cultural and mythopoetic space of the city of Kyiv

Київський Майдан Незалежності в новітній історії України відіграє особливу роль як місце, де починаюч из кінця ХХ ст. Розгортаються політичні акції супротиву відбуваються революційні події. Саме слово Майдан набуло міжнародного поширення і вживається на позначення протестних акцій та акцій супротиву політичному свавілля режимів. Назва міського простору, що сьогодні називається Майданом, має свою історію, починаючи з часів Київської Русі він протиставлявся за опозицією «верх-низ» сакральному простору біля Софії Київської, який до 1930-х років був центром політичних подій в Україні. Місце ж нинішнього Майдану до 1970-х років залишалося архітектурною пам'яткою київського сецесіону, зумисно зруйнованою радянською владою задля глорифікації комуністичної ідеології, водночас породивши цілий корпус текстів

урбаністичного фольклору, де висміювалися ці недолугі владні потути. Починаючи з 1988 р. тут вирував київський Гайд парк, Студентський майдан 1990 р., Помаранчева революція 2004 р., Податковий майдан 2010, Мовний майдан 2012 р., Євромайдан 2013–2014, які породили власний фольклор і міфологію. Записи усних історій учасників Майданів 1990–2014 рр. містять перекази про містичні події, які відбувалися тут протягом протестних акцій, зразки майданівського фольклору, а також розповіді про новоутворену топонімію майданного простору.

Катерина ЦУРКАН

к. і. н., викладач кафедри художнього текстилю ЛНАМ

Email: ctsurkan@gmail.com

КОДИМСЬКИЙ ІСТОРИКО-КРАСЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ – ОСЕРЕДОК ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

*The Kodim historical and local history museum is a center of preservation
cultural heritage*

Збереження культурної спадщини на тлі війни в Україні є гостро актуальною потребою. Відтак посилюється значення регіональних музеїв, осередків народного мистецтва.

Метою розвідки є огляд та висвітлення фондів Кодимського історико-красзнавчого музею, де протягом 15 років провадиться активна діяльність щодо комплектування, збереження та вивчення пам'яток матеріальної культури та історії Кодимщини (Кодимський район, Одеська область). *Об'єктом* є музей, а *предметом* – експонати народних ремесел кінця XIX – середини XX ст. у фондах музею. Інформація надана зберігачем фондів В.С. Корчинською. Матеріал опрацьований із застосуванням аналітичного методу, з емпіричних застосовуються методи спостереження та інтерв'ю.

Кодимський історико-красзнавчий музей був заснований у 2007 році. Розташований у поміщицькій садибі кінця XIX століття, що належала родині Розенфельдів. Експозиції формували З. В. Севастьянова (директор музею), В.С. Корчинська та С.М. Севастьянов (екскурсовод). За хронологічним принципом було організовано дев'ять залів від

археологічних знахідок до 1980-хрр., які налічують понад п'ять тисяч експонатів.

Найбільша кількість експонатів належить до відділів «Ремесла на території Кодимщини» і «Побут українського селянина кінцяXIX – середини XXст.». Розповсюдженими в цій місцевості були: плетіння, гончарство, ткацтво, вишивка, бондарство, столярство, пошиття одягу. Способом плетіння виконували стіни клунь, хлівів та кошар, живоплоти, тощо. До плетених експонатів музею належать корзини, валізи, кошики, санки. З предметів гончарства збережені гончарний круг, горщики, макітри, глечики, горнята, гладушки. Велику групу складають текстильні вироби – ткани та вишиті. До них належать килими, доріжки, рушники, сорочки, верхній жіночий одяг. Особливістю південно-подільських (північних районів Одещини, в тому числі Кодимщини) рушників є поширення елементів квіткового орнаменту. Поширена техніка вишивання «рахункова двостороння гладь». Нині цієї техніки навчають у майстерні «Рукодільниця», організованої при музеї. Серед предметів бондарства та столярства переважають інструменти: фуганки, струганки, сокири, молотки, тощо. Окремої уваги заслуговує колекція прасок кодимських майстрів, яка налічує 178 предметів, з них 155 в єдиному екземплярі (колекцію протягом 15років збирав А.Г. Кролівець.

Огляд теми спонукає до подальшого уважного вивчення культурно-просвітницької діяльності музею як такої, що вносить важливий вклад у збереження та розвиток української культури.

Тетяна ШЕВЧУК

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАН України
Email: shevchuk1712@ukr.net

**ФОЛЬКЛОРИСТИКА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ:
ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ НА ТЛІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ**

*Folkloristics in the system of humanitarian education: problems and challenges
against the background of the Russian-Ukrainian war*

Ще до повномасштабного вторгнення Росії в Україну українські вчені-гуманітарії розмірковували над тим, що варто було б збалансувати надмірну присутність російської культури в нашій освіті присутністю інших культур світу (Іван Дзюба). Упродовж 2022–2023 рр. проблема культурного спротиву російській агресії набула особливої актуальності: не лише в Україні, а й у багатьох інших європейських країнах спостерігаємо дієвість маніфесту *CancelRussia*, що передбачає бойкотування російської культури. Україну ж, за висловом Мирослава Мариновмча, ще чекає розрив історичної тяглості: старий метацикл тривалістю понад 400 років, що характеризував східноєвропейський простір, був організований навколо Москви. Прийшло усвідомлення того, що нагальною є потреба переосмислення історії української фольклористики, яка протягом тривалого часу і розвивалася, і трактувалася у тісному зв'язку з російською фольклористикою. Українські фольклористи в найближчі роки бачать своїм завданням виведення історії нашої дисципліни з тіні російської історії фольклористики, яка привласнила немало яскравих імен, що усвідомлюють і деякі автори й укладачі біобібліографічного словника «Російські фольклористи» (Андрій Топорков). Важливим для українського освітнього процесу є перепрочитання класичної спадщини (праць О. Потебні, М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського), особливої уваги потребує період розквіту української фольклористики – 1920-ті рр., з їхньою орієнтацією на здобутки західноєвропейського народознавства. Активізація фольклорного процесу під час російсько-української війни вже потрапила в поле зору науковців Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім.М.Т. Рильського НАН України (відділ української та зарубіжної фольклористики), Музею Івана Гончара (проект «Живі»), Інституту літератури ім.Т.Г. Шевченка НАН України, співробітників кафедри фольклористики Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка тощо. Їхні спостереження щодо культурного спротиву українців засобами фольклору також мають бути враховані в освітніх програмах.

**НЕФОРМАЛЬНА ДИЗАЙН-ОСВІТА В УКРАЇНІ
ТА ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ***Informal design education in Ukraine and its prospects*

Дизайнер – одна з найпоширеніших професій, за версією молоді, яка сьогодні все частіше обирає дану професію. Дизайн набирає обертів завдяки розвитку бізнесу, будівництва, діджитал-маркетингу і реклами. ВНЗ відкривають освітні програми, збільшують ліцензійні обсяги за спеціальністю. У великих містах України відкриваються студії, що пропонують неформальну дизайн освіту. В основному вони спеціалізовані освітні послуги для графічних дизайнерів. Ці студії являють собою курси, тривалістю до трьох місяців. Чому ж молодь обирає неформальну дизайн освіту? По-перше, це короткий термін підготовки. По-друге, орієнтація на практичну підготовку, не надаючи уваги вмінню малювати, знань з теорії та методики дизайну, історії мистецтва та архітектури та багато інших.

Таке навчання відповідно є мінусом, а ще, не існує єдиної уніфікованої бази організацій неформальної дизайн освіти. Інформація про них розповсюджується лише у соціальних мережах. Ще однією проблемою можна назвати відсутність рекомендації для курсів неформальної освіти, які були би прив'язані до конкретних компетентностей або спеціалізацій.

Проте, є ряд очевидних переваг і неформальній освіті. Наприклад, найпопулярнішими темами освітніх і публічних заходів, які пропонує неформальна дизайн-освіта, є взаємодія з клієнтами та алгоритми ціноутворення на ринку, знанням конкретних робочих інструментів і практичним досвідом. Саме тому дизайнери віддають перевагу неформальній освіті – через її більшу відповідність потребам ринку, гнучкість і швидкість.

SUMAR

Liliana CONDRATICOVA, <i>În loc de prefață...</i> PACEA, SUSȚINEREA PARCURSULUI EUROPEAN ȘI BALANȚA GENDER ÎN CERCETARE SUNT MESAJUL FEMEILOR DIN ȘTIINȚĂ, ÎNTRUNITE LA AȘM	41
<i>ȘTIINȚE SOCIALE, ECONOMICE, UMANISTICE ȘI ARTE</i>	
Nadejda ALBU, <i>Influența lui mallarmé asupra poeziei lui Cezar Baltag</i> / <i>Mallarmé's influence on the poetry of Caesar Baltag</i>	50
Elena ANDREEVSCAIA, <i>Caracteristicile de personalitate ale unui adolescent care este abuzat la școală, modalități de a le corecta</i> / <i>Personality characteristics of an adolescent who is abused at school, ways to correct them</i>	51
Valentin ARAPU, <i>Valențele memorialistice și identitare în comunitățile de pe Valea Prutului: cazul lui Onisifor Caraman din satul Leușeni, județul istoric Lăpușna</i> / <i>Memorial valences and identification in the Prut valley communities: the case of Onisifor Caraman from the village of Leușeni, historical county of Lapușna</i>	52
Arina ANTOCI, <i>„Dat” și „construit” în drept</i> / <i>”Given” and ”constructed” in law</i>	53
Elena ARAMĂ, <i>Experiența constituțională franceză privind compatibilitatea legilor cu constituția</i> / <i>The French constitutional experience regarding the compatibility of laws with the Constitution</i>	53
Viorica ATAMAN, <i>Eufemismele în limbajul politic actual din Republica Moldova</i> / <i>Euphemisms in Current Political Language of the Republic of Moldova</i>	54
Elena ARDELEAN, <i>Conservarea și restaurarea unei psaltiri tipărite la București în 1856</i> / <i>Conservation and restoration of a Psalter printed in Bucharest in 1856</i>	55
Doina BACIU, <i>Poeme digitale și poeme digitizate: aspecte distinctive</i> / <i>Digital Poems and Digitized Poems: Distinctive Aspects</i>	56
Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, <i>Considerații preliminare privind o locuință medievală descoperită recent la Orheiul Vechi</i> / <i>Preliminary considerations regarding a recently discovered medieval dwelling at Orheiul Vechi</i>	57

Svetlana BASAMALERCĂ, <i>Legislația sanitară în Basarabia interbelică / Sanitary Laws in the Interwar Bessarabia</i>	58
Svitlana BILIAIEVA, <i>Archaeology of Ukraine: new challenges and problems</i>	59
Carmen-Maria BOLOCAN, <i>Educația religioasă în abordare extracurriculară, astăzi / Religious education in extracurricular approach, today</i>	60
Iurie BOSTAN, <i>Analiza domeniilor privind completarea și păstrarea fondurilor arhivistice ale Direcției Generale Arhiva Națională / Analysis of the areas regarding the completion and preservation of the archive funds of the General Directorate of the National Archives</i>	61
Andrea BUNU, <i>Muzeul Național de Artă al Moldovei între istorie și modernitate / The National art Museum of Moldova between history and modernity</i>	62
Oleg CALINEAC, <i>Persoana fizică în calitate de subiect al infracțiunii de contrabandă comisă prin trimiterile poștale internaționale / Physical person as subject of the crime of smuggling commit through international postal shipments</i>	63
Natalia CARABET, <i>Sporirea nivelului de eficiență personală (autoeficiență) și profesională ale cadrelor didactice prin self-management / Increasing the level of personal (self-efficacy) and professional efficiency of teaching staff through self-management</i>	64
Nadejda CARADJOVA, <i>Tradițiile alimentare ale bulgarilor din Republica Moldova în lucrările cercetătorilor în istoriografie (a doua jumătate a secolului XX – începutul secolului XXI) / Food traditions of Bulgarians from the Republic of Moldova in historiography (second half of the 20th century – the beginning of the 21st century)</i>	65
Rodica CHIRTOACĂ, <i>Particularitățile procedurii de executare silită a hotărârii de atragere la răspundere subsidiară a membrilor organelor de conducere a debitorului insolubil / The particulars of the procedure for forced execution of the decision to bring the subsidiary liability of the members of the management bodies of the insolvable debtor</i>	66
Cristina Maria CÎMPIANU, <i>Restaurarea unor planșe pe suport papetar. Studiu de caz: trei studii etnografice / Restoration of some boards on paper support. Case study: three ethnographic studies</i>	67

Rodica CIOBANU, Revalorizarea personalității: între tradiție și modernitate, între idealuri și realități / Personality reassessment: between tradition and modernity, between ideals and realities	68
Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU, Mariana POPOVICI, Vasilica-Monica GROZA, Ludmila PÎRNĂU, Cristina CORDOȘ, Luminița BEJENARU, Uzura dentară ocluzală și non-ocluzală a seriei scheletice umane descoperită la Biserica „Vovidenia” din Iași, România (secolele XVI–XVII) / Occlusal and non-occlusal dental wear of the human skeletal series discovered at the "Vovidenia" Church in Iasi, Romania (16th – 17th centuries)	69
Eugenia CIUMAȘ, Poezia lui Leonid Dimov: limbajul imaginilor onirice sau spargerea limitărilor social-politice / The Poem of Leonid Dimov: the Language of Dream Images or the Breaking of Social-Political Limitations	71
Ludmila D. COJOCARU, Istoria orașului Bălți în retorica supraviețuitorilor Gulagului (anii 1950–1960) / The city of Balti from the rhetoric of Gulag survivors (1950–1960)	71
Iuliana COJOACĂ, Mina MOȘNEAGU, Cercetarea și restaurarea icoanei cu două fețe „Maica domnului cu pruncul” și „Răstignirea” (1852) / Research and restoration of the double-faced icon "The Mother of God with the Child" and "The Crucifixion" (1852)	72
Liliana CONDRATICOVA, Artă metalelor din Republica Moldova: patrimoniu și afirmare culturală / Metal art from the Republic of Moldova: heritage and cultural affirmation	73
Iraida CONDREA, Forme manipulatorii de limbaj mediatic, generate de războiul actual / Manipulative forms of media language, generated by the current war	74
Dumitru CONDREA, Fortificațiile din epoca fierului din spațiul Pruto-Nistreen: retrospectiva și perspectiva cercetării / Iron Age fortifications in the area between Prut and Nistru: research retrospective and perspective	75
Ecaterina CORNEA, Autoreferențialitatea diaristică în creația lui Sergiu Matei Nica / Diaristic Self-reference in the Creation of Sergiu Matei Nica	76
Svetlana CORCIMARI, Natalia CHIPER, Dreptul vătămat – condiție esențială pentru înaintarea acțiunii în contenciosul administrativ / The	77

<i>right violated -an essential condition for advancing an action in administrative dispute</i>	
Svetlana COȘCIUG, <i>Viața și opera lui Vitalie Verhola în materiale documentare</i> / Life and work by Vitalie Verhola in documentary sources	79
Tatiana COSTIUC, <i>The concert for voice and orchestra by Teodor Zgureanu – from poetry to music</i>	80
Alexandr COZACENCO, <i>Etape de execuție a unui proiect de design interior și uneltele necesare</i> / Stages of execution of an interior design project and the necessary tools	81
Rodica CUJBA, <i>Dimensiunea de gen în cercetare în Republica Moldova</i> / The gender dimension in research in the Republic of Moldova	82
Viorel DANDARA, <i>Ctitorii ale marilor logofeți din secolul al XVI-lea: considerații asupra unui fenomen cultural</i> / The founders of the great sixteenth century logophetes: considerations on a cultural phenomenon	83
Aliona DANILIU, Marina PIȘCENCO, Valeria VRABIE, <i>Scientific manifestations as part of the evaluation and administration of research in the year 2022</i> / Manifestările științifice ca parte a evaluării și administrării cercetării în anul 2022	84
Ala DAVID, <i>Aesthetics of specialized communication in the context of COVID-19 pandemic</i> / Estetica comunicării specializate în contextul pandemiei COVID-19	85
Diana DEMENTIEVA, <i>The narrativization of urban space – a process of assimilation of ethnofolklore and mythopoetic elements</i> / Narativizarea spațiului urban – un proces de asimilare a elementelor etnofolcorice și mitopoetice	86
Sergiu DEMERJI, <i>Unele considerații privitoare la registrele de mărturisire din secolul al XIX-lea ca sursă istorică</i> / Some aspects regarding the confession registers from the 19th century asa historical source	87
Vasile DIACONU, <i>Rediscutarea unor descoperiri funerare atribuite bronzului timpuriu din spațiul cuprins între Siret și Carpații Orientali</i> / Re-discussion of early bronze funerary finds from the space between Siret and the Eastern Carpathians	88
Ludmila DOBROGEANU, <i>Istoria preseii bălțene în prima jumătate a secolului XX</i> / The history of the Balți press in the first half of the 20th century	89

Valentina DONI, Drepturile mamei liber profesionist ce practică activitatea în sectorul justiției la concedii sociale și prestații de asigurări sociale / Rights of the self-employed mother working in the justice sector to social leave and social security benefits	90
Emil DRAGNEV, Câteva aspecte ale tipologiei spațiului urban în arta ecleziastică a moldovei medievale / Some aspects of the typology of urban space in the ecclesiastical art of medieval Moldova	91
Mihaela Anda DRAGOMIR, Practica yoga și patrimoniul uman / Yoga practice and human patrimony	92
Stela DRAGUȚAN, Cămașa bărbătească din patrimoniul Muzeului de Istorie și Etnografie din Bălți: recuperare și reconstituiri etnografice / The men's shirt from the heritage of the Museum of History and Ethnography in Bălți: recoveries and ethnographic reconstitutions	93
Nicolae ENCIU, Cultivarea sentimentului de patrie, dinastie, credință creștină și unitate a neamului românesc în activitatea Asociației Învățătorilor din orașul și județul Bălți (1918–1940) / Developing the feeling of homeland, dynasty, christian faith and unity of the romanian nation by the activity of the association of teachers from the town and county of Bălți (1918–1940)	94
Mihaela ENI, The pragmatic dimension of the didactic discourse / Dimensiunea pragmatică a discursului didactic	94
Alina FELEA, Gust dulce, gust sărat: ingrediente și condimente în bucătăria din Țara Moldovei (sec. al XVII-lea – începutul sec. al XIX-lea) / Sweet taste, salt taste: ingredients and condiments in the cuisine of the Principality of Moldova XVIIth century – early of XIXth century)	95
Andrei FLORIAN, Elementele de sacru, sacralitate sau ritualice prezente în artele vizuale contemporane. Studiu de caz în arealul ceramicii, sticlei, metalului și instalației, în opera personală / The sacred, sacred or ritualistic elements present in contemporary visual arts. Case study in the area of ceramics, glass, metal and installation, in personal work	96
Olga GARUSOVA, Viața cotidiană a moșierilor basarabeni de etnie rusă în anii interbelici: exemplul unei familii / The daily life of the Bessarabian landlords of Russian ethnicity during the interwar years: the example of a family	98

Natalia GAVRILENCO, Femeile în sistemul judecătoresc. Dimensiunea de gen a puterii judecătorești / Women in the judicial system. the gender dimension of the judiciary	99
Simona Violeta GHEORGHE, Redarea circuitului expozițional a unei piese ceramice din cultura Gârla Mare-Cârna / Reproduction of the exhibition circuit of a ceramic piece from the Gârla Mare-Cârna Culture	100
Viorel GHEORGHE, Systematization of the central area of Buzau municipality 1935–1968 / Sistematizarea zonei centrale a municipiului Buzău 1935–1968	101
Violeta GHERASIMENCO, Dimensiunea conceptuală a violenței de gen în relațiile de cuplu / The conceptual dimension of gender violence in couple relationships	102
Doina GÎLCĂ, Art input in modern english teaching through the means of multiliteracies / Implicațiile artei în didactica modernă a predării limbii engleze prin intermediul multiliterațiilor	103
Victoria GONȚA, Lilia GRATI, Sindromul Burnout la personalul medical / Burnout syndrome in medical personnel	104
Victoria GONȚA, Mental states and psychosocial consequences of humanitarian crisis situations	105
Silvia GORIUC, The role of receptions in the development of the national law system / Rolul recepțiilor în dezvoltarea sistemului de drept național	105
Rodica GOTCA, The literature in the digital era – new theoretical challenges / Literatura în epoca digitalului – noi provocări teoretice	106
Sorin GRAJDARI, Evoluția conceptului de elită în istoriografie / The evolution of the elite concept in historiography	107
Aliona GRATI, Scriitorii români despre Chișinăul sovietic / Romanian Writers about Soviet Chisinau	108
Victor GRIGOR, Problematizări istoriografice privind dimensiunea etno-culturală a diasporei / Historiographical problematizations concerning the ethno-cultural dimension of the diaspora	109
Vasilica-Monica GROZA, Luminița BEJENARU, George BILAVS-CHI, Ludmila PÎRNĂU, Mariana POPOVICI, Ozana-Maria CIOR-PAC-PETRARU, Studiul unui craniu uman trepanat descoperit în necropola Bisericii „Vulpe” din Iași (secolele XVII–XIX) / Study of a	110

<i>discovered trepanned human skull in the necropolis of the „Vulpe” Church from Iasi (17th – 19th centuries)</i>	
Adriana HAVRYLIUK, Oksana DROHOBYTSKA, <i>Ethnic motives in volodymyr ivasyuk`s (1949–1979) songs</i>	112
Vasile IARMULSCHI, „Importuri” romane descoperite în mediul culturii Poienești-Lucașeuca / Roman “imports” discovered in the Poienesti-Lucașeuca culture environment	113
Irina IJBOLDINA, <i>Family values in the fiction of Moldova as an object of ethno-cultural heritage</i> / Valorile familiale în ficțiunea Moldovei ca obiect al patrimoniului etno-cultural	114
Elisaveta IOVU, <i>Imaginea orașului Cahul în proză: Alexandru Manoil, B.P. Hasdeu și Dimitrie Iov</i> / The Image of the City of Cahul in Prose: Alexandru Manoil, B.P. Hasdeu and Dimitrie Iov	115
Mihaela IOVU, <i>Strategii de traducere în română și engleză a operelor poetice ale autoarelor japoneze</i> / Strategies of Translating in Romanian and English of the Poetic Works of Japanese Female Authors	116
Ana ISCHIMJI, <i>Ethno-artistic aspects of the craft activities performed in the territory of the Republic of Moldova</i> / Aspecte etno artistice ale activităților meșteșugărești realizate pe teritoriul Republicii Moldova	117
Adela KOVACS, Alexandru-Constantin CIOBANU, Vasile DIACONU, CarstenMISCHKA, Aurora Jasmin BOTSCH, Alissa Seline DITTES, Kim Tara RODERUS, Markus TRODLER, RajithY OGANANTHAM, <i>Prospecțiunile geomagnetice de pe teritoriul județului Botoșani: Borolea-Ocolul Vacilor (la nv de sat), com. Hănești; Stăuceni-Holm, com. Stăuceni (campaniile 2021–2022)</i> / Geomagnetic surveys on the territory of Botoșani county: Borolea-Ocolul vacilor (to the NW of the village), Hănești commune; Stăuceni-Holm, commune Stăuceni (2021–2022 campaigns)	118
Irina LUPAȘCO, <i>Noi criterii și principii metodologice în configurarea istoriei literaturii</i> / New Methodological Criteria and Principles in Configuring the History of Literature	119
Corina LUNG, <i>Metode și instrumente de evaluare psihologică a tulburărilor emoționale la pacienții cu boli inflamatorii cronice</i> / Methods and tools for psychological evaluation of emotional disorders for patiens with chronic inflammatory diseases	120

Claudia LUPU, <i>Problematica degradării și restaurării unor volume de carte / The problem of the degradation and restoration of some book volumes</i>	121
Ludmila MALARCIUC, Doina ANTONI, <i>Metodologia dezvoltării inovațiilor în domeniul designului interior / The methodology of developing innovations in the field of interior design</i>	122
Alina MANOLI, <i>Omul și poetul A.E. Baconsky / The Man and the Poet A.E. Baconsky</i>	123
Valentin MARGINEANU, <i>Spiritul sau litera legii: abordări de filosofie a dreptului / The spirit or the letter of the law: approaches to the law philosophy</i>	124
Inga MAȚCAN-LÎSENCO, <i>Artificial ambient lighting in interior design role and distinctive features / Iluminarea ambientală artificială, rolul și trăsăturile distinctive în design interior</i>	125
Mariana MIHALEVSCHI, <i>Biserica Sfinții Împărați Constantin și Elena din municipiul Bălți – parcurs istoric și actualitate / The church of the Holy Emperors Constantine and Helena fro the municipality of Balți – historical parcourse and actuality</i>	126
Otilia MIRCEA, Viorica VASILACHE, Lavinia-Ana AXENTIOI, Silviu Constantin CEAUȘU, <i>Investigații fizico-chimice și metodologia restaurării unor monede / Physico-chemical investigations and the methodology of the restoration of some coins</i>	127
Marina MIRON, <i>Orașul Bălți: varietatea etno-culturală de-a lungul istoriei / The city of Balti: ethno-cultural variety throughout history</i>	128
Eugen MISTREANU, <i>Despre tehnici de modelare și tipuri de recipiente ceramice la comunitățile gumelnițene de tip Bolgrad-Aldeni (în baza a două vase fragmentare descoperite la Chioselia Mare I) / About modeling techniques and types of ceramic vessels to the Gumelnița communities of the Bolgrad-Aldeni type (on the basis of two fragmentary vessels discovered at Chioselia Mare I)</i>	129
Veronica MOCANU, <i>Relaționarea dreptului cu estetica și tehnologia / Relathionship between law, aesthetics and technologie</i>	130
Ludmila MOKAN-VOZIAN, <i>Rolul artei în promovarea interculturalității / The role of art in promoting interculturality</i>	132
Ana MOLCOSEAN, <i>Contextul și desfășurarea procesului de împrumutarea a locuitorilor orașului Bălți în perioada anilor 1932–</i>	133

<i>1933 / The context and development of the ownership process of the inhabitants of the town of Balti in the period of 1932–1933</i>	
Rodica NICHITA, Rolul femeii în evoluția științei juridice / The role of women in the evolution of legal science	134
Marius-Adrian NICOARĂ, Buzău city compass – good practice project at the Curvature of the Carpaties / Buzău city compass – proiect de bună practică la Curbura Carpaților	135
Diana NICOGLO, Munca și hărnicia în viziunea găgăuzilor (o trecere în revistă a studiilor privind atitudinea față de muncă în mediul etnic al găgăuzilor) / Work and diligence in the vision of the gagauz (review of studies regarding the attitude towards work in the ethnic environment of the Gagauz people)	136
Florentina NIȚU, Băcani și băcăni în bucureștiul de secol XVIII. Aprovizionare, prețuri și rafinarea gusturilor / Grocers and groceries in 18th century Bucharest. Supply, prices and taste refining	136
Adela NOVAC, Irina BAKHAYA, Microcâmpul semantic al iubirii: structură și semnificații / The Semantic Microfield of Love: Structure and Meaning	137
Ana PASCARU, Filosofia moștenirii în societatea post pandemic / The philosophy of inheritance in the post-pandemic society	138
Iulia Maria PASCU, Polixenia Georgeta POPESCU, Intervenții de restaurare a unui lot de piese realizate de Theodor Aman / Interventions to restore a batch of pieces made by Theodor Aman	139
Lidia PĂDUREAC, Memorii și mărturiile despre viața elevilor și studenților din Bălți în anii 1946–1947 / Memoirs and testimonies about the life of pupils and students in Balti during the years of 1946–1947	140
Anatol PETRENCU, Chișinău: monumente de for public, de ieri și de azi / Chisinau: public monuments, yesterday and today	141
Liliana PLATON, Designul interior în tezele de master ale absolvenților UTM din 2023 / Interior design in 2023 TUM graduates' master's theses	142
Elena PLOȘNIȚA, Albina Ostermann – prima femeie muzeograf din Basarabia / Albina Ostermann – the first woman curator from Bessarabia	143
Remus Ioan POPA, George Lucian VASILIU, Conservarea și restaurarea lucrării „Pericle și Aspasia în vizită la atelierul lui	144

<i>Phidias</i> ”, copie după pictura lui Héctor Leroux / Conservation and restoration of the work "Pericles and Aspasia visiting the workshop of Phidias", copy after the painting by Héctor Leroux	
Polixenia Georgeta POPESCU, Ruxandra Ioana STROIA, Studiul manuscrisului pe pergament „Moralia in IOV”, sec. XIII–XIV / The study of the parchment manuscript "Moralia in Iov", c. XIII–XIV	145
Mariana POPOVICI, Ozana-Maria CIORPAC-PETRARU, Vasilica-Monica GROZA, Luminița BEJENARU, Implicațiile stresului de mediu în definirea modelelor dentare / Implications of environmental stress in defining tooth patterns	145
Dinu POȘTARENȚU, Prezențe de nobili basarabeni în județul Iași / Bălți: neamul Bodescu / Presences of basarabeni nobles in the county of Iași / Bălți*:the dynasty of Bodescu	146
Liliana POȘȚAN, Educația și învățarea în ecosistemul comunității / Education and learning in the community ecosystem	147
Valeria PRAPORȘCIC, Efectele pandemiei Covid-19 asupra mediului de afaceri / The effects of the Covid-19 pandemic on the business environment	148
Natalia PROCOP, La création du plasticien Ion Serbinov / Creația artistului plastic Ion Serbinov	149
Florin ROȘCA, Confiscarea extinsă și confiscarea specială. Semne de delimitare / Extended for feiture and special forfeiture. Delimitation signs	150
Natalia ROTARI, Monade, diade, triade, pluriade – tipuri de metafore conceptuale după formă / Monads, Dyads, Triads, Pluriads – Types of Conceptual Metaphors by Form	151
Liliana ROTARU, Lupta împotriva cosmopolitismului” în școala superioară din Rssm / "The fight against cosmopoliticism" in the high school of the SSR	152
Larisa SADOVEI, Developing the attitude of respect for diversity through institutional communication / Dezvoltarea atitudinii de respect pentru diversitate prin comunicarea instituțională	153
Nicolae SADOVEI, The legal regime of the medical act of transplantation in the Republic of Moldova / Regimul juridic al actului medical de transplant în Republica Moldova	154
Marta SEVERIN, Poetul există înainte de criticul Gheorghe Grigurcu / The Poet Existed Before the Critic Gheorghe Grigurcu	155

Livia SÎRBU, Lilia ZABOLOTNAIA, Digitization of cultural heritage as the basic priority of the National Museum of History of Moldova	156
Vitali SÎRF, Traditional children's game of dice among the gagauz / Jocul tradițional al copiilor în arșice la găgăuzi	157
Valeria SURUCEANU, Museums and sustainable development goals	158
Evdochia SOROCEANU, Ritualitatea în construcții la găgăuzi / Rituality in constructions of the gagauzs	159
Lăcrămioara STRATULAT, Maria GEBA, Doina ANĂSTĂSOAEI, Mihaela Antonina SIMON, Săpături arheologice la Catedrala romano-catolică „Adormirea Maicii Domnului” Iași: studii analitice ale artefactelor din metal și textile / Archaeological excavations at the Roman-Catholic "Assumption of the Virgin Mary" Cathedral Iasi: analytical studies of metal and textile artefacts	160
Mariana SUCIAGHI, Evaluarea psihologică a dimensiunilor psihoemoționale ale pacienților în stare critică, internați în secția clinică de terapie intensivă / Psychological assessment of psychoemotional dimensions of critically ill patients admitted to the clinical intensive care unit	161
Ludmila ȘIMANSCHI, Imaginea identitară literară a orașului Cahul / The Literary Identity Image of Cahul	162
Mariana ȘLAPAC, Alla CEASTINA, Evoluția arhitectural-urbanistică a orașului Cahul în secolul al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea / The architectural-urbanistic evolution of the Cahul city in the 20th century – the beginning of the 21st century	163
Elena ȘIȘCANU, Șt. Ciobanu – aspecte etnologice ale Chișinăului de altă dată / St. Ciobanu – ethnological aspects of Chisinau from another time	164
Stella TĂRÎȚĂ, The semantic valences of some famous diplomatic phrases / Valențele semantice ale unor expresii diplomatice celebre	165
Mircea TĂNASE, Vila „Albatros” – bijuteria arhitectonică a marelui om politic Alexandru Marghiloman / Villa "Albatros" – the architectural jewel of the great politician Alexandru Marghiloman	166
Rodica URSACHI, Universul feminin în creația Valentinei Rusu Ciobanu / The feminine universe in the creation of Valentina Rusu Ciobanu	167

Petru VÎRLAN, Îmbogățirea ilicită, controverse și perspective în dreptul penal al republicii moldova și spațiul european / Illicit enrichment, controversies and perspectives in the criminal law of the Republic of Moldova and the European area	168
Nicoleta VORNICU, Studiu analitic implicat în realizarea proiectelor de restaurare a clădirilor / monumentelor istorice / Analytical study involved in the realization of restoration projects of historical buildings / monuments	169
Diana VRABIE, Orașul Bălți în evocările interbelice / The City of Balti in Interwar Evocations	170
Tatiana ZAICOVSCI, Traditional views of the old believers of the Republic of Moldova about the nature of death and its harbingers / Concepții tradiționale ale credincioșilor de rit vechi ai Republicii Moldova despre natura morții și prevestitorii acesteia	172
Radu-Dumitru ZAPOROJAN, Imaginea femeii în filmul documentar de propagandă din R.S.S.M. analiza materialelor de arhivă / The image of women in propaganda documentaries from the Moldavian Soviet Socialist Republic. Archive analysis	173
ȘTIINȚE EXACTE ȘI INGINEREȘTI; ȘTIINȚE ALE VIETII; MEDICINĂ	
Aculina ARÎCU, Chimia în beneficiul societății / Chemistry for the benefit of society	175
Valentina BANTEA-ZAGAREANU, Posibilități de identificare a pigmenților la procesarea materiilor oleaginoase / Possibilities of identifying pigments in the production of oleaginous materials	176
Valentina BANTEA-ZAGAREANU, Compuși antioxidanți din structura uleiurilor cu caracter pro-oxidant / Antioxidant compounds from the structure of oils with a pro-oxidant character	177
Alexandra BARGAN, George ȘTIUBIANU, Mihaela DASCĂLU, Corneliu COJOCARU, Ana Maria MACSIM, Adrian BELE, Alina SOROCEANU, Membrane pe bază de polisulfone cu silsesquioxani funcționalizați. Caracterizare și perspective pentru aplicații de mediu / Polysulfone-based membranes with functionalized silsesquioxanes. Characterization and perspectives for environmental applications	178
Teofana BIBIRE, Raționamentul cauzal în domeniul bolilor netransmisibile / Causal reasoning in the field of non-communicable diseases	180

Natalia BÎRCĂ, Adina ORGAN, Tamara COTELEA, Alic BARBA, Veaceslav KULCIŢKI, <i>Acidul rozmarinic: extracție, bioactivitate și aplicații practice / Rosmarinic acid: extraction, bioactivity and practical applications</i>	181
Vladislav BLONCHI, Viorica GLADCHI, Angela LIS, Elena BUNDUCHI, <i>Impactul unor forme farmaceutice cu principiul activ vitaminic asupra proceselor de autopurificare chimică a apelor / The impact of some pharmaceutical forms with active vitamin principles on the processes of chemical self-purification of waters</i>	182
Viorica BULGARU, <i>Soluții potențiale pentru prevenirea acumulării histaminei în brânzeturi / Potential solutions to prevent histamine accumulation in cheese</i>	184
Elena BUNDUCHI, Viorica GLADCHI, <i>Studiu privind implicarea unor componenți ai tenului în procesele de oxidare activate de radiațiile UV / Study on the involvement of some components of the skin in the oxidation processes activated by uv radiation</i>	185
Galina BUTA, <i>Veștile proaste în îngrijirea paliativă / The bad news in palliative care</i>	186
Ioana CALIGA, <i>Interrelația dintre viață și schimbarea climei / The interrelationship between life and climate change</i>	187
Vladislav CALDARI, <i>Răspândirea speciilor de lilieci în adăposturile subterane de pe teritoriul Republicii Moldova / Distribution of bat species in underground shelters on the territory of the Republic of Moldova</i>	188
Viorica CAZAC, <i>The roles, responsibilities and challenges of the EMP teacher</i>	189
Elena CIOBANU, Cătălina CROITORU, Alina FERDOHLEB, <i>Fenomenul de rezistență la antibiotice în țările cu venituri mici și mijlocii: prin prisma instrumentului „cunoștințe, atitudini și practici ale medicilor” / Antibiotic resistance phenomenon in low and middle income countries: through the prism of knowledge, attitudes and practices of doctors with higher education</i>	190
Maria COCU, <i>Academicianul Nicolae Gărbălău – patriarhul chimiei coordinative / Academician Nicolae Garbalau – the patriarch of coordination chemistry</i>	191
Ecaterina COVACI, <i>Aspecte fizico-chimice ale stabilității vinurilor tinere / Physico-chemical aspects of the stability of young wines</i>	192

Adelina DODON, Integrarea metodologiei de cercetare în sistemul educațional școlar / Integrating research methodology into the school educational system	194
Adelina DODON, BANTEA-ZAGAREANU, Ipostaze științifice în producerea biscuiților artizanali cu adaos de spirulină / Scientific poses in the production of artisan biscuits with the addition of spirulina	195
Ana JELEAPOV, Evaluarea măsurilor de renaturare a râului Camenca utilizând imagini satelitare / Evaluation of measures for renaturation of Camenca river using satellite images	197
Lidia GAVRILIȚA, Tudor NASTAS, Protecția biologică a plantelor prin aplicarea entomofagului trichogramma SPP. în Republica Moldova / Biological protection of plants by application of the entomophage Trichogramma Spp. in the Republic of Moldova	198
Alla GLADCAIA, Maria ZAVATIN, Influența structurii artificiale pentru iernare a entomofaglor de chrysopa în agroecosistem / The influence of artificial structures for the wintering of Chrysopa Entomophages in agroecosystems	199
Viorica GLADCHI, Vladislav BLONCHI, Angela LIS, Elena BUNDUCHI, Compoziția chimică și poluarea apelor de suprafață din bazinul fluviului Nistru în anul 2023 / Chemical composition and pollution of surface waters in the Dnister river basin in 2023	200
Aliona GHENDOV-MOSANU, Foaming agents of vegetable origin for the manufacture of fasting confectionery products	202
Tatiana GHELIMICI, Iulianna LUPAȘCO, Gheorghe HAREA, Tatiana BURDA, Mariana OUȘ, Daniella LUPASCO, Aspecte ale tulburărilor metabolice cauzate de boala prin coronavirus COV-19 la pacienții obezi / Aspects of the metabolic disorders caused by the corona virus COV-19 disease in obese patients	203
Iordanca-Rodica IORDANOV, Irina PUNGA, Răspunderea pentru cauzarea prejudiciului mediului: de la prevenire spre recuperarea daunelor / The responsibility for causing environmental damage: from prevention to recovery of damages	204
Angela LIS, Viorica GLADCHI, Elena BUNDUCHI, Vladislav BLONCHI, Utilizarea peroxidului de hidrogen în formularea dezinfectantelor / The use of hydrogen peroxide in the formulation of disinfectants	206

Galina LUPAȘCU, <i>The role of plant biology in the context of food security / Rolul biologiei vegetale în contextul securității alimentare</i>	207
Lucian LUPASCU, O. PETUHOV, N. TIMBALIUC, <i>Study of the adsorption of bacillus cereus on different fractions of activated carbons obtained from apple wood</i>	208
Lucian LUPAȘCU, Svetlana GAVZER, Nicolae CRISTEA, Eugenia STANGACI; Vsevolod POGREBNOI, Serghei POGREBNOI; Fliur MACAEV, <i>Utilizarea bromurii de 1-((2-(2,4-dichlorophenyl)-4-propyl-1,3-dioxolan-2-yl)methyl)-4-(4-methyl-2-oxopentyl)-1h-1,2,4-triazol-4-ium în calitate de remediu activ contra fungului fusarium avenaceum / Utilizarea bromurii de 1-((2-(2,4-dichlorophenyl)-4-propyl-1,3-dioxolan-2-yl)methyl)-4-(4-methyl-2-oxopentyl)-1h-1,2,4-triazol-4-ium în calitate de remediu activ contra fungului fusarium avenaceum</i>	210
Daniella LUPAȘCO, <i>Analiza consumului de cafea prin anchetarea electronică / Analysis of coffee consumption by electronic survey</i>	211
Larisa MOCANU, Maria GONȚA, <i>Coagularea/flocularea efluenților sintetici textili cu utilizarea sulfatului de aluminiu / Coagulation/flocculation of synthetic textile effluents using aluminiumsulphate</i>	212
Olesea NEMERENCO, <i>Monitorizarea sezonieră a dăunătorilor Heliothis armigera Hbn și agrothis segetum prin utilizarea capcanelor cu feromon / The pest monitoring of Heliothis armigera Hbn. and Agrothis segetum through the use of pheromonal traps</i>	213
Simona Luminita NICA, Daniela FILIP, Doina MACOCINSCHI, <i>Nanoparticule metalice incorporate în matrici biodegradabile pe bază de biopolimeri: chitosan, amidon și gelatină destinate ambalajelor alimentare / Metallic nanoparticles embedded in biodegradable matrices based on chitosan/starch/gelatin biopolymers intended for food packaging</i>	214
Violeta POPESCU, <i>Evaluarea activității antifungice și antibacteriene a uleiurilor volatile native și a formelor chimic modificate / Evaluation of antifungal and antibacterial activity of native volatile oils and chemically modified forms</i>	216
Iuliana RUSU, <i>Modelarea comportamentului ploșniței Halyomorpha halys Stal (Heteroptera: pentatomidae) în funcție de substratul alimentar / Modeling the behavior of the stink bug Halyomorpha halys Stal (Heteroptera: Pentatomidae) depending on the food substrate</i>	217

Parascovia SAVA, <i>The contribution of scientistes in the research and implementation of shrubs crops in the Republic of Moldova / Contribuția savantelor în cercetarea și implementarea culturilor bacifere în Republica Moldova</i>	218
Mazal SHAVRATOV, Eugenia FERDOHLEB, Alina FERDOHLEB, <i>The aesthetic perception of dental fluorosis and relationships with psychosocial aspects / oral health related quality of life / Percepția estetică a fluorozei dentare și relațiile cu aspecte psihosociale / calitatea vieții legate de sănătatea dentară</i>	220
Irina SFECLĂ, Tatiana SÎRBU, Doina ȘABAROV, <i>Arta florală în tradițiile și obiceiurile din Republica Moldova / Floral art in the traditions and customs of the Republic of Moldova</i>	221
Rodica SIMINIUC, Dinu ȚURCANU, <i>analiza exploratorie a securității alimentare în Republica Moldova în baza metricilor de calitate nutrițională și durabilă a produselor alimentare / Exploratory analysis of food security in the Republic of Moldova based on metrics of nutritional and sustainable food quality</i>	223
Polina SIMONOV, Eugenia FERDOHLEB, Alina FERDOHLEB, <i>The accessibility to the dental service in exceptional situations / Accesibilitatea la serviciul stomatologic în situații excepționale</i>	224
Tatiana SÎRBU, Irina SFECLĂ, Doina ȘABAROV, <i>Paeonia peregrina miller în condiții ex situ / Paeonia peregrina miller in ex situ conditions</i>	225
Alina SOROCEANU, <i>Metal complexes derived from salen-type ligands which contains dimethylsiloxane units / Complecsi metalici obtinuti din liganzi de tip salen care contin unitati dimetilsiloxanice</i>	227
Alina SOROCEANU, <i>Supramolecular structures with various architectures and topologies obtaining by self-assembling of metal-organic units / Structuri supramoleculare cu diferite arhitecturi si topologii obtinute prin autoasamblarea unitatilor metal-organice</i>	228
Marius SOROCEANU, <i>Structural characterization of some complex combinations of cobalt with ethylenediamine derivative ligand / Caracterizarea structurala a unor combinatii complexe ale cobaltului cu ligandul derivat al etilendiaminei</i>	229
Rodica STURZA, <i>Formarea cadrelor cu mentalitate tehnologică nouă prin aplicarea metodelor bazate pe investigații / Training of staff with a</i>	320

<i>new technological mentality through the application of inquiry-based education</i>	
Rodica STURZA, Valorificarea produselor secundare – o cale de sporire a sustenabilității sectorului agroindustrial / Recovery of secondary products – a way to increase the sustainability of the agroindustrial sector	232
Inga ȚIȚCHIEV, Olesea CAFTANATOV, Dan TALAMBUȚA, Veronica IAMANDI, Eficientizarea procesului de învățare prin aplicarea tehnicilor realității augmentate / Improving the efficiency of the learning process using augmented reality techniques	234
Elena TOFAN-DOROFEEV, Olga IONIȚA, Tatiana IZVERSCAIA, Contributions to the ex-situ conservation of rare and endangered plant species in the "Al. Ciubotaru" National Botanical Garden / Aspecte privind conservarea ex-situ a speciilor de plante rare și periclitare în Grădina Botanică Națională „Al. Ciubotaru”	236
Mirela-Fernanda ZALTARIOV, Rețele metal-organice pe bază de siliciu pentru aplicații biomedicale: oportunități și provocări / Silicon-based metal-organic frameworks for biomedical applications: opportunities and challenges	237
SOCIAL SCIENCES, ECONOMICS, HUMANITIES AND ARTS, COMMUNICATION THESES IN THE UKRAINIAN LANGUAGE	
Mykola BEKH, Наративи про пам’ятні місця її світової війни в контексті сучасної російської агресії / Narratives about world war ii memorial places in the context of modern russian aggression	240
Halyna BONDARENKO, Українська гастрономічна спадщина: трансформація соціокультурного статусу / Ukrainian gastronomic heritage: transformation of socio-cultural status	241
Роман ВІЛЬГУШИНСЬКИЙ, Містечко Язловець – територія реставраційних процесів / The town of Yazlovets is the territory of restoration processes	242
Світлана ВОЛЬСЬКА, Михайло КУЗІВ, Незламний дух українства у творчості Олега Шупляка та Олега Кузіва з Бережаницини / The unbreakable spirit of Ukrainianism in creativity Oleg Shupliak and Oleg Kuziv from Berezhan region	243
Віталія ГАВРИЛЮК, Оксана ДРОГОБИЦЬКА, харчування у с. Спас Коломийського району Івано-Франківської області:	245

<i>традиційне та модерне / MEALS in the village Spas of the Kolomyia district of the Ivano-Frankivsk region: traditional and modern</i>	
Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ, Петро ТКАЧІВСЬКИЙ, Комплекс священичої резиденції О. Рудольфа Моха у с. Курупів: минуле, сьогодення, перспективи / The complex of the priest's residence of Fr. Rudolph Moh in the village Kuryriv: past, present, prospects	246
Андрій ЗЮБРОВСЬКИЙ, Володимир КОНОПКА, Пошук тіла утопленого у народних віруваннях українців кінця ХІХ — початку ХХІ століть / The search for the body of a drowned person in the folk beliefs of Ukrainians of the late 19th and early 21st centuries	248
Галина ІВАШКІВ, Гончарство бережан ХІХ–ХХ століть: актуальність, історіографія та Методологія дослідження / Berezhany pottery of the 19th-20th centuries: relevance, historiography and research methodology	250
Андрій КИСЛЮК, Музична реставрація Михайла Степаненка / Musical restoration by Mykhailo Stepanenko	251
Катерина КОЖУХАР, Берегиня скарбів народних: Тетяна Попа і її «Батьківська хата» / Guardian of the people's treasures: Tatiana Popa and her "Batkivska huta"	253
Віктор КОЖУХАР, Зовнішня міграція українців в контексті загальних міграційних процесів в Республіці Молдова / External migration of Ukrainians in the context of general migration processes in the Republic of Moldova	354
Олександр КОЛОМІЙЧУК, Доброчинні акції обдарування дітей та людей похилого віку до дня Св. Миколая на Бойківщині: новотвір сучасності чи ревіталізована народна традиція? / Charity actions gifting the children and elderly people dedicated to the day of St. Nicholas in Boykivshchyna region: a modern innovation or a revitalized folk tradition?	255
Денис КОЧЕРЖУК, «Збереження та реставрація культурної спадщини України: досвід аудіозаписів доби VІА» (VІА – вокально-інструментальний ансамбль) / «Preservation and restoration of the cultural heritage of Ukraine: experience of audio recordings of the VІE era» (VІE– vocal and instrumental ensemble)	257
Наталія ЛИТВИНЧУК, Етнографічне поле в смартфоні (з безпрецедентного досвіду дослідження реалій війни в цифрову	259

<i>епоху) / Ethnographic field in a smartphone (from the unprecedented experience of researching the realities of war in the digital age)</i>	
Марія МАРКОВИЧ, <i>Интер'єрна картина – акцент в предметному середовищі / An interior picture is an accent in the subject environment</i>	260
Романа МОТИЛЬ, <i>Кераміка Косова у ХХІ столітті – архаїчність традицій і нові перспективи / Ceramics of Kosiv in the 21th Century – Archaic Traditions and New Perspectives</i>	262
Марина ОЛІЙНИК, <i>Популяризація української вишивки: біографічно-мистецький напрям розвитку національних маркерів / Promotion of Ukrainian Embroidery: Biographical and Artistic Direction of the Development of National Markers</i>	263
Ірина ПАЦАЛЮК, <i>Парадигма вищої мистецької освіти / Paradigm of higher art education</i>	264
Ігор ПЕРЕВЕРТНЮК, Олена ФЕДОРЧУК, <i>Приватне колекціонування та мистецькі практики з відтворення українського традиційного одягу / Private collecting and artistic practices from reproduction of Ukrainian traditional clothing</i>	265
Теofil RENDIUC, <i>Євангеліє Гетьмана України Івана Мазепи арабською мовою, видане у м. Алеппо (Сирія) у 1708 році – видатна пам'ятка православної духовної культури / The Gospel of Hetman of Ukraine Ivan Mazepa in Arabic, published in Aleppo (Syria) in 1708 – an outstanding monument of Orthodox spiritual culture</i>	267
Єлизавета СИЛКА, <i>Національно-політичне життя м. Кривий Ріг у 1990-х рр.: спогади очевидців / National and political life of the city of Kryvyi Rih in the 1990s: memories of eyewitnesses</i>	269
Н.Б. СЛОБОДНА, <i>Застосування методики зануреного навчання при підготовці студентів мистецьких дисциплін (з досвіду кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання тнпу ім. В. Гнатюка) / The application of the method of immersed learning in the preparation of students of art disciplines (from the experience of the Department of Fine Arts, Design and their teaching methods of V. Hnatyuk TNPU)</i>	270
Наталія СТИШОВА, <i>Українська календарна звичаєво-обрядова культура в дослідженнях зарубіжних учених-гуманітаріїв /</i>	271

<i>Ukrainian calendar custom and ritual culture in the research of foreign humanities scientists</i>	
Валентина СУШКО, Костюм українців-слобожан як об'єкт матеріальної культурної спадщини України / The costume of Ukrainian freedmen as an object of material cultural heritage of Ukraine	273
Ярослав ТАРАС, Архітектурна ідентичність українських храмів – ключовий чинник збереження культурної спадщини / The architectural identity of Ukrainian temples is a key factor in the preservation of cultural heritage	274
Ігор ТУРЕЙСЬКИЙ, Українське народне дитяче вбрання. Традиція та майбутнє / Ukrainian folk children`s clothing. Tradition and the future	275
Тетяна ФАЙНИК, Знахарство на покутті у першій половині ХХ століття / Quackery in Pokuttia in the first half of the 20th c.	276
Віталій ФУРДИГА, Вивчення суспільно-культурного життя Березжаницини міжвоєнного періоду методом усної історії / Study of the social and cultural life of Berezhne region in the interwar period by the method of oral history	278
Олена ЧЕБАНЮК, Майдан незалежності в історичному, культурному й міфопоетичному просторі міста Києва / Majdan in the historical, cultural and mythopoetic space of the city of Kyiv	279
Катерина ЦУРКАН, Кодимський історико-краєзнавчий музей – осередок збереження культурної спадщини / The Kodim historical and local history museum is a center of preservation cultural heritage	280
Тетяна ШЕВЧУК, фольклористика в системі гуманітарної освіти: проблеми і виклики на тлі Російсько-Української війни / Folkloristics in the system of humanitarian education: problems and challenges against the background of the Russian-Ukrainian war	281
Се ЮЙДІН, Неформальна дизайн-освіта в Україні та її перспективи / Informal design education in Ukraine and its prospects	283
SUMARUL	284

Organizatori și parteneri / Organizers and partners

UNIVERSITATEA
DE STAT DIN
MOLDOVA

DIALOGICA

REVISTĂ DE STUDII CULTURALE ȘI LITERATURĂ

UNIVERSITATEA
PEDAGOGICĂ DE STAT
ION CREANGĂ
DIN CHIȘINĂU

